

รายงานฉบับสมบูรณ์

ประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน

เสนอ

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

โดย

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

รายงานฉบับสมบูรณ์

ประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน

เสนอ

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

โดย

คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

คำนำ

ด้วยยุทธศาสตร์ (Strategy) เป็นแผนการดำเนินงานที่สร้างขึ้นมาอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีองค์ประกอบต่าง ๆ สัมพันธ์สอดคล้องกัน แผนยุทธศาสตร์ที่ดีมาจากการวิเคราะห์หัตถ์ดี รู้ปัจจุบัน วิเคราะห์สถานการณ์ที่ผ่านมา แผนยุทธศาสตร์ที่ดีเป็นผลที่เกิดจากกระบวนการวางแผนที่ดี บริหารจัดการแผนอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดเป็นประสิทธิผลที่ปรากฏจริง เป็นแผนที่มีความประเสริฐดี กรมการพัฒนาชุมชน กอปรกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๙ (๓) กำหนดให้ “ส่วนราชการต้องจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการตามแผนปฏิบัติราชการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ส่วนราชการกำหนดขึ้น ซึ่งต้องสอดคล้องกับมาตรฐานที่ ก.พ.ร. กำหนด” และหมวด ๘ การประเมินผลการปฏิบัติราชการ มาตรา ๔๕ “...ให้ส่วนราชการจัดให้มีคณะผู้ประเมินอิสระ ดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของภารกิจ คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจของประชาชน ผู้รับบริการ ความคุ้มค่าในภารกิจ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่ ก.พ.ร. กำหนด...” กรมการพัฒนาชุมชนได้ใช้แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน (แผน ๕ ปี) เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และในปี ๒๕๖๐ กรมฯ ได้จัดทำและเริ่มใช้แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ เป็นปีแรก

ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจในการพัฒนายุทธศาสตร์ การกำหนดนโยบายแนวทางในการดำเนินงานหรือตรวจสอบการใช้ทรัพยากรอย่างจริงจัง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในฐานะที่ปรึกษา ทำหน้าที่ในการประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน ได้รายงานผลการประเมินที่สะท้อนถึงความสำเร็จ ตลอดจนแนวทางการบริหาร เพื่อการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานตามกระบวนการตามยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนในปีต่อไป ให้มีศักยภาพและประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ขององค์กรที่ระบุไว้ว่า “กรมการพัฒนาชุมชน..เป็นกลไกสำคัญในการสร้างเสริมชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

คณะที่ปรึกษา

ผศ.ดร.สุนทรา โตบัว

รศ.ดร.พนิต เข้มทอง

รศ.ดร.วรัทยา ธรรมกิตติภาพ

กันยายน ๒๕๖๐

สารบัญ

	หน้า
รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
บทที่ ๑ บทนำ	๑
หลักการและเหตุผล	๑
คำถามการประเมิน	๒
วัตถุประสงค์	๒
ขอบเขตการดำเนินงาน	๓
ข้อตกลงเบื้องต้น	๕
นิยามศัพท์เฉพาะ	๕
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๖
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรม	๗
ตอนที่ ๑ แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์	๘
ตอนที่ ๒ นโยบายแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง	
● นโยบายของรัฐบาล (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี)	๑๑
● ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี	๑๓
● แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)	๑๔
● แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔	๑๖
● แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔	๒๒
ตอนที่ ๓ เศรษฐกิจฐานราก หรือเศรษฐกิจชุมชน	๒๓
ตอนที่ ๔ แนวคิดของการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research)	๒๕
ตอนที่ ๕ แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดในการประเมิน	๓๖
ตอนที่ ๖ รูปแบบหรือโมเดลในการประเมินโครงการ (Evaluation Models)	๓๙
ตอนที่ ๗ การประเมินเพื่อการตอบสนองของ Robert Stake	๔๔
ตอนที่ ๘ การวิเคราะห์ความคุ้มค่า	๔๗
ตอนที่ ๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๙
กรอบแนวคิดในการศึกษา	๕๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการประเมิน	๕๙
กรอบการดำเนินการประเมิน	๕๙
แผนการดำเนินงาน	๖๑
ขั้นตอนการดำเนินการประเมิน	๖๒
ประชากร/กลุ่มเป้าหมาย/แหล่งข้อมูล	๖๔
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๐
การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๑
เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินโครงการภาพรวม	๗๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษาและอภิปรายผล	๗๔
ตอนที่ ๑ ผลการประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ	๗๕
ตอนที่ ๒ ผลการประเมินการดำเนินงาน และผลการประเมินความพึงพอใจ ของผู้รับบริการต่อประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินงานตามแผน ยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐	๗๗
ตอนที่ ๓ การตัดสินผลการประเมินโครงการตามเกณฑ์	๑๓๖
ตอนที่ ๔ ผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔	๑๔๔
ตอนที่ ๕ ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะเพื่อ การพัฒนาโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์	๑๔๖
ตอนที่ ๖ อภิปรายผล	๑๕๑
บทที่ ๕ สรุปผลการประเมินและข้อเสนอแนะ	๑๖๐
สรุปผลการประเมิน	๑๖๐
แบบจำลองการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน	๑๖๒
ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา	๑๖๗
เอกสารอ้างอิง	๑๖๙
ภาคผนวก	๑๗๒
ภาคผนวก ก ภาพการลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูล	๑๗๒
ภาคผนวก ข แบบสอบถาม	๑๗๘
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์	๑๙๙
ภาคผนวก ง รายชื่อและประวัติคณะที่ปรึกษา	๒๐๒

รายงานสรุปสำหรับผู้บริหาร

การประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน มุ่งประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการตามแผน ยุทธศาสตร์ และความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ผลการดำเนินงาน ผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านมิติ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมความคุ้มค่าจากการดำเนินงาน ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อ ประโยชน์ที่ได้ และปัจจัยความสำเร็จจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน และให้ ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ดังมีรายละเอียดดังนี้

กรมการพัฒนาชุมชนได้คัดเลือกโครงการที่สำคัญ โดยพิจารณาจากเป้าประสงค์ของแต่ละ ประเด็นยุทธศาสตร์เป็นเป้าหมาย จึงเป็นการประเมินความสำเร็จและผลที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขต โครงการสำคัญ ๕ โครงการ ที่ดำเนินการประเมินในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ โครงการสำคัญที่ประเมิน ตามยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ ๑	สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน
ยุทธศาสตร์ที่ ๒	ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้
ยุทธศาสตร์ที่ ๓	เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”
ยุทธศาสตร์ที่ ๔	เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับ อำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

๑. วิธีดำเนินการศึกษา

ในการดำเนินการประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่ การปฏิบัติ ระยะต้นแผน ครั้งนี้ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) เก็บรวบรวม ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

๑.๑ แหล่งข้อมูล

พื้นที่ศึกษา ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

๑) เลือกจังหวัดที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาตามภูมิภาค เลือกพื้นที่ได้ ๑๒ จังหวัด ดังนี้ คือ

ภาคเหนือ : ๒ จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ๓ จังหวัด ภาคกลาง : ๒ จังหวัด
ภาคตะวันออก : ๒ จังหวัด ภาคใต้ : ๒ จังหวัด และภาคใต้ชายแดน : ๑ จังหวัด

๒) หลังจากคัดเลือกจังหวัดได้แล้ว จึงสุ่มเลือกอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ตามลำดับ เพื่อเป็นพื้นที่ที่ลงไปเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่ม ๑ บุคลากรสังกัดกรมการพัฒนาชุมชน ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับโครงการแผนยุทธศาสตร์ทั้งส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมาย ในช่วงระยะเวลาการดำเนินโครงการ

กลุ่ม ๒ ประชาชนผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้เสียกับการดำเนินโครงการแผนยุทธศาสตร์กรมฯ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ได้แก่ ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน ประชาชนที่ร่วมโครงการ

๑.๒ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๑) ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในโครงการสำคัญ ๕ โครงการ ทั้งหมด ๑๒ จังหวัด ที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่าง รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ๕,๐๒๓ คน

๒) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่ที่ถูกเลือก แล้วเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ อย่างน้อยโครงการละ ๓ - ๕ คน และสังเกตจากร่องรอยหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการ

๒. ผลการประเมิน

๒.๑ ผลการประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนและนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

พบว่า มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมฯ ในเชิงระบบ เพื่อตอบจุดยืนและเป้าหมายของนโยบายของ **รัฐบาลได้อย่างแท้จริง** ทั้งนี้การพิจารณาความสอดคล้องระหว่างยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนกับยุทธศาสตร์ของชาตินั้น พิจารณาจากคำสำคัญ (Keyword) ที่ปรากฏในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน และถูกนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ได้แก่ **ระบบกลไกการมีส่วนร่วม การเรียนรู้การพึ่งตนเอง การบริหารจัดการชุมชน และศักยภาพของบุคลากรในองค์กร**

๒.๒ ผลการประเมินการดำเนินงาน และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ประเมินโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว ประเมินโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP และโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล ประเมินโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง ประเมินโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ ผลการประเมินปรากฏดังนี้

๑) โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ผลการประเมินโครงการพบว่ามีประสิทธิภาพดีมาก สามารถดำเนินงานเป็นไปตามแผน ประชาชนมีความพึงพอใจระดับดี ประสิทธิผลตามตัวชี้วัด คือจำนวนครัวเรือนที่มีสัมมาชีพเพิ่มขึ้นมีร้อยละ ๘๘.๓ อยู่ระดับดีมาก ประชาชนมีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่ แต่พบว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งที่ยังไม่มีรายได้เกิดขึ้น ร้อยละ ๓๘.๓ มีรายได้เพิ่มขึ้นไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มากที่สุด ร้อยละ ๔๖.๙ รายได้เฉลี่ย ๓,๗๘๑.๘ บาท/เดือน โดยมีรายได้สูงสุดเท่ากับ ๗๙,๘๖๐ บาท/เดือน และรายได้ต่ำสุดเท่ากับ ๑๐๐ บาท/เดือน มีผลกระทบเชิงบวก คือ ด้านเศรษฐกิจได้นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น การเข้าร่วมโครงการฯ ทำให้มีหนี้สินลดลงหรือไม่มีหนี้สิน ผลกระทบด้านสังคมผู้เข้าร่วมโครงการเกือบทั้งหมดมีความเห็นว่า การได้แลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นช่วยให้มีการพัฒนาอาชีพ การรวมกลุ่มประกอบอาชีพช่วยให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า ผู้ร่วมโครงการมีการระมัดระวังหรือร่วมมือกับชุมชนในการป้องกันปัญหามลพิษต่อ น้ำ ดิน อากาศ และผลจากการอบรมมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สรุปว่าการดำเนินโครงการมีความคุ้มค่า

๒) โครงการพัฒนายกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

ผลการประเมินโครงการพบว่ามีประสิทธิภาพดีมาก สามารถดำเนินงานเป็นไปตามแผน ประชาชนมีความพึงพอใจระดับดี ประสิทธิผลตามตัวชี้วัด จำนวนผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ ๑ - ๓ ดาว/กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา (กลุ่มD) และยกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ร้อยละ ๗๑.๓ ยังไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินที่กำหนดไว้ร้อยละ ๘๐ เนื่องจากหลายผลิตภัณฑ์อยู่ระหว่างดำเนินการ และทำให้ผลิตภัณฑ์มีช่องทางการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๒.๙ มีผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ

เกือบทุกรายการ ยกเว้น เรื่องผลิตภัณฑ์มีปัญหาเรื่องการขาดตลาดรองรับ ผลกระทบเชิงบวกด้านเศรษฐกิจ คือ ผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง การเข้าร่วมโครงการฯ สร้างความมั่นคงในรายได้ ครอบครัว การรวมกลุ่มกันในการสร้างผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางการตลาดหรือการขายสินค้า ด้านสังคม การมีผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้ชุมชนเข้มแข็งจากการได้ทำงานร่วมกัน ผลิตภัณฑ์ OTOP ช่วยสร้างอาชีพในชุมชนได้จึงไม่จำเป็นต้องไปทำงานที่อื่น การรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และไม่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม สรุปว่าการดำเนินโครงการมีความคุ้มค่า

๓) โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้

ผลการประเมินโครงการพบว่ามีประสิทธิภาพดีมาก สามารถดำเนินงานเป็นไปตามแผน ประชาชนมีความพึงพอใจระดับดี มีประสิทธิผลตามตัวชี้วัดอยู่ระดับดีมาก คือผู้ที่ร่วมโครงการรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นร้อยละ ๙๓.๗ การมีตลาดนัดก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ตลาดนัดช่วยให้ประชาชนได้ซื้อสินค้าราคาถูก ช่วยให้มีความมั่นใจในสินค้า กระตุ้นให้ประชาชนมาจับจ่ายซื้อของมากขึ้น การมีตลาดนัดทำให้มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น จึงทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ด้านสังคม ตลาดนัดทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นเรื่องการประกอบอาชีพ การมีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้ครอบครัวมีความสุข การมีตลาดนัดไม่มีผลกระทบทางลบด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีการรวมกลุ่มและผู้ค้าขายช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อมให้เป็นตลาดที่สะอาดถูกสุขลักษณะ สรุปว่าการดำเนินโครงการมีความคุ้มค่า

๔) โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”

ผลการประเมินโครงการพบว่ามีประสิทธิภาพดีมาก สามารถดำเนินงานเป็นไปตามแผน ประชาชนมีความพึงพอใจระดับดี ประสิทธิภาพตามตัวชี้วัดร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สิน ๑ ครัวเรือน ๑ สัญญา พบเพียงร้อยละ ๖๗.๕ อยู่ระดับพอใช้ จึงไม่ผ่านเกณฑ์ประเมิน ทั้งนี้สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนหลายแห่งกรรมการสถาบันอยู่ระหว่างตัดสินใจเลือกวิธีการจัดการหนี้ แต่ก็มีกลุ่มเป้าหมายในการจัดการหนี้ตามเป้าหมายแล้ว โครงการมีผลกระทบด้านเศรษฐกิจตามการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมาย พบว่าโครงการนี้ทำให้มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน ทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น การรวมสัญญาเงินกู้ช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน และการจัดการหนี้ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ ผลกระทบทางสังคมคือ ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น เนื่องจากมีความหวังในการปลดหนี้ และการจัดการหนี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ จึงสรุปว่าโครงการมีความคุ้มค่า

๕) โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

ผลการประเมินโครงการพบว่ามีประสิทธิภาพดีมาก สามารถดำเนินงานเป็นไปตามแผน บุคลากรที่ร่วมโครงการมีความพึงพอใจระดับดี ประสิทธิภาพตามตัวชี้วัดระดับความรู้ความสามารถของตนเองตามหัวข้อที่มีการอบรม พบว่าหลังการอบรมพัฒนาบุคลากรฯ ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ (เกินร้อยละ ๘๐) มีการประเมินตนเองว่ามีความรู้ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการ สามารถนำความรู้ไปพัฒนางานได้ มีความมั่นใจในการทำงานเพิ่มมากขึ้น จึงสรุปได้ว่าโครงการมีความคุ้มค่า

๖) สรุปการประเมินผลโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน

การประเมินผลโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน ได้ข้อสรุปดังนี้

มิติการประเมิน	โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ	โครงการพัฒนาระดับฯ ผลลัพธ์ OTOP	โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทยฯ	โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนฯ	โครงการพัฒนาบุคลากรฯ
ประสิทธิภาพระดับ (ร้อยละ)	✓ ดีมาก (๑๐๐)	✓ ดีมาก (๑๐๐)	✓ ดีมาก (๑๐๐)	✓ ดีมาก (๑๐๐)	✓ ดีมาก (๑๐๐)
ความพึงพอใจระดับ (ค่าเฉลี่ย)	✓ ดี (๔.๒๗)	✓ ดี (๔.๒๒)	✓ ดี (๔.๑๓)	✓ ดี (๔.๑๔)	✓ ดี (๔.๒๖)
ประสิทธิผลระดับ (ร้อยละ)	✓ ดีมาก (๘๘.๓)	X (๗๑.๓)	✓ ดี (๙๓.๗)	X (๖๗.๕)	✓ ดีมาก (> ๘๐)
ผลกระทบ	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกรายการ	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่า/มีผลกระทบเชิงลบ ๑ รายการ	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกรายการ	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกรายการ	มีผลกระทบเชิงบวกด้านเดียว
ความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า

การประเมินผลโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน ได้ข้อสรุปดังนี้ โครงการสำคัญทั้ง ๕ โครงการ มีประสิทธิภาพระดับดีมาก เนื่องจากดำเนินโครงการเป็นไปตามแผน ประชาชนมีความพึงพอใจในระดับดี ส่วนประสิทธิผลที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน (เกณฑ์คือผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดเกินร้อยละ ๘๐) ได้แก่โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ และโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

ส่วนโครงการที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินในมิติประสิทธิผล คือ โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP และโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” เนื่องจากในเวลาที่เก็บข้อมูล โครงการดังกล่าวอยู่ระหว่างดำเนินการทำให้ผลยังไม่เกิด การดำเนินงานทุกโครงการมีผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ จึงสรุปว่ามีความคุ้มค่าในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมทุกโครงการ

๒.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์

โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

๑. ขาดเงินลงทุนประกอบสัมมาชีพ เช่น ลงทุนซื้อวัสดุ อุปกรณ์บดอาหารสัตว์ ควรใช้วิธีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อระดมเงินทุนในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความเข้มแข็ง สามารถดึงทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์

๒. ต้นทุนการผลิตมีราคาแพง ควรรวมกลุ่มอาชีพเพื่อจัดหาวัตถุดิบในปริมาณมากเพื่อลดต้นทุนและให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตที่ลดต้นทุน

๓. ผลผลิตบางชนิดหาตลาดจำหน่ายไม่ได้อย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาด ควรจัดหาช่องทางการตลาดที่มีเวลาและสถานที่แน่นอน เช่น ตลาดนัดชุมชน

๔. ขาดผู้ให้คำปรึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การหาช่องทางการตลาด บุคลากรของกรมการพัฒนาชุมชนควรให้คำปรึกษาและส่งเสริมการตลาดหลังการอบรมอย่างต่อเนื่อง

๕. กลุ่มเป้าหมายในบางพื้นที่ ขาดการมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมหรือจัดการทรัพยากรกับเจ้าหน้าที่ ดังนั้น บุคลากรของกรมการพัฒนาชุมชน ควรให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ความต้องการสัมมาชีพที่อบรมให้สมาชิก ควรเป็นอาชีพที่ตรงกับความต้องการของสมาชิกในพื้นที่ และให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรที่สนับสนุนสัมมาชีพ

๖. บางพื้นที่หากกลุ่มเป้าหมายได้ยากเพราะขาดผู้ที่สนใจมาร่วมโครงการ จึงควรให้บุคลากรในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ที่มีความแตกต่างตามสภาพสังคมเมือง สังคมชนบท และสภาพเศรษฐกิจ

๗. ขาดความรู้ วิธีการ และเทคโนโลยีการผลิต ดังนั้นบุคลากรของกรมการพัฒนาชุมชน ควรให้คำปรึกษา แนะนำช่องทาง หรือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายตามความต้องการ

๘. กลุ่มอาชีพบางกลุ่มไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการรวมกลุ่ม เช่น ระบายผลผลิตในส่วนของตนเองเพราะต้องการเงิน ไม่ยอมรอขายเป็นกลุ่มตามข้อตกลง จึงควรเสริมสร้างผู้นำกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง ที่สามารถสร้างข้อตกลงภายในกลุ่ม และมีผลในการปฏิบัติ

โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

๑. ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุนแรงงาน ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของสมาชิก OTOP ที่มีความเข้มแข็ง สามารถร่วมกันจัดหาวัตถุดิบ แรงงาน และการกำหนดราคา การต่อรองทางการตลาด แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

๒. ต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มของสมาชิก OTOP ในการจัดหาวัตถุดิบร่วมกันที่มีราคาถูก

๓. ขาดความรู้เรื่องวิธีการและเทคโนโลยีการผลิต ควรประสานงานจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้กับกลุ่มผลิตภัณฑ์โดยให้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

๔. ปัญหาด้านการตลาด ควรจัดให้มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มจุดวางจำหน่ายสินค้า ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งสถานที่รวมผลิตภัณฑ์ จุดแสดงสินค้า รับใบสั่งซื้อ และให้ความรู้เรื่องการต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และเป็นที่ต้องการของตลาด

๕. ขาดความอุดมสมบูรณ์ของดินและแหล่งน้ำในการผลิตทางการเกษตร ควรประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาแบบบูรณาการ

๖. การจัดการอบรมเพื่อยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ไม่ตรงกับลักษณะผลิตภัณฑ์ ควรจัดการอบรมที่สอดคล้องกับความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์และกลุ่มเป้าหมาย

๗. ขาดผู้ให้คำปรึกษา หลังการอบรมควรให้เจ้าหน้าที่ที่มีการติดตามให้คำปรึกษา ชี้แนะช่วยเหลือ ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้

๑. ขาดเงินทุนในการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ควรส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายตลาดนัดชุมชนเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP หรือการส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ

๒. ขาดการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมตลาดนัดชุมชน ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ตลาดนัดที่มีประสิทธิภาพ

๓. ตลาดนัดบางแห่งมีปัญหาสุขอนามัย/สาธารณสุขโรค ควรประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยดูแลในเรื่องสุขอนามัย/สาธารณสุขโรค ความปลอดภัย หรือการจราจร

๔. ผลลัพธ์ยังไม่น่าสนใจเพียงพอ เจ้าหน้าที่ร่วมกับกรรมการตลาดนัดควรพิจารณาจัดชนิดของสินค้า ผลิตภัณฑ์จำหน่ายที่มีคุณภาพ มีความหลากหลาย ดึงดูดความสนใจของผู้ซื้อ

๕. ตลาดนัดบางแห่งไม่มีความแน่นอนในการจัดเวลาและสถานที่ เจ้าหน้าที่ร่วมกับกรรมการตลาดนัดควรพิจารณาจำนวนครั้ง เวลา และสถานที่ในการจัดตลาดนัดที่แน่นอน

๖. ขาดการจัดการพื้นที่และชนิดของสินค้าในตลาดนัดขนาดใหญ่ ทำให้เกิดการแข่งขันการขาย มีผลกระทบต่อยุทธศาสตร์ของผู้ค้า เจ้าหน้าที่ร่วมกับกรรมการตลาดนัดควรมีการบริหารจัดการที่ไม่ให้เกิดปัญหาสินค้าซ้ำซ้อนกันมาก

๗. บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนในการจัดการตลาดนัดไม่ชัดเจน ไม่มีงบประมาณ บุคลากรบางคนไม่มีความรู้ความถนัดทางการตลาด จึงควรทบทวนบทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนในการจัดการตลาดนัดให้ชัดเจน

โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”

๑. ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการหนี้ ทั้งบุคลากรและกลุ่มเป้าหมาย ควรอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งเจ้าหน้าที่และกรรมการฯ ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันเรื่องการจัดการหนี้ และมีแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน

๒. ขาดผู้ให้คำปรึกษา ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจ กำกับติดตาม ให้คำปรึกษา และช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

๓. การจัดการหนี้ไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสัญญาหนี้แต่ละกองทุนมีความแตกต่างกันทั้งเรื่องดอกเบี้ย ระยะเวลาในการชำระแต่ละงวด สวัสดิการต่าง ๆ ควรให้ความรู้กรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการหนี้ให้กลุ่มเป้าหมาย ไม่เสียผลประโยชน์ที่เคยได้รับ

๔. กรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนหลายแห่ง มีความพยายามที่จะรวมหนี้ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดไว้กองทุนใดกองทุนหนึ่ง จึงทำให้เกิดปัญหาเงินรอรับการรวมหนี้ไม่เพียงพอ ควรให้ความรู้กรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนถึงแนวทางการจัดการหนี้ที่เหมาะสม

๕) โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

๑. บุคลากรกรมการพัฒนาชุมชนยังต้องการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องสังคม วัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของประชาชน ควรมีโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นประจำอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง และสำรวจความต้องการของบุคลากรในการสร้างเสริมสมรรถนะในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. บุคลากรไม่เพียงพอ ปริมาณงานมาก บุคลากรผู้ปฏิบัติงานควรสังเคราะห์โครงการในภาพรวมทั้งหมด ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อดำเนินการได้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน และบุคลากรส่วนกลางของกรมการพัฒนาชุมชนควรพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับภาระการรายงานข้อมูล

๓. งบประมาณเพียงพอแต่การเบิกจ่ายไม่สอดคล้องกับเวลาในการปฏิบัติงานและการรายงานความก้าวหน้า กรมการพัฒนาชุมชนควรกำหนดเวลาของกระบวนการในการทำงานให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

๔. เวลาในการทำงานน้อยเกินไป เนื่องจากงานพัฒนาชุมชนเป็นงานกระบวนการ ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชนควรกำหนดเวลาของกระบวนการในการทำงานให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

๕. ความร่วมมือของประชาชนบางพื้นที่มีน้อย เนื่องจากสังคมเปลี่ยนไป ผู้กำหนดนโยบายหรือระดับผู้ปฏิบัติงานควรวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากได้ตรงกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความต้องการของประชาชน

๒.๔ ผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

ในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ คณะที่ปรึกษาได้สร้างตัวชี้วัดความสำเร็จจากการสังเคราะห์ข้อเสนอแนะที่ได้จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการประเมินผลระยะต้นแผน ตัวชี้วัดความสำเร็จดังกล่าวนี้ อาจใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้แผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความคุ้มค่า

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้	๑. มีวิทยากรหรือปราชญ์ที่มีความรู้และประสบการณ์จริง สามารถให้คำปรึกษาชี้แนะช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และติดตามการประกอบสัมมาชีพหลังจากอบรมอย่างต่อเนื่อง แนะนำการลดต้นทุนการผลิต เช่น ผลิตอาหารสัตว์จากวัสดุในท้องถิ่นทดแทนการซื้ออาหารสัตว์แบบสำเร็จรูป

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
โครงการส่งเสริมการ สร้างสมาชิกชุมชน ในระดับหมู่บ้าน	๒. สร้างการรวมกลุ่มของสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดึงทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ๓. มีการอบรมอาชีพที่ตรงกับความต้องการของสมาชิกในพื้นที่ และความต้องการของตลาด ๔. มีผู้นำกลุ่มอาชีพที่มีภาวะผู้นำ ๕. มีกลุ่มอาชีพเข้มแข็ง คือ มีสมาชิกจำนวนพอประมาณ มีเครือข่าย มีการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน พุดคุยวางแผนแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจ ฐานรากให้ขยายตัว โครงการพัฒนา ยกระดับคุณภาพ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP	๑. มีวิทยากรที่มีความรู้ ประสบการณ์ ที่สามารถให้คำปรึกษา ชี้แนะช่วยเหลือในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ ๒. มีการอบรมที่ตรงกับความต้องการของสมาชิกในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ ๓. มีการรวมกลุ่มของสมาชิก OTOP ที่มีความเข้มแข็ง สามารถร่วมกันจัดหาวัตถุดิบ การกำหนดราคา การต่อรองทางการตลาด และการหาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ๔. มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ๕. มีสถานที่จัดแสดงและจำหน่ายสินค้า/ผลิตภัณฑ์ OTOP ในที่เดียวกัน
โครงการตลาดนัด ชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้	๑. มีการกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการจัดตลาดนัดของกรมการพัฒนาชุมชน ๒. มีการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการพิจารณาารูปแบบและการบริหารจัดการตลาดนัด ๓. มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ตลาดนัดที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ๔. มีชนิดของสินค้า/ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและหลากหลาย ดึงดูดความสนใจของผู้ซื้อ ๕. มีความแน่นอนและชัดเจนในการจัดตลาดนัด (จำนวนครั้ง เวลา และสถานที่)
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ และมีธรรมาภิบาล โครงการสถาบันการ จัดการเงินทุนชุมชน บริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”	๑. มีการประชุมชี้แจงและตรวจสอบความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันเรื่องการจัดการหนี้ ๑ ครั้วเรือน ๑ สัญญา ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งเจ้าหน้าที่และกรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ๒. มีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามที่กำหนดอย่างแท้จริง เช่น มีอาชีพที่สร้างรายได้แน่นอน มีวินัยทางการเงิน ๓. มีสถาบันการเงินในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง เพื่อบริการรวมหนี้ได้อย่างแท้จริง ๔. มีการเสริมสร้างความรู้และให้คำปรึกษาแก่กรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนถึงแนวทางการจัดการหนี้

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กร ให้มีขีดสมรรถนะสูง โครงการพัฒนา บุคลากรเพื่อขับเคลื่อน เศรษฐกิจฐานราก ระดับอำเภอ หลักสูตร เสริมสมรรถนะ พัฒนาการอำเภอ	๑. มีแผนการพัฒนาเพื่อยกระดับความเชี่ยวชาญ/สมรรถนะของพัฒนาการอำเภอ ๒. มีการสำรวจความต้องการในการจัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ๓. มีโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นประจำอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง ๔. มีการกำหนดเวลาของกระบวนการในการทำงานให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

จากแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ที่ได้กำหนดไว้ ๔ ยุทธศาสตร์ โดยมีโครงการต่าง ๆ มารองรับรวม ๕ โครงการ คณะผู้ประเมินจึงขออธิบายผลการดำเนินงานในช่วงปีแรก ของแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีกระบวนการในการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ทั้ง ๕ โครงการ ตามจุดเน้น หรือปัจจัยสำคัญที่ปรากฏเป็น Keyword ของทั้ง ๕ โครงการ และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสำคัญเหล่านี้ กับผลสัมฤทธิ์ของแต่ละโครงการมีความสอดคล้อง เป็นไปตามหลักของโมเดลแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Model) ในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยสนับสนุน (Input) กระบวนการ (Process) และผลที่ได้ (Output) โดยมีรายละเอียดประกอบแผนภาพดังนี้

แบบจำลองการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน

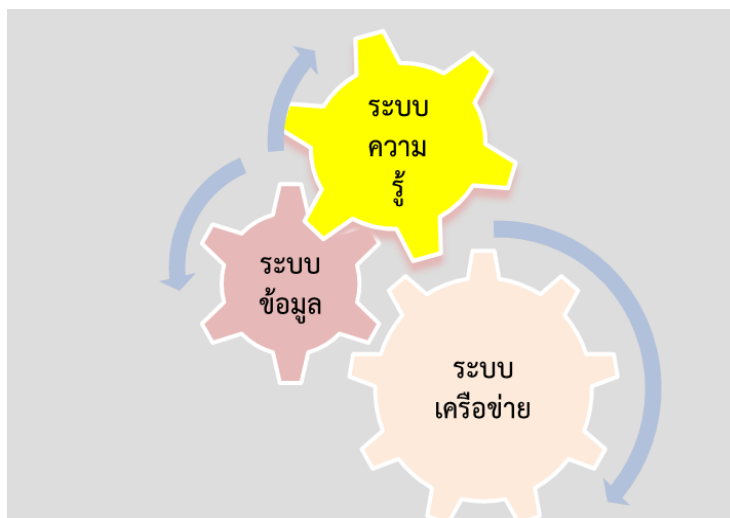
ปัจจัยสนับสนุน เป็นปัจจัยพื้นฐานในการลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ เช่น การสนับสนุนทุน และหาแหล่งทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดหาวัตถุดิบ/วัสดุอุปกรณ์ และสาธารณูปโภคที่จำเป็น มีผู้ให้คำแนะนำปรึกษา มีองค์ความรู้ มุ่งสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อความเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง

กระบวนการ เป็นขั้นตอน/วิธีการที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ

- **กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** เริ่มจากการให้ชุมชนสำรวจ วิเคราะห์ปัญหา และศักยภาพของชุมชน เพื่อการวางแผนในลักษณะที่ชุมชนคิดเอง ทำเอง โดยพร้อมที่จะรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้น ทั้งผลกระทบเชิงบวก และเชิงลบ ร่วมกันนำแผนสู่การปฏิบัติในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา มีการสื่อสาร ถ่ายทอดการดำเนินการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมสร้างเครือข่ายในการประกอบอาชีพ และมีการติดตามประเมินผลโดยสมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพื่อนำผลสู่การพัฒนาปรับปรุง
- **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์** เป็นการสร้างแกนนำชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อาจโดยการอบรม ศึกษาดูงาน จัดเวทีสัมมนา เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น
- **การสร้างกลุ่มเข้มแข็ง** เป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกด้านอาชีพเพื่อการผลิต การแปรรูป การสร้างช่องทางการจำหน่าย มีผู้นำที่เข้มแข็ง สมาชิกให้ความร่วมมือ มีเงินทุนหมุนเวียน และมีการบริหารจัดการที่ดี และมีผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ผลที่ได้รับ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น หรืออาจเป็นผลกระทบ (impact) ที่เกิดตามมา เช่น ผลจากการมีอาชีพเสริม ทำให้มีรายได้เพิ่ม ส่งผลให้ลดการอพยพไปใช้แรงงานต่างถิ่นลง ผลที่ได้รับนี้จะทำให้เกิดเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนนั่นเอง

การขับเคลื่อนของยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนดังกล่าว จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุน ๓ ประการ คือระบบความรู้ ระบบข้อมูล และระบบเครือข่าย เป็นกลไกในการขับเคลื่อน ดังแสดงในภาพ

๑. ระบบความรู้ (Knowledge System) เป็นความรู้ที่จำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรท้องถิ่น รวมถึงความรู้ในการใช้เทคโนโลยี ความรู้ทางการตลาด โดยผสมผสานความรู้ใหม่เหล่านี้เข้ากับประสบการณ์และภูมิปัญญาของคนในชุมชน

๒. ระบบข้อมูล (Information System) มีการจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นของชุมชน ข้อมูลจปฐ. ที่เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน ครอบคลุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมในชุมชน พัฒนาการจัดเก็บและค้นหาอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชน ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการ

๓. ระบบเครือข่าย (Network System) ประกอบด้วยระบบสื่อสาร สัมพันธ์ เชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่แสดงออกของคนในชุมชนถึงความเกื้อกูล การพึ่งพากันในชุมชน ความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับสิ่งแวดล้อม สภาพทางกายภาพ และระบบความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชน ในด้านการซื้อขายแลกเปลี่ยน การผลิต การช่วยเหลือในรูปแบบเครือข่าย รวมทั้งความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี คือ ชุมชน ภาครัฐ และภาคีสนับสนุน

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

๑. การปรับเปลี่ยน การจัดทำโครงการได้สอดคล้องกับกระบวนการ

เมื่อพิจารณาจากแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ของกลยุทธ์ที่ ๑.๑ (สร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ) พบว่า โครงการที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องหรือเป็นไปตามลำดับของกระบวนการของกลยุทธ์ดังกล่าว ซึ่งลำดับของกระบวนการจะต้องเริ่มจากโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทำฐานข้อมูล และนำไปสู่การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ และสร้างทีมสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชนในที่สุด กรมการพัฒนาชุมชนควรจะต้องทบทวนการจัดแผนปฏิบัติการในปีงบประมาณต่าง ๆ ให้ตรงกับลำดับของกระบวนการที่ได้รับระบุในแผนกลยุทธ์ให้มากที่สุด

๒. การกำหนดตัวชี้วัดเพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานโครงการ

ตัวชี้วัดที่เสนอแนะในรายงานประเมินฯ ฉบับนี้ เป็นเพียงตัวอย่างที่ได้จากการประเมินแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ระยะต้นแผน จึงเป็นตัวแทนตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินโครงการได้ในบางส่วน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำกับติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ภายใต้อายุทธศาสตร์ จึงควรมีการพัฒนาตัวชี้วัดเมื่อสิ้นสุดแผนยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การปรับแผนหรือกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในวงรอบต่อไป

๓. การกำหนดตัวชี้วัดกระบวนการ/ผลสัมฤทธิ์/ความสำเร็จของโครงการ

ในการจัดทำรายงานผลการประเมินโครงการต่าง ๆ ของกลยุทธ์ภายใต้ ๔ ยุทธศาสตร์ ควรแสดงการดำเนินงานที่ต่อบัณฑิตประสงค์ของโครงการให้ครบถ้วน โดยการกำหนดตัวชี้วัดกระบวนการ และตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์/ความสำเร็จของโครงการที่สะท้อนถึงเป้าหมายของโครงการนั้น ๆ ทั้งนี้ตัวชี้วัดกระบวนการพัฒนาชุมชน ควรครอบคลุมในเรื่อง การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชน การประเมินผลงาน การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค และการรายงานผลตามตัวชี้วัดกระบวนการ ทั้งนี้การรายงานผลตามตัวชี้วัด ควรให้เวลาผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ได้ทำงานเชิงกระบวนการชุมชนอย่างเพียงพอ

๔. การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร

ควรจัดทำแผนพัฒนาพัฒนาการอำเภอและพัฒนารในพื้นที่ในแต่ละปี ตามระดับความเชี่ยวชาญและจำเป็นของบุคลากร โดยการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและนำไปกำหนดรูปแบบการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการ แบบ Training on Demand ที่เหมาะสมกับระดับสมรรถนะของบุคลากร

รูปแบบการจัดอบรมควรใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สะดวกและเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ในลักษณะของ Completely Online หรือ Hybrid Curriculum ซึ่งเป็นการอบรมที่มีการพบปะกันในห้องประชุม ควบคู่กับการเรียนรู้แบบทางไกล รวมทั้งมีวิธีการประเมินผลที่สะท้อนถึงระดับความรู้ ความสามารถที่แท้จริงของผู้รับการอบรมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอบรม เช่น การทดสอบความรู้ การประเมินผลงานด้วย Scoring Rubrics มีการประเมินติดตามผล (Follow up Study) ผู้เข้ารับการอบรมถึงการนำความรู้ไปใช้พัฒนางานมากน้อยเพียงใด

บทที่ ๑

บทนำ

๑. หลักการและเหตุผล

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๙ (๓) กำหนดให้ “ส่วนราชการต้องจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติราชการตามแผนปฏิบัติราชการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ส่วนราชการกำหนดขึ้น ซึ่งต้องสอดคล้องกับมาตรฐานที่ ก.พ.ร. กำหนด” และหมวด ๘ การประเมินผลการปฏิบัติราชการ มาตรา ๔๕ “...ให้ส่วนราชการจัดให้มีคณะผู้ประเมินอิสระดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติราชการของส่วนราชการเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของภารกิจ คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ ความคุ้มค่าในภารกิจ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่ ก.พ.ร. กำหนด”

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๐ เห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐที่ได้รับงบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี จะต้องจัดทำรายงานผลการวิเคราะห์ระดับความสำเร็จของการดำเนินงานจากการใช้จ่ายงบประมาณ (PART : Performance Assessment Rating Tool) ให้สำนักงานงบประมาณตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นต้นไป ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนจะต้องวิเคราะห์ความเชื่อมโยงแผนของหน่วยงานกับความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ - ผลผลิต - กิจกรรม - งบประมาณ อย่างเป็นระบบ ที่สำคัญต้องประเมินผลลัพธ์ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญในการประเมินจากผู้ประเมินอิสระ ที่แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานบรรลุผลสำเร็จระดับผลผลิตและผลลัพธ์

กรมการพัฒนาชุมชนได้ใช้แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน (แผน ๕ ปี) เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และในปี ๒๕๖๐ กรมฯ ได้จัดทำและเริ่มใช้แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ เป็นปีแรก

ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจในการพัฒนายุทธศาสตร์ การกำหนดนโยบายแนวทางในการดำเนินงานหรือตรวจสอบการใช้ทรัพยากรอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้าน การปรับปรุงการบริหารงาน การจัดการโครงการ หรือการวิเคราะห์ การควบคุม การหาข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาการดำเนินงานของแผนงาน กิจกรรม โครงการ ให้ดีขึ้น ท้นการณ และคุ้มค่ากับการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาล สำหรับการดำเนินงานพัฒนาชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดทำโครงการประเมินผลแผนยุทธศาสตร์ในปีแรก โดยมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อนำผลการศึกษามาได้ ไปใช้ในการปรับแผนยุทธศาสตร์ของกรมพัฒนาชุมชนที่จะดำเนินต่อไปจนครบ ๕ ปีตามแผน เพื่อความคุ้มค่าของงบประมาณที่ได้รับ และเพื่อพัฒนาองค์การให้เป็นเลิศด้านการพัฒนาชุมชน เพื่อความสุขอย่างยั่งยืนของประชาชน

คำถามการประเมิน

๑. วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ ของแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติหรือไม่ อย่างไร

๒. การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ บรรลุเป้าหมายหรือไม่ และมีผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และมีความคุ้มค่าจากการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

๓. ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อประโยชน์ที่ได้จากผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ อยู่ในระดับใด

๔. การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนมีปัญหาหรือไม่ อย่างไร และอะไรคือปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ และความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

๒.๒ เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และความคุ้มค่าจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

๒.๓ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อประโยชน์ที่ได้จากผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

๒.๔ เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน และให้ข้อเสนอ ในการปรับปรุงการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๓. ขอบเขตการดำเนินงาน

ดำเนินการศึกษาวิจัย ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่

๓.๑.๑ คัดเลือกพื้นที่กลุ่มตัวอย่างที่มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนครบทั้ง ๔ ประเด็น ยุทธศาสตร์ และเป็นตัวแทนของแต่ละภาค จำนวน ๖ ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคใต้ชายแดน รวม ๑๒ จังหวัด โดยไม่ซ้ำซ้อนจังหวัดเป้าหมาย การประเมินแผนยุทธศาสตร์กรมฯ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ในปีที่ผ่านมา

๓.๑.๒ ในการประเมินครั้งนี้ทางกรมการพัฒนาชุมชนได้คัดเลือกพื้นที่ที่ดำเนินกิจกรรม/โครงการที่สำคัญ โดยดูจากเป้าประสงค์ของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์เป็นเป้าหมาย

๓.๒ ขอบเขตด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๒.๑ ศึกษา รวบรวมข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงาน และเอกสารของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

๓.๒.๒ การจัดเก็บข้อมูลโดยการสำรวจภาคสนาม ด้วยการใช้เครื่องมือแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เจาะลึกระดับบุคคลหรือการสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ภาคสนาม

๓.๓ ขอบเขตด้านเนื้อหา การประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ เป็นการดำเนินงานประเมินระยะต้นแผน โดยมีขอบเขตในการประเมินดังนี้

๓.๓.๑ การประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ กับความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

๓.๓.๒ การประเมินผลสำเร็จ ผลกระทบในด้านมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และความคุ้มค่าที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนา

การประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนไปใช้ในครั้งนี้ ทางกรมการพัฒนาชุมชนได้คัดเลือกโครงการที่สำคัญ โดยพิจารณาจากเป้าประสงค์ของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์เป็นเป้าหมาย จึงเป็นการประเมินความสำเร็จและผลที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตโครงการสำคัญ ๕ โครงการที่ดำเนินการประเมินในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ โครงการสำคัญที่ประเมินตามยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ ๑	สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้
โครงการส่งเสริมการสร้างสมาชิกชุมชนในระดับหมู่บ้าน
ยุทธศาสตร์ที่ ๒	ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว
โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP
โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้
ยุทธศาสตร์ที่ ๓	เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล
โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้
“สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”
ยุทธศาสตร์ที่ ๔	เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง
โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับ
อำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

๓.๓.๓ การศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อประโยชน์ที่ได้จากผลการดำเนินงานตามบริบทของโครงการสำคัญตามประเด็นยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

๓.๓.๔ การศึกษาปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ บรรลุและไม่บรรลุผลสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอในการปรับปรุงการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๓.๔ ขอบเขตด้านประชากร

๓.๔.๑ บุคลากรสังกัดกรมการพัฒนาชุมชน ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับโครงการแผนยุทธศาสตร์ทั้งส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ

๓.๔.๒ ประชาชนผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินโครงการแผนยุทธศาสตร์กรมฯ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เป้าหมายในช่วงระยะเวลาการดำเนินโครงการ

๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการทั้งสิ้น ๑๘๐ วัน

๔. ข้อตกลงเบื้องต้น

การประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนไปใช้ในครั้งนี้ เป็นการประเมินในระยะต้นแผน ในการนำแผนยุทธศาสตร์ไปใช้ในปีแรก ทางกรมการพัฒนาชุมชนจึงได้คัดเลือกโครงการที่สำคัญ โดยพิจารณาจากเป้าประสงค์ของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์เป็นเป้าหมาย ดังนั้นการประเมินความสำเร็จ และผลที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตโครงการสำคัญ ๕ โครงการ ที่ดำเนินการประเมินในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นการดำเนินงานระยะต้นแผน ผลการประเมินครั้งนี้จึงตอบผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ได้ในบางประเด็น

๕. นิยามศัพท์เฉพาะ

ประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนไปใช้ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเสนอสารสนเทศถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผลกระทบ และความคุ้มค่าจากการดำเนินงานในโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน หมายถึง ปริมาณผลการดำเนินงานที่ได้เปรียบเทียบกับแผนงานโครงการสำคัญ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ และความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อโครงการในเชิงบวก เก็บข้อมูลจากการสอบถามด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจและใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายของโครงการสำคัญ

ประสิทธิผลของการดำเนินงาน หมายถึง ระดับความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายจากการเปรียบเทียบผลสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายของดัชนีชี้วัดความสำเร็จโครงการที่กำหนดไว้

ผลกระทบจากการดำเนินงาน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นมาทั้งด้านบวกและด้านลบจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พิจารณาใน ๓ มิติ คือมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบการพิจารณาตัดสิน

การประเมินความคุ้มค่า หมายถึง การประเมินผลการดำเนินงานของโครงการที่พิจารณาจากผลผลิต ผลลัพธ์ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ มีการดำเนินโครงการเป็นไปตามแผน และมีผลประโยชน์ที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่ใช้ เกิดผลสำเร็จที่พึงประสงค์ และผลกระทบในทางบวกมากกว่าผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน

๖. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

โครงการนี้มีเป้าหมายสูงสุด เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการปรับแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ เพื่อความคุ้มค่าของงบประมาณที่ได้รับ เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยมีผลที่คาดว่าจะได้รับดังนี้

๑. ทราบความเชื่อมโยง และความสอดคล้อง ระหว่างวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ ของแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อเสนอปรับให้มีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มุ่งสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย

๒. ทราบถึงผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ เพื่อเป็นสารสนเทศให้ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติได้นำไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาการทำงานต่อไป

๓. ทราบถึงปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งปัจจัยความสำเร็จที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ เพื่อเป็นสารสนเทศให้ผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานได้นำไปกำหนดแผนการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรม

ด้วยแผนยุทธศาสตร์ เปรียบเสมือนทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจ ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์ขององค์การ ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้น จะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์การ อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์การที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน การประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติระยะต้นแผน ในครั้งนี้ คณะที่ปรึกษาได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการประเมินครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ ๑ แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ตอนที่ ๒ นโยบายแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

- นโยบายของรัฐบาล (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี)
- ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)
- แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔
- แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

ตอนที่ ๓ เศรษฐกิจฐานราก หรือเศรษฐกิจชุมชน

ตอนที่ ๔ แนวคิดของการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research)

ตอนที่ ๕ แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดในการประเมิน

ตอนที่ ๖ รูปแบบหรือโมเดลในการประเมินโครงการ (Evaluation Models)

ตอนที่ ๗ การประเมินเพื่อการตอบสนองของ Robert Stake

ตอนที่ ๘ การวิเคราะห์ความคุ้มค่า

ตอนที่ ๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตอนที่ ๑ แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

แผนยุทธศาสตร์ หมายถึง ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์กร (Corporate Goal) แผนยุทธศาสตร์ที่ดีนั้นจะต้องถูกกำหนดขึ้นตามวิสัยทัศน์ขององค์กร อันเป็นผลผลิตทางความคิดร่วมกันของสมาชิกในองค์กรที่ได้ทำงานร่วมกันหรือจะทำงานร่วมกัน โดยวิสัยทัศน์นี้เห็นพ้องต้องกันว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่องค์กรประสงค์จะไปให้ถึง และวิสัยทัศน์นี้มีการแปลงออกมาเป็นวัตถุประสงค์ (Objective) ที่เป็นรูปธรรมและสามารถวัดได้ ทั้งนี้้องค์กรสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการประเมินผลงานประจำปีงบประมาณ ยิ่งไปกว่านั้น้องค์กรยังสามารถใช้แผนยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan) เพื่อการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีได้อีกด้วย ดังมีรายละเอียดที่จะกล่าวถึงความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ดังต่อไปนี้ (จักษวัชร ศิริวรรณ, ๒๕๕๙)

แผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐคือ กระบวนการตัดสินใจอย่างเป็นระบบในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด รวมถึงการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ อันเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม หรือประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ทั้งยังเป็นการสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนอีกด้วย

ความสำคัญของแผนยุทธศาสตร์

๑. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติ ที่ช่วยให้้องค์กรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพราะการกำหนดแผนยุทธศาสตร์นั้นให้ความสำคัญกับการศึกษาวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร

๒. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติ ที่ช่วยให้หน่วยงานในภาครัฐตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตน อันมีส่วนเอื้ออำนวยความสำเร็จและความล้มเหลวต่อเป้าประสงค์ขององค์กร

๓. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติ ที่ช่วยส่งเสริมการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) ที่ให้ความสำคัญการปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐทั้งระบบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยในประเทศไทยเรียกว่า “การปฏิรูประบบราชการ” อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐยังต้องดำเนินงานตามแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ซึ่งเป็นกระแสหลักในการบริหารรัฐกิจปัจจุบัน

๔. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติ ที่มีส่วนช่วยยกระดับระบบการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (Performance-based Budgeting)

๕. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติ ที่มีส่วนช่วยในการสร้างนวัตกรรม การบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการพิจารณาวิเคราะห์ วางแผน และนำเสนอทางเลือกในการบริหารจัดการแบบใหม่ ที่หลุดพ้นจากกรอบพัฒนาการทางความคิด อันเกี่ยวข้องกับระเบียบปฏิบัติราชการที่ล้าสมัยและไม่เป็นไป เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน

๖. แผนยุทธศาสตร์เป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติ ที่มีส่วนช่วยสนับสนุนหลักการ ประชาธิปไตย ในแง่ของการมีส่วนร่วม (Participation) และการกระจายอำนาจ (Decentralization)

กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

สำหรับกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น มีขั้นตอนดังนี้

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย
 - ๑) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) และ
 - ๒) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment)
๒. การจัดวางทิศทางขององค์การ ซึ่งประกอบด้วย
 - ๑) การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision)
 - ๒) การกำหนดภารกิจ (Mission)
 - ๓) การกำหนดเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal)
 - ๔) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives)
 - ๕) การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงานระดับองค์การ (Organization's Key Performance Indicators : KPIs) และ
 - ๖) การกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategy)
๓. การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เป็นการดำเนินการเพื่อทำให้ยุทธศาสตร์ที่ได้ถูกกำหนดขึ้น มีความเป็นรูปธรรม ปฏิบัติได้จริง อันจะนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าประสงค์ขององค์การ โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้น ประกอบด้วย
 - ๓.๑) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคามขององค์การ หรือที่มักนิยมเรียกกันว่า การทำ SWOT Analysis อันประกอบไปด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness) การวิเคราะห์โอกาส (Opportunities) และการวิเคราะห์ภัยคุกคาม (Threats) ขององค์การ
 - ๓.๒) การกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์
 - ๓.๓) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ พร้อมทั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบและหน่วยงานสนับสนุน

๓.๔) การกำหนดดัชนีชี้วัดผลงานระดับองค์กรและระดับหน่วยงาน (Strategic Plan's KPIs)

๓.๕) การกำหนดยุทธวิธี (Tactics) หรือแผนงานในการปฏิบัติ

๓.๖) การกำหนดเป้าหมาย (Targets) ของแต่ละกิจกรรม (Activities) พร้อมกับดัชนีชี้วัดผลงานระดับแผนปฏิบัติการ (Action Plan's KPIs)

ความแตกต่างระหว่างการวางแผนยุทธศาสตร์กับการวางแผนทั่วไป

การวางแผนยุทธศาสตร์ เป็นการวางแผนเพื่อนำองค์กรไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่ ก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต การวางแผนยุทธศาสตร์จึงเป็นความพยายามขับเคลื่อนองค์กรในภาพรวม ความสำเร็จในทุกประเด็นยุทธศาสตร์ที่ได้ถูกกำหนดขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรเดินทางไปถึงวิสัยทัศน์ โดยถูกต้องตรงตามภารกิจ และสัมฤทธิ์ผลตามเป้าประสงค์ขององค์กรนั้น

ส่วนการวางแผนทั่วไปนั้น เป็นการวางแผนเพื่อแก้ปัญหาหรือการป้องกันปัญหา หรือเป็นการวางแผนเพื่อพัฒนาองค์กรหรือกระบวนการปฏิบัติขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ และ/หรือประสิทธิผลสูงขึ้น เพราะฉะนั้นการวางแผนทั่วไปจึงมีจุดมุ่งหมายที่แคบกว่าการวางแผนยุทธศาสตร์มาก

การนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ

หลังจากที่ได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เสร็จสมบูรณ์แล้ว ลำดับต่อมาเป็นกระบวนการในการนำแผนยุทธศาสตร์นั้นไปสู่ปฏิบัติ ซึ่งนับเป็นขั้นตอนที่มีความยุ่งยากและอาจพบกับอุปสรรคมากพอสมควร เนื่องจากจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรในการบริหารที่ครบตามจำนวน เหมาะสมกับแผนยุทธศาสตร์ที่ได้จัดทำไว้แล้ว อีกทั้งยังต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ทักษะความชำนาญ ตลอดจนประสบการณ์ของนักบริหารระดับสูงในการทำให้แผนยุทธศาสตร์ปรากฏผลเป็นรูปธรรม

การนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ นั้น เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกขององค์กรในทุกระดับ โดยมีผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานต่าง ๆ รับผิดชอบในภารกิจที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานของตน ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จของการนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ คือ การติดต่อสื่อสารภายในองค์กร กล่าวคือ การทำความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันของสมาชิกทุกคนในองค์กร เกี่ยวกับทิศทาง ที่องค์กรกำลังจะมุ่งไป

อุปสรรคที่สำคัญของการนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ทำให้การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์เป็นไปอย่างล่าช้ากว่าที่คาดการณ์ไว้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาใดปัญหาหนึ่งหรือหลายปัญหารวมกัน อุปสรรคที่สำคัญได้แก่ บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์เครื่องใช้ ตลอดจนขีดความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหาร ทั้งในระดับกลาง และระดับสูง

ปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับบุคลากรนั้น มีตั้งแต่การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน เรื่อยไปจนถึงการขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน

ปัญหาอันเกี่ยวเนื่องจากงบประมาณนั้น ในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการที่ได้มีการกำหนดไว้ให้สอดคล้องกันนั้น เป็นเรื่องยากที่หน่วยงานภาครัฐจะได้รับการจัดสรรงบประมาณที่ถูกต้องเหมาะสมกับการบริหารจัดการหน่วยงานอย่างแท้จริงในภาคปฏิบัติ และโครงการต่าง ๆ จำนวนมากก็ไม่ได้ได้รับการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับการใช้จ่ายจริง

อย่างไรก็ตามการจัดสรรและใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐ ควรเป็นไปตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ ๑) ความพอประมาณ หมายถึง งบประมาณของรัฐที่หน่วยงานภาครัฐได้รับการจัดสรรให้ไปใช้จ่ายในการบริหารจัดการ จะต้องไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป พอเหมาะพอสถกับการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งอยู่ในเงื่อนไข “ความรู้” และ เงื่อนไข “คุณธรรม” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ความมีเหตุ-มีผล หมายถึง ได้รับจัดสรรงบประมาณของรัฐที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมเหตุสมผล ใช้จ่ายในสิ่งที่สมควร และไม่ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่สมควร ซึ่งอยู่ในเงื่อนไข “ความรู้” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังต้องตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งอยู่ในเงื่อนไข “คุณธรรม” ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอีกด้วย เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดให้เกิดแก่ส่วนรวมและ ๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การใช้จ่ายงบประมาณของรัฐเพื่อการเตรียมความพร้อม การป้องกัน และการบรรเทาปัญหา ที่จะเกิดขึ้นหรืออาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ตอนที่ ๒ นโยบายแห่งรัฐและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ นโยบายของรัฐบาล (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี)

สรุปประเด็นสาระที่สำคัญ ดังนี้

๑. นโยบายการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์

๒. นโยบายการรักษาความมั่นคงของรัฐและการต่างประเทศ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญต่อการเตรียมพร้อมสู่ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนในกิจการ ๕ ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการชายแดน การสร้างความมั่นคงทางทะเล การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ การสร้างความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้าน และการเสริมสร้างในการปฏิบัติการทางการทหารร่วมกันของอาเซียน สร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมตามหลักนิติธรรมและหลักสิทธิมนุษยชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ในการส่งเสริมและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองในการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ สามารถบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนในอุตสาหกรรมป้องกันประเทศได้

๓. นโยบายการลดความเหลื่อมล้ำของสังคมและการสร้างโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐ
เร่งสร้างโอกาส อาชีพ และการมีรายได้ที่มั่นคงแก่ผู้ที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยให้แรงงานทั้งระบบมีโอกาส
เข้าถึงการเรียนรู้และพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานในทุกระดับอย่างมีมาตรฐาน พัฒนาระบบการคุ้มครองทาง
สังคม ระบบการออม และระบบสวัสดิการชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการ
ดูแลให้มีระบบการกักขังที่เป็นธรรม และการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ตามอัตภาพ พัฒนาศักยภาพ คຸ້ມครองและ
พิทักษ์สิทธิ จัดสวัสดิการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ สตรีและ
เด็ก เตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการมีงานหรือกิจกรรม
ที่เหมาะสมเพื่อสร้างสรรค์และไม่ก่อภาระต่อสังคมในอนาคต

๔. นโยบายการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จัดให้มีการ
ปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษาทางเลือกไป
พร้อมกัน เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาตนได้เต็มตามศักยภาพ โดยเน้นการเรียนรู้
เพื่อสร้างสัมมาชีพในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากำลังคนให้เป็นที่ต้องการ เหมาะสมกับพื้นที่
ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ ปรับเปลี่ยนการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน
การศึกษาให้สอดคล้องกับความจำเป็นของผู้เรียน และลักษณะพื้นที่ของสถานศึกษา จัดระบบการ
สนับสนุนให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปมีสิทธิเลือกใช้บริการการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอก
โรงเรียน สนับสนุนให้องค์กรทางศาสนามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจน
พัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างสันติสุขและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมไทยอย่างยั่งยืน

๕. นโยบายการยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุข และสุขภาพของประชาชน โดย
วางรากฐานให้ระบบหลักประกันสุขภาพครอบคลุมประชากรในทุกภาคส่วนอย่างมีคุณภาพ โดยไม่มี
ความเหลื่อมล้ำของคุณภาพบริการในแต่ละระบบ

๖. นโยบายการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เน้นการวางรากฐานเพื่อความ
เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน ปรับปรุงวิธีการตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าและ
มาตรฐานการผลิตระดับไร่นา เป็นต้น ชักจูงให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวในประเทศไทย ประสาน
นโยบายการเงินและการคลังให้สอดคล้องกันเพื่อสนับสนุนการฟื้นตัวของเศรษฐกิจพร้อมกับการรักษา
เสถียรภาพของราคาอย่างเหมาะสม ร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาพลังงาน ปรับปรุงวิธีการ
จัดเก็บภาษีให้จัดเก็บอย่างครบถ้วน โดยปรับปรุงโครงสร้างภาษีให้คงภาษีเงินได้ไว้ในระดับปัจจุบัน
ปรับโครงสร้างการบริหารจัดการในสาขาขนส่งต่าง ๆ พัฒนาและปรับปรุงระบบบริหารจัดการของ
รัฐวิสาหกิจให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ใช้การ
ออกแบบและสร้างสรรค์ เพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้
เข้มแข็ง สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมภาคเศรษฐกิจดิจิทัล และวางรากฐานของเศรษฐกิจ
ดิจิทัลให้เริ่มขับเคลื่อนได้อย่างจริงจัง

๗. นโยบายการส่งเสริมบทบาทและการใช้โอกาสในประชาคมอาเซียน เร่งพัฒนาความ
เชื่อมโยงด้านการขนส่งภายในอนุภูมิภาคและภูมิภาคอาเซียน

๘. นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัย และการพัฒนา และนวัตกรรมสนับสนุนการเพิ่มค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาของประเทศ เพื่อมุ่งเป้าหมายให้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑ ของรายได้ประชาชาติ และมีสัดส่วนรัฐต่อเอกชน ๓๐ : ๗๐ ตามแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อให้ประเทศมีความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคตด้วย

๙. นโยบายการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการ อนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ จัดทำ แนวเขตที่ดินของรัฐให้ชัดเจน ส่งเสริมการปลูกไม้มีค่าทางเศรษฐกิจในพื้นที่เอกชนเพื่อลดแรงกดดันใน การตัดไม้จากป่าธรรมชาติในระยะต่อไป จัดให้มีแผนบริหารน้ำของประเทศ เพื่อให้การจัดทำแผนงานไม่เกิด ความซ้ำซ้อน มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เสริมสร้างระบบคุณธรรมในการแต่งตั้งและโยกย้าย บุคลากรภาครัฐ วางมาตรการป้องกันการแทรกแซงจากนักการเมือง และส่งเสริมให้มีการนำระบบพิทักษ์ คุณธรรมมาใช้ในการบริหารงานบุคคลของเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ปรับปรุงและจัดให้มีกฎหมายเพื่อให้ ครอบคลุมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และการมีผลประโยชน์ทับซ้อนในภาครัฐ

๑๐. นโยบายการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ปรับปรุงประมวลกฎหมาย หลักของประเทศและกฎหมายอื่น ๆ ที่ล้าสมัย ไม่เป็นธรรม ไม่สอดคล้องกับความตกลงระหว่างประเทศ เป็นอุปสรรคต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ปรับปรุงระบบการช่วยเหลือทางกฎหมาย และค่าใช้จ่าย แก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม โดยให้เข้าถึงความเป็นธรรมได้ง่ายและรวดเร็ว ส่งเสริมกองทุน ยุติธรรมเพื่อช่วยเหลือคนจนและผู้ด้อยโอกาส คุ้มครองผู้ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพ

๒.๒ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙)

“ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง” นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์ แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศพัฒนาแล้ว และสร้างความสุข ของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาค และเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- ๑) ความมั่นคง
- ๒) การสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- ๓) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน
- ๔) การสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม

๕) การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๖) การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

๒.๓ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาของการปฏิรูปประเทศ ท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยได้น้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๑ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม ส่งผลให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙)

ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนี้ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศ ในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”

หลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ จะมุ่งบรรลุเป้าหมายในระยะ ๕ ปี ที่จะสามารถต่อยอดในระยะต่อไป เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี โดยมีหลักการสำคัญของแผนพัฒนาฯ ดังนี้

๑. ยึด “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เกิดบูรณาการการพัฒนาในทุกมิติอย่างสมเหตุสมผล มีความพอประมาณ และมีระบบภูมิคุ้มกันและการบริหารจัดการความเสี่ยงที่ดี ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ สังคมไทยเป็นสังคมคุณภาพ สร้างโอกาสและมีที่ยืนให้กับทุกคนในสังคมได้ดำเนินชีวิตที่ดีมีความสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศก็เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพ และมีเสถียรภาพ การกระจายความมั่งคั่งอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เป็นการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ชุมชนวิถีชีวิต ค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม

๒. **ยึด** “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม พัฒนาคนทุกช่วงวัยและเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ รวมถึงการสร้างคนให้ใช้ประโยชน์และอยู่กับสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูล อนุรักษ์ ฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม

๓. **ยึด** “วิสัยทัศน์ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี” มาเป็นกรอบของวิสัยทัศน์ประเทศไทย ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ วิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคติพจน์ประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

๔. **ยึด** “เป้าหมายอนาคตประเทศไทยปี ๒๕๗๙” ที่เป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี โดยกำหนดไว้ดังนี้ “เศรษฐกิจและสังคมไทยมีการพัฒนามั่นคงและยั่งยืน บนฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นธรรมมีความเหลื่อมล้ำน้อย คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่มีวินัย ตื่นรู้ และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต มีความรู้ มีทักษะและทัศนคติที่เป็นค่านิยมที่ดี มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ มีความเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ มีจิตสาธารณะและทำประโยชน์ต่อส่วนรวม มีความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลเมืองโลก ประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีนานาชาติ ระบบเศรษฐกิจตั้งอยู่บนฐานของการใช้นวัตกรรมนำดิจิทัล สามารถแข่งขันในการผลิตได้และค้าขายเป็น มีความเป็นสังคมประกอบการ มีฐานการผลิตและบริการที่มีคุณภาพและรูปแบบที่โดดเด่นเป็นที่ต้องการในตลาดโลก เป็นฐานการผลิตและบริการที่สำคัญ เช่น การให้บริการคุณภาพทั้งด้านการเงิน ระบบโลจิสติกส์ บริการด้านสุขภาพ และท่องเที่ยวคุณภาพ เป็นครัวโลกของอาหารคุณภาพและปลอดภัย เป็นฐานอุตสาหกรรมและบริการอัจฉริยะที่เป็นอุตสาหกรรมแห่งอนาคตที่ใช้นวัตกรรม ทุมนมนุษย์ทักษะสูงและเทคโนโลยีอัจฉริยะ มาต่อยอดฐานการผลิตและบริการที่มีศักยภาพในปัจจุบันและพัฒนาฐานการผลิตและบริการใหม่ ๆ เพื่อนำประเทศไทยไปสู่การมีระบบเศรษฐกิจ สังคม และประชาชนที่มีความเป็นอัจฉริยะ”

๕. **ยึด** “หลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรม” แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีความครอบคลุมทั่วถึง เพื่อเพิ่มขยายฐานกลุ่มประชากรชั้นกลางให้กว้างขึ้น โดยกำหนดเป้าหมายในการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ โอกาสทางสังคม และรายได้ของกลุ่มประชากรรายได้ต่ำสุดร้อยละ ๔๐ ให้สูงขึ้น นอกจากนี้ การเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและพัฒนานวัตกรรม นับเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาในระยะต่อไปสำหรับทุกภาคส่วนในสังคมไทย โดยที่เส้นทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วนั้นกำหนดเป้าหมายทั้งในด้านรายได้ ความเป็นธรรม การลดความเหลื่อมล้ำและขยายฐานคนชั้นกลาง การสร้างสังคมที่มีคุณภาพ และมีธรรมาภิบาล และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๖. **ยึด** “หลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน ๕ ปีที่ต่อยอดไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นเป้าหมายระยะยาว” แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ จึงให้ความสำคัญกับการใช้กลไกประชารัฐที่เป็นการรวมพลังขับเคลื่อนจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน และการกำหนดประเด็นบูรณาการของการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูง และได้กำหนดในระดับแผนงาน/โครงการสำคัญที่จะตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดที่มีความครอบคลุมหลากหลายมิติ การกำหนดเป้าหมายได้คำนึงถึงความสอดคล้องกับเป้าหมายระยะยาวของยุทธศาสตร์ชาติ และการเป็นกรอบกำกับเป้าหมายและตัวชี้วัดในระดับย่อยลงมาที่จะต้องถูกส่งต่อ และกำกับให้สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างมีผลสัมฤทธิ์ ภายใต้กรอบการจัดสรรงบประมาณ การติดตามและประเมินผลการใช้จ่ายเงินงบประมาณแผ่นดิน และการติดตามประเมินผลการปฏิบัติราชการ รวมทั้งการพัฒนาระบบราชการที่สอดคล้องเป็นสาระเดียวกัน หรือเสริมหนุนซึ่งกันและกัน แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ จึงกำหนดประเด็นบูรณาการเพื่อการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางสำคัญประกอบการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน รวบรวมและกำหนดแผนงาน/โครงการสำคัญในระดับปฏิบัติ และกำหนดจุดเน้นในการพัฒนาเชิงพื้นที่ในระดับสาขาการผลิตและบริการ และจังหวัดที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในด้านต่าง ๆ

สรุปประเด็นยุทธศาสตร์ชาติในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มี ๑๐ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ : การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์
- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ ๔ : การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ ๕ : การเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศ สู่ความมั่งคั่งและยั่งยืน
- ยุทธศาสตร์ที่ ๖ : การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย
- ยุทธศาสตร์ที่ ๗ : การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์
- ยุทธศาสตร์ที่ ๘ : การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม
- ยุทธศาสตร์ที่ ๙ : การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ
- ยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ : ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา

๒.๔ แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข การรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การอำนวยความสะดวกของสังคม การส่งเสริมและพัฒนากองการปกครอง การพัฒนาการบริหารราชการส่วนภูมิภาค การปกครองท้องถิ่น การส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและพัฒนาชุมชน การทะเบียนราษฎร ความมั่นคงภายใน กิจการสาธารณภัย การพัฒนาเมือง และราชการอื่นตามที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย

วิสัยทัศน์ของกระทรวงมหาดไทย คือ ประชาชนมีรากฐานการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีนิยามคำในวิสัยทัศน์คือ

- รากฐานการดำรงชีวิต หมายถึง ดูแลประชาชนทุกช่วงชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ลดความยากจน เข้างถึงบริการภาครัฐ
- พัฒนาสู่อนาคต หมายถึง พัฒนาสู่ Thailand ๔.๐ และ S Curve ส่งเสริมเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ส่งเสริมการพัฒนาภาคเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ
- มั่นคง หมายถึง มั่นคงจากสาธารณสุข มั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มั่นคงในการถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน มั่นคงในการรักษาความสงบเรียบร้อยและรับมือภัยคุกคามรูปแบบใหม่
- สมดุล หมายถึง สมดุลระหว่างคนกับคน สมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติ สมดุลด้านสิ่งแวดล้อม
- หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้เงื่อนไขการใช้ความรู้ควบคู่กับการมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและการกระทำ

ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างสังคมเข้มแข็งและพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เป้าประสงค์หลักสำคัญในด้านการสร้างสังคมเข้มแข็ง ประกอบด้วย

๑.๑ หมู่บ้าน/ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจฐานรากได้รับการพัฒนา

- ๑.๑.๑ ส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชน
- ๑.๑.๒ สร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ
- ๑.๑.๓ พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ๑.๑.๔ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในพื้นที่
- ๑.๑.๕ สนับสนุนการกระจายผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

- ๑.๑.๖ พัฒนาระบบบริหารจัดการกองทุนชุมชนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก
- ๑.๑.๗ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

- ๑.๒ ผู้ด้อยโอกาสได้รับโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมเพิ่มขึ้น
 - ๑.๒.๑ กระจายการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเป็นธรรม
 - ๑.๒.๒ สร้างสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมโดยคำนึงถึงเรื่องอารยะสถาปัตย์ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของเด็ก ผู้สูงวัย ผู้พิการและทุพพลภาพ
 - ๑.๒.๓ จัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อผู้ด้อยโอกาส
 - ๑.๒.๔ ส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนที่มีฐานะยากจนในระดับพื้นที่
 - ๑.๒.๕ พัฒนาระบบไฟฟ้า ประปา เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาสภาพแวดล้อมสู่นาาคต เป้าประสงค์หลักประกอบด้วย

- ๒.๑ ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ
 - ๒.๑.๑ พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ดินให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาประเทศ
 - ๒.๑.๒ ส่งเสริมการดูแลที่สาธารณะประโยชน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
 - ๒.๑.๓ ปรับปรุงแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการ (One Map)
 - ๒.๑.๔ บริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ
 - ๒.๑.๕ บริหารจัดการน้ำเสียอย่างเป็นระบบ
 - ๒.๑.๖ ปรับปรุงแหล่งน้ำสาธารณะและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - ๒.๑.๗ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๒ ประชาชนมีศักยภาพรับมือภัยพิบัติ ส่งผลให้ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินลดลง

- ๒.๒.๑ บูรณาการจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัยระหว่างหน่วยงาน และเครือข่ายต่าง ๆ ด้วยการเตรียมพร้อมของ

- ชาติตั้งแต่ในภาวะปกติ โดยมีการประสาน สอดคล้อง
บูรณาการ และส่งเสริมกันอย่างมีเอกภาพ
- ๒.๒.๒ เสริมสร้างศักยภาพขององค์กรและชุมชนในการจัดการ
ความเสี่ยงจากสาธารณภัย
- ๒.๒.๓ เสริมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยและการจัดการ
ความเสี่ยงจากสาธารณภัยให้กับประชาชน
- ๒.๒.๔ วางผังเมืองและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อบริหารจัดการ
พื้นที่เสี่ยงจากภัยพิบัติ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาทั้งระบบ
- ๒.๒.๕ พัฒนาระบบและโครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการความเสี่ยง
จากภัยพิบัติเพื่อความต่อเนื่องของการพัฒนา
- ๒.๒.๖ กำหนดมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาคารและเครื่องเล่น

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน เป้าประสงค์หลัก
ประกอบด้วย

๓.๑ ประชาชนในชาติมีความหวงแหน อารักขาไว้ซึ่งสถาบันหลักของชาติ
และเกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม

- ๓.๑.๑ ปกป้องและเชิดชูสถาบันหลักของชาติ
- ๓.๑.๒ ขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อเสริมสร้าง
การพัฒนาพื้นที่
- ๓.๑.๓ ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง
- ๓.๑.๔ เสริมสร้างวิถีชีวิตตามระบอบประชาธิปไตยอันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- ๓.๑.๕ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างความ
ปรองดองสมานฉันท์บนพื้นฐานความแตกต่างทางความคิด

๓.๒ สังคมมีความสงบเรียบร้อย มั่นคง และมีความพร้อมรับมือภัยคุกคาม
ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ

- ๓.๒.๑ สร้างภูมิคุ้มกันและสนับสนุนการป้องกันภัยคุกคามความ
มั่นคงในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ
- ๓.๒.๒ เสริมสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการความมั่นคง
ตามแนวชายแดน
- ๓.๒.๓ แก้ไขปัญหาและสร้างโอกาสการพัฒนาในพื้นที่จังหวัด
ชายแดนภาคใต้
- ๓.๒.๔ เพิ่มขีดสมรรถนะเครือข่ายมวลชนขององค์กรให้พร้อมรับมือ
กับการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคง

- ๓.๒.๕ เสริมสร้างศักยภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันตนเอง
- ๓.๒.๖ ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมของจังหวัดและอำเภอเพื่อพัฒนามาตรฐานการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงเชิงพื้นที่ที่เป็นสากลและทันสมัย
- ๓.๒.๗ พัฒนาระบบการเตรียมความพร้อม การเผชิญเหตุการณ์ ภัยพิบัติ การเหตุการณื และการบริหารความต่อเนื่อง เมื่อเกิดเหตุที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณะขนาดใหญ่ระดับชาติ
- ๓.๒.๘ สร้างความสัมพันธ์และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาตามกรอบความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค และนานาชาติ

๓.๓ ระบบข้อมูลมีความถูกต้อง เชื่อถือได้ และถูกนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ

- ๓.๓.๑ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้ในการปรับปรุงระบบข้อมูลบุคคลและข้อมูลเพื่อการพัฒนา
- ๓.๓.๒ พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง (One Info) โดยเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์/เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ
- ๓.๓.๓ พัฒนาค้นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจของผู้บริหาร และการรับมือกับสถานการณ์ความมั่นคงภายใน

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การวางรากฐานการพัฒนาองค์กรอย่างสมดุล เป้าประสงค์หลัก ประกอบด้วย

๔.๑ องค์กรมีการบริหารจัดการที่ดี และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

- ๔.๑.๑ ปรับโครงสร้างและกลไกการดำเนินงานให้สนับสนุนการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการ
- ๔.๑.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการให้บริการประชาชนในรูปแบบดิจิทัล (Digital Service) และบริการเบ็ดเสร็จ (One Stop Service)
- ๔.๑.๓ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงบริการภาครัฐและปรับปรุงการอำนวยความสะดวก โดยเพิ่มบทบาทการแก้ไขปัญหาแทนการส่งต่อปัญหา
- ๔.๑.๔ ป้องกันการทุจริต โดยส่งเสริมให้ประชาชนและภาคีการพัฒนามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

- ๔.๑.๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการองค์กร โดยยึดหลักธรรมาภิบาล และเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- ๔.๑.๖ ปรับปรุงกฎหมาย/ระเบียบในความรับผิดชอบให้มีความชัดเจนเป็นปัจจุบัน และเอื้อต่อการปฏิบัติงานขององค์กร
- ๔.๑.๗ พัฒนารูปแบบการประชาสัมพันธ์และระบบการสื่อสารสองทางที่มีความรวดเร็วและเชื่อถือได้
- ๔.๑.๘ ขับเคลื่อนการสร้างอัตลักษณ์การดำเนินงานให้เป็นรูปธรรม
- ๔.๑.๙ พัฒนาขีดความสามารถบุคลากรให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างอัตลักษณ์บุคลากร และจัดสรรอัตรากำลังให้เหมาะสมกับภารกิจและพื้นที่
- ๔.๑.๑๐ เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานและการบริหารจัดการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงการสร้างแรงจูงใจและการสร้างความเท่าเทียมในพื้นที่

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาภูมิภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ เป้าประสงค์หลัก ประกอบด้วย

๕.๑ พื้นที่ภูมิภาคมีขีดความสามารถในการแข่งขัน เมืองมีการพัฒนาอย่างเป็นมาตรฐานสู่ระดับสากล

- ๕.๑.๑ พัฒนาผังเมืองที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- ๕.๑.๒ พัฒนาระบบเมืองศูนย์กลางความเจริญ เพื่อมุ่งไปสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่
- ๕.๑.๓ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับการพัฒนาของภูมิภาคและเมือง
- ๕.๑.๔ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับภูมิภาคและเมือง

๕.๒ พื้นที่เศรษฐกิจเฉพาะเป้าหมายมีขีดความสามารถในการแข่งขัน สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่

- ๕.๒.๑ พัฒนาเมือง โครงสร้างพื้นฐาน และสภาพแวดล้อม เพื่อเพิ่มศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่เฉพาะในรูปแบบต่าง ๆ
- ๕.๒.๒ พัฒนาระบบการอำนวยความสะดวกทางการค้าการลงทุน

๕.๓ องค์กรมีแผนงาน/โครงการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน

๕.๓.๑ พัฒนารูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาระดับพื้นที่ให้เชื่อมโยงกันในทุกระดับ รวมทั้งบูรณาการการจัดทำงบประมาณเข้าไว้ด้วยกัน (One Plan)

๕.๓.๒ เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่

๒.๕ แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

จุดยืนของกรมการพัฒนาชุมชน

“เป็นกลไกสำคัญในการสร้างเสริมชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”

ภารกิจและอำนาจหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชนมีภารกิจเกี่ยวกับ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย จัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์

เศรษฐกิจฐานรากมั่นคงและชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ภายในปี ๒๕๖๔

เป้าหมาย

ร้อยละ ๘๐ ของครัวเรือนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ๒๓,๔๘๙ หมู่บ้าน มีรายได้เฉลี่ย สูงกว่าเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.)

พันธกิจ

๑. พัฒนาระบบและกลไกการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้การพึ่งตนเอง
๒. พัฒนาการบริหารจัดการชุมชนให้พึ่งตนเองได้
๓. สร้างระบบกลไกและกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๔. พัฒนางองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง และบุคลากรมีอุดมการณ์ในงานพัฒนาชุมชนและเชี่ยวชาญการทำงานเชิงบูรณาการ

ประเด็นยุทธศาสตร์

๑. สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้
๒. ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว
๓. เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล
๔. เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง

กลยุทธ์

๑. สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้
 - ๑.๑ สร้างและพัฒนาผู้นำสมัครใจ
 - ๑.๒ พัฒนาเครื่องมือเสริมสร้างสมัครใจชุมชน
 - ๑.๓ ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
 - ๑.๔ พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน
 - ๑.๕ บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน
๒. ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว
 - ๒.๑ เพิ่มศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ
 - ๒.๒ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม
 - ๒.๓ ส่งเสริมช่องทางตลาด
๓. เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล
 - ๓.๑ พัฒนาระบบการจัดการและการเข้าถึงแหล่งทุน
๔. เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง
 - ๔.๑ เสริมสร้างศักยภาพองค์กรเพื่อยกระดับงานพัฒนาชุมชน
 - ๔.๒ พัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีคุณภาพ
 - ๔.๓ ยกระดับภาพลักษณ์องค์กร

ตอนที่ ๓ เศรษฐกิจฐานราก หรือเศรษฐกิจชุมชน

ความหมายเศรษฐกิจฐานราก

เศรษฐกิจฐานราก คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจก แต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วน สร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่น และในระดับที่กว้างขวางภายนอก

ระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความต้องการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตต่าง ๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจของชุมชน (ในมิติของการเกื้อกูล เอื้อเฟื้อ การมีส่วนร่วมของคนในตำบล) ต่าง ๆ ทั้งขนาดย่อมหรือขนาดใหญ่ขึ้น โดยใช้ทั้งความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่ หรือที่เป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของพื้นที่ และมีการพัฒนาให้ทันสมัย พร้อมกับมีเทคนิค วิทยาการและความรู้ เทคโนโลยี มาพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับตลาด หรือสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้คนและชุมชนท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเอง มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างงานบริการต่าง ๆ จากท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สร้างสรรค์ หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับระบบตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่มทุกวัย สามารถมีพื้นที่ และมีโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทมิตร เป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม

องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง

๑. มีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน ความสามารถที่จะเจรจาต่อรองและประสานงานทั้งภายในและกับภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

๒. มีการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชนและของคนในชุมชน

๓. มีการจัดการทุนชุมชนที่ไม่ใช่เฉพาะทุนเงินตรา แต่รวมถึงทุนทางสังคมที่มีอยู่ ทุนพุทธิพยากร วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ประวัติศาสตร์

๔. มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่น อาชีพ รายได้รายจ่าย การผลิต ฐานเศรษฐกิจ ที่ดิน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องภายนอก เป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน การวางแผนเพื่อการตัดสินใจ การติดตามวัดผลและรายงานผล

๕. มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า ที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่ม และสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้

๖. สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกลุ่ม กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่ายประเด็นต่าง ๆ ได้ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เครือข่ายภูมิโนทัศน์วิถีวัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

๗. มีระบบการอยู่ร่วมกัน หรือเคารพกติกา จารีตประเพณีในการอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการการดูแลซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล

๘. มีคุณธรรม จริยธรรมในการประกอบกิจการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำรงชีวิต

๙. มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมทุนร่วมกิจกรรมหรือกิจการในการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน

๑๐. คนในพื้นที่หรือสมาชิกของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม มีความรู้เรื่องราวการพัฒนาในพื้นที่ รวมทั้งความรู้ในสังคมอื่น ๆ มีคุณภาพ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำ ตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรม พื้นฐานครอบครัวมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

ตอนที่ ๔ แนวคิดของการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research)

การวิจัยเชิงประเมินประกอบด้วยคำว่า “การวิจัย (Research)” กับคำว่า “ประเมิน (Evaluation)” (Fraenkel, J.R. and Wallen, N.E., ๒๐๐๓) เมื่อดูที่ความหมายของคำแต่ละคำแล้วพบว่า วิจัย หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ความจริงที่เป็นระบบระเบียบแบบแผน เพื่อให้ผลที่ได้มานั้นมีความถูกต้องแม่นยำ และน่าเชื่อถือ ส่วนคำว่า ประเมิน นั้นก็หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นั้นต้องมีข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ และการตัดสินใจที่ดีก็ควรมีเกณฑ์ที่สามารถเขียนได้ตั้งแผนภาพ

ข้อมูล + เกณฑ์ → การตัดสินคุณค่า

จากแผนภาพดังกล่าว สามารถเชื่อมโยงการวิจัยกับการประเมินให้เป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า การวิจัยเชิงประเมิน เป็นการวิจัยแต่ทำในลักษณะของการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ศึกษา เพื่อให้ได้สารสนเทศแก่ผู้ใชผลการประเมินนั้นว่า ควรจะตัดสินใจอย่างไรกับสิ่งที่ได้รับการประเมินไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร โครงการ หรือสิ่งที่ต้องการประเมินอื่น ๆ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นการศึกษาหาความรู้ความจริงอย่างเป็นระบบระเบียบแบบแผนด้วยกระบวนการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์สำหรับการตัดสินคุณค่า หากใช้กระบวนการวิจัยในการประเมินแล้ว ก็จะทำให้ผลการประเมินของเรามีความถูกต้อง แม่นยำ และน่าเชื่อถือ (Mertens, D.M., ๒๐๑๐)

การวิจัยเชิงประเมิณเป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลของสิ่งที่ต้องการศึกษา แล้วนำมา ตัดสินคุณค่าเพื่อนำเสนอสารสนเทศต่อการตัดสินใจหรือพัฒนาปรับปรุง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการวิจัย เชิงประเมิณ นิยมทำในลักษณะของการประเมินโครงการ หรือการประเมินหลักสูตร การวิจัยเชิงประเมิณ มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้เมื่อต้องการสารสนเทศมาประกอบการตัดสินใจ เช่น ต้องการตัดสินใจ ว่าโครงการหรือหลักสูตรควรริเริ่มดำเนินการหรือไม่ โครงการหรือหลักสูตรควรดำเนินการต่อไปหรือควร ยุติได้แล้ว หรือหากต้องดำเนินการต่อไปมีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขบ้าง เป็นต้น ดังนั้นการวิจัยเชิงประเมิณ จึงเป็นกระบวนการในการค้นหาและรวบรวมข้อมูล เพื่อสะท้อนให้เห็นว่า โครงการที่ดำเนินการไปแล้ว บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร ผลที่ได้จากการประเมินจะให้ สารสนเทศแก่ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการในการตัดสินใจ พิจารณาแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงาน ของโครงการ เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

นอกจากนี้การวิจัยเชิงประเมิณยังเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการไป พร้อม ๆ กับกระบวนการตัดสินใจที่ถูกต้อง และเกิดขึ้นทุกช่วงระยะเวลาของการพัฒนาโครงการ ตั้งแต่ ก่อนดำเนินการ ขณะดำเนินการ จนถึงขั้นสุดท้ายของกระบวนการ นำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้อง และ ที่สำคัญ การวิจัยเชิงประเมิณมีลักษณะเป็นกระบวนการสำหรับการกำหนดคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพื่อ นำมาใช้ในการตัดสินใจคุณค่าของผลผลิต วิธีการ จุดมุ่งหมาย และประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ ด้วย การเน้นในเรื่องของการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งดังกล่าว

ขั้นตอนในการทำวิจัยเชิงประเมิณ

ขั้นตอนสำหรับการทำวิจัยเชิงประเมิณนั้น ก็มีกระบวนการที่คล้ายกับการทำวิจัยโดยทั่วไป แต่ที่สำคัญที่นักวิจัยต้องคำนึงถึงในการทำวิจัยเชิงประเมิณ ก็คือเมื่อทำวิจัยเชิงประเมิณแล้ว ต้องมีการ วิเคราะห์ เพื่อตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน แล้วนำเสนอสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจหรือการพัฒนา ตามผลการประเมินที่พบ ซึ่งการวิจัยเชิงประเมิณมีขั้นตอนพอสรุปได้ ดังนี้ (Stufflebeam, D.L., ๒๐๐๔; Charles, L. and others (Editor), ๑๙๙๙; Worthen, B.R., Sanders, J.R. and Fitzpatrick, J.L., ๑๙๙๗)

ขั้นตอนที่ ๑ กำหนดสิ่งที่ประเมิน

ในขั้นตอนแรกของการทำวิจัยเชิงประเมิณ ต้องตอบคำถามก่อนว่าสิ่งที่ต้องการประเมินคืออะไร เช่น เป็นโครงการ หลักสูตร องค์กร บุคคล เมื่อรู้ว่าการประเมินสิ่งใดแล้ว ก็ต้องพิจารณาต่อไปว่า สิ่ง นั้นมีความคุ้มค่า คุ้มทุนต่อการประเมินหรือไม่ ตรงนี้อาจพิจารณาว่าเมื่อรู้ผลของการประเมินแล้วจะนำ ผลของการประเมินนั้นไปใช้ประโยชน์อย่างไร

ขั้นตอนที่ ๒ ทำความเข้าใจกับสิ่งที่มุ่งประเมิน

ในขั้นตอนนี้ จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มุ่งประเมิน เพราะโดยหลักการแล้ว การจะทำการประเมินสิ่งใด ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มุ่งประเมินให้ดีเสียก่อน หากยังไม่มี ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่มุ่งประเมินแล้ว ก็ควรทำการศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเสียก่อน

นอกจากนี้ต้องพิจารณาถึงบทบาทของผู้ประเมินในการประเมินว่า ในการประเมินครั้งนั้น ผู้ประเมินมีฐานะบทบาทที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือสิ่งที่ต้องการประเมินอย่างไร โดยอาจดูบทบาทใน ฐานะของนักประเมินภายใน หรือมีบทบาทในฐานะนักประเมินภายนอก

หากมีบทบาทในฐานะเป็นนักประเมินภายใน ก็คือเป็นทั้งผู้รับผิดชอบหรือเป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับโครงการ ซึ่งตรงนี้ก็จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการที่จะประเมินเป็นอย่างดี แต่ใน ขณะเดียวกันก็อาจมีความลำเอียงเกิดขึ้นได้ เพราะสิ่งที่ประเมินเป็นโครงการที่ตนเองรับผิดชอบ ก็อาจยาก ให้ผลการประเมินออกมาดีเป็นเบื้องต้น ก็อาจเป็นไปได้ ดังนั้น หากมีบทบาทเป็นผู้ประเมินโครงการ ใน ฐานะที่เป็นผู้ประเมินภายในแล้ว ผู้ประเมินจะต้องพึงระวังในเรื่องอคติหรือความลำเอียงของการประเมิน จึงต้องพึงระลึกไว้ในใจเสมอว่า การประเมินเป็นการค้นหาเพื่อการพัฒนา

แต่ถ้าหากผู้ประเมินมีบทบาทในฐานะเป็นนักประเมินภายนอก กล่าวคือ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ หรือไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการนั้น บทบาทที่เป็นผู้ประเมินภายนอกนี้ มีข้อดีคือ มักจะไม่มี ความลำเอียงในการประเมิน เพราะผลการประเมินไม่ว่าจะออกมาอย่างไรก็ไม่มีผลต่อผู้ประเมิน แต่อาจมีจุดอ่อนคือ ผู้ประเมินอาจยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ตนเองจะประเมิน ดังนั้น จึงควร ทำการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจโครงการที่ตนต้องรับผิดชอบประเมิน อาจทั้งศึกษาเอกสาร และ พูดคุย กับผู้รับผิดชอบโครงการ

ขั้นตอนที่ ๓ กำหนดวัตถุประสงค์การประเมิน

ในขั้นตอนนี้ต้องตอบคำถามให้ได้ว่า การประเมินโครงการในครั้งนั้นมีวัตถุประสงค์ของการประเมิน ไปเพื่ออะไร อาจเป็นการนำผลที่ได้จากการประเมินไปสู่การตัดสินใจ หรือนำผลที่ได้จากการประเมินไปสู่ การปรับปรุงพัฒนาโครงการ หรือเพื่อทั้งการตัดสินใจและเพื่อการพัฒนาปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น

หากการประเมินโครงการนั้นเพื่อการตัดสินใจ ก็อาจต้องพิจารณาต่อไปว่าเป็นการตัดสินใจเพื่ออะไร หากเป็นการตัดสินใจก่อนที่จะดำเนินการจัดทำโครงการ ก็ต้องเป็นการประเมินก่อนที่จะคิดทำโครงการ เพื่อพิจารณาถึงความต้องการจำเป็น ความคุ้มค่า คุ่มทุน หรือความพร้อมที่จะดำเนินโครงการ แต่ถ้า หากเป็นการประเมินเพื่อการตัดสินใจเมื่อโครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว การประเมินอาจใช้ในการ ตัดสินใจในลักษณะที่ว่าควรจัดทำโครงการต่อไปหรือไม่ หรือควรยุติโครงการ หรือหากในกรณีที่การ วิจัยครั้งนั้น เป็นการประเมินเพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาโครงการแล้ว ในการประเมินเช่นนี้ ก็ ควรประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ เพื่อให้เห็นว่าการดำเนินการตามโครงการเป็นไปตาม

แผนงาน กิจกรรม ระยะเวลาที่กำหนดหรือไม่ หากไม่เป็นไปตามนั้นแล้วมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไร และจะดำเนินการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแผน และสามารถทำให้โครงการบรรลุเป้าหมายได้ การประเมินโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงหรือพัฒนาการจัดทำโครงการให้ดีขึ้น ก็คือ โครงการที่ดำเนินนั้นเป็นโครงการที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยการนำผลที่ได้จากการประเมินในครั้งนี้ ไปสู่การปรับปรุงการดำเนินการโครงการในครั้งต่อไป หากเป็นโครงการที่มีการดำเนินการเพียงครั้งเดียว ก็ไม่เหมาะสมที่จะประเมินเพื่อการปรับปรุง เพราะเมื่อรู้ผลของการประเมินโครงการแล้ว ก็ไม่สามารถนำไปใช้ได้เนื่องจากโครงการได้ยุติลงแล้ว

ขั้นตอนที่ ๔ กำหนดคำถามการประเมิน

ในขั้นตอนนี้ผู้ประเมินต้องการหาคำตอบในเชิงประเมินว่าอะไร หากเป็นนักประเมินภายนอก อาจต้องถามเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบโครงการว่า ในการประเมินครั้งนั้นเขาต้องการรู้คำตอบของคำถามการประเมินคำถามใด ในการกำหนดคำถามการประเมินควรมีความชัดเจน เพื่อให้มองเห็นว่าในการตั้งคำถามการประเมินนั้นจะใช้กระบวนการวิจัยช่วยในการแสวงหาข้อมูลและคำตอบอย่างไร การกำหนดคำถามของการประเมินต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน สำหรับในการตั้งคำถามการประเมินนั้น ทั้งผู้ประเมินและเจ้าของโครงการต้องพิจารณาว่าต้องการรู้คำตอบของสิ่งใดที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และเมื่อรู้คำตอบนั้นแล้วจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างไร เพราะฉะนั้นการตั้งคำถามการประเมินเพื่อตอบสนองความอยากรู้ของผู้ประเมินหรือเจ้าของโครงการเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถระบุประโยชน์ของคำตอบที่ได้ ก็อาจทำให้การประเมินนั้นไม่เกิดความคุ้มค่าได้เช่นกัน

ขั้นตอนที่ ๕ กำหนดข้อมูลที่ต้องการ

หลังจากที่ได้กำหนดคำถามการประเมินได้แล้ว สิ่งที่ต้องทำต่อมาก็คือ การวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามให้ได้ว่าในการตอบคำถามการประเมินนั้นต้องการข้อมูลในเรื่องใด เพราะอย่าลืมว่าการประเมินเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมินโดยใช้ข้อมูลร่วมกับเกณฑ์ ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ ๒-๑ แสดงคำถามการประเมินและข้อมูลที่ต้องการ

คำถามการประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ
๑. โครงการที่จะจัดทำมีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของสังคมหรือไม่	ความสอดคล้องของโครงการกับความต้องการจำเป็นของสังคม
๒. โครงการที่จะจัดทำมีความพร้อมในด้านบุคลากรทั้งในด้านจำนวน และคุณภาพหรือไม่	ความพร้อมในด้านบุคลากรทั้งในด้านจำนวนและคุณภาพที่มีต่อการจัดทำโครงการ
๓. โครงการที่จะจัดทำมีความพร้อมในด้านงบประมาณหรือไม่	ความพร้อมในด้านงบประมาณ

คำถามการประเมิน	ข้อมูลที่ต้องการ
๔. การดำเนินการของโครงการที่เป็นจริงกับแผนการที่กำหนดไว้มีความสอดคล้องกันหรือไม่	ความสอดคล้องของการปฏิบัติงานจริงกับแผนงานที่กำหนด
๕. การดำเนินงานตามโครงการเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนดหรือไม่	ความสอดคล้องของระยะเวลาในการปฏิบัติงานจริงกับแผนงานที่กำหนด
๖. ผลการดำเนินการตามโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการหรือไม่	การบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการ
๗. ผลของการดำเนินการตามโครงการก่อให้เกิดผลกระทบในด้านบวกหรือด้านลบมากน้อยกว่ากันหรือไม่ อย่างไร	ผลกระทบของโครงการทั้งด้านบวกและด้านลบ

เมื่อกำหนดข้อมูลที่ต้องการมาเพื่อตอบคำถามการประเมินได้แล้ว ในขั้นตอนต่อมาต้องทำความเข้าใจ หรือให้ความหมายของข้อมูลที่ต้องการ หลังจากทีระบุข้อมูลที่ต้องการเพื่อนำมาตอบคำถามการวิจัยได้แล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องกระทำคือ การทำความเข้าใจกับข้อมูลที่ต้องการว่าคืออะไร โดยการให้ความหมายหรือการให้นิยาม ซึ่งตามหลักของการให้นิยามที่ดีต้องเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่สามารถวัดได้ สังเกตได้ชัดเจน ดังเช่น หากกำหนดคำถามว่า เมื่อดำเนินการโครงการเสร็จสิ้นแล้ว บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ จากคำถามการประเมินนี้ข้อมูลที่ต้องการก็คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังเช่น หากโครงการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อให้นักเรียนมีวินัยในตนเองมากขึ้น ข้อมูลที่ต้องการนำมาตอบคำถามการประเมินในข้อนี้ก็คือ ความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียน ผู้ประเมินต้องให้ความหมายของคำว่า การมีวินัยในตนเองของนักเรียนว่าหมายถึงอะไร ซึ่งในการให้ความหมายของข้อมูลที่ต้องการ ถึงแม้เป็นคำเดียวกัน แต่การนิยามอาจมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะธรรมชาติของโครงการ การให้คำนิยามนี้ต้องมีความสอดคล้องในเชิงทฤษฎี แต่ในรายละเอียดที่เป็นพฤติกรรม อาจมีความแตกต่างกันไปตามธรรมชาติของโครงการ

ถึงอย่างไรก็ตามต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า ในการให้ความหมายของข้อมูลที่ต้องการ ต้องให้ความหมายของคำนั้นที่ชัดเจน สามารถสังเกตได้ วัดได้ เพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงประเด็น วิธีการที่จะช่วยให้สามารถให้ความหมายของข้อมูลที่ต้องการได้ชัดเจนก็คือ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รู้จักกับข้อมูลที่ต้องการให้ชัดเจน เมื่อรู้จักกับข้อมูลที่ต้องการชัดเจนแล้ว เขียนความหมายของข้อมูลที่ต้องการ เว้นช่วงเวลาไว้สักระยะหนึ่งจึงกลับมาทบทวนว่า ความหมายของข้อมูลที่ต้องการเขียนไว้มีความชัดเจนหรือไม่ เมื่อแน่ใจว่ามีความเข้าใจชัดเจนแล้ว ก็อาจนำความหมายที่เขียนไปให้บุคคลอื่นช่วยพิจารณาว่ามีความเข้าใจตรงกันหรือไม่

ดังเช่นคำว่า การมีวินัยในตนเองของนักเรียน การให้นิยามจากพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงออกมา คือการเข้าชั้นเรียนตรงเวลา การทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาโดยไม่ต้องเตือน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๖ กำหนดแหล่งข้อมูล

ในการตอบคำถามการประเมินที่ต้องการนั้นสิ่งที่สำคัญคือ ต้องมีข้อมูล นอกจากกำหนดข้อมูลที่ต้องการให้ความหมายของข้อมูลที่ต้องการได้เข้าใจชัดเจนแล้ว ในขั้นต่อมาต้องตอบให้ได้ว่า แหล่งข้อมูลที่ต้องการคืออะไร ซึ่งแหล่งข้อมูลอาจเป็นคน เป็นเอกสาร สิ่งของ วัตถุ หรือเป็นหลักฐาน ร่องรอยต่าง ๆ ก็ได้ ในการกำหนดแหล่งข้อมูล ต้องทำความเข้าใจและตัดสินใจว่าในการเก็บข้อมูลที่ต้องการนั้นจะเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลประชากร (Population) กลุ่มประชากรเป้าหมาย (Target Population) นั้นหมายความว่าเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลกับทุกหน่วย ทุกคน หรือในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนั้นจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง (Sample) หากจะเก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่าง ผู้ประเมินก็ต้องมั่นใจว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นตัวแทนที่ดีของประชากร ซึ่งต้องใช้การ สุ่มตัวอย่าง (Sampling) มาช่วยในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ดังเช่น จากคำถามการประเมินที่กำหนดว่า เมื่อดำเนินการโครงการเสร็จสิ้นแล้ว บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ จากคำถามการประเมินนี้ข้อมูลที่ต้องการก็คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ดังเช่น หากโครงการนั้นกำหนด วัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อให้นักเรียนมีวินัยในตนเองมากขึ้น ข้อมูลที่ต้องการคือ ความมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียน ดังนั้น แหล่งข้อมูลอาจเป็นนักเรียน ครูผู้สอน หรือเพื่อนนักเรียน ซึ่งในการกำหนด แหล่งข้อมูล ผู้ประเมินต้องพิจารณาว่าแหล่งข้อมูลจากแหล่งใดที่สามารถทำให้เข้าถึงความเป็นจริงของ ข้อมูลได้ตรงมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย

ขั้นตอนที่ ๗ พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยเชิงประเมินเป็นการใช้กระบวนการวิจัย เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลสำหรับการนำมา พิจารณาตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้วตัดสินใจคุณค่า ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็น กระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึง ซึ่งในขั้นตอนนี้ต้องพิจารณาว่าจะใช้เครื่องมือใดในการเก็บ รวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีคุณภาพหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด ในการระบุ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลควรคำนึงถึงข้อมูลที่ต้องการ ดังตาราง

ตารางที่ ๒-๒ แสดงข้อมูลที่ต้องการและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ต้องการ	ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมข้อมูล
➤ ความรู้ ➤ ความรู้สึก ความพึงพอใจ ➤ ความคิดเห็น ➤ ความสามารถในการปฏิบัติ ➤ คุณลักษณะนิสัย	➤ แบบทดสอบ แบบประเมินผลงาน ➤ แบบวัด ➤ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ➤ การสังเกต และประเมินผลงาน ➤ การสังเกต การประเมินตนเอง

นอกจากจะคำนึงถึงข้อมูลที่ต้องการแล้ว ต้องคำนึงถึงสภาพของแหล่งข้อมูล เช่น หากต้องไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับแหล่งข้อมูลที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ วิธีการที่เหมาะสมก็คือ การสัมภาษณ์ หากแหล่งข้อมูลมีจำนวนมากหรืออยู่อย่างกระจัดกระจาย หากใช้การสัมภาษณ์ก็อาจให้ทำเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้น แบบสอบถามจึงเป็นเครื่องมือที่เหมาะสมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ต้องการนี้ได้

เมื่อระบุเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้ว ก็ต้องพิจารณาว่าเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นจะนำมาจากที่ใด เพราะบางครั้งการได้มาซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจมาจากของผู้อื่นก็ได้ หากเครื่องมือนี้ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเดียวกัน มีนิยามตรงกัน และในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน เช่น เก็บจากแหล่งข้อมูลที่มีลักษณะเหมือนกัน แต่สิ่งที่สำคัญคือ นักวิจัยส่วนใหญ่จะพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เพราะจะทำให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ ซึ่งการวางแผนในการพัฒนาเครื่องมือนี้ ควรตอบคำถามต่อไปนี้ให้ชัดเจน

๑. กำหนดว่าจะนำข้อมูลไปทำอะไร
๒. กำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง
๓. นิยาม หรือพฤติกรรมของข้อมูลที่ต้องการเก็บรวบรวมว่าเป็นอย่างไร
๔. จะใช้เครื่องมืออะไรในการเก็บข้อมูล

สิ่งสำคัญคือต้องคำนึงถึงคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

๑. ความตรง (Validity) หรือเอกสารบางเล่มใช้คำว่าความเที่ยงตรง เป็นการพิจารณาว่าเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นสามารถเก็บหรือวัดข้อมูลได้ตามที่ต้องการตรงกับนิยามที่กำหนดหรือไม่

๒. ความเที่ยง (Reliability) หรือเอกสารบางเล่มใช้คำว่าความเชื่อมั่น เป็นการพิจารณาว่าหากนำเครื่องมือนี้ไปเก็บรวบรวมข้อมูลซ้ำแล้วข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้มีความสอดคล้องกันหรือไม่ ซึ่งเป็นการพิจารณาถึงความคงเส้นคงวา (Stability) หรืออีกในมิติหนึ่งอาจพิจารณาว่าประเด็นหรือรายการต่าง ๆ ในเครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลมีความสอดคล้องมุ่งวัดในประเด็นเดียวกันหรือไม่ (Internal Consistency)

๓. ความเป็นปรนัย (Objectivity) เป็นการพิจารณาถึงความชัดเจนของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลว่าไม่ว่าใครอ่าน ใครนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลก็สามารถเข้าใจหรือกระทำได้เหมือนกัน ในประเด็นนี้ผู้ประเมินต้องให้ความสำคัญในเรื่องของภาษาที่ใช้ว่า มีความชัดเจนมากน้อยเพียงใด

๔. ความสามารถในการนำไปใช้ (Usability) ประเด็นที่สำคัญของการพัฒนาเครื่องมือก็คือความสามารถในการนำเครื่องมือนี้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้น ต้องคำนึงถึงสถานการณ์ของการนำเครื่องมือนี้ไปใช้ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ดีต้องนำไปใช้ได้

ขั้นตอนที่ ๘ กำหนดเกณฑ์เพื่อใช้ในการตัดสินคุณค่า

ดังที่กล่าวแล้วว่าการวิจัยเชิงประเมินเป็นการใช้กระบวนการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ การสังเคราะห์แล้ว จะต้องตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมินโดยการนำข้อมูลที่ได้อามาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งในการกำหนดเกณฑ์เพื่อใช้ในการตัดสินจะต้องกำหนดไว้ล่วงหน้า โดยการได้มาซึ่งเกณฑ์ในการตัดสินนั้นควรมีความท้าทาย เพราะเราต้องการพัฒนาโครงการให้ดีขึ้น และควรคำนึงความเป็นไปได้ โดยอาจเปรียบเทียบกับผลการประเมินในครั้งที่ผ่านมา การเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจกับโครงการที่มีลักษณะที่คล้ายกับโครงการของเรา การให้เจ้าของโครงการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการร่วมกำหนดเกณฑ์ หรือการให้ผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้นช่วยระบุเกณฑ์ในการตัดสินใจ เป็นต้น

ลักษณะของเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสิน อาจเป็นเกณฑ์ในเชิงปริมาณ เกณฑ์เชิงคุณภาพ หรือเกณฑ์ระดับ ดังนี้

เกณฑ์เชิงปริมาณ เหมาะสมกับงานวิจัยเชิงประเมินที่เก็บข้อมูลเป็นเชิงปริมาณเช่นกัน ดังเช่น กำหนดว่า ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ของผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจต่อการจัดโครงการอบรมในแต่ละรายการอยู่ในระดับมากขึ้นไป (ในกรณีที่มีข้อมูลเก็บรวบรวมด้วยแบบวัดที่เป็นมาตราส่วนประมาณ ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด)

เกณฑ์เชิงคุณภาพ เหมาะสมกับงานวิจัยเชิงประเมินที่เก็บข้อมูลเป็นคุณภาพ โดยการกำหนดเกณฑ์การให้ระดับคุณภาพแล้วกำหนดเกณฑ์การตัดสินโครงการในด้านความสำเร็จของการดำเนินโครงการ สามารถกำหนดเกณฑ์การให้คุณภาพ ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ ๒-๓ แสดงระดับคุณภาพและคำอธิบาย

ระดับคุณภาพ	คำอธิบาย
ดีมาก	มีการวางแผน มีกระบวนการกำกับติดตาม ทำงานได้เสร็จตามแผน มีผลงานบรรลุเป้าหมาย มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานในปีต่อไป
ดี	มีการวางแผน มีกระบวนการกำกับติดตาม ทำงานได้เสร็จตามแผน มีผลงานบรรลุเป้าหมาย แต่ไม่มีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการทำงานในปีต่อไป
พอใช้	มีการวางแผน มีกระบวนการกำกับติดตาม ทำงานได้เสร็จตามแผน แต่ผลงานบางเรื่องยังไม่บรรลุเป้าหมาย
ต้องปรับปรุง	ทำงานไม่เสร็จตามแผนและผลงานไม่บรรลุเป้าหมาย

สำหรับเกณฑ์ในการตัดสินคุณค่าของโครงการอาจกำหนดว่าหากจะพิจารณาว่าโครงการฯ นี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผลการประเมินโครงการต้องได้ระดับดีขึ้นเป็นต้น

เกณฑ์ระดับ การกำหนดเกณฑ์ระดับเหมาะสมกับการนำมาใช้กับโครงการฯ ที่มีการดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน เช่น ต้องทำข้อ ๑ ก่อน แล้วจึงไปทำข้อ ๒ และข้อต่อ ๆ ไป เช่น เครื่องมือตรวจสอบการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ตามระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. ๒๕๖๐

ตารางที่ ๒-๔ แสดงเกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ

ประเด็นการตรวจสอบ	เกณฑ์การประเมิน/ระดับคุณภาพ
☐ ๑. มีการประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อกำหนด/จัดทำเอกสารมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ☐ ๒. มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ☐ ๓. มีการประกาศมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบ ☐ ๔. มีการนำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาไปใช้เป็น แนวทางจัดทำแผนของสถานศึกษา ☐ ๕. มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา สอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน/การศึกษาปฐมวัย	☐ ระดับ ๕ ดีมาก มีการดำเนินงานตามประเด็นการตรวจสอบข้อ ๑-๔ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสอดคล้องและครอบคลุมประเด็นตามข้อ ๕ ทุกรายการ ☐ ระดับ ๔ ดี มีการดำเนินงานครอบคลุมประเด็นจำนวน ๔ รายการ ☐ ระดับ ๓ พอใช้ มีการดำเนินงานครอบคลุมประเด็น จำนวน ๓ รายการ ☐ ระดับ ๒ ควรปรับปรุง มีการดำเนินงานครอบคลุมประเด็น จำนวน ๒ รายการ ☐ ระดับ ๑ ต้องปรับปรุง มีการดำเนินงานครอบคลุมประเด็น จำนวน ๑ รายการ

ขั้นตอนที่ ๙ เก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่มั่นใจแล้วว่าสามารถเก็บข้อมูลเพื่อนำมาตอบคำถามการประเมินได้ตรงตามความต้องการ และมั่นใจว่าเครื่องมือนั้นมีคุณภาพ แต่พึงระลึกไว้เสมอว่าหากมีเครื่องมือที่มีคุณภาพ แต่กระบวนการนำเครื่องมือไปใช้ไม่มีคุณภาพ ก็ส่งผลทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่มีคุณภาพได้เช่นกัน เช่น ผู้ประเมินต้องการข้อมูลที่เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงคามมีระเบียบวินัยในตนเองของนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นการเข้าเรียนตรงเวลา การส่งงานตรงเวลาโดยไม่ต้องบอกเตือน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลก็คือ แบบสังเกตพฤติกรรมที่ผ่านการสร้าง การพัฒนาจนมั่นใจว่ามีคุณภาพแล้ว แต่ในการนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปใช้ หากผู้ประเมินบอกให้นักเรียนได้รู้ตัวล่วงหน้าก็อาจทำให้นักเรียนบางคนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เช่น ก่อนหน้าอาจเข้าเรียนไม่ตรงเวลา แต่เมื่อผู้ประเมินบอกว่าจะเก็บข้อมูลเรื่องการเข้าเรียนตรงเวลา นักเรียนก็รู้ตัวจึงมาเรียนตรงเวลา ซึ่งการที่นักเรียนมาเข้าเรียนตรงเวลานี้ไม่ได้มาจากโครงการฯ ที่กำหนด แต่มาจากการที่รู้ว่าผู้ประเมินต้องการข้อมูลอะไรมากกว่า

ขั้นตอนที่ ๑๐ วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประมวล สรุปสังเคราะห์สำหรับนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ อันจะนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ต้องการประเมินต่อไป ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นต้องคำนึงถึงสิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจในการวิเคราะห์ข้อมูล เช่น ลักษณะของข้อมูลว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือข้อมูลในเชิงคุณลักษณะ หากเป็นข้อมูลเชิงปริมาณก็ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ หากเป็นข้อมูลเชิงคุณลักษณะก็ต้องใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๑๑ ตัดสินผลการประเมิน

เมื่อได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ในการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ต้องการประเมิน ต้องนำข้อมูลที่ได้ มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ดังเช่น ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ของผู้เข้าร่วมโครงการฯ มีความพึงพอใจ ต่อการจัดโครงการอบรมในแต่ละรายการอยู่ในระดับมากขึ้นไป (ในกรณีที่ข้อมูลเก็บรวบรวมด้วยแบบวัด ที่เป็นมาตราส่วนประมาณ ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด) ตัวอย่าง ดังตาราง

ตารางที่ ๒-๕ แสดงการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน

รายการประเมิน	จำนวน (ร้อยละ) ระดับความพึงพอใจ					การตัดสินใจ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
๑. ความพึงพอใจต่อระยะเวลาการอบรม	๖ (๑๒.๐)	๑๐ (๒๐.๐)	๑๔ (๒๘.๐)	๑๖ (๓๒.๐)	๙ (๑๘.๐)	ไม่ผ่าน
๒. ความพึงพอใจต่อวิทยากร	๒๐ (๔๐.๐)	๒๕ (๕๐.๐)	๔ (๘.๐)	๑ (๒.๐)	๐ (๐.๐)	ผ่าน
๓. ความพึงพอใจต่อกิจกรรมของการอบรม	๑๕ (๓๐.๐)	๒๕ (๕๐.๐)	๑๐ (๒๐.๐)	๐ (๐.๐)	๐ (๐.๐)	ผ่าน

ขั้นตอนที่ ๑๒ นำเสนอสารสนเทศ

เมื่อวิเคราะห์ตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ประเมินได้แล้ว สิ่งสำคัญก็คือ ผู้ประเมินต้องนำเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้ผลการประเมิน ในการนำเสนอสารสนเทศ ผู้ประเมินต้องให้สารสนเทศที่ผู้ใช้ข้อมูลสามารถตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรต่อโครงการฯ นั้น และสารสนเทศนี้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมินที่กำหนดไว้ตั้งแต่ก่อนทำการวิจัยเชิงประเมิน จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า มีด้านที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน คือด้านวิทยากรและด้านกิจกรรมของการฝึกอบรม ที่ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ดังนั้น หากมีการจัดฝึกอบรมใหม่อีกครั้งก็อาจเชิญวิทยากรคนเดิม หรือจัดกิจกรรมในรูปแบบเดิม สำหรับในประเด็นที่ไม่ผ่านเกณฑ์คือ ด้านระยะเวลาในการอบรม ดังนั้น ก็ต้องทำการวิเคราะห์

เพิ่มเติมว่าประเด็นที่ไม่ผ่านเกณฑ์นั้นเป็นเพราะสาเหตุใด และจะมีแนวทางในการปรับปรุงการจัดฝึกอบรมในครั้งต่อไปอย่างไร

ข้อพึงระวังของการวิจัยเชิงประเมิน

เนื่องจากการวิจัยเชิงประเมินเป็นสิ่งที่มีความละเอียดอ่อน ดังนั้น ผู้ที่ทำการวิจัยเชิงประเมินต้องพึงระวังในประเด็นต่าง ๆ เพื่อให้การวิจัยเชิงประเมินออกมามีคุณภาพ มีข้อพึงระวังดังนี้

๑. ผู้ที่จะทำการวิจัยเชิงประเมิน ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในสิ่งที่จะประเมินไม่ว่าจะเป็นโครงการ หรือหลักสูตรให้ตีเสียก่อน ดังนั้น ก่อนที่จะตัดสินใจประเมินสิ่งใด ผู้ประเมินต้องถามตนเองก่อนว่ามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการประเมินดีหรือยัง หากยังต้องทำความเข้าใจกับสิ่งที่ต้องการประเมินให้ชัดเจน

๒. ผู้ที่จะทำการวิจัยเชิงประเมิน จะต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องระเบียบวิธีวิจัยและมีความรู้ในเรื่องของการประเมิน กล่าวคือ มีความรู้ความสามารถในเรื่องระเบียบวิธีวิจัยก็เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมายข้อมูลได้อย่างถูกต้อง ส่วนมีความรู้ในเรื่องของการประเมินก็คือ นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาตัดสินคุณค่า เพื่อนำเสนอสารสนเทศให้แก่ผู้ที่จะใช้ผลการประเมินได้อย่างชัดเจน

๓. ผู้ที่ทำการประเมินต้องพึงระมัดระวังอคติของตนเอง เนื่องจากการประเมินเป็นการตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ถึงแม้ว่าการตัดสินคุณค่านั้นได้อาศัยข้อมูลที่มาจากการะบวนการวิจัยที่มีความถูกต้องน่าเชื่อถือแล้ว แต่หากผู้ประเมินมีอคติต่อสิ่งที่จะประเมิน เช่น เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ได้รับการชี้นำผลการประเมินจากผู้อื่น ก็ย่อมทำให้ผลการประเมินนั้นขาดความถูกต้องและความน่าเชื่อถือทันที

๔. การประเมินมีวัตถุประสงค์ในการประเมินที่แน่นอนชัดเจน ว่าประเมินโครงการไปเพื่ออะไร อาจเป็นเพื่อการตัดสินใจ เพื่อการปรับปรุง หรือเป็นทั้งสองอย่างร่วมกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ที่จะใช้สารสนเทศของการประเมินครั้งนั้น เพราะการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ชัดเจนจะเป็นการที่ผู้ประเมินจะตอบคำถามได้ว่าจะนำผลการประเมินไปทำอะไร ซึ่งจะมีผลต่อการออกแบบการประเมิน ดังเช่น หากต้องการนำผลการประเมินมาปรับปรุงการดำเนินงาน ดังนั้น การประเมินในลักษณะเช่นนี้ก็ควรดำเนินการระหว่างโครงการดำเนินอยู่ หรือเป็นโครงการที่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๕. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เชื่อถือได้ โดยมีเครื่องมือ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล และเกณฑ์ที่เชื่อถือได้ เพราะข้อมูลเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการประเมินผล ดังนั้น ข้อมูลที่ได้มาจะต้องถูกต้อง เชื่อถือได้ และมากพอที่จะใช้ประเมินโครงการ เนื่องจากการประเมินต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องมาประกอบกับเกณฑ์เพื่อการตัดสินคุณค่า

๖. ในการทำวิจัยเชิงประเมิน ไม่ควรกำหนดรูปแบบการประเมินไว้ล่วงหน้าว่าการทำวิจัยเชิงประเมินครั้งนั้น จะใช้รูปแบบใดหรือการประเมินตามรูปแบบของใคร เช่น กำหนดว่าใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP ใช้รูปแบบของไทเลอร์ แต่ควรกำหนดคำถามการประเมินที่ต้องการหาคำตอบ

ให้ชัดเจน หากคำถามนั้นเหมาะสมที่จะใช้รูปแบบการประเมินแบบใดจึงนำรูปแบบการประเมินนั้นมาใช้ในการประเมินครั้งนั้น

ตอนที่ ๕ แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดในการประเมิน

ยุทธศาสตร์จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถในการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และ โครงการ ให้มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกันอย่างชัดเจน ดังนั้น เพื่อประโยชน์ต่อการกำหนดตัวชี้วัดในระดับต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ จึงควรได้พิจารณาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการกำหนดตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์ ดังนี้

คำว่า “Indicator” ในภาษาไทยนั้นได้มีการใช้คำอย่างหลากหลาย เช่น ตัวชี้วัด ดัชนี ตัวบ่งชี้ และ เครื่องชี้วัด เป็นต้น คำเหล่านี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงสถานะบางอย่างเพื่อใช้วิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพการณ์หรือภาวะการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่สำคัญที่จะช่วยให้ทราบว่าการดำเนินกลวิธี (โครงการ) กลยุทธ์ (แผนงาน) และยุทธศาสตร์ (แผน) ต่าง ๆ ได้ไปถึงในจุดใด บรรลุวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย และเป้าหมายมากน้อยแค่ไหน ซึ่งเป็นเรื่องของการดูผลสัมฤทธิ์ของงานหรือระบุดผลสำเร็จของงานในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะการปฏิบัติงานในด้านสังคมที่มีเป้าหมายที่ไม่ชัดเจน เป็นนามธรรม และยากต่อการวัดนั้น การกำหนดตัวชี้วัดที่ดีและเหมาะสมจะเป็นประโยชน์ยังต่อการทำงานเป็นอย่างมาก เพราะตัวชี้วัดจะเป็นสิ่งที่เป็รูปธรรมที่ผู้ปฏิบัติงานและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นได้และเข้าไปบริหารจัดการได้ ซึ่งถ้าสามารถสร้างตัวชี้วัดได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายและเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ จะทำให้สามารถรับรู้ผลการดำเนินงานของตนเองได้อย่างชัดเจน และนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการวางแผนและการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ในการกำหนดยุทธศาสตร์ (แผน) กลยุทธ์ (แผนงาน) และกลวิธี (โครงการ) จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดไว้อย่างชัดเจนและมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องซึ่งกันและกัน เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ มีทิศทางที่ชัดเจนและการประเมินผลยุทธศาสตร์มีความครอบคลุม ถูกต้อง และเป็นระบบ เพื่อให้ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นมีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้นและก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติและประชาชน

ความหมายของตัวชี้วัด

Johnstone (๑๙๘๑) กล่าวถึงความหมายของตัวชี้วัดว่า หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพันธ์ หรือสถานะของสิ่งที่ต้องการในภาพรวมช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องบ่งบอกภาวะที่เจาะจง แต่จะสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต ดังนั้น ตัวชี้วัดจึงหมายถึงข้อความที่อธิบายถึงลักษณะคุณภาพของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ลักษณะทั่วไปของตัวชี้วัด

Johnstone (๑๙๘๑) สรุปลักษณะของตัวชี้วัดไว้ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ตัวชี้วัดต้องให้สารสนเทศเกี่ยวกับสภาพที่ศึกษาอย่างกว้าง ๆ ไม่จำเป็นต้องให้สารสนเทศที่ละเอียดถูกต้องแม่นยำ

๒. ตัวชี้วัดแตกต่างกันกับตัวแปร โดยตัวแปรจะให้ความหมายเฉพาะค่า (Value) แต่ไม่ให้ความหมายในลักษณะการประเมิน แต่ตัวชี้วัดจะให้ความหมายเชิงประเมินมากกว่าที่จะให้ความหมายเฉพาะค่าของมัน มีลักษณะเป็นตัวแปรรวม สร้างขึ้นจากการรวมตัวแปรที่ให้สารสนเทศแต่ละด้าน (Facet) ประกอบกันเป็นภาพกว้าง ๆ ของสิ่งที่จะศึกษา

๓. ค่าของตัวชี้วัด แสดงถึงปริมาณ และการแปลความหมาย ต้องมีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดขึ้นในตอนพัฒนาตัวชี้วัด นั่นคือ ตัวชี้วัดต้องมีจุดอ้างอิง (Reference Point) ที่สามารถทำให้ตัดสินคุณค่าได้

๔. ตัวชี้วัดต้องให้สารสนเทศ ณ จุดเวลา ช่วงเวลาเฉพาะ เมื่อนำตัวชี้วัดจากช่วงเวลาหลายจุดมาเทียบกัน จะต้องแสดงภาพการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ต้องการศึกษาได้

๕. ตัวชี้วัดเป็นหน่วยพื้นฐาน (Basic Units) สำหรับการพัฒนาทฤษฎี ซึ่งมีความสำคัญยิ่งสำหรับศาสตร์ทุกสาขา การพัฒนาทฤษฎีโดยอาศัยกระบวนการวิจัยทำได้ ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นที่ ๑ การสร้างคำอธิบายชั่วคราว เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ขั้นที่ ๒ ให้นิยามตัวแปรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ ขั้นที่ ๓ ให้นิยามเชิงปฏิบัติการในรูปที่สามารถวัดได้ของตัวแปรทุกตัวในขั้นที่ ๒ และขั้นที่ ๔ วางแผนเก็บรวบรวมข้อมูลและสร้างดัชนี

ประโยชน์ของตัวชี้วัด

นางลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (๒๕๔๒: ๕๔) ได้รวบรวมประโยชน์ของตัวชี้วัดจากแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ พอสรุปได้ว่า ในด้านการประเมินผลของระบบการศึกษา ตัวชี้วัดการศึกษา มีประโยชน์มากในการกำกับและประเมินผลระบบการศึกษา การจัดอันดับการศึกษา การประกันคุณภาพ และการแสดงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การกำหนดเป้าหมายที่ตรวจสอบได้ การปรับปรุงพัฒนาระบบการศึกษาโดยใช้ผลการประเมินเป็นแนวทาง ซึ่งตัวชี้วัดประเภทนี้เรียกว่า ตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน (Performance Indicators) ใช้ในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ใช้ในการวางแผนการดำเนินงานทางการศึกษาเพื่อให้บรรลุผลตามต้องการ ใช้ในการกำกับดูแลและประเมินระบบการศึกษา และการประกันคุณภาพ ใช้ในการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่ดีที่สุด (Benchmarking) เพื่อการเทียบเคียง

ลักษณะของตัวชี้วัดที่ดี ประกอบด้วย

๑. ความถูกต้อง (Valid) ตัวชี้วัดต้องวัดองค์ประกอบหรือสิ่งที่ต้องการวัดได้ตรงและถูกต้อง
๒. เชื่อถือได้ (Reliable) ตัวชี้วัดต้องให้ค่าเดียวกันเมื่อใช้วิธีการวัดเหมือนกันในการวัดประชากรกลุ่มที่เหมือนกันในเวลาที่เกี่ยวข้องเป็นเวลาเดียวกัน
๓. ความไว (Sensitive) ตัวชี้วัดต้องสามารถทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงแม้เพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในองค์ประกอบที่สนใจนั้นได้
๔. มีความเฉพาะเจาะจง (Specific) ตัวชี้วัดต้องแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในประเด็นที่สนใจเพียงประเด็นเดียวเท่านั้น
๕. ใช้ประโยชน์ได้ (Useful)
๖. มีความเป็นตัวแทน (Representative) ตัวชี้วัดต้องครอบคลุมทุกประเด็นหรือประชากรทุกกลุ่มที่คาดหวังให้ครอบคลุม
๗. เข้าใจได้ (Understandable) ตัวชี้วัดต้องง่ายที่จะนิยาม และค่าของตัวชี้วัดต้องแปลความหมายได้ง่าย
๘. เข้าถึงได้ (Accessible) สามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่สะดวกและเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้จริง
๙. มีคุณธรรม (Ethical) ตัวชี้วัดที่มีคุณธรรม หมายถึง ในการรวบรวม วิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลที่ต้องการ ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรมในรูปของสิทธิของบุคคล ความมั่นใจ เสรีภาพในการเลือกที่จะให้ข้อมูลหรือไม่ โดยต้องมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการนำข้อมูลไปใช้
๑๐. ให้ข้อมูลสื่อความหมาย (Informative) ได้แก่ ตัวชี้วัดเป็นไปตามบริบท และตัวชี้วัดให้ผลย้อนกลับไปยังหน่วยการจัดการ
๑๑. การยอมรับได้ (Acceptable) ได้แก่ ตัวชี้วัดมีความยุติธรรม ตัวชี้วัดเข้าถึงได้ ตัวชี้วัดอธิบายได้ ตัวชี้วัดไม่สามารถบิดเบือนได้ ตัวชี้วัดตรวจสอบได้ และตัวชี้วัดต้องบอกการเปลี่ยนแปลง
๑๒. มีประโยชน์ (Beneficial) การนำตัวชี้วัดไปใช้ต้องเกิดประโยชน์กับการศึกษา

๑๓. ความคุ้มค่า (Cost effective) ตัวชี้วัดมีต้นทุนที่สมเหตุสมผล ซึ่งแต่ละเกณฑ์จำเป็นต้องมีการดำเนินการดังนี้ ความสอดคล้อง (Relevant) ต้องสร้างเป้าหมายที่เป็นประชาคมติร่วม กำหนดหน่วยของการจัดการ สื่อความหมายให้มีความสำคัญกับบริบท ออกแบบกระบวนการให้ผลย้อนกลับนำเอาตัวแปรกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงได้เข้ามาพิจารณา การยอมรับได้ มีการตรวจสอบความตรงและความเท่าเทียม จัดทำสถิติเพื่อเผยแพร่ (Provide Statistics with Human Face) ผลประโยชน์ ตรวจสอบผลกระทบที่เกิดจากการนำไปใช้และความคุ้มค่า ตรวจสอบต้นทุน กำไร

ตอนที่ ๖ รูปแบบหรือโมเดลในการประเมินโครงการ (Evaluation Models)

รูปแบบหรือโมเดลที่นิยมใช้ในการประเมินโครงการ ประกอบด้วย

๑. โมเดลของไทเลอร์ (The Tyler - Newton Metfessel - William Michael Model) เป็นโมเดลที่รวบรวมข้อมูลจากทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการพัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์เฉพาะที่จัดเรียงให้เป็นลำดับต่อเนื่อง (Hierarchical Order) แปลงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไปสู่กิจกรรม เลือกรหรือสร้างเครื่องมือในการประเมินเพื่อประเมินผลตามวัตถุประสงค์ ดำเนินการสังเกตเป็นระยะ ๆ วิเคราะห์ข้อมูล และตีความหมายข้อมูลและทำการตัดสินใจ

๒. โมเดลการประเมินความสอดคล้องของพรอวัส (Michael Provus's Discrepancy Model) มีองค์ประกอบ ๔ องค์ประกอบ คือ ๑) การกำหนดมาตรฐานของโครงการ (Determining Program Standards) ๒) การกำหนดผลที่เกิดขึ้นตามโครงการ (Determining Program Performance) ๓) การเปรียบเทียบมาตรฐานกับผล (Comparing Standards with Performance) และ ๔) การกำหนดว่ามีความสอดคล้องกันระหว่างมาตรฐานและผลที่เกิดขึ้นหรือไม่ (Determining Whether Discrepancies Exist between Standards and Performance) การดำเนินการเปรียบเทียบมาตรฐานโครงการกับการแสดงออก ๕ ประเด็น ด้วยกันคือ

๒.๑ ความสอดคล้องของแบบกับเกณฑ์ในการออกแบบ (Design vs. Design Criteria) โดยพิจารณาจาก

๒.๑.๑ ความสมเหตุสมผลภายใน (Intrinsic Soundness) เป็นการแสดงความสอดคล้องกับปรัชญาของโครงการที่นำมาใช้ในการสร้างหรือพัฒนาโครงการและความเหมาะสมของแหล่งทรัพยากร เป็นต้น

๒.๑.๒ ความสมเหตุสมผลภายนอก (External Soundness) เป็นการเปรียบเทียบกับโครงการที่คล้ายคลึงกัน

๒.๑.๓ การเปรียบเทียบข้อกำหนดต่าง ๆ กัน และผลลัพธ์ของปัญหาในระยะเริ่มแรก

๒.๒ ความสอดคล้องของการดำเนินการกับเกณฑ์ในการดำเนินการ (Installation vs. Installation Criteria) โดยพิจารณาจาก

๒.๒.๑ โครงการดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่

๒.๒.๒ ทุกส่วนเป็นอย่างไร ทั้งบุคคลและอุปกรณ์ต่าง ๆ

๒.๓ ความสอดคล้องของกระบวนการกับการปรับกระบวนการ (Processes vs. Process Adjustment) โดยพิจารณาจาก

๒.๓.๑ การประสานงานต่าง ๆ เป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่

๒.๓.๒ กิจกรรมต่าง ๆ ที่วางแผนไว้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือไม่

๒.๔ ความสอดคล้องระหว่างผลผลิตและการประเมินผลผลิต (Product vs. Product Assessment) โดยพิจารณาจาก

๒.๔.๑ การประเมินทั้งโครงการ แสดงให้เห็นถึงเป้าหมายเริ่มต้นที่กำหนดไว้หรือไม่

๒.๔.๒ ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งหมดเป็นอย่างไร

๒.๕ ความสอดคล้องระหว่างการลงทุนกับผลกำไร (Cost vs. Benefit)

๓. โมเดลความสอดคล้องของสเตค (Robert Stake's Congruence - Contingency Model) (๑๙๖๙) ซึ่งรู้จักในนามของ Countenance Model มีการดำเนินการ ประกอบด้วย

๓.๑ ข้อมูลที่ต้องการในการประเมินจะได้รับการรวบรวมข้อมูล บนพื้นฐานของ

๓.๑.๑ ส่วนที่มาก่อน (Antecedents) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่มีอยู่ก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ ได้แก่ ด้านผู้เรียน ประกอบด้วย ทักษะของผู้เรียน ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การมาเรียน เป็นต้น ด้านครู ประกอบด้วย ทักษะของครู และประสบการณ์การสอน เป็นต้น

๓.๑.๒ การดำเนินการ (Transactions) เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครู สื่อ และสภาพแวดล้อม ซึ่งหมายถึงกระบวนการเรียนการสอน

๓.๑.๓ ผลลัพธ์ (Outcomes) ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการ ได้แก่ ทางด้านพหุปัญญา จิตพิสัย บุคลิกภาพส่วนบุคคล ผลที่เกิดกับชุมชน ทั้งระยะระหว่างดำเนินการ และระยะยาวที่จะเกิดขึ้น

๓.๒ การประเมินข้อมูลบนพื้นฐานของสิ่งที่กำหนดไว้ในโครงการและสิ่งที่สังเกตได้จริง

๓.๓ ในส่วนอุดมคติ คือ การค้นหาว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในมิติต่าง ๆ สอดคล้องกับสิ่งที่กำหนดตั้งใจไว้และสอดคล้องกับการดำเนินการที่ใช้หรือไม่ ยังมีความสอดคล้องกันระหว่างสิ่งที่ตั้งใจกับสิ่งที่เกิดขึ้นมากเท่าไรก็ถือว่าดี

๔. โมเดล บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ของสตัฟเฟิลบีม (Daniel Stufflebeam's Context Input Process Product (CIPP) Model (๑๙๗๑) ประกอบด้วย

๔.๑ การประเมินบริบท (Context Evaluation) ได้แก่

๔.๑.๑ การประเมินความมุ่งหมาย เพื่อให้เหตุผลในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ

๔.๑.๒ การประเมินความต้องการจำเป็น จะได้รับการกำหนดขึ้นพร้อมสมมติฐานที่แสดงเหตุผลที่จะบรรลุหรือไม่บรรลุ และสภาพแวดล้อมของโครงการที่จะได้รับการนิยาม เช่น เป็นโครงการที่กำหนดขึ้นเพื่อพัฒนาใคร พัฒนาอะไร มีระยะเวลาอย่างไร จะดำเนินการเมื่อใด ที่ไหน และเพื่ออะไร สุวิมล ว่องวาณิช (๒๕๔๘) กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินความต้องการจำเป็นไว้ว่าช่วยระบุปัญหาที่เป็นปัญหาที่แท้จริง ทำให้เกิดการแก้ปัญหาได้ตรงจุดเป็นไปตามความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการและ/หรือองค์กร

นอกจากนี้ในการของบประมาณสนับสนุนโครงการจากแหล่งเงินทุนต่าง ๆ หากมีการใช้เทคนิคการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นช่วยในการสำรวจปัญหาหรือความต้องการของหน่วยงานหรือผู้เกี่ยวข้องก่อน จะทำให้โครงการและ/หรือองค์กรได้รับความเชื่อถือและมีความเป็นไปได้สูงที่จะได้รับการสนับสนุน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, ๒๕๔๑; ศิริชัย กาญจนวาสี, ๒๕๔๑) ซึ่งการวิจัยการประเมินความต้องการจำเป็นมีความสำคัญสำหรับการวางแผนแบบครบวงจร เป็นกระบวนการที่สำคัญและมีประโยชน์ คือ ประการแรกเป็นเครื่องมือบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถกำหนดแผนงานที่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ป้องกันการสูญเสียทรัพยากรกับการดำเนินงานที่ไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์การดำเนินงานอย่างแท้จริง ประการที่สอง ผลที่ได้จากการวิจัยความต้องการจำเป็นเป็นข้อมูลที่สะท้อนภาพบริบทที่เกิดขึ้นของหน่วยงาน ข้อมูลดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่การวางแผน การกำหนดแนวทางพัฒนาองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพที่เกิดขึ้น และสนองความต้องการขององค์กร ประการที่สามเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานที่นำไปสู่การพัฒนาองค์กรตั้งแต่ขั้นตอนแรก ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติงานและพัฒนาโครงการ การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นจะช่วยกำหนดเป้าหมายขององค์กรจากผลการวิจัยซึ่งแสดงความต้องการจำเป็นของลูกค้าและ/หรือองค์กร ขึ้นตอนระหว่างการดำเนินงาน การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการที่ช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด และขั้นตอนสุดท้าย การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นเป็นกระบวนการที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดผลกระทบจากโครงการ ทำให้การพัฒนาการศึกษาได้รับการชี้แนะทางจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ ทำให้สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติงานในช่วงเวลาหนึ่ง (Gilmore and Campbell, ๑๙๙๖) สรุปได้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็นมีประโยชน์ในการวางแผนที่มีโอกาสเกิดสัมฤทธิ์ผลตามที่หวัง เป็นข้อมูลที่ใช้เป็นหลักเทียบความสำเร็จของการดำเนินงาน ทั้งในการวางแผนกลยุทธ์การทำงานของหน่วยงาน การพัฒนาบุคลากร การฝึกอบรม การประกันคุณภาพการศึกษา

๔.๒ การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) ได้แก่

๔.๒.๑ การประเมินความมุ่งหมาย เพื่อให้สารสนเทศที่จะกำหนดว่า การใช้แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ จะนำไปสู่การบรรลุตามความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างไร

๔.๒.๒ การวิเคราะห์เป้าหมายและวัตถุประสงค์

๔.๒.๓ การวิเคราะห์แหล่งทรัพยากรและประสบการณ์ซึ่งจะนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายของโครงการ

๔.๒.๔ การเปรียบเทียบกับโครงการและยุทธวิธีอื่น ๆ

๔.๓ การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

มีวัตถุประสงค์สำคัญ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อตรวจสอบหรือทำนายข้อดีข้อเสียในการใช้วิธีการหรือกระบวนการหรือการดำเนินการใช้โครงการ ซึ่งอยู่ระหว่างขั้นการนำโครงการไปใช้ ๒) เพื่อให้สารสนเทศสำหรับการตัดสินใจในการดำเนินการโครงการ ๓) เพื่อคงไว้ซึ่งการบันทึกวิธีการดำเนินการตามที่ปรากฏอยู่

๔.๔ การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

๔.๔.๑ ข้อมูลที่ต้องการเป็นทั้งเพื่อการประเมินเพื่อการปรับปรุง และการประเมินเพื่อสรุป

๔.๔.๒ การตีความหมายอย่างมีเหตุผลเป็นสิ่งที่ต้องการบนพื้นฐานของบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ตามที่บันทึกข้อมูลไว้

๕. โมเดลการประเมินมหภาคของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's Macro (Total) Evaluation Model)

๕.๑ เป็นการขยายโมเดลชิป (Expansion of CIPP Model) ดังนี้

๕.๑.๑ การตัดสินใจในการวางแผนโครงการกระทำขึ้นหลังจากการประเมินบริบท

๕.๑.๒ การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงสร้าง การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนโครงสร้างจะกระทำหลังจากการประเมินปัจจัยนำเข้า

๕.๑.๓ การตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้กระทำหลังจากการประเมินกระบวนการ

๕.๑.๔ การตัดสินใจเพื่อทบทวนวงจรการดำเนินงาน กระทำหลังจากการประเมินผลลัพธ์

๕.๒ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ๔ แบบ คือ

๕.๒.๑ การเปลี่ยนแปลงที่ให้ผลในการขับเคลื่อนน้อย (Neomobiotic Change) กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงในวงกว้างแต่เกิดสารสนเทศน้อย (Large Change, Low Information)

๕.๒.๒ การเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย พื้นฐานข้อมูลน้อย (Incremental Change)

๕.๒.๓ การเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยบนพื้นฐานของข้อมูลจำนวนมาก (Homeostatic Change)

๕.๒.๔ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมากบนพื้นฐานของข้อมูลจำนวนมาก (Metamorphic Change)

๖. โมเดลการประเมินของไอสนอร์ (Elliot Eisner's Connoisseurship Evaluation Model) (๑๙๘๕) จุดเน้นอยู่ที่กระบวนการในการตรวจสอบเอง คือ อะไรเกิดขึ้น ใครมีส่วนร่วม และเขาคิดถึงอะไรเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เขาได้รับ ตามด้วยโมเดลของการวิจารณ์และการประเมิน และการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแหล่งอ้างอิงและความร่วมมือตามโครงสร้าง แทนที่จะแสดงด้วยความตรงในเชิงวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย ๑) ความเหมาะสมของแหล่งอ้างอิง หมายถึง การสังเกตอย่างพินิจพิเคราะห์และการตีความหมายต้องเกิดมาจากการพิจารณาจากข้อมูลในเชิงประจักษ์ ซึ่งต้องสามารถทำซ้ำได้ด้วยผู้สังเกตต่างคนกัน ๒) ความร่วมมือตามโครงสร้าง หมายถึง ต้องมีการตรวจสอบอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับส่วนต่าง ๆ ของการวิจารณ์ของความเหมาะสมของผู้วิจารณ์เข้าด้วยกัน ในลักษณะภาพรวมที่สอดคล้องกัน ๓) ผู้วิจารณ์ควรที่จะสื่อสารกับสาธารณะถึงสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่ในสถาบัน

๗. โมเดลการประเมินเพื่อการตอบสนองของโรเบิร์ต สเตค (Robert Stake's Responsive Evaluation Model) (๑๙๙๕) เป็นโมเดลที่มีรูปแบบเหมือนกับไอสนอร์ โดยโมเดลนี้เน้นการบรรยายกิจกรรมและกระบวนการมากกว่าคะแนนจากการวัดผลที่เกิดขึ้น สิ่งแสวงหาคือ การบอกเล่าเรื่องราวของโครงการ การวางแผนการประเมินเพื่อการปรับปรุง ประกอบด้วย ๑๐ ขั้นตอนที่ดำเนินการคือ

- ๑) การตกลงถึงกรอบการประเมินกับผู้ที่เป็นเจ้าของโครงการ
- ๒) การเสนอหัวเรื่อง ประเด็น และหรือคำถามการประเมินที่สนใจของผู้ให้ทุน
- ๓) คำถามที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวทางการประเมิน
- ๔) การกำหนดขอบเขตและกิจกรรมของโครงการ ที่เป็นการต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ประชาชน ลูกค้า บุคลากร
- ๕) การสังเกต การสัมภาษณ์ การเตรียมแผนงาน และการศึกษารายกรณี
- ๖) การให้สารสนเทศ การบ่งชี้ ถึงประเด็นที่สำคัญหรือคำถามที่สำคัญ
- ๗) การแสดงข้อค้นพบเบื้องต้นในรายงานฉบับร่าง
- ๘) การวิเคราะห์ปฏิบัติการและการสืบสอบความสนใจเบื้องต้นให้ชัดเจนครอบคลุม
- ๙) การมองหาประจักษ์พยานที่เป็นข้อขัดแย้ง ที่จะนำมาตรวจสอบข้อค้นพบและหลักฐานหรือหาหลักฐานสนับสนุนข้อค้นพบ เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ตรงกับความเป็นจริง
- ๑๐) การรายงานผล

จากการพิจารณาลักษณะโครงการแล้ว ในการประเมินการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้น ได้นำโมเดลการประเมินเพื่อการตอบสนองของโรเบิร์ต สเตคมาใช้ ซึ่งมีรายละเอียดของโมเดลดังนี้

ตอนที่ ๗ การประเมินเพื่อการตอบสนองของโรเบิร์ต สเตค (Robert Stake's Responsive Evaluation Model)

เมื่อพิจารณาโมเดลการประเมินที่กล่าวมาข้างต้น ในการประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์
กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ได้นำโมเดลการประเมินเพื่อการตอบสนอง
ของโรเบิร์ต สเตค เป็นหลัก ซึ่งการประเมินในรูปแบบนี้เกิดจากนักทฤษฎีการประเมินหลายคน เริ่มไม่พอใจ
รูปแบบและวิธีการประเมินที่มีอยู่ ได้ระบุว่าการประเมินที่ผ่านมาไม่สามารถประเมินโครงการใหญ่ ๆ ได้
โดยที่ไม่ได้สัมผัสพื้นที่โครงการ ปรากฏการณ์จริง หรือบริบทสิ่งแวดล้อมของโครงการนั้น ไม่ควรใช้เพียง
ตัวเลข แผนภูมิที่รายงานมาเท่านั้น แต่ควรได้ศึกษาความรู้สึก ความเป็นมนุษย์ ลงไปสัมผัสข้อมูลและ
บริบทตามธรรมชาติ และเป็นกระบวนการที่คน การประเมินที่มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้
ส่วนเสีย (Stakeholders) ในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ตลอดจนยอมรับปรัชญาในด้านความคิดและ
ความหลากหลายของมนุษย์ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, ๒๕๔๙: ๒๙๖ - ๒๙๗)

โมเดลการประเมินเพื่อการตอบสนองของโรเบิร์ต สเตค เป็นกระบวนการที่คนการประเมินเชิงธรรมชาติ
และมีส่วนร่วมที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. เป็นการประเมินทางการศึกษาโดยใช้เหตุผลเชิงอุปนัย (Inductive Reasoning) ซึ่งเน้น
ความเข้าใจประเด็นปัญหา เหตุการณ์หรือกระบวนการ ที่มาจากแหล่งปฐมภูมิโดยตรง ผู้ประเมินเกิดความ
เข้าใจจากการสัมผัสบริบทสิ่งแวดล้อมโดยตรง
๒. เป็นการประเมินที่ใช้ข้อมูลหลากหลาย ใช้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้
สามารถเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ที่มุ่งประเมิน
๓. การประเมินอาจไม่ได้ยึดตามแบบแผนมาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า กระบวนการประเมินจะ
เกี่ยวข้องกับและแปรเปลี่ยนตามประสบการณ์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการประเมิน
๔. การประเมินที่เกี่ยวข้องกับความจริงที่หลากหลายมากกว่าความจริงเพียงอย่างเดียวที่มนุษย์
มองเห็นและแปลความหมายของสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยวิธีการที่แตกต่าง ยอมรับทัศนะที่แตกต่างของทุกคน
ในรูปแบบการประเมินเพื่อการตอบสนองของโรเบิร์ต สเตค ได้ประยุกต์ใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพในการ
ประเมินโครงการ จุดเน้นของการประเมินตามรูปแบบนี้คือ การให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อปัญหาและความ
ต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ (Stakeholders or Evaluation Audiences) สเตคเห็นว่า
การประเมินที่ดีจะต้องให้อรรถประโยชน์แก่การแก้ปัญหา หรือตอบคำถามสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน
โครงการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ จะเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดวัตถุประสงค์ของการ
ประเมินและการออกแบบการประเมิน

แนวคิดวิธีการประเมินแบบตอบสนองของโรเบิร์ต อี สเตค เป็นการแสวงหาทางเลือกในวิธีการ
ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการประเมินโครงการ ซึ่งมีแนวโน้มนำเอาวิธีการเชิงคุณภาพเข้ามาร่วมในการประเมิน
โครงการมากขึ้น ซึ่งในช่วงนี้เองที่ได้เกิดแนวคิดวิธีการประเมินใหม่ ๆ ที่ตอบสนองต่อกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับ
โครงการ และการใช้ประโยชน์จากข้อค้นพบการประเมินโครงการอย่างกว้างขวาง (Stake, ๑๙๗๕)

จากโมเดลการประเมินที่กล่าวมา มีกระบวนการในการประเมินมีรายละเอียดดังนี้

๑. การวางแผนการประเมิน

ขั้นตอนการประเมินโมเดลการประเมินเพื่อการตอบสนองของโรเบิร์ตเสตค กำหนดเป็น ๑๒ ขั้นตอน ดังนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, ๒๕๔๙: ๓๐๒ - ๓๐๓)

๑. ผู้ประเมินพูดคุยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการตลอดจนประชาชนทั่วไป เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

๒. จากการพิจารณาปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ แล้วกำหนดขนาดและขอบเขตของโปรแกรม ทั้งนี้อาจพิจารณาจากข้อมูลสถิติ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมและบันทึกของคณะทำงานด้วย

๓. ศึกษาภาพรวมของกิจกรรมต่าง ๆ ในโปรแกรม โดยผู้ประเมินเข้าไปสังเกตการณ์ในโปรแกรม เพื่อได้สัมผัสและเกิดความเข้าใจในกระบวนการทำงานจริง ๆ เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างลักษณะโครงการหรือโปรแกรมที่ควรจะเป็น ซึ่งประมวลได้ใน ๒ ขั้นตอนแรก

๔. กำหนดวัตถุประสงค์และปัญหา ตลอดจนข้อคิดเห็น ข้อห่วงใยของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโปรแกรมที่กำหนด

๕. สร้างกรอบความคิดเพื่อให้เข้าใจประเด็นต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ เพื่อก่อให้เกิดประเด็นคำถามหรือปัญหาสำคัญที่มุ่งประเมิน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ

๖. หลังจากตั้งคำถามที่จะประเมินผลได้แล้ว ผู้ประเมินระบุความต้องการข้อมูลว่าต้องการข้อมูลอะไรบ้าง ในแต่ละคำถามผู้ประเมินจะต้องระบุข้อมูลที่ต้องการและแหล่งข้อมูลให้สมบูรณ์ครบถ้วน การที่จะทำขั้นตอนนี้ผู้ประเมินควรกำหนดหลังจากผู้ประเมินได้ลงพื้นที่ระยะหนึ่งแล้ว

๗. เมื่อกำหนดข้อมูลเพื่อการประเมินแล้ว ผู้ประเมินยังเลือกวิธีการที่เหมาะสมที่สุด เพื่อได้ข้อมูลที่มีความตรงและความถูกต้อง รวมทั้งกำหนดเครื่องมือและเทคนิคในการรวบรวมข้อมูลด้วย Stake มีความเห็นสอดคล้องกับนักวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้ประเมินเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินตามรูปแบบนี้

๘. ผู้ประเมินรวบรวมข้อมูลและสังเกตตามที่ระบุไว้ ทั้งในเชิงบริบทแวดล้อม ตัวป้อนหรือสิ่งที่มาป้อน การปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

๙. วางแผนการรายงานผลประเมิน โดยกำหนดขอบข่ายและโครงสร้างของรายงานประเมิน ในการรายงานผลประเมิน ผู้ประเมินผลอาจใช้รูปแบบต่าง ๆ เช่น อธิบายเชิงบรรยาย หรือพรรณารายละเอียด การใช้กรณีศึกษา เป็นต้น

๑๐. ตรวจสอบผลการประเมินว่าส่วนใดยืนยัน ส่วนใดไม่ยืนยัน เพื่อให้แน่ใจถึงความถูกต้อง แม่นตรง ของผลการประเมิน

๑๑. เนื่องจากผู้ประเมินมีหลายกลุ่ม ซึ่งมีความต้องการใช้ผลประเมินที่แตกต่างกัน ผู้ประเมินอาจ ผลิตรายงานการประเมินให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้แต่ละกลุ่ม กล่าวคือมีการผลิตรายงานการ ประเมินหลายฉบับ เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้นั้นเอง

๑๒. ในขั้นตอนสุดท้าย ผู้ประเมินอาจจัดทำรายงานเป็นทางการถ้าจำเป็นต้องทำตามสัญญา ที่ให้รายงานเป็นทางการนั้น แม้ Stake ไม่เชื่อเรื่องรูปแบบที่เป็นทางการของการประเมิน แต่จำเป็นต้อง ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบหรือสัญญานั้น

จากขั้นตอน ๑๒ ขึ้นตอน ของโมเดลการประเมินเชิงการตอบสนองของ Stake แสดงถึงลักษณะ การประเมินสรุปได้คือ โมเดลการประเมินเชิงตอบสนอง เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่เป็นทางการ ใช้ปัญหา และความต้องการตลอดจนความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นฐานในการออกแบบ การประเมิน การออกแบบการประเมินจะค่อย ๆ พัฒนาไปพร้อมกับการประเมิน บทบาทของผู้ประเมิน เป็นผู้รับ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้กระตุ้นความคิดของผู้ประเมิน วิธีการประเมินเน้นการใช้วิจารณญาณ (Subjective Judgement) หลังจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การพบปะสนทนากับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายแล้ว การสื่อสารข้อมูลนิยมใช้แบบไม่เป็นทางการ แต่ทั้งนี้แล้วแต่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้วย อาจให้ข้อมูลเป็นระยะ ๆ ระหว่างการประเมิน ลักษณะเนื้อหาข้อมูลเน้นการบรรยายเชิงรายละเอียดให้เกิดความเชื่อมโยงเป็น ภาพรวมของทั้งโครงการ ตลอดจนสะท้อนปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้อง การประเมินเชิง ตอบสนองเป็นรูปแบบการประเมินตามสำนักคิดในค่ายการศึกษาเชิงมนุษยวิทยา เป็นรูปแบบการประเมิน ที่มีความยืดหยุ่นสูง มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม อย่างไรก็ตามผู้ประเมินตามกระบวนการนี้ ควรเป็นผู้ประเมินภายนอก

รัตน์ บัวสนธิ์ (๒๕๖๐) เสนอขั้นตอนการใช้โมเดลการประเมินเชิงการตอบสนองของ Stake ซึ่ง เป็นการประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง จะมีขั้นตอนดำเนินงานประเมินโดยสรุปดังนี้

- ๑) คัดเลือกกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ
- ๒) เชิญให้เข้ามาให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและตัวชี้วัดในการประเมินโครงการ

๓) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการตัดตัวชี้วัดบางตัวออกจากการประเมิน โดยเฉพาะตัวชี้วัดที่คิดว่า จะก่อให้เกิดผลเสียหายในภาพรวมขององค์กรหรือสถาบันที่รับผิดชอบโครงการนั้น ๆ

๔) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลที่หลากหลายจากการประเมิน เพื่อเขียนรายงานและ นำเสนอ เผยแพร่ให้ตรงกับความต้องการที่หลากหลายของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับโครงการ

๕) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเลือกใช้ข้อมูลการประเมินเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการของ องค์กรสถาบันนั้น ๆ

แนวคิดการประเมินแบบตอบสนองของ Stake (๑๙๗๕) ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ (Stakeholders or Evaluation Audiences) เน้นอรรถประโยชน์ในการชี้ปัญหาหรือตอบคำถามสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการนั้น ๆ กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน และการออกแบบประเมินจากความต้องการและความเห็นของผู้มี ส่วนได้ส่วนเสียในโครงการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยพิจารณาองค์ประกอบของการประเมิน ๓ ส่วน คือ

๑) สิ่งนำ (Antecedents) ซึ่งเป็นสภาพของสิ่งที่มีอยู่ เป็นพื้นฐานก่อนจะดำเนินการในเรื่องใด ๆ โดยสิ่งที่มีอยู่ก่อนกับสิ่งที่จะดำเนินการมีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน

๒) การปฏิบัติ (Transaction) เป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์

๓) ผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม และตัดสินคุณค่าโดยเปรียบเทียบ มาตรฐานในทัศนะของผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ส่วนการตัดสินใจคุณค่าสุดท้ายให้เป็นหน้าที่ของผู้ใช้ผลการ ประเมิน โดยกำหนดเกณฑ์และพิจารณาคุณค่าของฝ่ายต่าง ๆ เอง

ตอนที่ ๘ การวิเคราะห์ความคุ้มค่า

ความสำคัญ

เนื่องจากการลงทุนต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและความคุ้มค่าของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โครงการภาครัฐใช้งบประมาณที่ได้มาจากภาษีอากรของประชาชน ถ้าดำเนินการขาดทุนก็ต้องกู้เงิน หรือ ขายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ การวิเคราะห์ความคุ้มค่าจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมากในการตัดสินใจลงทุน (ณดา จันทรสม, มปป)

ความหมาย

ความคุ้มค่าของโครงการ คือ การเปรียบเทียบผลประโยชน์ และต้นทุนของโครงการ ณ จุดที่ ผลประโยชน์เท่ากับต้นทุนของโครงการ จะถือเป็นจุดคุ้มทุนทางการเงิน

ความคุ้มค่าของโครงการ คือ ผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ ตามลักษณะของแต่ละโครงการ (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ และความมั่นคง) โดยโครงการจะมีความคุ้มค่าก็ต่อเมื่อ ผลที่ได้รับมีมูลค่าสูงกว่าต้นทุนของทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อการลงทุนในโครงการ และรวมกับผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นตลอดจนเป็นที่ยอมรับแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

วิธีการวิเคราะห์ความคุ้มค่า

การวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการมีหลายวิธี เกิดขึ้นจากกระบวนการในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการที่ต้องมีการศึกษาด้านต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษาด้านอุปสงค์ การศึกษาด้านอุปทาน (ตลาด) การศึกษาด้านเทคนิค การศึกษาด้านการจัดการ การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาด้านการเงิน การศึกษาด้านสังคมและการเมือง การศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์ (ณดา จันทร์สม, มปป)

ในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการศึกษาครั้งนี้ เลือกวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะโครงการ คือ การศึกษาด้านอุปสงค์ เนื่องจากการศึกษาความต้องการ ความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายต่อผลผลิตของโครงการ วิธีการศึกษาความคุ้มค่าด้านอุปสงค์ ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

๒. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การกำหนดขอบเขตของโครงการ

๓. ศึกษาปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น ประชาชนผู้รับบริการ โดยเปิดรับฟังความคิดเห็น การจัดประชุมระดมสมอง การสัมภาษณ์ การสำรวจ ฯลฯ

๔. กำหนดผลผลิตของโครงการ ซึ่งมี ๒ กรณี คือ

๔.๑ กรณีที่สามารถระบุความต้องการเชิงปริมาณ ประมาณการปริมาณความต้องการของผลผลิต (Output Demand) ทั้งนี้ “ความผิดพลาดสำคัญของการวิเคราะห์ความคุ้มค่าโครงการนั้น มีสาเหตุมาจากความผิดพลาดในการคาดการณ์ความต้องการผลผลิตของโครงการ”

๔.๒ กรณีที่ไม่สามารถระบุความต้องการเชิงปริมาณ หน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการ จะต้องสามารถบรรยาย อธิบายและระบุถึงผลที่คาดว่าจะได้รับให้ถูกต้อง สมเหตุผล ชัดเจน และเชื่อถือได้

๕. เกณฑ์การตัดสินใจ คือ โครงการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน เมื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ก็จะเกิดคุณค่าเพิ่มขึ้นเป็นผลประโยชน์ของโครงการ

ตอนที่ ๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเชิงประเมิน

รัตน์ บัณฑิต สำราญ มีแจ้ง สายฝน วิบูลรังสรรค์ และปณิกา ศรีติมงคล (๒๕๕๖) พัฒนารูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอิงสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน วิธีดำเนินการวิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ ๑ ศึกษาสมรรถนะ แนวทางการประเมินผลการปฏิบัติงานอิงสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ขั้นตอนที่ ๒ สร้างและตรวจสอบรูปแบบ โดยการร่างรูปแบบการประเมิน จัดประชุมสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงและประเมินรูปแบบการประเมินเบื้องต้นโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน ๑๔ คน ขั้นตอนที่ ๓ ทดลองใช้กับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอนิคมน้ำจืด จังหวัดระยอง จำนวน ๒๐ คน และขั้นตอนที่ ๔ ประเมินรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอิงสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยประยุกต์แนวทางการประเมินแบบตอบสนอง (Responsive Evaluation Approach)

แนวคิดการประเมินแบบตอบสนองของ Stake ที่ให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อปัญหาและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ เน้นอรรถประโยชน์ในการชี้ปัญหาหรือตอบคำถามสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการนั้น ๆ กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน และการออกแบบประเมินจากความต้องการและความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ โดยพิจารณาองค์ประกอบของการประเมิน ๓ ส่วน คือ ๑) สิ่งนำ (Antecedents) ซึ่งเป็นสภาพของสิ่งที่มีอยู่เป็นพื้นฐานก่อนจะดำเนินการในเรื่องใด ๆ โดยสิ่งที่มีอยู่ก่อนกับสิ่งที่จะดำเนินการมีความเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กัน ๒) การปฏิบัติ (Transaction) เป็นกระบวนการดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ และ ๓) ผลลัพธ์ (Outcomes) เป็นผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม และตัดสินคุณค่าโดยเปรียบเทียบมาตรฐานในทัศนะของผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ส่วนการตัดสินใจคุณค่าสุดท้ายให้เป็นหน้าที่ของผู้ใช้ผลการประเมิน โดยกำหนดเกณฑ์และพิจารณาคุณค่าของฝ่ายต่าง ๆ เอง ผลการวิจัยปรากฏว่า รูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอิงสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นพัฒนา ประกอบด้วย วัตถุประสงค์การประเมิน มาตรฐานสมรรถนะ สมรรถนะ ตัวชี้วัดและเกณฑ์ การตัดสินผลการประเมิน เทคนิคการประเมิน ผู้ประเมินและผู้รับการประเมิน ระยะเวลาในการประเมิน ขั้นตอนการประเมิน เป็นการทำความเข้าใจกับทุกฝ่ายโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้ประเมินและการประชุมชี้แจงผู้รับการประเมิน เก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการประเมิน และคู่มือการประเมิน ขั้นสรุปผลการประเมิน เป็นการสรุปผลรายบุคคลและในภาพรวม ขั้นการให้ข้อมูลย้อนกลับ ประกอบด้วย การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นรายบุคคลและภาพรวม รวมทั้งการนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เมื่อนำรูปแบบการประเมินผลการปฏิบัติงานอิงสมรรถนะของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านไปใช้ในสถานการณ์จริง พบว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านดีเด่น มีผลการประเมินผลการปฏิบัติงานอิงสมรรถนะสูงกว่ากลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์ด้านความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความถูกต้องครอบคลุมอยู่ในระดับมาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน (๒๕๕๙) ได้วิเคราะห์ถึงการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ดังนี้ การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมยังคงเป็นปัญหาที่ท้าทาย ทั้งความแตกต่างของรายได้ระหว่างประชากร ความแตกต่างของคุณภาพการบริการภาครัฐ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับบริการที่คุณภาพต่ำกว่า

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกระทบให้ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยรุนแรงขึ้น อาทิ การเป็นสังคมผู้สูงอายุซึ่งจะมีผลให้ประชากรวัยทำงานลดลง ภาวะพึ่งพิงต้องวัยแรงงานสูงขึ้น ทำให้มีข้อจำกัดในการออมเพื่ออนาคต ประกอบกับการขาดความรู้ความเข้าใจทางการเงิน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ที่มีทักษะสูง

ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่ให้เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาประเทศ จึงมีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน ได้นำยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคมมาพิจารณาเป็นประเด็นสำคัญ เพื่อขานรับและเดินหน้าขับเคลื่อนตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพิ่มศักยภาพของชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง และได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้น ด้วย ๑. มาตรการส่งเสริมความเป็นอยู่ในระดับหมู่บ้าน ๒. โครงการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ ๓. โครงการยกระดับศักยภาพหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามแนวประชารัฐ จะเห็นได้ว่าโครงการของรัฐบาลที่ได้ดำเนินการในปีที่ผ่านมา ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน รวมไปถึงแก้ไขปัญหาความยากจน ตลอดจนการเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเห็นได้จากตัวเลขดัชนีความเชื่อมั่นเศรษฐกิจฐานราก ที่ประเมินความรู้สึกของประชาชนฐานรากที่มีต่อภาวะเศรษฐกิจของธนาคารออมสิน พบว่า ดัชนีความเชื่อมั่นเศรษฐกิจฐานรากมีระดับสูงขึ้น ในช่วงที่รัฐบาลมีโครงการเข้ามาสนับสนุนประชาชน แสดงให้เห็นว่าโครงการต่าง ๆ มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ณัฐวรรตน์ หาญศรี (๒๕๖๐) ศึกษาการออมของครัวเรือนฐานรากในประเทศไทย พบว่า ภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนฐานรากในประเทศไทย มีเงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนติดลบหรืออีกนัยหนึ่งก็คือไม่มีเงินออมเลย ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนฐานรากที่มีเงินออมคิดเป็นร้อยละ ๔๙.๗๔ ของจำนวนครัวเรือนฐานรากทั้งหมด โดยส่วนใหญ่ครัวเรือนฐานรากที่มีเงินออมมากกว่าร้อยละ ๗๐ มีเงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท เมื่อจำแนกการออมเงินของจำนวนกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนฐานรากในปี ๒๕๕๘ ตามภูมิภาค ผลการศึกษาพบว่า

กรุงเทพมหานครมีสัดส่วนจำนวนครัวเรือนฐานรากที่มีการออมมากที่สุด ร้อยละ ๗๑.๔๗ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนน้อยที่สุด ร้อยละ ๔๑.๒๑ ในขณะที่จำนวนเงินออมเฉลี่ยมากที่สุดอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ๕,๔๔๐ บาท และน้อยที่สุดอยู่ที่ภาคเหนือ ๓,๓๒๔ บาท แต่หากจำแนกตามอาชีพ พบว่ากลุ่มครัวเรือนที่ประกอบอาชีพผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ เช่น เจ้าหน้าที่เทคนิค นักแปล ช่างไฟ มีจำนวนเงินออมมากที่สุดเฉลี่ยอยู่ที่ ๕,๖๐๖ บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนจำนวนครัวเรือนฐานรากที่มีการออมน้อยที่สุด และกลุ่มครัวเรือนฐานรากที่ประกอบอาชีพในลักษณะลูกจ้างมีจำนวนเงินออมเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนน้อยกว่ากลุ่มครัวเรือนฐานรากที่ประกอบอาชีพในลักษณะเจ้าของธุรกิจ ดังนั้น ภาครัฐและธนาคารควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับกลุ่มครัวเรือนฐานรากที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกลุ่มครัวเรือนฐานรากที่ประกอบอาชีพในลักษณะลูกจ้าง โดยส่งเสริมให้มีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ พร้อมทั้งให้ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) เพื่อให้สามารถวางแผนการใช้จ่ายเงินและการออมเงินเพื่อการใช้จ่ายในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่ทำให้ครัวเรือนฐานรากไม่มีเงินออมหรือมีเงินออมน้อยอาจมีสาเหตุมาจากจำนวนหนี้สินและค่าใช้จ่ายของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ความสามารถในการออมของครัวเรือนลดลง ดังนั้นควรส่งเสริมให้เริ่มเก็บออมตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักวินัยในการออมและวินัยในการใช้จ่ายเงินได้อย่างมีระเบียบวินัย ที่จะส่งผลไปยังวัยเก๋ยณจะได้มีเงินใช้จ่ายอย่างเพียงพอในยามเจ็บไข้ได้ป่วยและในยามฉุกเฉิน ผู้วิจัยกล่าวว่าแม้ในปัจจุบันภาครัฐจะให้ความสำคัญต่อการออมของประชาชนเห็นได้จากนโยบายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดมาตรการสนับสนุนการออมในแผนยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาระบบการเงินภาคประชาชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ หรือการผลักดันพระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ หรือ กบช. เพื่อคาดหวังให้ประชาชนมีเงินออมเพียงพอต่อการนำไปใช้จ่าย ในอนาคตหรือหลังเกษียณ หรือแม้แต่การจัดตั้งกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ซึ่งเริ่มดำเนินการในปี ๒๕๕๘ แต่ในปัจจุบัน ณ ธันวาคม ๒๕๕๙ มีจำนวนสมาชิกเพียง ๕ แสนกว่าราย ซึ่งน้อยกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้และเมื่อเทียบกับกลุ่มแรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีอยู่ ๒๑.๓๒ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๒.๔๔ ซึ่งมีจำนวนน้อยมาก ดังนั้น ภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการออมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการออมและเห็นประโยชน์ในอนาคตเมื่อเข้าสู่วัยเกษียณ นอกจากนี้ควรมีการสนับสนุนการเพิ่มรายได้และลดค่าใช้จ่ายรวมถึงการให้ความรู้ทางการเงินเพื่อปลูกฝังให้มีการทำบัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือน เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นของการวางแผนทางการเงิน และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นของครัวเรือน อันจะส่งผลให้มีเงินเหลือเก็บออมได้ ซึ่งภาครัฐก็ได้มีการดำเนินการมาแล้ว อาทิ การจัดอบรมเพื่อให้ความรู้ทางการเงิน โครงการธงฟ้าราคาประหยัด ที่จัดจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคราคาถูกเพื่อช่วยลดค่าใช้จ่าย และการจัดสถานที่จำหน่ายสินค้า เพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อยได้มีแหล่งจำหน่ายสินค้าก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น ดังเช่นในตลาดคลองผดุงกรุงเกษมหรือโครงการตลาดประชารัฐ ทั้งนี้ภาครัฐควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและกระจายไปให้ทั่วทุกภูมิภาคมากขึ้น

ทอแสงระวี ถีระแก้ว (๒๕๕๕) ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ฝั่งตะวันออกจังหวัดปทุมธานี การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพบริบท สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ศึกษาวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานราก การพึ่งตนเอง ความเข้มแข็งในชุมชน และเพื่อสร้างและประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานราก ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกจังหวัดปทุมธานี ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ เกษตรกรดีเด่น ผู้นำชุมชน ประธานวิสาหกิจชุมชน ประธานกลุ่มสหกรณ์การเกษตร และเจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๓๓ คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมฐานรากที่มีมาช้านาน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมี ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ขาดความเข้มแข็งของสังคมและชุมชน ๒) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจชุมชน ๓) ขาดแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมที่มีต่อสังคมเกษตรยุคใหม่ เพื่อให้เกษตรกรมีความรักความผูกพันต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ๔) ขาดความรู้ในการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างถูกวิธี ๕) ขาดความรู้ในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างถูกวิธี

ยุทธศาสตร์ที่ได้มี ๖ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเพาะปลูกนำมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ๒) การสร้างแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมต่อสังคมเกษตรยุคใหม่ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกษตรกรมีความรัก ความผูกพันต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ๓) การพัฒนาความรู้ของเกษตรกรเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการประกอบการ การผลิตการจำหน่าย และการจัดการวิสาหกิจชุมชน ๔) พัฒนาศูนย์เรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อรักษาไว้ให้เยาวชนหรือผู้สนใจได้ใช้เป็นที่พักศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ๕) การพัฒนาด้านปัจจัยแวดล้อมด้านระบบเศรษฐกิจชุมชน สังคม ของเกษตรกรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน ๖) การพัฒนาการทำการเกษตรแบบปลอดภัย ยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และจะทำให้สามารถสร้างชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งแบบสมดุล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานราก ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของจังหวัดปทุมธานีได้อย่างยั่งยืน

ทวิ วัชรเกียรติศักดิ์ (๒๕๕๙) ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ และผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยการศึกษาวิจัยและพัฒนทั้งภายในและภายนอกชุมชน ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมาย คือ คณาจารย์และนักศึกษา บุคลากรองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มอาชีพในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกการปฏิบัติงานและการเรียนรู้ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปอุปนิสัยและวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ชุมชนทั้ง ๑๕ หมู่บ้าน มีฐานทุนที่เหมาะสมในเชิงบูรณาการเนื่องจากมีประสบการณ์การดำเนินโครงการพัฒนาร่วมกับผู้วิจัยมาอย่างต่อเนื่อง เกิดความเชื่อถือ และเปิดรับต่อการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ให้ความร่วมมือในการพัฒนากลุ่มอาชีพ ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ไปกับอาจารย์และนักศึกษาที่ร่วมวิจัย โดยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ได้ใช้ศักยภาพจากทุนชุมชน ความร่วมมือจากผู้นำและแกนนำกลุ่มอาชีพ ทำให้สามารถใช้พลังความพร้อมจากบริบทชุมชนได้อย่างเต็มที่ โดยมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในทั้ง ๑๕ หมู่บ้าน แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนาชุมชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยการมีส่วนร่วมของภาคีการวิจัยและพัฒนา ผลการศึกษาและวิเคราะห์ร่วมกัน สรุปเป็นแนวทางการพัฒนากลุ่มอาชีพในชุมชนได้ว่า จะต้องมีการสร้างความเข้มแข็งจากภายในและภายนอกชุมชนด้วยการบูรณาการระหว่างภาคีพัฒนาจากภายในและภายนอกชุมชนดังนี้

๑) การสร้างความเข้มแข็งจากภายในชุมชนมีบทเรียนที่สำคัญ คือ การสร้างเสริมและขยายผลภูมิปัญญาการเรียนรู้ของชุมชน และภาวะการนำในชุมชนด้วยตนเอง โดยที่ผู้นำและกลุ่มแกนนำในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนจะต้องมีประสบการณ์การเรียนรู้ทางด้านการมีส่วนร่วม ความเสียสละอย่างมุ่งมั่นต่อการพัฒนาให้กับส่วนรวม มีความภูมิใจในศักดิ์ศรีและคุณค่าของตนเองและชุมชน และหากมีภูมิปัญญาด้านการผลิตจากฐานทรัพยากรชุมชน การบริหารจัดการเชิงธุรกิจ และภาวะผู้นำ ก็จะเป็นผลต่อการขับเคลื่อนภายในชุมชนได้เองได้อย่างเข้มแข็ง

๒) การสร้างความเข้มแข็งจากภายนอก ควรมีมุมมองใหม่ในลักษณะของการร่วมกันหนุนเสริม การสร้างความเข้มแข็งที่ภาคีพัฒนาจากภายนอกจะต้องเรียนรู้และแสดงเป้าหมายที่ชัดเจนอันเป็นผลประโยชน์ของแต่ละภาคีให้กับชุมชนได้รับรู้ ในลักษณะที่การเข้าไปมีส่วนร่วมหนุนเสริมนั้น มิใช่เพียงเพื่อช่วยเหลือชุมชน แต่คาดหวังความสำเร็จอย่างเข้มแข็งยั่งยืน ที่ได้ร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้เห็นว่าชุมชนต้องมีความรับผิดชอบในความสำเร็จขององค์กรภาคีที่เข้าร่วมด้วย เป็นพันธมิตรทางสังคมที่ทุกฝ่ายมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีในการเป็นผู้ให้และผู้รับร่วมกัน ปัจจัยที่ประกอบเพิ่มเติมก็คือ การใช้ความรู้ ทักษะและการเรียนรู้เพื่อการมีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) การบูรณาการระหว่างภาคีพัฒนาจากภายในและภายนอกชุมชน มีมิติของการบูรณาการ ๒ ส่วนไปด้วยกัน คือ การกำหนดเจ้าภาพองค์กรจากภายนอกที่จะเป็นผู้จัดการการประสานหน่วยงานเป้าหมายและการบูรณาการกิจกรรม โดยควรมีองค์กรหลัก คือ สถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นที่หนุนเสริมด้านวิชาการ การประสานเครือข่าย และขับเคลื่อนกิจกรรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งตามภารกิจของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการในตัวเอง และมีองค์กรปกครองท้องถิ่นที่รับผิดชอบพื้นที่ที่หนุนเสริมด้านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในกระบวนการพัฒนา โดยจะมีภาคีพัฒนาอื่น ๆ ที่มีการกิจที่เกี่ยวข้องและมีความพร้อมต่อการเข้าร่วมในวาระต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ทั้งเพื่อการเรียนรู้และเพื่อการพัฒนา มีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็ง โดยมีศักยภาพพื้นฐานของชุมชนเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างความเชื่อมั่นต่อความสำเร็จ และการหนุนเสริมการเรียนรู้ ทักษะ ประสบการณ์และการบริหารจัดการจากภาคีพัฒนาเป็นปัจจัยเสริม จะนำไปสู่ความสำเร็จเบื้องต้นของการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

๔) ผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม โดยการมีส่วนร่วมของภาคการวิจัยและพัฒนา เกิดผลผลิตในเชิงรูปธรรม คือ การจัดตั้งและขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชนใน ๑๕ หมู่บ้าน ผลการประเมินการเรียนรู้การดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน โดยการพัฒนากลุ่มอาชีพและความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนร่วม พบว่า ทุกภาคส่วนที่ร่วมวิจัยได้รับประสบการณ์การทำงานร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และเข้าใจในกิจกรรมการบูรณาการระหว่างหน่วยงานเพื่อการขับเคลื่อนภารกิจการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและภารกิจของแต่ละหน่วยงานได้เป็นอย่างดี โดยที่ชุมชน (กลุ่มอาชีพ) เกิดความรู้และทักษะในการศึกษา วิเคราะห์ ตัดสินใจ วางแผน และปฏิบัติการเชิงธุรกิจให้กับกลุ่มอาชีพของตนเอง

ผลตามมา คือ การขยายผลการหนุนเสริมการพัฒนาชุมชน และโครงการจัดหาทุนสนับสนุนการดำเนินงานต่อตามที่แต่ละกลุ่มพิจารณาความเหมาะสม จนได้รับความเห็นชอบจากประชาคมหมู่บ้าน อบต. และอำเภอโนนสูง ได้รับการอุดหนุนสินเชื่อไม่มีดอกเบี้ย เวลา ๕ ปี แบ่งชำระคืนทุกปีเท่า ๆ กัน โดยมีบางกลุ่มอาชีพยังไม่ประสงค์จะขอการสนับสนุน ก็จะเป็นส่วนของ อบต. ที่จะสนับสนุนเมื่อกลุ่มนำเสนอในโอกาสต่อไป เป็นผลให้มีทุนที่เหมาะสมต่อการดำเนินงาน นำมาซึ่งผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน ด้วยการพัฒนาชุมชน

ชลธิ์ เจริญรัฐ (๒๕๕๙) ศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตำบลหนองไฮ อำเภอเมืองฯ จังหวัดอุดรธานี โดยกระบวนการศึกษาวิจัยและการพัฒนาร่วมกันของสถาบันราชภัฏอุดรธานีกับชุมชน อันมุ่งเพิ่มศักยภาพที่เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยดำเนินโครงการในชุมชนเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไฮ และกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับบ้านห้วยสำราญที่อยู่ในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยมีหลักการทำงานคือเน้นการทำงานกันเป็นเครือข่ายจากสมาชิกของชุมชนกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน เช่น เจ้าหน้าที่เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่พัฒนาการเกษตร ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลและสถาบันราชภัฏอุดรธานี มีการเรียนรู้และศึกษาสภาพปัญหาหารือกันโดยใช้กิจกรรม AIC และ FSC ของชุมชน และเพิ่มกิจกรรม SWOT ในเศรษฐกิจฐานราก โดยยึดการพัฒนาจากการเริ่มต้นของสมาชิกในชุมชนและเพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชน

ผลการศึกษาชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองไฮ จำนวน ๑๓ หมู่บ้าน จากการจัดเวทีประชาคมเพื่อประชุมเชิงปฏิบัติการตามแนว PAR และ FFC จากตัวแทนชุมชน ประกอบด้วย สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่ ผู้นำกลุ่มอาชีพ ฯลฯ

ในหัวข้อการจัดการชุมชน พบว่า มีการตั้งกลุ่ม มีประธาน รองประธาน และมีการกำหนดผู้นำหรือผู้ตามในแต่ละงาน มีการประชุมวางแผนงานทุกครั้งที่มีการดำเนินงาน การกำหนดให้หมู่บ้านหรือชุมชนต้องมีกิจกรรมสัมพันธ์ สามัคคี ร่วมคิดร่วมทำ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำงาน ส่วนปัญหาของการจัดการชุมชนคือ ขาดงบประมาณที่จะอบรมเยาวชน กองทุนหมู่บ้านน้อยเกินไป และระยะเวลาในการส่งคืนเวลาสั้นเกินไป ราษฎรในหมู่บ้านขาดที่ทำกินหรือไม่มีเอกสารสิทธิ์ บางหมู่บ้านยังไม่มีน้ำประปาหรือมีก็ไม่สะดวกเพราะมีไม่ทั่วถึง สมาชิกมีความขัดแย้งกันในบางหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่ของรัฐกับผู้นำของชุมชนไม่เข้าใจกัน มีความเดือดร้อนเกี่ยวกับการระบายน้ำริมถนน มีความต้องการให้ทางรัฐบาลพิจารณาช่วยสนับสนุนงบประมาณ

ในหัวข้อการวางแผนชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. แต่ละหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกันวางแผนจัดการพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ แผนงานและโครงการทั้งหมดจะรวบรวมมอบหมายให้สมาชิก อบต. ประจำหมู่บ้านทำสถิติเสนอโครงการเข้าองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเข้าแผนระยะ ๕ ปี การวางแผนเพิ่มเติมความรู้แก่เกษตรกรในด้านความรู้ต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายท้องถิ่น เป็นต้น การดูงานและศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ให้แก่เกษตรกร การควบคุมโดยตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการทำงานของกลุ่มเกษตรกร การวางแผนเส้นทางคมนาคม การวางแผนแหล่งน้ำที่ใช้ในการบริโภคและใช้ทำการเกษตร

ในหัวข้อการพัฒนาชุมชน พบว่า มีการปรับปรุงถนนในชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตหรือถนนลาดยาง การปรับปรุงแหล่งน้ำที่ใช้ในการเกษตร การปรับปรุงที่กักเก็บน้ำ การปรับปรุงประปาประจำหมู่บ้านเพื่อใช้ในการเกษตรและการบริโภค การปรับปรุงภูมิทัศน์ของสภาพแวดล้อม การปรับปรุงไฟฟ้าเพื่อการเกษตร การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยและความสะอาดในชุมชน การขยายพื้นที่ทำการเกษตร การสร้างความเข้มแข็งในชุมชนให้มีความสามัคคีและมีการรวมกลุ่มกัน

ผลการศึกษารัฐกิจชุมชนกลุ่มไม้ดอกไม้ประดับตามแนวทาง SWOT พบว่า หัวข้อการผลิต จุดแข็งคือ เป็นแหล่งผลิตไม้ดอกรายใหญ่ เกษตรกรที่มีความรู้เรื่องการเกษตรอยู่เป็นจำนวนมากและแหล่งน้ำเพียงพอ จุดอ่อนคือ อุปกรณ์การผลิตไม่ทันสมัย ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมี ไม่มีแบบแผนการผลิตทำให้ต้นทุนสูง ขาดการทักษะในการแปรรูปการผลิต ไม่มีมาตรฐานในการคัดแยกผลิตภัณฑ์ ขาดความรู้ในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ โอกาสคือ มีหน่วยราชการเข้ามาให้คำแนะนำเรื่องการผลิต มีการจัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนอื่น ๆ การได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน อุปสรรคคือ มีโรคพืช เมล็ดพันธุ์ไม่ตรงตามความต้องการของตลาด สภาพภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวย หัวข้อการตลาด จุดแข็งคือ มีส่วนแบ่งตลาดในจังหวัดอุดรธานีมากกว่าร้อยละ ๘๐ สินค้าที่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภค คุณภาพสินค้าสูงกว่าคู่แข่งภายในจังหวัด และราคาต่ำกว่าคู่แข่งจากต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ เชียงราย จุดอ่อนคือ คู่แข่งขันจากต่างจังหวัดมีมาก ตลาดความต้องการสินค้าที่ต้องปลูกนอกฤดูกาล ที่ดินที่ใช้ในการปลูกเสื่อมสภาพ มีปัญหาเรื่องโรคพืช โอกาสคือ สภาพแวดล้อมภายนอก หน่วยราชการต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาให้คำแนะนำและช่วยเหลือโดยการจัดประชุมสัมมนากลุ่มย่อยเพื่อการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของชุมชน มีการจัดโครงการไปศึกษาดูงานเพื่อนำมาพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก

กฤษฎี รักชาติเจริญ ดำรงค์ดี จันทิพย์ จันทนา อินทนิม และเมธิณี แสงกระจ่าง (๒๕๕๙) ศึกษาปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมิติสุขภาพแห่งชาติสู่การปฏิบัติ กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร และกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึกภาคีเครือข่ายผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า ส่วนที่ ๑ ตัวชี้วัดที่เหมาะสมต่อการสร้างความสำเร็จของการนำมิติสุขภาพแห่งชาติไปปฏิบัติ สามารถจำแนกปัจจัยที่สำคัญในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๖ ปัจจัย โดยในแต่ละปัจจัยจะมีตัวชี้วัดที่หลากหลาย ซึ่งต้องมีการประเมินผ่านองค์ประกอบย่อย ๆ จำนวนหนึ่งเพื่อใช้ชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมิติ (นโยบาย) ไปสู่การปฏิบัติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปัจจัยที่ ๑ ปัจจัยด้านเนื้อหาของนโยบาย ตัวชี้วัด ๑.๑ มาตรฐานของนโยบาย องค์ประกอบ ๑.๑.๑ ความถูกต้อง ชัดเจน และการจัดลำดับความสำคัญ องค์ประกอบ ๑.๑.๒ ทฤษฎีที่มีเหตุผลพอเพียงเป็นรากฐาน องค์ประกอบ ๑.๑.๓ การสื่อสารมติ องค์ประกอบ ๑.๑.๔ แนวการสร้างความร่วมมือ ตัวชี้วัด ๑.๒ โครงสร้าง องค์ประกอบ ๑.๒.๑ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ องค์ประกอบ ๑.๒.๒ นโยบายสอดคล้องและสนับสนุนองค์การ องค์ประกอบ ๑.๒.๓ ระยะเวลาที่เห็นผลของนโยบาย ตัวชี้วัด ๑.๓ แหล่งที่มาของนโยบาย องค์ประกอบ ๑.๓.๑ แก้ไขปัญหาตรงประเด็น องค์ประกอบ ๑.๓.๒ ที่มาของนโยบายและการตัดสินใจที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีความชอบธรรม องค์ประกอบ ๑.๓.๓ นโยบายสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม องค์ประกอบ ๑.๓.๔ การเป็นนโยบายที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ตัวชี้วัด ๑.๔ การประเมินผลหลังโครงการเสร็จสิ้น องค์ประกอบ ๑.๔.๑ มีมาตรการควบคุม ประเมินผลและกระตุ้นส่งเสริม องค์ประกอบ ๑.๔.๒ ลักษณะวัดได้เป็นตัวเลขหรือเชิงปริมาณ

ปัจจัยที่ ๒ ปัจจัยหน่วยงานและองค์การที่ขับเคลื่อนนโยบาย ตัวชี้วัด ๒.๑ ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ องค์ประกอบ ๒.๑.๑ ภารกิจของหน่วยงานกับวัตถุประสงค์สอดคล้องและสนับสนุนกัน องค์ประกอบ ๒.๑.๒ การพัฒนาการดำเนินงาน องค์ประกอบ ๒.๑.๓ ระดับขั้นการควบคุมตามลำดับบังคับบัญชาในหน่วยงาน องค์ประกอบ ๒.๑.๔ การติดตามผลและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอของหน่วยงาน องค์ประกอบ ๒.๑.๕ สายสัมพันธ์ทั้งในระดับทางการและไม่เป็นทางการของหน่วยงานกับผู้กำหนดนโยบาย ตัวชี้วัด ๒.๒ ความเพียงพอของทรัพยากร องค์ประกอบ ๒.๒.๑ งบประมาณที่เพียงพอ องค์ประกอบ ๒.๒.๒ วัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ องค์ประกอบ ๒.๒.๓ จำนวนเจ้าหน้าที่ที่มีเพียงพอกับงาน ตัวชี้วัด ๒.๓ การสื่อสารระหว่างองค์การต่าง ๆ องค์ประกอบ ๒.๓.๑ การเตรียมพร้อมเพื่อการสื่อสารในอนาคต องค์ประกอบ ๒.๓.๒ การเผยแพร่ข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ องค์ประกอบ ๒.๓.๓ ฐานข้อมูลกลางเพื่อการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ตัวชี้วัด ๒.๔ ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบ ๒.๔.๑ หน่วยงานรัฐ/เอกชนที่สนับสนุน

ปัจจัยที่ ๓ ปัจจัยพื้นที่และประชาชนที่ได้รับผลจากนโยบาย ตัวชี้วัด ๓.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชน องค์ประกอบ ๓.๑.๑ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ องค์ประกอบ ๓.๑.๒ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน องค์ประกอบ ๓.๑.๓ ประชาชนได้เข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติงาน ตัวชี้วัด ๓.๒ ปัจจัยประชากร องค์ประกอบ ๓.๒.๑ ประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมายของนโยบาย องค์ประกอบ ๓.๒.๒ สัดส่วนของกลุ่มเป้าหมายต่อประชากรทั้งหมด ตัวชี้วัด ๓.๓ ปัจจัยสถานที่ องค์ประกอบ ๓.๓.๑ สถานที่ตั้งขององค์การ/หน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ องค์ประกอบ ๓.๓.๒ การคมนาคมในพื้นที่ นำนโยบายไปปฏิบัติ

ปัจจัยที่ ๔ ปัจจัยสภาพแวดล้อมของนโยบาย ตัวชี้วัด ๔.๑ การสนับสนุนนโยบาย องค์ประกอบ ๔.๑.๑ การสนับสนุนจากผู้ปฏิบัติและผู้ได้รับผล องค์ประกอบ ๔.๑.๒ พลังของกลุ่มคัดค้าน องค์ประกอบ ๔.๑.๓ การสนับสนุนจากส่วนกลางและท้องถิ่น องค์ประกอบ ๔.๑.๔ ระบบกลไกสนับสนุนจากผู้รับผิดชอบและชุมชน องค์ประกอบ ๔.๑.๕ การสนับสนุนจากผู้มีอำนาจและกลุ่มที่หลากหลาย ตัวชี้วัด ๔.๒ ผลกระทบ องค์ประกอบ ๔.๒.๑ ผลกระทบที่จะมีต่อพฤติกรรมของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ องค์ประกอบ ๔.๒.๒ ผลกระทบทางการเมือง ตัวชี้วัด ๔.๓ กลยุทธ์ต่าง ๆ องค์ประกอบ ๔.๓.๑ กลยุทธ์การให้ความ

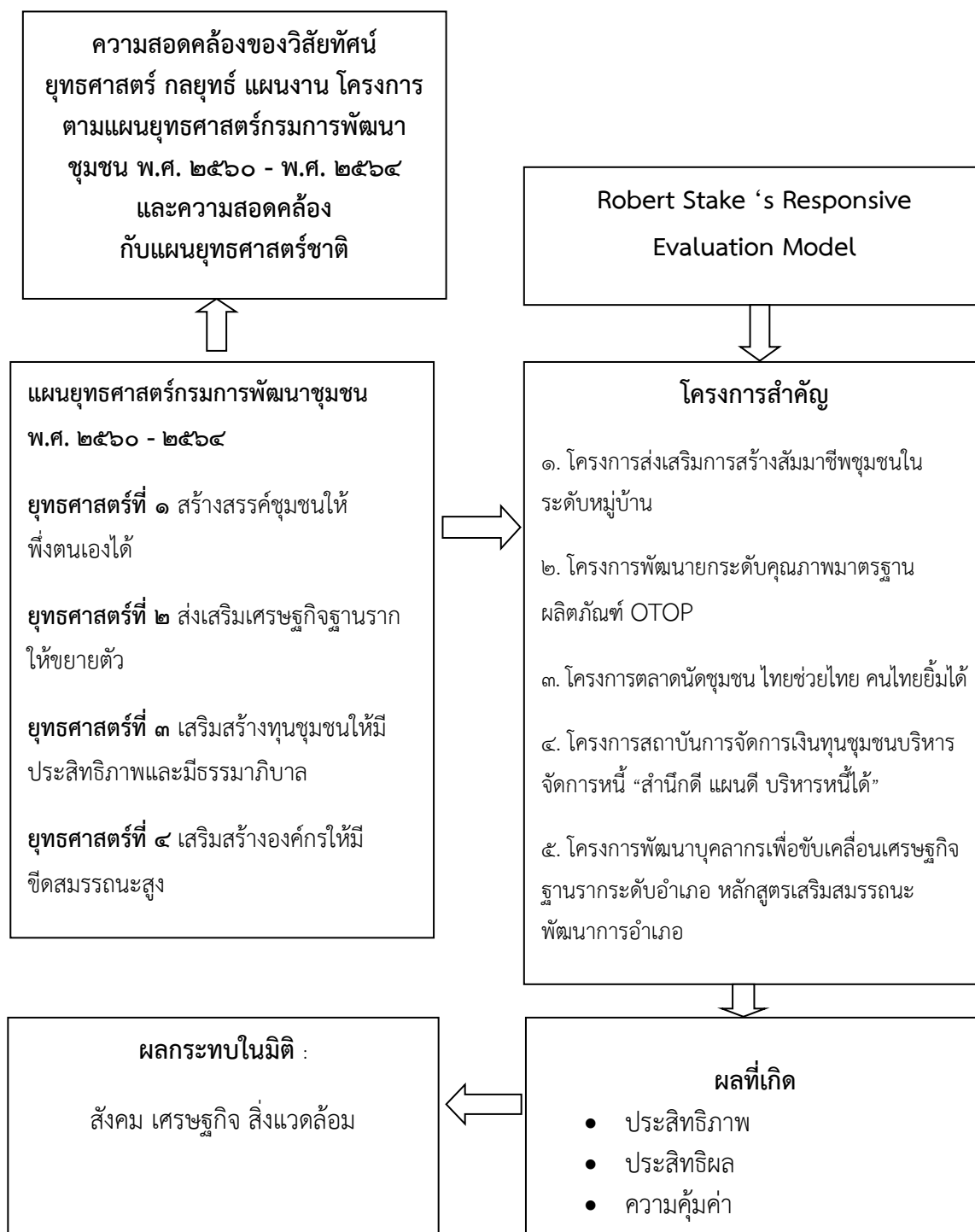
สนับสนุนจากผู้นำและผู้มีอำนาจเป็นรูปธรรม องค์ประกอบ ๔.๓.๒ กลยุทธ์การจัดองค์การ บริหารและ
 ประสานงานที่บูรณาการลดหลั่นกันตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับชุมชน องค์ประกอบ ๔.๓.๓ กลยุทธ์การ
 ประชุมอบรมหรือสัมมนาปัญหา องค์ประกอบ ๔.๓.๔ กลยุทธ์การใช้เอกสารคู่มือปฏิบัติงาน องค์ประกอบ
 ๔.๓.๕ กลยุทธ์การคัดเลือกผู้นำคนสำคัญ องค์ประกอบ ๔.๓.๖ กลยุทธ์การออกตรวจเยี่ยมผู้ปฏิบัติงานใน
 พื้นที่ องค์ประกอบ ๔.๓.๗ กลยุทธ์การตรวจสอบควบคุมกำกับดูแลและประเมินผล องค์ประกอบ ๔.๓.๘
 กลยุทธ์การให้รางวัลและสิ่งตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงานดีเด่น

ปัจจัยที่ ๕ ปัจจัยผู้นำและผู้ปฏิบัติงานของนโยบาย ตัวชี้วัด ๕.๑ ภาวะผู้นำ องค์ประกอบ ๕.๑.๑
 การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล องค์ประกอบ ๕.๑.๒ การกระตุ้นทางปัญญา องค์ประกอบ ๕.๑.๓ การสร้าง
 แรงบันดาลใจ/การกระตุ้นจิตใจ องค์ประกอบ ๕.๑.๔ การวางแผนภาคปฏิบัติ องค์ประกอบ ๕.๑.๕ การ
 มอบหมายและสั่งการชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร องค์ประกอบ ๕.๑.๖ การติดตามประเมินผลโดยผู้นำ
 องค์ประกอบ ๕.๑.๗ ความรับผิดชอบความผูกพันต่อนโยบาย ตัวชี้วัด ๕.๒ การมีส่วนร่วมของ
 ผู้ปฏิบัติงาน องค์ประกอบ ๕.๒.๑ การมีส่วนร่วมในการวางแผน องค์ประกอบ ๕.๒.๒ การมีส่วนร่วมใน
 การตัดสินใจ องค์ประกอบ ๕.๒.๓ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม องค์ประกอบ ๕.๒.๔ การมีส่วนร่วมใน
 การติดตามและประเมินผล ตัวชี้วัด ๕.๓ ความผูกพันต่อองค์การ องค์ประกอบ ๕.๓.๑ ความผูกพันด้าน
 ความรู้สึกหรือจิตใจต่อองค์การ องค์ประกอบ ๕.๓.๒ จิตสำนึกของผู้ปฏิบัติต่อนโยบาย ตัวชี้วัด ๕.๔
 ลักษณะของผู้ปฏิบัติ องค์ประกอบ ๕.๔.๑ ความรู้ความสามารถในการเข้าใจนโยบาย องค์ประกอบ
 ๕.๔.๒ ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบาย องค์ประกอบ ๕.๔.๓ การปฏิบัติตามหน้าที่ หลักการ
 ระเบียบ ข้อบังคับอย่างเข้มงวด องค์ประกอบ ๕.๔.๔ ความรับผิดชอบ องค์ประกอบ ๕.๔.๕ ความเต็มใจ
 มุ่งมั่นในการนำนโยบายไปปฏิบัติ องค์ประกอบ ๕.๔.๖ ความสามารถในการปรับตัว องค์ประกอบ ๕.๔.๗
 เจ้าหน้าที่ยอมรับนโยบาย องค์ประกอบ ๕.๔.๘ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการถ่ายทอดวัตถุประสงค์
 และเป้าหมายของนโยบายสู่สาธารณะ องค์ประกอบ ๕.๔.๙ ทักษะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
 ตัวชี้วัด ๕.๕ ลักษณะการทำงาน องค์ประกอบ ๕.๕.๑ การประชุมร่วมกันเพื่อให้การทำงานได้ตาม
 เป้าหมาย องค์ประกอบ ๕.๕.๒ ความยินดีที่จะปฏิบัติงานร่วมกัน และความเต็มใจให้ข้อมูลข่าวสารต่อ
 หน่วยงาน

ปัจจัยที่ ๖ ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อนโยบาย ตัวชี้วัด ๖.๑ เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และ
 การเมือง องค์ประกอบ ๖.๑.๑ นโยบายมีความเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้น
 องค์ประกอบ ๖.๑.๒ การเมืองระดับประเทศมีส่วนผลักดันในการกำหนดนโยบาย ตัวชี้วัด ๖.๒ เทคโนโลยี
 องค์ประกอบ ๖.๒.๑ ความยากง่ายของเทคนิค หรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้ประมวลข้อมูลจาก
 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง นำมาสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการประเมินครั้งนี้ โดยใช้แนวคิด
 ของ Robert Stake's Responsive Evaluation Model เป็นหลักสำคัญสู่การออกแบบการประเมินให้
 ตรงตามวัตถุประสงค์ของการประเมินที่กำหนดไว้ ดังนี้

กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการประเมิน

ในการดำเนินการประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน ครั้งนี้ ใช้กระบวนการวิจัยเชิงประเมิน (Evaluation Research) โดยมีกรอบการดำเนินการประเมิน ดังนี้

๑. กรอบการดำเนินการประเมิน

ตารางที่ ๓-๑ แสดงกรอบการดำเนินการประเมินโครงการ

สิ่งที่มุ่งประเมิน	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
๑. ความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ และความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ	๑. เอกสารแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ๒. เอกสารแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๓. ผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำยุทธศาสตร์และผู้รับผิดชอบโครงการสำคัญ	- การวิเคราะห์เอกสาร - การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์	การวิเคราะห์เนื้อหา	วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน
๒. ผลสำเร็จในการดำเนินงานโครงการสำคัญตามยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ที่เกิดขึ้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ คือการบรรลุวัตถุประสงค์/เป้าหมายตามตัวชี้วัดประเด็นยุทธศาสตร์กรมฯ ทั้ง ๔ ยุทธศาสตร์	๑. ผู้รับผิดชอบโครงการ และประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ๒. เอกสาร รายงานการประเมินบรรลุผลการดำเนินงาน	- สอบถามและสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบรวมทั้งประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ - บันทึกผลการดำเนินงานตามเป้าหมายจากรายงาน	- การหาค่าความถี่ร้อยละ - การวิเคราะห์เนื้อหา	การดำเนินงานโครงการสำคัญตามยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ตารางที่ ๓-๑ (ต่อ)

สิ่งที่มุ่งประเมิน	แหล่งข้อมูล	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	เกณฑ์การตัดสิน
๓. ประเมินผลกระทบจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ต่อชุมชน ในมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม	๑. ผู้รับผิดชอบโครงการ และประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ ๒. หลักฐานเชิงประจักษ์จากการศึกษาภาคสนาม	- การสอบถามและสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบและประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ - การสังเกตจากหลักฐานเชิงประจักษ์	๑. ข้อมูลเชิงปริมาณหาค่าความถี่ร้อยละ ๒. ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา	การดำเนินโครงการทำให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมในเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ
๔. ประเมินความคุ้มค่าโดยพิจารณาจากมิติประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผล และผลกระทบในการดำเนินโครงการตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน	๑. มิติประสิทธิภาพเป็นการรับรู้จากผู้รับผิดชอบโครงการ และประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียถึงความสมดุลของผลที่ได้กับทรัพยากรที่ใช้	- การสอบถามและการสัมภาษณ์	๑. ค่าความถี่ร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา ๒. วิเคราะห์ความสอดคล้องแต่ละมิติ	ความสอดคล้องของผลการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และผลกระทบเป็นไปในทางเชิงบวก
	๒. มิติประสิทธิผลจากรายงานการประเมินบรรลุผลการดำเนินงานจากเอกสารโครงการสำคัญและการเก็บข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้อง	- บันทึกผลการดำเนินงานตามเป้าหมายจากรายงาน - การสอบถามและการสัมภาษณ์		

ตารางที่ ๓-๒ (ต่อ)

กิจกรรม	จำนวนวันนับถัดจากวันลงนามในสัญญาจ้าง											
	๓๐ วัน	๔๕ วัน	๖๐ วัน	๗๕ วัน	๙๐ วัน	๑๐๕ วัน	๑๒๐ วัน	๑๓๕ วัน	๑๕๐ วัน	๑๖๕ วัน	๑๘๐ วัน	
๒. สร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต												
๓. เก็บข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ												
๔. วิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นคำถามการประเมิน												
๕. นำเสนอรายงานฉบับกลาง												
๖. นำเสนอร่างรายงานฉบับสมบูรณ์และนำมาปรับปรุง												
๗. นำเสนอรายงานฉบับสมบูรณ์ต่อคณะผู้บริหารกรมฯ												
๘. ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์												

๓. ขั้นตอนการดำเนินการประเมิน

การออกแบบการประเมินโครงการ ได้นำโมเดลการประเมินเพื่อการตอบสนองของโรเบิร์ตสเตค (Robert Stake's Responsive Evaluation Model) มาใช้เป็นตัวแบบในการประเมินครั้งนี้ ประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๑) การตกลงร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนกับผู้ประเมิน เพื่อสอบถามถึงความต้องการและปัญหาของผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อร่วมกำหนดคำถามการประเมินขอบเขตของการประเมินโครงการ

๒) การกำหนดโครงการสำคัญที่มุ่งประเมิน โดยเลือกพื้นที่ที่ดำเนินกิจกรรม/โครงการที่สำคัญ โดยดูจากเป้าประสงค์ของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์เป็นเป้าหมาย ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑

สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้

โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

- ยุทธศาสตร์ที่ ๒** ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว
 โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP
 โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้
- ยุทธศาสตร์ที่ ๓** เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล
 โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี
 แผนดี บริหารหนี้ได้”
- ยุทธศาสตร์ที่ ๔** เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง
 โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ
 หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

๓) วิเคราะห์โครงการสำคัญและตัวชี้วัด เพื่อกำหนดผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการ ประชาชน บุคลากรหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

๔) เสนอกรอบการดำเนินการประเมิน เพื่อกำหนดสิ่งที่มุ่งประเมิน แหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล เกณฑ์การตัดสิน เพื่อให้ผู้รับผิดชอบกรมการพัฒนาชุมชนร่วมกันพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางการประเมิน

๕) สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถาม การสังเกต การสัมภาษณ์ และการศึกษารายกรณี

๖) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามแผนที่กำหนดไว้

๗) รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้สารสนเทศ การบ่งชี้ ถึงประเด็นที่สำคัญ

๘) การแสดงข้อค้นพบเบื้องต้นในรายงานฉบับร่างต่อที่ประชุมกรมการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ตรวจสอบข้อค้นพบ ยืนยันผล หรือเปิดโอกาสให้เสนอข้อมูลหรือหลักฐานในการโต้แย้งหรือสนับสนุนข้อค้นพบ เพื่อให้ผลการประเมินมีความถูกต้อง ชัดเจน ครบคลุม

๙) ปรับปรุงแก้ไขรายงานตามข้อเสนอแนะ แล้วจัดทำรายงานผลการประเมินฉบับสมบูรณ์

๔. ประชากร/กลุ่มเป้าหมาย/แหล่งข้อมูล

กระบวนการคัดเลือกประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

๑. วิเคราะห์ตัวชี้วัดเพื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับโครงการสำคัญตามประเด็นยุทธศาสตร์

กรมการพัฒนาชุมชนเสนอรายชื่อโครงการสำคัญเพื่อใช้ในการประเมิน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นต้นไว้ดังนี้

๑) ควรครอบคลุมภารกิจหลักตามแผนยุทธศาสตร์

๒) เริ่มมีผลผลิตและอยู่ในขั้นที่จะมีการใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากการประเมินแผนยุทธศาสตร์ระยะต้น โครงการอยู่ระหว่างการดำเนินงาน จะไม่สามารถประเมินตามแนวคิด Post Project Evaluation ได้อย่างไรก็ตาม แม้โครงการจะดำเนินการยังไม่เสร็จสิ้น แต่เริ่มสามารถนำผลผลิตบางส่วนมาประเมินในครั้งนี้

๒. การคัดเลือกพื้นที่กลุ่มตัวอย่างที่มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนครบทั้ง ๔ ประเด็นยุทธศาสตร์ และเป็นตัวแทนของแต่ละภาค จำนวน ๖ ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ และภาคใต้ชายแดน รวม ๑๒ จังหวัด โดยกรมการพัฒนาชุมชนมีนโยบายในการเลือกจังหวัดที่ไม่ซ้ำซ้อนจังหวัดเป้าหมายการประเมินที่เคยประเมินแผนยุทธศาสตร์กรมฯ พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ในปี ๒๕๕๙ ที่ผ่านมา จึงได้ตัดออกจากการเป็นกลุ่มตัวอย่าง (มีจังหวัดที่ขอยกเว้นในการลงพื้นที่ประเมินผลเนื่องจากเป็นพื้นที่เป้าหมายของปีที่ผ่านมาดังนี้ ภาคเหนือ: เชียงใหม่ น่าน อุทัยธานี แม่ฮ่องสอน เชียงราย กำแพงเพชร ภาคใต้: นครศรีธรรมราช ภูเก็ต ระนอง ตรัง ภาคกลาง: พระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร กาญจนบุรี อ่างทอง ปราจีนบุรี ภาคตะวันออก: ระยอง จันทบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: นครราชสีมา นครพนม หนองบัวลำภู ชัยภูมิ หนองคาย อำนาจเจริญ และภาคใต้ชายแดน: ปัตตานี นราธิวาส)

๓. กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล/แหล่งข้อมูล

๓.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๓.๒ รายงานผลการดำเนินโครงการประจำปี ๒๕๖๐

๓.๓ ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๑ ผู้รับผิดชอบในส่วนกลางของกรมการพัฒนาชุมชน จำนวน ๑๒ คนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ประกอบด้วย

ผู้อำนวยการกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการสำคัญ บุคลากรในฝ่ายจัดทำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน เพื่อมาร่วมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

๓.๓.๒ เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่รับผิดชอบโครงการสำคัญที่ประเมินในครั้งนี และ/หรือ บุคลากรหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการให้ตอบแบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก

๓.๓.๓ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินการโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามประชาชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมจำนวนไม่น้อยกว่า ๕,๐๐๐ คน จากจังหวัดที่ถูกสุ่มเป็นตัวแทน มีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนดังนี้

๑.๑) ระดับจังหวัด ตัดจังหวัดที่ขอยกเว้นในการลงพื้นที่ประเมินผล จากนั้นสุ่มตัวอย่างจังหวัดในแต่ละภาคด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ได้จังหวัดที่เป็นตัวอย่างดังนี้

ภาคเหนือ : ๒ จังหวัด

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ๓ จังหวัด

ภาคกลาง : ๒ จังหวัด

ภาคตะวันออก : ๒ จังหวัด

ภาคใต้ : ๒ จังหวัด

ภาคใต้ชายแดน : ๑ จังหวัด

๑.๒) เลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการสำคัญ ๕ โครงการ x ๑๒ จังหวัด คำนวณขนาดตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามตามสัดส่วนประชากรเป้าหมายในจังหวัดที่ถูกเลือกเป็นตัวอย่าง

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

โดยใช้เกณฑ์การกำหนดขนาดตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane กรณีประชากรมีขนาดใหญ่หรือมีจำนวนไม่จำกัด (∞) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนจากการสุ่ม (error) ร้อยละ ๑๐ กำหนดให้ใช้ขนาดตัวอย่าง จำนวน ๑๐๐ คนขึ้นไป

ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคลากรจากโครงการสำคัญ ๕ โครงการ x ๑๒ จังหวัด จำนวนตัวอย่างในการให้ข้อมูลตามตัวชี้วัดโครงการสำคัญที่คัดเลือกเพื่อประเมิน แสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ ๓-๓ แสดงยุทธศาสตร์ โครงการสำคัญ ตัวชี้วัด และกลุ่มตัวอย่างที่มุ่งประเมิน

ยุทธศาสตร์ที่	โครงการสำคัญ	ตัวชี้วัด	กลุ่มตัวอย่าง
๑. สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้	โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือนสัมมาชีพที่เพิ่มขึ้น	ประชาชนจังหวัดละประมาณ ๑๐๐ คน x ๑๒ จังหวัด (พิจารณาปรับสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างตามขนาดจังหวัด)
๒. ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว	โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP	จำนวนผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ ๑ - ๓ ดาว/กลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา (กลุ่ม D) และยกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์	๑. ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์ x ๑๒ จังหวัด ๒. สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์จังหวัด x ๑๒ จังหวัด (ขอพิจารณาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามขนาดจังหวัดที่มีผู้ร่วมโครงการ)
	โครงการตลาดนัดชุมชนไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้	ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น (ร้อยละ ๑๕)	ประชาชนจังหวัดละประมาณ ๑๐๐ คน x ๑๒ จังหวัด (พิจารณาปรับสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างตามขนาดจังหวัด)
๓. เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล	โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”	จำนวนครัวเรือนที่มีการบริหารจัดการหนี้ไปสู่ ๑ ครัวเรือน ๑ สัญญา	ประชาชนจังหวัดละ ๑๐๐ คน x ๑๒ จังหวัด (พิจารณาปรับสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างตามขนาดจังหวัด)
๔. เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง	โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ	ร้อยละของบุคลากรที่มีคุณภาพตามเกณฑ์	บุคลากรที่ผ่านการอบรมใน ๑๒ จังหวัดที่เลือก

ตารางที่ ๓-๔ แสดงจำนวนตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกตามโครงการและจังหวัด

จังหวัด	ลำดับ อำเภอ	โครงการที่ ๑	โครงการที่ ๒	โครงการที่ ๓	โครงการที่ ๔	โครงการ ที่๕
เหนือ ๑	นอ ๑	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๑๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม เจ้าของ ผลิตภัณฑ์ ๓๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๑๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	บุคลากรที่ ผ่านการ อบรมปี ๒๕๖๐ -สัมภาษณ์ ๒ - ๓ คน
เหนือ ๒	นอ ๒	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๕๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม เจ้าของ ผลิตภัณฑ์ ๔๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๕๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	บุคลากรที่ ผ่านการ อบรมปี ๒๕๖๐ -สัมภาษณ์ ๒ - ๓ คน
อีสาน ๑	ออ ๑	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๒๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม เจ้าของ ผลิตภัณฑ์ ๒๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๒๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	บุคลากรที่ ผ่านการ อบรมปี ๒๕๖๐ -สัมภาษณ์ ๒ - ๓ คน
อีสาน ๒	ออ ๒	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๘๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม เจ้าของ ผลิตภัณฑ์ ๑๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๘๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	บุคลากรที่ ผ่านการ อบรมปี ๒๕๖๐ -สัมภาษณ์ ๒ - ๓ คน
อีสาน ๓	ออ ๓	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๖๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม เจ้าของ ผลิตภัณฑ์ ๑๒๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๖๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	บุคลากรที่ ผ่านการ อบรมปี ๒๕๖๐ -สัมภาษณ์ ๒ - ๓ คน

ตารางที่ ๓-๔ (ต่อ)

จังหวัด	ลำดับ อำเภอ	โครงการที่ ๑	โครงการที่ ๒	โครงการที่ ๓	โครงการที่ ๔	โครงการที่ ๕
ใต้ ๒	ต่อ ๒	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๕๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม เจ้าของ ผลิตภัณฑ์ ๔๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๕๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	บุคลากรที่ ผ่านการ อบรมปี ๒๕๖๐ -สัมภาษณ์ ๒ - ๓ คน
ชายแดน ใต้ ๑	ชตอ ๑	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๕๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม เจ้าของ ผลิตภัณฑ์ ๑๕ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๑๐๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	-แบบสอบถาม ประชาชนที่ ร่วมโครงการ ๕๐ คน -สัมภาษณ์ ๓ - ๕ คน	บุคลากรที่ ผ่านการ อบรมปี ๒๕๖๐ -สัมภาษณ์ ๒ - ๓ คน
จำนวนตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น ๕,๐๒๓ คน		๑,๔๖๘	๗๖๗	๑,๒๒๒	๑,๓๘๒	ระดับอำเภอ ๑๔๐ ระดับจังหวัด ๒๖

๒) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกรายบุคคลหรือการสนทนากลุ่ม จากประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการสำคัญ จำนวน ๓ - ๕ คน ต่อหนึ่งโครงการ โดยมีพื้นที่ที่ได้จากการสุ่มหลายขั้นตอน จากระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับหมู่บ้าน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ ๓-๕ แสดงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจำแนกตามโครงการ

วันลงพื้นที่	จังหวัด	อำเภอ	๑. โครงการ สร้างสัมมาชีพ ชุมชน	๒. โครงการ พัฒนาคุณภาพ OTOP	๓. โครงการ ตลาดนัด ชุมชน	๔. โครงการ บริหารจัดการ พื้นที่
พ. ๑๔ มิ.ย. ๖๐	ตะวันออก ๑	ตอ ๑	ม.๒ ตำบล คข.	ม.๒ ตำบล คข.	ม.๑ ตำบล บพ.	ม.๒ ตำบล สอศ.
พ. ๑๕ มิ.ย. ๖๐	ตะวันออก ๒	ตอ ๒	ม.๓ ตำบล ตต.	ม.๓ ตำบล ตต.	หน้าที่ว่าการ อำเภอ	ม.๔ ตำบล ตต.
พ. ๒๑ มิ.ย. ๖๐	เหนือ ๑	นอ ๑	ม.๙ ตำบล ชย.	ม.๕ ตำบล ชย.	ตลาดนัดถนน หน้าศาลากลาง หรืออื่นๆ	ม.๖ ตำบล นจ.

ตารางที่ ๓-๕ (ต่อ)

วันลงพื้นที่	จังหวัด	อำเภอ	๑. โครงการ สร้างสัมมาชีพ ชุมชน	๒. โครงการ พัฒนาคุณภาพ OTOP	๓. โครงการ ตลาดนัด ชุมชน	๔. โครงการ บริหารจัดการ หนี้
พ.ย. ๒๒ มิ.ย. ๖๐	เหนือ ๒	นอ ๒	ม.๗ ตำบล นก.	ม.๗ ตำบล นก.	ม.๗ ตำบล นก.	ม.๗ ตำบล นก.
จ. ๒๖ มิ.ย. ๖๐	ใต้ ๑	ตอ ๑	ม.๒๐ ตำบล ปส.	ม.๒๐ ตำบล ปส.	ม.๒๓ ตำบล ปส.	ม.๒๐ ตำบล ปส.
พ. ๒๘ มิ.ย. ๖๐	ใต้ ๒	ตอ ๒	ม.๗ ตำบล พต.	ม.๒ ตำบล สข.	ไม่มีข้อมูล ตลาดนัด	ม.๗ ตำบล พต.
ศ. ๓๐ มิ.ย. ๖๐	ชายแดนใต้ ๑	ชตอ ๑	ม.๒ ตำบล ทน.	ม.๒ ตำบล ทน.	ม.๑ ตำบล อจ.	ม.๕ ตำบล ทน.
จ. ๓ ก.ค. ๖๐	อีสาน ๑	ออ ๑	ม.๑ ตำบล จส.	ม.๑ ตำบล จส.	ม.๑ ตำบล จส.	ม.๑ ตำบล จส.
พ. ๕ ก.ค. ๖๐	กลาง ๑	กอ ๑	ม.๒ ตำบล บส.	ม.๒ ตำบล บส.	ม.๔ ตำบล นส.	ม.๖ ตำบล บส.
ศ. ๗ ก.ค. ๖๐	กลาง ๒	กอ ๒	ม.๒ ตำบล ตป.	ม.๒ ตำบล ตป.	ม.๒ ตำบล ตป.	ม.๒ ตำบล ตป.
พ.ย. ๑๓ ก.ค. ๖๐	อีสาน ๒	ออ ๒	ม.๕ ตำบล บด.	ม.๕ ตำบล บด.	ม.๕ ตำบล บด.	ม.๑ ตำบล บด.
ศ. ๑๔ ก.ค. ๖๐	อีสาน ๓	ออ ๓	ม.๙ ตำบล สค.	ม.๙ ตำบล สค.	ม.๙ ตำบล สค.	ม.๙ ตำบล สค.

๕. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

๑. แบบบันทึกการวิเคราะห์ความสอดคล้องภายในของแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน และความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๒. แบบสัมภาษณ์ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

๓. แบบสอบถามความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

๔. แบบสอบถามเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ ที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการสำคัญ

๕. ประเด็นสนทนากลุ่มผู้รับผิดชอบในส่วนกลางของกรมการพัฒนาชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับทำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ การสนทนากลุ่มมีประเด็นดังนี้

๑) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔
มีกระบวนการอย่างไร

๒) ขอให้อธิบายแนวคิดหลักการ จุดมุ่งหมาย วิธีดำเนินการ โครงการสำคัญ รวมทั้ง
ความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานในพื้นที่

๓) ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการตามแผนยุทธศาสตร์ และวิธีการแก้ไขปัญหา

๔) ข้อเสนอแนะหรือแนวคิดมุมมองในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนา
ชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

วิธีการหาคุณภาพเครื่องมือก่อนนำไปใช้ ได้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)
ด้วยการให้ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการพิจารณาความเหมาะสม ความตรงตามสิ่งที่มุ่งประเมินของรายการ
ข้อคำถาม จากนั้นปรับปรุงแล้วจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางการวัดประเมิน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับ
โครงการตรวจสอบ นำมาปรับปรุงก่อนนำไปทดลองนำร่องใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อนำไปทดลองนำร่องใช้เก็บรวบรวมข้อมูล แล้วพบว่าแบบสัมภาษณ์ ประเด็นคำถามไม่ชัดเจน
ขาดรายละเอียดการถามเกี่ยวกับสาระสำคัญของโครงการ บางประเด็นถามกว้างเกินไป บางประเด็น
ที่สำคัญไม่ปรากฏ จึงได้มีการปรับปรุงก่อนนำไปใช้ครั้งต่อไป

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ใช้การวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ

๒. ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลเชิงคุณภาพ แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปตัดสินโดย
เทียบกับเกณฑ์ในการตัดสินผลการประเมินที่กำหนด

๗. เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินโครงการภาพรวม

เกณฑ์การตัดสินผลการประเมินโครงการสำคัญตามประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ได้มีการกำหนดเกณฑ์
และนิยามความหมาย ที่ได้พิจารณาร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและกรมการพัฒนาชุมชน เป็นดังนี้

ตารางที่ ๓-๖ มิติการประเมิน ตัวชี้วัด เป้าหมาย และเกณฑ์การตัดสิน

มิติ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	เกณฑ์การตัดสิน			
			ระดับ ๑ ปรับปรุง	ระดับ ๒ พอใช้	ระดับ ๓ ดี	ระดับ ๔ ดีมาก
ประสิทธิภาพ	ปริมาณงาน ที่ดำเนินการ เปรียบเทียบกับ แผน	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	ร้อยละ ๖๐	ร้อยละ ๗๐	ร้อยละ ๘๐	เกินร้อยละ ๘๐
	ระดับความ พึงพอใจของ ประชาชน	๓.๕๑ ขึ้น ไปจาก ๕ คะแนน	ต่ำกว่า ๓.๐๐	๓.๐๑- ๓.๕๐	๓.๕๑- ๔.๕๐	๔.๕๑-๕.๐๐
ประสิทธิผล	ระดับ ความสำเร็จ ในการบรรลุ เป้าหมาย	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	ร้อยละ ๖๐	ร้อยละ ๗๐	ร้อยละ ๘๐	เกินร้อยละ ๘๐
ผลกระทบ	ระดับของ ผลกระทบ เชิงคุณภาพ	ระดับดี	ผลกระทบ เชิงลบ มากกว่า เชิงบวก	ผลกระทบ เชิงบวก และเชิงลบ ใกล้เคียง กัน	ผลกระทบ เชิงบวก มากกว่า เชิงลบ	ผลกระทบ เชิงบวก มากกว่าเชิง ลบทุก รายการ
ความคุ้มค่า	ความสอดคล้อง ของผลการ ประเมินมิติ ประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผล และผลกระทบ	โครงการจะมีความคุ้มค่า เมื่อผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการตามลักษณะของโครงการสำคัญ มีมากกว่าต้นทุนของทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อการลงทุนในโครงการ รวมทั้งผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นที่ยอมรับแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ประเมินความคุ้มค่าโดยพิจารณาจากผลผลิต ผลลัพธ์ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ มีการดำเนินโครงการเป็นไปตามแผน และมีผลประโยชน์ที่สมดุลกับทรัพยากรที่ใช้ เกิดผลสำเร็จที่พึงประสงค์ และผลกระทบในทางบวกมากกว่าผลกระทบทางลบที่เกิดขึ้นแก่ชุมชน				

ตารางที่ ๓-๗ แสดงคำอธิบายตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	คำอธิบาย
๑. ด้านประสิทธิภาพ ๑.๑ ปริมาณผลการดำเนินงาน ที่ได้เปรียบเทียบกับแผน	เปรียบเทียบการดำเนินงานกับแผนงานที่กำหนด เช่น โครงการ มีกิจกรรม ๑๐ กิจกรรม สามารถทำงานได้ตามแผน ๙ กิจกรรม เมื่อ คำนวณปริมาณผลผลิตที่ได้เปรียบเทียบกับแผน = $9/10 =$ ร้อยละ ๙๐
๑.๒ ระดับความพึงพอใจของ ประชาชน	ความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อโครงการในเชิงบวก เก็บข้อมูลจากการ สอบถามด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ แล้วนำคะแนนจากการวัดมาหาค่าเฉลี่ย
๒. ประสิทธิภาพ ระดับความสำเร็จในการบรรลุ เป้าหมาย	เปรียบเทียบผลสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (พิจารณาตาม วัตถุประสงค์/เป้าหมายของโครงการ มุ่งเน้นในการวัดผลที่เกิดขึ้น ที่สะท้อนประสิทธิภาพโครงการ ตามความหมายของหลักการ ประเมินผล) เช่น โครงการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาบุคลากรร้อยละ ๘๗ เมื่อ สำเร็จได้จริงได้ร้อยละ ๗๒ ระดับความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมาย = $72/87 =$ ร้อยละ ๘๒.๗
๓. ผลกระทบ ระดับผลกระทบในเชิงคุณภาพ	พิจารณาผลกระทบเชิงคุณภาพใน ๓ มิติ คือมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพิจารณาผลกระทบทั้งเชิงบวกและผลกระทบเชิง ลบด้วยการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบการ พิจารณาตัดสิน

บทที่ ๔

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ และการเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานโครงการสำคัญทั้ง ๕ โครงการ ในพื้นที่ ๖ ภูมิภาค ตามยุทธศาสตร์หลักของกรมการพัฒนาชุมชนในช่วงปีแรกของการเริ่มต้นแผนปฏิบัติงานในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ คณะที่ปรึกษาขอเสนอผลการศึกษาครั้งนี้ออกเป็น ๕ ตอนคือ

ตอนที่ ๑ ผลการประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

ตอนที่ ๒ ผลการประเมินการดำเนินงาน และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ในโครงการต่อไปนี้

- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้
โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน
- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว
 - โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP
 - โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้
- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล
โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้
“สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”
- ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง
โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ
หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

ตอนที่ ๓ การตัดสินผลการประเมินโครงการตามเกณฑ์

ตอนที่ ๔ ผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

ตอนที่ ๕ อภิปรายผล

ตอนที่ ๑ ผลการประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการตาม แผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

การประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ คณะที่ปรึกษาขอเสนอเป็น ๓ ประเด็นย่อยคือ

๑. ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

๒. ผลการวิเคราะห์กลไกการขับเคลื่อนของการนำแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของกรมการพัฒนาชุมชนและข้อจำกัดในการส่งผ่านการแปลงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของกรมการพัฒนาชุมชนในปีแรก (พ.ศ. ๒๕๖๐)

๓. ผลการประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน

กระบวนการทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน โดยคณะที่ปรึกษาได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ NPCP ประกอบด้วย การวางแผนและวิเคราะห์ความต้องการ (Need) วิเคราะห์ปัญหา (Problem) วิเคราะห์ข้อจำกัด (Constraint) วิเคราะห์ศักยภาพ (Potential) มาทำการประเมินในครั้งนี้ ปรากฏผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ ๔-๑ ผลการวิเคราะห์กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน

ขั้นตอนการทำแผนยุทธศาสตร์	ผลการวิเคราะห์
๑. การเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา	ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า ผู้ที่รับผิดชอบมีการวางแผน และวิเคราะห์ความต้องการ (Need)
๒. การรวบรวมข้อมูลและปัญหาสำคัญ	ปัญหา(Problem) ข้อจำกัด(Constraint) ศักยภาพ
๓. การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสถานภาพการพัฒนาชุมชน พื้นที่ โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis	(Potential) โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจหลัก จุดมุ่งหมาย มีการกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนา การกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา
๔. การกำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจหลักการพัฒนาพื้นที่	โดยการนำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมาวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์เพื่อคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา
๕. การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาเป้าหมายของยุทธศาสตร์	การกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมายให้ครบถ้วนตามแนวทางการพัฒนา การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการใช้

๖. การกำหนดโครงการในการพัฒนาเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์การพัฒนา	ทรัพยากรมีอยู่จริงในพื้นที่ โดยพิจารณาจากศักยภาพและข้อจำกัดที่มีอยู่ ประสานกับภาคีเครือข่าย และมีการจัดลำดับความสำคัญหรือความเร่งด่วนไว้เพื่อการพัฒนาให้ตรงตามยุทธศาสตร์ของชาติและของกรมฯ ที่สำคัญคือมีการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ได้แก่ มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์โดยรวมขององค์การ รวมถึงวิธีการในการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งอยู่ในรูปของแผนที่แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเป้าหมาย และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมององค์การเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งคณะทำงานจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนใช้วิธีการเรียนรู้และประชุมเชิงปฏิบัติการ (Learning and Workshop)
๗. การกำหนดและการบูรณาการแนวทางการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้	
๘. การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่น	
๙. การอนุมัติและประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนา	

จากตารางสรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ มีความชัดเจนและยึดแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์แบบมีส่วนร่วม และตรงตามกรอบยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน

๒. ผลการวิเคราะห์กลไกการขับเคลื่อนของการนำแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของกรมการพัฒนาชุมชนในปีแรก (พ.ศ. ๒๕๖๐)

ผลการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน คณะที่ปรึกษาได้วิเคราะห์ปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน ตามภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชน ดังนี้

๑) ผู้บริหารกรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงฯ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจสั่งการ ทำให้การสั่งการ และสามารถถ่ายทอดการสั่งการไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ในกรมการพัฒนาชุมชนได้รวดเร็ว

๒) ผู้บริหารระดับสูงทั้งระดับกองและสำนักฯ ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนายุทธศาสตร์ที่ตอบสนองต่อนโยบายแห่งรัฐ โดยเฉพาะนโยบายในด้านการสร้างรายได้ เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนฐานรากสู่ความยั่งยืน อาทิ เสริมสร้างกระบวนการสร้างอาชีพ สร้างงานที่มีคุณภาพ และมีรายได้สูงให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง จัดตั้งกองทุนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการผลิต การแปรรูป นโยบายปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยมุ่งเสริมสร้างฐานรากของครัวเรือนเกษตรกรให้เข้มแข็งโดยการเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูก การลดต้นทุนการผลิต การสร้างผู้นำด้านสัมมาชีพชุมชน และนโยบายความมั่นคงของชีวิตและสังคม โดยเน้นการส่งเสริมการพัฒนาให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมไทยมีความมั่นคงอบอุ่น โดยเพิ่มสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้มากขึ้น

๓) บุคลากรระดับปฏิบัติงานในพื้นที่มีความรู้ และประสบการณ์ที่หลากหลายและยาวนานพอสมควร เกิดการยอมรับจากชุมชน

๓. ผลการประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการ ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน และนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ พบว่า มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมฯ ในเชิงระบบ เพื่อตอบจุดยืนและเป้าหมายของนโยบายของรัฐบาลได้อย่างแท้จริง

การพิจารณาความสอดคล้องระหว่างยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนกับยุทธศาสตร์ของชาตินั้น พิจารณาจากคำสำคัญ (Keywords) ที่ปรากฏในวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ของกรมการพัฒนาชุมชน และถูกนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ได้แก่ **ระบบกลไกการมีส่วนร่วม การเรียนรู้การพึ่งตนเอง การบริหารจัดการชุมชน และศักยภาพของบุคลากรในองค์กร**

ตอนที่ ๒ ผลการประเมินผลการดำเนินงาน และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อประโยชน์ที่ได้จากผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ในโครงการต่อไปนี้

การประเมินผลการนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนไปใช้ในครั้งนี้ ทางกรมการพัฒนาชุมชนได้คัดเลือกโครงการที่สำคัญ โดยพิจารณาจากเป้าประสงค์ของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์เป็นเป้าหมาย จึงเป็นการประเมินความสำเร็จและผลที่เกิดขึ้นภายใต้ขอบเขตโครงการสำคัญ ๕ โครงการ ที่ดำเนินการประเมินในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ โครงการสำคัญที่ประเมินตามยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ภายใต้โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว ภายใต้โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP และโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล ภายใต้โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง ภายใต้โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

๑. ผลการประเมินการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้

ตารางที่ ๔-๒ ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

n = ๑,๔๘๖

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๖๐๕	๔๐.๗
หญิง	๘๕๔	๕๗.๕
ไม่ตอบ	๒๗	๐.๘
อายุ		
๒๒ – ๓๐ ปี	๒๗	๑.๘
๓๑ – ๔๐ ปี	๒๒๔	๑๕.๑
๔๑ – ๕๐ ปี	๖๓๕	๔๒.๗
๕๑ – ๖๐ ปี	๔๕๙	๓๐.๙
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๑๒๒	๘.๒
ไม่ตอบ	๑๙	๑.๓
อายุน้อยสุด = ๒๒ ปี		
อายุสูงสุด = ๘๒ ปี		
อายุเฉลี่ย = ๔๘.๘ ปี		
การศึกษาขั้นสูงสุด		
ประถมศึกษา	๕๓๘	๓๖.๒
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓๖๓	๒๔.๔
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	๓๑๓	๒๑.๑
อนุปริญญา/ปวส.	๑๐๒	๖.๙
ปริญญาตรี	๑๔๖	๙.๘
สูงกว่าปริญญาตรี	๙	๐.๖
ไม่ได้เรียนหนังสือ	๔	๐.๓
ไม่ตอบ	๑๑	๐.๗
อาชีพหลักก่อนที่ร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพฯ		
เกษตรกร	๑,๑๔๖	๗๗.๑
รับจ้าง	๑๕๐	๑๐.๑
ค้าขาย/กิจการส่วนตัว	๑๓๐	๘.๗
พนักงานบริษัทเอกชน	๐	๐
ทำงานราชการ	๑๑	๐.๗
อื่น ๆ (แม่บ้าน ข้าราชการบำนาญ ประมง)	๓๒	๒.๒

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ตอบ	๑๗	๑.๑

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ จำนวน ๑,๔๘๖ คน เป็นเพศหญิงร้อยละ ๕๗.๕ มากกว่าเพศชาย จบระดับชั้นประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ ๓๖.๒ รองลงมาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ ๒๔.๔ และมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ ๒๑.๑ อาชีพหลักก่อนที่ร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพฯ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ร้อยละ ๗๗.๑ ส่วนการประกอบอาชีพอื่น ๆ มีเพียงเล็กน้อย

ตารางที่ ๔-๓ ผลที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการของกลุ่มเป้าหมาย

n = ๑,๔๘๖

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ผลที่เกิดจากการร่วมโครงการทำให้มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่		
มี	๑,๓๑๒	๘๘.๓
ไม่มี	๑๑๕	๗.๗
ไม่ตอบ	๕๙	๔.๐
รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการ		
ไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท/เดือน	๖๘๒	๔๖.๙
๓,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๐๗	๗.๒
๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท/เดือน	๘๒	๕.๕
๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท /เดือน	๒๔	๑.๖
มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท/ เดือน	๒๒	๑.๕
ยังไม่มีรายได้เกิดขึ้น	๕๖๙	๓๘.๓
รายได้สูงสุด = ๗๙,๘๖๐ บาท/เดือน		
รายได้ต่ำสุด = ๑๐๐ บาท/เดือน		
รายได้เฉลี่ย = ๓,๗๘๑.๘ บาท/เดือน		
(ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑,๗๐๑.๙)		

ผลที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน กลุ่มเป้าหมาย ร้อยละ ๘๘.๓ ทำให้มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่ พบว่ากลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งที่ยังไม่มีรายได้เกิดขึ้นร้อยละ ๓๘.๓ ที่ทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นพบว่ามีรายได้เพิ่มขึ้นไม่เกิน ๓,๐๐๐ บาท/เดือนมากที่สุด ร้อยละ ๔๖.๙ โดยมีรายได้สูงสุด = ๗๙,๘๖๐ บาท/เดือน และรายได้ต่ำสุด = ๑๐๐ บาท/เดือน รายได้เฉลี่ย ๓,๗๘๑.๘ บาท/เดือน (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑,๗๐๑.๙)

ตารางที่ ๔-๔ ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการจำแนกตามด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมตามการรับรู้ของผู้ร่วมโครงการ

n = ๑,๔๘๖

ผลกระทบ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
ด้านเศรษฐกิจ			
เชิงบวก			
๑. ได้นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น	๑,๔๔๔ (๙๗.๒)	๗ (๐.๕)	๓๕ (๒.๓)
๒. มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น	๑,๒๕๖ (๘๔.๕)	๑๕๐ (๑๐.๑)	๘๐ (๕.๔)
๓. การเข้าร่วมโครงการฯ ทำให้มีหนี้สินลดลงหรือไม่มีหนี้สิน	๙๒๓ (๖๒.๑)	๑๔๔ (๙.๗)	๔๑๙ (๒๘.๒)
เชิงลบ			
๔. การเข้าร่วมโครงการฯ <u>ไม่ได้</u> ช่วยให้เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้น	๑๒๘ (๘.๖)	๑,๒๓๖ (๘๓.๒)	๑๒๒ (๘.๒)
๕. มีความต้องการความช่วยเหลือทางการเงินจากผู้อื่น	๕๖๘ (๓๘.๒)	๗๑๑ (๔๗.๘)	๒๐๗ (๑๓.๙)
๖. การส่งเสริมสัมมาชีพ <u>ไม่สามารถ</u> นำมาปฏิบัติได้จริง	๑๖๔ (๑๑.๐)	๑,๒๐๘ (๘๑.๓)	๑๑๔ (๗.๗)
ด้านสังคม			
เชิงบวก			
๗. การได้แลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นช่วยให้มีการพัฒนาอาชีพได้	๑,๔๔๔ (๙๗.๒)	๑๔ (๐.๙)	๒๘ (๑.๙)
๘. ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มกันในการประกอบอาชีพ	๑,๓๖๘ (๙๒.๑)	๔๑ (๒.๘)	๗๗ (๕.๑)
๙. การรวมกลุ่มประกอบอาชีพช่วยให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ	๑,๔๐๙ (๙๔.๘)	๑๗ (๑.๑)	๖๐ (๔.๑)
เชิงลบ			
๑๐. ชุมชนมีความขัดแย้งกันเรื่องการประกอบอาชีพ	๙๖ (๖.๕)	๑,๒๒๒ (๘๒.๒)	๑๖๘ (๑๑.๓)
ด้านสิ่งแวดล้อม			
เชิงบวก			
๑๑. ผู้ร่วมโครงการมีการระมัดระวังหรือร่วมมือกับชุมชน ในการป้องกันปัญหามลพิษต่อ น้ำ ดิน หรืออากาศ	๑,๓๙๓ (๙๓.๗)	๒๕ (๑.๗)	๖๘ (๔.๖)

ตารางที่ ๔-๔ (ต่อ)

n = ๑,๔๘๖

ผลกระทบ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
๑๒. ชุมชนมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	๑,๓๙๑ (๙๓.๖)	๓๐ (๒.๐)	๖๕ (๔.๔)
เชิงลบ			
๑๓. การประกอบอาชีพมีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย มลพิษทางอากาศ เสียง หรือน้ำเสีย เป็นต้น	๑๘๘ (๑๒.๗)	๑,๒๒๔ (๘๒.๔)	๗๔ (๕.๙)
๑๔. ชุมชนมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการประกอบอาชีพ	๑๙๗ (๑๓.๓)	๑,๒๐๖ (๘๑.๒)	๘๓ (๕.๕)

ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการจำแนกตามด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ตามการรับรู้ของผู้ร่วมโครงการพบว่า มีผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกด้าน ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าได้นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น การเข้าร่วมโครงการฯ ทำให้มีหนี้สินลดลงหรือไม่มีหนี้สิน ผลกระทบด้านสังคม ผู้ร่วมโครงการเกือบทั้งหมด มีความเห็นว่า การได้แลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นช่วยให้มีการพัฒนาอาชีพได้ ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มกันในการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มประกอบอาชีพช่วยให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมพบว่า ผู้ร่วมโครงการมีการระมัดระวังหรือร่วมมือกับชุมชน ในการป้องกันปัญหามลพิษต่อ น้ำ ดิน หรืออากาศ รวมทั้งกิจกรรมในโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ไม่ทำลายกับสิ่งแวดล้อม และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ ๔-๕ ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

n = ๑,๔๘๖

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย
๑. การเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์	๖๓๐ (๔๒.๔)	๖๙๙ (๔๗.๐)	๑๕๖ (๑๐.๕)	๑ (๐.๑)	๐	๔.๓๒
๒. การจัดกิจกรรมตรงกับความต้องการ	๕๔๕ (๓๖.๗)	๗๒๒ (๔๘.๖)	๒๐๙ (๑๔.๐)	๙ (๐.๖)	๑ (๐.๑)	๔.๒๑
๓. การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่	๖๑๒ (๔๑.๒)	๗๓๒ (๔๙.๓)	๑๓๗ (๙.๒)	๕ (๐.๓)	๐	๔.๓๑
๔. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ	๕๖๙ (๓๘.๓)	๗๓๕ (๔๙.๕)	๑๗๐ (๑๑.๔)	๑๐ (๐.๗)	๒ (๐.๑)	๔.๒๕
๕. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม	๕๘๕ (๓๙.๔)	๗๒๑ (๔๘.๕)	๑๗๒ (๑๑.๖)	๘ (๐.๕)	๐	๔.๒๗

ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้านอยู่ในระดับมากทุกรายการ (มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ ขึ้นไป) มีความคิดเห็นว่าการเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ และความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม ตามลำดับ

ประเด็นที่ผู้ร่วมโครงการยังไม่พึงพอใจ คือ

การอบรมปราชญ์อาชีพใช้ระยะเวลานาน ทำให้เสียเวลาในการประกอบอาชีพ และเนื้อหาการอบรมเน้นการถ่ายทอดความรู้มากเกินไป ซึ่งไม่สอดคล้องกับความต้องการที่ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่ ปราชญ์ยังมีความต้องการความรู้เพิ่มเติมเรื่องใหม่ ๆ ทันสมัย เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพ และหลังการอบรมขาดผู้ให้คำปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การหาช่องทางการตลาดใหม่ ๆ

ตารางที่ ๔-๖ ปัญหาที่พบในการนำความรู้จากการร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพไปใช้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

n = ๑,๔๘๖

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
๑) ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน	๘๑๘	๕๕.๐
๒) ด้านแรงงาน	๑๘๐	๑๒.๑
๓) ด้านวิธีการและเทคโนโลยีการผลิต	๔๙๗	๓๓.๔
๔) ด้านการตลาด	๘๓๖	๕๖.๓
๕) ต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง	๕๔๙	๓๖.๙
๖) แหล่งน้ำเพื่อการผลิต	๑๙๔	๑๓.๑
๗) ขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน (อาชีพการเกษตร)	๑๑๓	๗.๖
๘) ขาดผู้ให้คำปรึกษา	๑๐๕	๗.๑
๙) ปัญหาการรวมกลุ่ม	๓๕๔	๒๓.๘
๑๐) ภัยธรรมชาติ (อาชีพการเกษตร)	๗๐	๔.๗
๑๑) ปัญหาอื่น ๆ	๒๑	๑.๔

ปัญหาที่พบในการนำความรู้จากการร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพไปใช้ ใน ๓ ลำดับแรก คือ ด้านการตลาด ร้อยละ ๕๖.๓ รองลงมาขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน ร้อยละ ๕๕.๐ และต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง ร้อยละ ๓๖.๙ นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านวิธีการและเทคโนโลยีการผลิต ร้อยละ ๓๓.๔ และปัญหาการรวมกลุ่ม ร้อยละ ๒๓.๘

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ประเด็น	ข้อมูล
กระบวนการสร้าง สัมมาชีพชุมชน	แนวคิดการสร้างสัมมาชีพชุมชน การสร้างสัมมาชีพชุมชน ดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ชาวบ้านสอนชาวบ้าน สอนในสิ่งที่เขาอยากทำ ณ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน การขับเคลื่อนเริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพหมู่บ้านละ ๑ คน เพื่อให้กลับไปสร้างทีมวิทยากรสัมมาชีพชุมชนระดับหมู่บ้าน เพิ่มเติมอีกหมู่บ้านละ ๔ คน รวม ๕ คน และฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน ๆ ละ ๒๐ คน โดยใช้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือบ้านปราชญ์ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อมุ่งหวังให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพมีความรู้และปฏิบัติอาชีพได้จริง จนพัฒนาเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนโดยการให้คำแนะนำช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มอาชีพ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และช่องทางการตลาด กระบวนการสร้างสัมมาชีพชุมชนทางปฏิบัติ - พัฒนาการอำเภอได้ชี้แจงทำความเข้าใจโครงการให้กับกลุ่มเป้าหมาย และได้เลือกปราชญ์อาชีพที่ประสบความสำเร็จในอาชีพและมีความสมัครใจ โดยคัดเลือกปราชญ์ ๕ คนต่อหนึ่งหมู่บ้าน - อบรมปราชญ์ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตรและเวลาที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนด - ปราชญ์ที่เข้ารับการอบรมกลับมาจังหวัด แล้วร่วมวิเคราะห์อาชีพที่ควรได้รับการส่งเสริมให้ตรงกับความต้องการและสภาพท้องถิ่น เพื่อสร้างเครือข่ายปราชญ์ในชุมชน - ปราชญ์แต่ละคนนำความรู้เรื่องอาชีพมาถ่ายทอดให้กลุ่มเป้าหมาย โดยปราชญ์ ๑ คนขยายผลให้กลุ่มเป้าหมาย ๔ คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือกลุ่มเป้าหมายที่มีความสนใจหรือมีฐานะยากจนจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอาชีพและมีความสมัครใจ
อาชีพที่ได้รับการ ส่งเสริมจาก กรมการพัฒนาชุมชน ในปีที่ผ่านมา	ในทุกหมู่บ้านที่ลงไปศึกษาภาคสนามมีกลุ่มสัมมาชีพเกิดขึ้น ตามสภาพสังคมและอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน เช่น เครื่องแต่งกาย ของตกแต่งบ้าน อาหาร ขนม เครื่องดื่ม ปลุกพืช เลี้ยงสัตว์ ดังกรณีตัวอย่างกลุ่มอาชีพที่มีแนวทางการปฏิบัติที่ดีดังนี้

ประเด็น	ข้อมูล
	๑. ตำบลช่อแฮ จังหวัดแพร่ การรวมกลุ่มอาชีพเป็นการรวมกลุ่มอาชีพของสตรี ที่สร้างผลิตภัณฑ์หลายชนิดเพื่อจำหน่ายในชุมชน ได้แก่ การทำขนมเทียนแก้ว ทำไข่เค็มสมุนไพรเป็นไข่เค็มที่คิดค้นขึ้นด้วยการนำใบเตยมาเป็นส่วนผสมในการพอกไข่เค็ม จึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่รสชาติอร่อยมีกลิ่นหอมทำให้เป็นที่ต้องการของท้องตลาด แต่ทางกลุ่มก็ผลิตแค่ตามกำลังที่ทำได้ให้ขายได้หมดไม่มีเหลือค้าง ทำน้ำสมุนไพร ปลุกผักปลอดสารพิษ จำหน่ายตามตลาดในชุมชนและการจัดเลี้ยงต่าง ๆ โดยมีปราชญ์เป็นแกนนำในการร่วมกันศึกษาค้นคว้าหาวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำใคร และในหมู่บ้านแห่งนี้มีการทำผ้าหม้อฮ่อมอยู่แล้ว ก็ได้นำผ้ามาออกแบบเป็นเสื้อผ้าที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังมีความคิดสร้างสรรค์พัฒนาเป็นโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยว โดยจะใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีในท้องถิ่นจัดบริการและจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว ๒. บ้านทุ่งจั่ว ต.พระตง อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา มีกลุ่มอาชีพปลูกมัลเบอร์รี่และผลิตเป็นเครื่องดื่มหรือไวน์ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อปลูกมัลเบอร์รี่ให้ได้ผลผลิตที่มากเพียงพอเพื่อแปรรูปเป็นเครื่องดื่มและไวน์ โดยมีปราชญ์เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เคยได้รับการอบรมและศึกษาดูงานการทำไวน์ที่ประเทศออสเตรเลีย ได้นำความรู้มาเผยแพร่และส่งเสริมการปลูกมัลเบอร์รี่ มีสมาชิกสนใจเข้าร่วมทำเป็นอาชีพเสริม นอกจากนี้ในชุมชนยังมีกลุ่มปลูกไม้ยืนต้น ถึงแม้จะมีสมาชิกที่สนใจเข้าร่วมไม่มาก เนื่องจากคนในชุมชนมีอาชีพหลักคือทำสวนยางพารา แต่ปราชญ์ก็ยังพยายามชักชวนคนมาร่วมให้มากขึ้น ๓. กลุ่มเลี้ยงปลา ต.ประสงค์ อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานี ได้รับความรู้เรื่องวิธีการเลี้ยงปลาหมอและปลาดุก ได้รับแจกพันธุ์ปลาและปล่องซีเมนต์เลี้ยงปลา ชาวบ้านเตรียมที่จะเลี้ยงเป็นอาชีพเสริม เพราะมีอาชีพหลักคือ กรีดยางและเลี้ยงไก่ไข้อยู่แล้ว ส่วนอาหารปลา (อาหารเม็ด) ต้องลงทุนซื้อเอง ขณะนี้เริ่มเลี้ยงได้แล้ว ๒ เดือน ต้องรออีก ๒ เดือน จึงจะจับเพื่อขายหรือบริโภคได้ ๔. หมู่บ้านเจริญสุข อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ มีกลุ่มเลี้ยงนกกระทา กลุ่มนี้ได้รวมกลุ่มกันเลี้ยงนกกระทาโดยรวมกลุ่มกันเพื่อจำหน่ายไข่นกกระทาให้มีปริมาณเพียงพอตามความต้องการของตลาด โดยสืบค้นความรู้ในการเลี้ยงจากอินเทอร์เน็ต แล้วนำความรู้ประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนกัน เช่น ความรู้เรื่องการป้องกันโรค การเฝ้าระวังไม่ให้นกตกใจเพราะจะชะงักเรื่องการออกไข่ แต่มีปัญหาเรื่องค่าอาหารสำเร็จรูปในการเลี้ยงนกกระทาสูง จึงคิดค้นที่จะผลิตอาหารเองเพราะในชุมชนมีการปลูกถั่วเขียวอยู่แล้ว แต่ติดขัดเรื่องไม่มีเงินซื้ออุปกรณ์บดอาหาร สมาชิกกลุ่มอาชีพมีรายได้จากการขายไข่นกกระทาประมาณ ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือน

ประเด็น	ข้อมูล
	๕. หมู่บ้านโตนปาหนัน อ.ควนกาหลง จ.สตูล กลุ่มปลูกพืชเลี้ยงสัตว์แบบผสมผสาน ได้รับความรู้และส่งเสริมการปลูกผัก และการเลี้ยงไก่ดำ จากวิทยากรที่เป็นปราชญ์ซึ่งมีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญ ทางกลุ่มได้รับคำแนะนำและชักชวนให้ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ดังคำกล่าว “...ทำให้นึกถึงคำพูดของปู่ย่าตายายที่ว่า ไม่ต้องปลูกมาก เอาแค่พอมีกิน ไม่ต้องไปหาซื้อให้เสียเงินเสียทอง ผลจากการอบรมทำให้เกิดอาชีพเสริม และขยายพื้นที่การปลูกผักและเลี้ยงไก่ดำมากขึ้น จากเดิมทำอาชีพหลักเพียงปลูกมันสำปะหลังและทำสวนผลไม้...” ๖. ตำบลบ้านดุง อ.บ้านดุง จ.อุดรธานี มีกลุ่มอาชีพทำพานบายศรีเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ สมาชิกเข้ารับการอบรมฝึกทำ ๕ วัน โดยเรียนตามเวลา ที่สะดวก อาจเป็นเช้า - บ่าย หรือเย็น สอนโดยปราชญ์ซึ่งทำเป็นอาชีพอยู่แล้ว สมาชิกทั้งหมดมีอาชีพทำนา มาเรียนเพราะช่วงนี้มีรายได้ดีจากนักท่องเที่ยว มาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยใช้บายศรีบูชา อันเป็นผลจากละครโทรทัศน์เรื่อง “นาศิ” การเข้าร่วมโครงการฯ นั้นทำให้เกิดทั้งอาชีพใหม่และอาชีพเสริม ซึ่งมีรายได้ดีเพราะได้เรียนรู้ร่วมกัน ช่วยกันคิด ช่วยกันออกแบบให้เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว มีหลายรูปแบบ หลายราคา ทั้งเป็นของที่ระลึก แต่กระแสการมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นผลจากละครทีวี จึงยังไม่แน่ใจว่าจะยั่งยืนหรือไม่ หากความเชื่อความศรัทธาลดลงก็อาจมีผลต่อรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผู้ทำบายศรีออกแข่งกันขายเป็นจำนวนมาก แต่ก็ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นในระยะเวลาสั้น
ผลกระทบ	ด้านเศรษฐกิจ ๑. สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวเพิ่มขึ้นจากเดิมในลักษณะของอาชีพใหม่หรืออาชีพเสริม ๒. ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ๓. ลดรายจ่ายในครัวเรือน ๔. เศรษฐกิจครอบครัวมีความมั่นคง ๕. มีรายรับมากขึ้น ๖. หนี้สินลดลง ๗. ไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่นเนื่องจากมีอาชีพในชุมชน

ประเด็น	ข้อมูล
	ด้านสังคม ๑. มีการรวมกลุ่มกันในการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มกันช่วยได้มากเรื่องการหาวัตถุดิบ การขาย การแปรรูป เช่น การซื้ออาหารสัตว์คราวละจำนวนมาก ทำให้ต้นทุนถูกลง ๒. แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นทำให้มีการพัฒนาอาชีพ เช่น แลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการเฝ้าระวังโรคในสัตว์ เคล็ดลับการทำอาหาร เป็นต้น ๓. ไม่มีความขัดแย้งแข่งขันกันในการประกอบอาชีพ เนื่องจากการรวมกลุ่มทำให้สามารถหาตลาดได้กว้างขวางมากขึ้น และมีผลผลิตให้กับความต้องการของตลาดที่เพียงพอและต่อเนื่อง จึงไม่คิดว่าเป็นการแย่งตลาด ๔. สร้างอาชีพในชุมชน บางอาชีพนำชื่อเสียงสู่ชุมชนให้เป็นที่รู้จักกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ๕. สังคมเกิดความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ คิดพลิกแพลงเพื่อให้เกิดรูปแบบใหม่ ๆ โดยค้นหาความรู้ในการประกอบอาชีพจาก clip ใน You-tube เป็นต้น
	ด้านสิ่งแวดล้อม ๑. ชุมชนส่วนใหญ่ไม่พบมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการประกอบอาชีพ เนื่องจากการเฝ้าระวังและบริหารจัดการ และใช้วิธีการหมุนเวียนการใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น มูลจากนกกระทาก็นำมาตากแห้งเป็นปุ๋ย ดังคำกล่าวของสมาชิก “...มูลนกก็ใช้ในการปลูกพืชผักซึ่งทำให้มีพืชผักสวนครัว ทำให้อยอดผักชะอม ออวมากก็นำมาจำหน่ายเป็นรายได้อีกทางหนึ่ง มีคนมาขอซื้อมูลนกแต่ไม่ขายเพราะให้ราคากระสอบละไม่กี่บาท นำเอามาใช้เองก็จะคุ้มค่ามากกว่า” ๒. ผลจากการอบรมเรื่องสัมมาชีพทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จากที่วิทยากรให้ความรู้เรื่อง ยาฆ่าแมลงศัตรูพืช และแนะนำการใช้ น้ำหมักชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี จึงเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนหันมาใช้ในการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ผลกระทบเชิงลบด้านสิ่งแวดล้อม มีเพียงหนึ่งชุมชนที่เกิดมลภาวะด้านขยะเป็นจำนวนมากจากการทำบายศรี เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวอดนิยตามความเชื่อ ประชาชนหลังไหลมาและใช้บายศรีสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้บายศรีเป็นของไหว้จึงไม่นิยมนำมา Recycle วัสดุที่ใช้จัดทำไม่ว่าจะเป็นโฟม ใบตอง ริบบิ้น พลาสติก ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดขยะที่มีอายุการเสื่อมสลายยาวนาน เจ้าหน้าที่จึงมีแนวคิดในการออกกระเป๋ยให้ประชาชนนำบายศรีที่สักการะแล้ว นำกลับไปด้วยเพื่อลดปัญหาขยะในชุมชน

ประเด็น	ข้อมูล
ประโยชน์ของการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชน	๑. ได้มีอาชีพเสริมหลังทำนา ซึ่งทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นมากในแต่ละเดือน เช่น การทำบายศรีมีรายได้ประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาท/เดือน การเรียนรู้ในการอบรมและการฝึกทำก็ไม่ยาก ยิ่งฝึกทำก็ยิ่งสวย การอบรมก็เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ดูแลกันได้ทั่วถึงไม่เสียค่าอบรม ๒. ลดรายจ่ายในครัวเรือน กลุ่มอาชีพที่ผลิตอาหาร เช่น เลี้ยงนกกระทา ทำให้ลูกก็ได้รับประทานโปรตีนจากไข่ ปลุกผักก็ได้รับประทานผักปลอดสารพิษ ไม่ต้องเสียเงินซื้อกับข้าว ๓. ได้แนวคิดและเห็นความสำคัญของกลุ่ม/การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ๔. ได้รับความรู้ วัสดุอุปกรณ์ และพันธุ์ปลา
ความพึงพอใจที่มีต่อโครงการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน	มีความพึงพอใจมาก เพราะได้มีอาชีพเสริมหลังทำนา ซึ่งทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นมากในแต่ละเดือน บางครอบครัวมีรายได้เพิ่มประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน พึงพอใจต่อการเรียนรู้ในการอบรมอาชีพ การอบรมก็เป็นกลุ่มเล็ก ๆ ดูแลกันได้ทั่วถึง ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการอบรม พึงพอใจมากเพราะได้ความรู้ในสิ่งที่ตนเองอยากได้ หวังว่าจะเป็นอาชีพเสริมจะได้มีรายได้เพิ่ม
ปัญหาอุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ	๑. ขาดเงินลงทุนในการซื้อวัสดุ อุปกรณ์การทำอาหารสัตว์ การทำโรงเรือนคอกสัตว์ ๒. ต้นทุนการผลิตมีราคาแพง เช่น อาหารสัตว์ ๓. ผลผลิตบางชนิดตลาดจำหน่ายไม่ได้อย่างต่อเนื่อง สมาชิกต้องเร่หาที่ขายสินค้าเอง ๔. ขาดผู้ให้คำปรึกษาเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การหาช่องทางการตลาด ๕. บางพื้นที่ขาดการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในการร่วมคิดกิจกรรมหรือจัดการทรัพยากรกับเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน ๖. ขาดความรู้ วิธีการ และเทคโนโลยีการผลิต ๗. ขาดผู้ที่สนใจมาร่วมโครงการ เช่น คนรุ่นใหม่ไม่สนใจเข้าเรียนรู้สัมมาชีพ เพราะมักจะเป็นอาชีพที่อยู่กับบ้านจะสนใจทำงานนอกบ้านมากกว่า ๘. ปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดินในการปลูกพืช ๙. กลุ่มอาชีพบางกลุ่มไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการรวมกลุ่ม เช่น ระบายผลผลิตในส่วนของตนเองเพราะต้องการเงิน ไม่ยอมรอขายเป็นกลุ่มตามข้อตกลง

ประเด็น	ข้อมูล
ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพ	๑. อาชีพที่เกิดจากความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยควรใช้การมีส่วนร่วมเริ่มจากร่วมกันคิดวางแผนว่าอยากมีความรู้เรื่องอะไร ต้องการประกอบอาชีพอะไร ๒. ความขยัน อดทน ความมุ่งมั่นให้เกิดความสำเร็จ ๓. ความสามัคคี ร่วมคิด ร่วมทำในกลุ่มผู้ประกอบอาชีพ ๔. ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและเห็นผล เช่น การทำปุ๋ยชีวภาพเพื่อทดแทนปุ๋ยเคมี ๕. มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเอง บางชุมชนอาศัยบนพื้นที่ สปก. เฉลี่ยคนละประมาณ ๑๐ ไร่ ๖. มีเงินทุนในปรับปรุงพื้นที่หรือขยายกิจการ เช่น เปลี่ยนพื้นที่บางส่วนจากการปลูกผักเป็นไม้ยืนต้น เช่น ลำไย ทุเรียน หวาย
ข้อเสนอแนะของกลุ่มเป้าหมายต่อโครงการ	๑. ต้องการให้เพิ่มจำนวนเงินในการสนับสนุนทุนประกอบอาชีพเมื่อเริ่มต้น ๒. ควรจัดสรรอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพโดยให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมเพื่อให้ตรงกับความต้องการและเหมาะสมกับการนำไปใช้ ๓. ให้ความรู้เพิ่มเติมหรือต่อยอดความรู้ ๔. ต้องการให้โครงการดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ๕. ช่วยส่งเสริมช่องทางการตลาด ๖. ให้กรมพัฒนาชุมชนส่งคนมีความรู้มาให้ความรู้เรื่องอาชีพ เช่น อบรมการทำอาหาร เลี้ยงสัตว์ ทำอาหารสัตว์ การแปรรูปผลผลิต ๗. ควรให้พื้นที่ได้กำหนดและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมเมือง ชนบท เศรษฐกิจ ความต้องการของประชาชนในพื้นที่

๒. ผลการประเมินการดำเนินงานโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP และโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว

โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

ตารางที่ ๔-๗ ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

n = ๗๖๗

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๑๑๗	๑๕.๓
หญิง	๖๓๐	๘๒.๑
ไม่ตอบ	๒๐	๒.๖
อายุ		
๑๙ – ๓๐ ปี	๑๑	๑.๕
๓๑ – ๔๐ ปี	๑๐๐	๑๓.๐
๔๑ – ๕๐ ปี	๒๗๔	๓๕.๗
๕๑ – ๖๐ ปี	๒๕๗	๓๓.๕
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๑๑๐	๑๔.๓
ไม่ตอบ	๑๕	๒.๐
อายุดำสุด = ๑๙ ปี		
อายุสูงสุด = ๗๙ ปี		
อายุเฉลี่ย = ๕๐.๔ ปี (S.D. = ๙.๑๘)		
การศึกษาขั้นสูงสุด		
ประถมศึกษา	๒๒๓	๒๙.๑
มัธยมศึกษาตอนต้น	๑๘๒	๒๓.๗
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	๑๗๔	๒๒.๗
อนุปริญญา/ปวส.	๔๕	๕.๙
ปริญญาตรี	๑๐๕	๑๓.๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๖	๐.๘
ไม่ได้เรียนหนังสือ	๐	๐
ไม่ตอบ	๓๒	๔.๑

ตารางที่ ๔-๗ (ต่อ)

n = ๗๖๗

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพหลักก่อนที่ร่วมโครงการ		
เกษตรกร	๔๑๒	๕๓.๗
รับจ้าง	๓๒	๔.๒
ค้าขาย/กิจการส่วนตัว	๒๔๐	๓๑.๓
พนักงานบริษัทเอกชน	๒	๐.๓
ทำงานราชการ	๗	๐.๙
อื่น ๆ (สมาชิกกลุ่มแม่บ้าน, ข้าราชการ	๑๕	๑.๙
บำนาญ)	๕๙	๗.๗
ไม่ตอบ		

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน ๗๖๗ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ ๘๒.๑ กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ ๔๑ - ๕๐ ปี ร้อยละ ๓๕.๗ รองลงมา ๕๑ - ๖๐ ปี ร้อยละ ๓๓.๕ อายุเฉลี่ย ๕๐.๔ ปี จบชั้นประถมศึกษามากที่สุด ร้อยละ ๒๙.๑ รองลงมาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ ๒๓.๗ และมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ ๒๒.๗ อาชีพหลักก่อนที่ร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ร้อยละ ๕๓.๗ รองลงมาค้าขาย/กิจการส่วนตัว มีประกอบอาชีพอื่นบ้างจำนวนเล็กน้อย

ตารางที่ ๔-๘ ผลที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการของกลุ่มเป้าหมาย

n = ๗๖๗

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ผลที่เกิดจากการร่วมโครงการทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐาน		
ใช่	๕๔๗	๗๑.๓
ไม่ใช่	๑๒๑	๑๕.๘
ไม่ตอบ	๙๙	๑๒.๙
การเข้าร่วมโครงการทำให้ผลิตภัณฑ์มีช่องทางการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้น		
ใช่	๕๕๙	๗๒.๙
ไม่ใช่	๗๐	๙.๑
ไม่ตอบ	๑๓๘	๑๘.๐

ผลที่เกิดจากการร่วมโครงการ ทำให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐาน ร้อยละ ๗๑.๓ และทำให้ผลิตภัณฑ์มีช่องทางการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗๒.๙ แต่มีส่วนหนึ่งที่ไม่ตอบ

ตารางที่ ๔-๙ ความคิดเห็นของผู้ร่วมโครงการต่อผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการจำแนกตามด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

n = ๗๖๗

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
ด้านเศรษฐกิจ			
เชิงบวก			
๑. ผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง	๗๓๑ (๙๕.๓)	๔ (๐.๕)	๓๒ (๔.๒)
๒. การเข้าร่วมโครงการฯ สร้างความมั่นคงในรายได้ครอบครัว	๗๒๑ (๙๔.๐)	๓ (๐.๔)	๔๓ (๕.๖)
๓. การรวมกลุ่มกันในการสร้างผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางการตลาดหรือการขายสินค้า	๗๐๒ (๙๑.๕)	๑๘ (๒.๓)	๔๗ (๖.๒)
เชิงลบ			
๔. ผลิตภัณฑ์มีปัญหาเรื่องการขาดตลาดรองรับ	๓๔๘ (๔๕.๔)	๓๒๔ (๔๒.๒)	๙๕ (๑๒.๔)
๕. การรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้สมาชิกมีการผลิตที่แข่งขันกันเอง	๒๑๕ (๒๘.๐)	๔๖๙ (๖๑.๑)	๘๓ (๑๐.๙)
๖. ผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ทำมีช่องทางจำหน่ายน้อย	๓๓๑ (๔๓.๒)	๓๖๔ (๔๗.๕)	๗๔ (๙.๔)
ด้านสังคม			
เชิงบวก			
๗. การมีผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง	๗๒๐ (๙๓.๙)	๕ (๐.๖)	๔๒ (๕.๕)
๘. ผลิตภัณฑ์ OTOP ช่วยสร้างอาชีพในชุมชนได้จึงไม่จำเป็นต้องไปทำงานที่อื่น	๕๒๔ (๖๘.๓)	๑๕๐ (๑๙.๖)	๙๓ (๑๒.๑)
๙. การรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ	๗๔๔ (๙๗.๐)	๗ (๐.๙)	๑๖ (๒.๑)
เชิงลบ			
๑๐. สมาชิกกลุ่มเกิดความขัดแย้งในการสร้างผลิตภัณฑ์ OTOP	๑๐๔ (๑๓.๖)	๖๑๗ (๘๐.๔)	๔๖ (๖.๐)
ด้านสิ่งแวดล้อม			
เชิงบวก			
๑๑. ผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ทำไม่สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อม (เช่น ขยะมูลฝอย น้ำเสีย ดินเสีย ทำลายป่าไม้ สารเคมี ฯลฯ)	๗๐๔ (๙๑.๘)	๔๕ (๕.๙)	๑๘ (๒.๓)
๑๒. กลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ทำคำนึงถึงการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	๗๓๗ (๙๖.๑)	๑๑ (๑.๔)	๑๙ (๒.๕)

ตารางที่ ๔-๙ (ต่อ)

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
เชิงลบ			
๑๓. ผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ทำมีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย มลพิษทางอากาศ เสียง หรือน้ำเสีย เป็นต้น	๗๐ (๙.๑)	๖๖๘ (๘๗.๑)	๒๙ (๓.๘)
๑๔. ชุมชนมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากผลิตภัณฑ์ OTOP	๕๖ (๗.๓)	๖๗๕ (๘๘.๐)	๓๖ (๔.๗)

โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP มีผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการเชิงบวกมากกว่าเชิงลบเกือบทุกรายการ ยกเว้น เรื่องการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งที่ดี แต่มีปัญหาเรื่องการขาดตลาดรองรับ ผลกระทบเชิงบวกด้านเศรษฐกิจ คือ ผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง การเข้าร่วมโครงการฯ สร้างความมั่นคงในรายได้ครอบครัว การรวมกลุ่มกันในการสร้างผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางการตลาดหรือการขายสินค้า ด้านสังคม การมีผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ผลิตภัณฑ์ OTOP ช่วยสร้างอาชีพในชุมชนได้ คนในชุมชนจึงไม่จำเป็นต้องไปทำงานที่อื่น การรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และไม่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ ๔-๑๐ ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

n = ๗๖๗

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย
๑. การเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์	๒๖๘ (๓๔.๙)	๔๑๖ (๕๔.๓)	๘๒ (๑๐.๗)	๐	๑ (๐.๑)	๔.๒๔
๒. การจัดกิจกรรมตรงกับความต้องการ	๒๒๓ (๒๙.๑)	๔๓๕ (๕๖.๗)	๑๐๗ (๑๔.๐)	๒ (๐.๒)	๐	๔.๑๕
๓. การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่	๓๐๐ (๓๙.๑)	๓๘๗ (๕๐.๕)	๗๙ (๑๐.๓)	๐	๑ (๐.๑)	๔.๒๘
๔. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ	๒๕๐ (๓๒.๖)	๔๒๖ (๕๕.๕)	๙๐ (๑๑.๗)	๑ (๐.๑)	๐	๔.๒๑
๕. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม	๒๕๗ (๓๓.๕)	๔๒๖ (๕๕.๕)	๘๓ (๑๐.๙)	๐	๑ (๐.๑)	๔.๒๒

ความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย ต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP อยู่ระดับมากทุกรายการ

ความไม่พึงพอใจต่อโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP คือการอบรม ที่เป็นกลุ่มใหญ่ทำให้ผู้เข้าอบรมมีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ แต่เนื้อหาการอบรมเป็นเรื่องเดียวกัน จึงทำให้ไม่สามารถนำความรู้จากการอบรมมาใช้ได้

ตารางที่ ๔-๑๑ ปัญหาการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

n = ๗๖๗

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
๑) ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน	๔๗๑	๖๑.๔
๒) ด้านแรงงาน	๒๑๑	๒๗.๕
๓) ด้านวิธีการและเทคโนโลยีการผลิต	๓๔๖	๔๕.๑
๔) ด้านการตลาด	๓๖๓	๔๗.๓
๕) ต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง	๒๖๙	๓๕.๑
๖) แหล่งน้ำเพื่อการผลิต	๒๐	๒.๖
๗) ขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน	๒๔	๓.๑
๘) ขาดผู้ให้คำปรึกษา	๖๑	๘.๐
๙) ปัญหาการรวมกลุ่ม	๑๔๑	๑๘.๔
๑๐) ภัยธรรมชาติ	๗	๐.๙
๑๑) ปัญหาอื่น ๆ (ขาดบรรจุภัณฑ์, ขาดแคลนวัตถุดิบ, สถานที่ผลิต)	๑๔	๑.๘

ปัญหาการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ใน ๓ ลำดับแรกคือ ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุนร้อยละ ๖๑.๔ ด้านการตลาดร้อยละ ๔๗.๓ ด้านวิธีการและเทคโนโลยีการผลิตร้อยละ ๔๕.๑

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

ประเด็น	ข้อมูล
โครงการ/กิจกรรมที่สนับสนุนการยกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP โดยกรมการพัฒนาชุมชน	โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP มีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ให้เป็นที่ต้องการของตลาด กรมการพัฒนาชุมชนได้มีการลงทะเบียนผู้ผลิตผู้ประกอบการตามกลุ่มรายการผลิตภัณฑ์ จัดระดับกลุ่มผลิตภัณฑ์โดยให้ความสำคัญกับกลุ่ม Quadrant D หรือกลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีไปทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่ม ส่งเสริมสนับสนุนให้มีช่องทางการตลาด จากการลงพื้นที่ได้มีข้อสังเกตว่าผลิตภัณฑ์ OTOP หลาย ๆ ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง มีช่องทางการตลาดที่สร้างอาชีพให้กับสมาชิก มักเป็นผลิตภัณฑ์ที่

ประเด็น	ข้อมูล
	เจ้าของผลิตภัณฑ์ได้พัฒนาคิดค้นมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง และได้มีช่องทางการตลาดที่เป็นช่องทางของตนเองอยู่แล้ว กรมการพัฒนาชุมชนเป็นเพียงส่วนสนับสนุน เช่น คัดเลือกให้มาจัดแสดงในงานแสดงสินค้า OTOP ที่เมืองทองธานี ผลิตภัณฑ์ OTOP ที่มีชื่อเสียง เช่น ๑. ผ้าภูอัคนี จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นที่รู้จักและทำให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวจากการมีสถานที่ท่องเที่ยวและสินค้า OTOP คือผ้าย้อมดินภูเขาไฟอัคนีที่มีชื่อเสียง ๒. ผ้ามัดมือจังหวัดแพร่ ที่มีช่องทางการตลาดจำหน่ายถึงต่างประเทศ ๓. โรตีสกรอบ จังหวัดสตูล เป็นสินค้า OTOP ระดับ ๓ ดาว ทั้งก่อน/หลังเข้าร่วมโครงการ ยอดขายดี ทำแบบฝากจำหน่ายตามที่ต่าง ๆ และส่งออกตามใบสั่ง ไม่มีหน้าร้านสำหรับวางขาย ทำมานาน ๑๙ ปี มีสมาชิก ๑๒ คน ในจังหวัดสตูลมีผลิตภัณฑ์ OTOP ชนิดเดียวกัน ๑๐ กลุ่ม ได้มาตรฐาน อย. แล้ว ๔. เครื่องจักสานพลาสติก เป็นสินค้าระดับ ๔ ดาว เดิมอยู่ในระดับตลาดนัดทั่วไป ต่อมาได้เข้าสู่ตลาดนัด OTOP ระดับประเทศ (งาน Expo/งาน OTOP ที่เมืองทองธานี) ๕. เตาล้างงานทดแทน (เตาอั้งโล่เพชรสุราษฎร์) ซึ่งประหยัดถ่านได้ถึงร้อยละ ๓๐ ใช้การปั้นด้วยมือ เดิมทำการปั้นและขายอยู่ในท้องถิ่น ปัจจุบันมีการสั่งซื้อจากจังหวัดอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง โดยมียอดสั่งซื้อที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนระดับ ๑๐๐ - ๒๐๐ ชิ้นต่อเดือน ๖. ขนมหอมม้วน (ขนมหอมม้วนน่องกาย) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้มือในการทำ ไม่มีอุปกรณ์ช่วย (Handmade) เดิมจะฝากขายตามร้านค้าสหกรณ์ ร้านค้าในชุมชน ปัจจุบันได้เข้าร่วมในงาน OTOP ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ทำให้สินค้าเป็นที่รู้จักยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์คนละชนิด ผลิตภัณฑ์ที่อยู่ในกลุ่ม Quadrant D หรือกลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา จะมีกิจกรรมการอบรมในเรื่องต่อไปนี้ ๑. การออกแบบบรรจุภัณฑ์ หรือ Packaging ที่เหมาะสม ๒. แผนการตลาด ๓. การตลาด Online ๔. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ อย. และการขออนุญาต ๕. การเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนธุรกิจ การส่งเสริมการขาย ๖. การสร้างแบรนด์ และจัดทำ Sticker แบนด์ ๗. การสนับสนุนให้นำสินค้าไปจำหน่ายจัดแสดงที่งาน Expo/งาน OTOP ที่เมืองทองธานี

ประเด็น	ข้อมูล
ผลกระทบจากการเข้าร่วมโครงการ	ด้านเศรษฐกิจ ๑. รายได้ดีขึ้น เพราะมียอดขายสูงขึ้นกว่าเดิมเท่าตัว ๒. ต้นทุนการผลิตลดลง เพราะรู้จักนำเอาวัสดุพื้นบ้าน วัสดุธรรมชาติมาทำเป็นสีย้อมสีธรรมชาติ ทำให้ลงทุนน้อยแต่ได้กำไรมาก ๓. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง เพราะทุกคนจะมีทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ๔. สามารถสร้างความมั่นคงในเรื่องรายได้ของครอบครัว ๕. ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งขึ้น ๖. มีการสร้างกลุ่มของสินค้า ทำให้การตลาดเกิดความเข้มแข็งขึ้น มียอดจำหน่ายที่ดีขึ้น ดังคำกล่าวของเจ้าของผลิตภัณฑ์ “...นับเป็นรายได้เสริมสำหรับชาวบ้านที่มีอาชีพหลัก คือการกรีดยางของเกษตรกร สร้างงานให้กับเด็กหรือวัยรุ่นที่ว่าง ทำให้ห่างไกลยาเสพติด ช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีอาชีพเสริมและมีรายได้ งานจักสานสามารถสร้างรายได้เดือนละถึง ๒๐,๐๐๐ บาท” ด้านสังคม ๑. ผลิตภัณฑ์ OTOP ช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนให้เป็นที่รู้จัก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๒. ครอบครัวอบอุ่นไม่ต้องไปรับจ้างต่างถิ่น ทำให้ได้อยู่กับชุมชนเพราะมีอาชีพในชุมชน ๓. เกิดการรวมกลุ่มในการผลิตที่มีคุณภาพและลดต้นทุนการผลิต ๔. การรวมกลุ่มกันผลิตสินค้า OTOP ทำให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ๕. ไม่เกิดความขัดแย้งในการสร้างผลิตภัณฑ์ การรวมกลุ่มเป็นการเสริมพลังในการจัดหาวัตถุดิบราคาถูก การจัดการทางการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อม ๑. สินค้า OTOP มุ่งให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และรู้จักเลือกใช้พืชบางอย่างหรือวัสดุธรรมชาติ เช่น ใช้เปลือกไม้ ดิน มาทำเป็นสีย้อมผ้า เป็นต้น ๒. ชุมชนตระหนักเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น จากการได้พูดคุยกัน รวมทั้งการอบรมเรื่องการผลิตที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ๓. มีการช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น เครื่องจักสานที่ใช้ไส้สิ่งของ ลดการใช้ขยะมลพิษพวกกล่องโฟม ถุงพลาสติก ตลอดจนมีการสร้างสิ่งที่เป็นพลังงานทดแทน เช่น เตาอั้งโล่

ประเด็น	ข้อมูล
ระดับความพึงพอใจต่อโครงการ	มีความพึงพอใจต่อโครงการในระดับมาก มีเหตุผลสนับสนุนคือ ๑. เข้าร่วมโครงการแล้วมีความรู้และได้เครือข่ายเพิ่ม ๒. ผลิตภัณฑ์มีรูปลักษณ์ที่ดีกว่าเดิม เพราะการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม เหมาะสม ดึงดูดใจผู้ซื้อ ๓. มีแหล่งขายหรือจุดวางขายสินค้าเพิ่มมากขึ้น ๔. มีความรู้เรื่องการตลาด และการทำแผนธุรกิจ ก่อให้เกิดประโยชน์มาก
ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์	๑. ความรู้ในเชิงชี้นำหรือชี้แนะจากวิทยากรในการต่อยอดหรือการปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจ มีความหลากหลาย ๒. การตลาด จะช่วยให้มีช่องทางระบายสินค้าออกได้มากและรวดเร็วขึ้น ๓. การอบรมให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง และต้องมีการติดตามผลหลังการอบรม ๔. การอบรมที่มีประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญในเรื่องต่อไปนี้ - จัดกลุ่มให้เหมาะสมเพราะจำนวนคนฟังกลุ่มใหญ่เกินไป - วิธีการถ่ายทอด ควรปรับให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การบรรยายอย่างเดียวไม่น่าสนใจ และการพูดนาน ๆ ไม่เหมาะสมกับวัยคนฟัง - แบ่งกลุ่มอบรมตามประเภทผลิตภัณฑ์ เช่น กลุ่มอาหาร กลุ่มงานจักสาน กลุ่มถักทอ กลุ่มงานเครื่องประดับ เป็นต้น
ข้อเสนอแนะของกลุ่มเป้าหมายต่อโครงการ	๑. ต้องการให้วิทยากรมาสอนที่ชุมชนเลย ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ๒. ควรให้ความรู้ต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย เช่น ในการทอกกเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายมากกว่านี้ เพื่อมิให้ซ้ำกับของที่อื่น ๆ นอกเหนือจากจานรองแก้ว กระเป๋า กล่องใส่กระดาษ การยกระดับต่อยอดการใช้น้ำยาพารามาเป็นพลาสติกเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์จักสาน ๓. เพิ่มจุดวางจำหน่ายสินค้า ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งสถานที่รวมผลิตภัณฑ์ จุดวางโชว์สินค้า จุดรับใบสั่งซื้อ ตลอดจนจังหวัดควรส่งเสริมให้มีตลาดขายในลักษณะงานประจำปีของผลิตภัณฑ์ OTOP ทุกชนิดในจังหวัด จัดให้มีปีละ ๒ ครั้ง ๔. การอบรมเนื้อหาบางวิชาอบรมแล้วฟังไม่รู้เรื่อง ไม่เข้าใจ เนื้อหาบางเรื่องไม่ตรงกับลักษณะผลิตภัณฑ์ของตน ๕. ต้องการไปศึกษาดูงานสินค้าเดียวกันกับที่อื่น ๆ เพื่อการพัฒนาสินค้าของตนเอง ๖. ต้องการให้มีศูนย์ OTOP ของภาคได้

ประเด็น	ข้อมูล
	๗. การจัดกิจกรรมการอบรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ควรจัดให้ตรงตามความต้องการและความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เน้นเรื่องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ซึ่งบางผลิตภัณฑ์ไม่มีความจำเป็นต้องมีบรรจุภัณฑ์

โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

ตารางที่ ๔-๑๒ ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

n = ๑,๒๒๒

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๓๒๘	๒๖.๙
หญิง	๘๔๖	๖๙.๒
ไม่ตอบ	๔๘	๓.๙
อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๒๐ ปี	๖	๐.๕
๒๑ – ๓๐ ปี	๗๙	๖.๕
๓๑ – ๔๐ ปี	๒๔๗	๒๐.๒
๔๑ – ๕๐ ปี	๔๒๓	๓๔.๖
๕๑ – ๖๐ ปี	๓๔๐	๒๗.๘
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๑๐๔	๘.๕
ไม่ตอบ	๒๓	๑.๙
อายุสูงสุด = ๗๙ ปี		
อายุน้อยสุด = ๑๘ ปี		
อายุเฉลี่ย = ๔๗.๑ ปี (SD = ๑๐.๓๓)		
การศึกษาขั้นสูงสุด		
ประถมศึกษา	๓๓๒	๒๗.๒
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓๒๕	๒๖.๖
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	๓๑๙	๒๖.๑
อนุปริญญา/ปวส.	๘๕	๗.๐
ปริญญาตรี	๑๓๐	๑๐.๖
สูงกว่าปริญญาตรี	๙	๐.๗
ไม่ได้เรียนหนังสือ	๓	๐.๒
ไม่ตอบ	๑๙	๑.๖
อาชีพหลักก่อนที่ร่วมโครงการ		

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	๕๙๑	๔๘.๕
รับจ้าง	๗๕	๖.๑
ค้าขาย/กิจการส่วนตัว	๔๘๐	๓๙.๓
พนักงานบริษัทเอกชน	๘	๐.๗
ทำงานราชการ	๑๘	๑.๕
อื่น ๆ	๒๓	๑.๙
ไม่ตอบ	๒๗	๒.๒

ตารางที่ ๔-๑๒ (ต่อ)

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
การมีรายได้จากการขายสินค้าในตลาดนัด		
ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๓๘๕	๓๑.๕
๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท/เดือน	๓๓๒	๒๗.๒
๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๓๗	๑๑.๒
๒๐,๐๐๑ - ๓๐,๐๐๐ บาท/เดือน	๓๘	๓.๑
มากกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท/เดือน	๕๑	๔.๒
ไม่ตอบ	๒๗๙	๒๒.๘

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน ๑,๒๒๒ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ ๖๙.๒ กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ ๔๑ - ๕๐ ปี ร้อยละ ๓๔.๖ รองลงมา ๕๑ - ๖๐ ปี ร้อยละ ๒๗.๘ อายุเฉลี่ย ๔๗.๑ ปี จบชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน อาชีพหลักก่อนที่ร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ร้อยละ ๔๘.๔ รองลงมาค้าขาย/กิจการส่วนตัว ร้อยละ ๓๙.๓

ตารางที่ ๔-๑๓ ผลจากการเข้าร่วมโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ปีงบประมาณ

พ.ศ. ๒๕๖๐

n = ๑,๒๒๒

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
๑. การมีตลาดนัดทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้น	๑,๑๔๕ (๙๓.๗)	๑๕ (๑.๒)	๖๒ (๕.๑)
๒. รายได้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการตลาดนัดฯ			
รายได้สูงสุด ๑๐๐,๐๐๐ บาท/เดือน			
รายได้ต่ำสุด ๓๐๐ บาท/เดือน			
รายได้เฉลี่ย ๙,๕๕๓.๘ บาท/เดือน			
(ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑๑,๗๐๑.๙)			

ผลจากการเข้าร่วมโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ทำให้ครอบครัว มีรายได้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๙๓.๗ ในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้ที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการตลาดนัดฯ สูงสุดคือ ๑๐๐,๐๐๐ บาท/เดือน รายได้ต่ำสุด ๓๐๐ บาท/เดือน รายได้เฉลี่ย ๙,๕๕๓.๘ บาท/เดือน แต่รายได้มีการกระจายแตกต่างกันมาก (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = ๑๑,๗๐๑.๙)

ตารางที่ ๔-๑๔ ความคิดเห็นของผู้ร่วมโครงการต่อผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการจำแนกตาม
ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม

n = ๑,๒๒๒

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
ด้านเศรษฐกิจ			
เชิงบวก			
๑. ตลาดนัดช่วยให้ประชาชนได้ซื้อสินค้าราคาถูก	๑,๐๗๐ (๘๗.๖)	๓๗ (๓.๐)	๑๑๕ (๙.๔)
๒. ตลาดนัดช่วยให้มีสถานที่จำหน่ายสินค้า	๑,๒๐๔ (๙๘.๕)	๓ (๐.๒)	๑๕ (๑.๓)
๓. การมีตลาดนัดทำให้มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น	๑,๑๖๗ (๙๕.๕)	๗ (๐.๖)	๔๘ (๓.๙)
๔. การมีตลาดนัดกระตุ้นให้ประชาชนมาจับจ่ายซื้อของมากขึ้น	๙๔๗ (๗๗.๕)	๑๗๒ (๑๔.๑)	๑๐๓ (๘.๔)
๕. ตลาดนัดทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น	๑,๑๒๗ (๙๒.๒)	๑๘ (๑.๕)	๗๗ (๖.๓)
เชิงลบ			
๖. ตลาดนัดทำให้ประชาชนใช้จ่ายในสิ่งที่ <u>ไม่จำเป็น</u>	๒๕๕ (๒๐.๙)	๗๐๘ (๕๗.๙)	๒๕๙ (๒๑.๒)
ด้านสังคม			
เชิงบวก			
๗. ตลาดนัดทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นเรื่อง การประกอบอาชีพ	๑,๑๕๙ (๙๔.๘)	๑๘ (๑.๕)	๗๗ (๖.๓)
๘. การมีตลาดนัดทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้ครอบครัว มีความสุข	๑,๑๔๕ (๙๓.๗)	๑๘ (๑.๕)	๕๙ (๑๗.๕)
เชิงลบ			
๙. ตลาดนัดทำให้เกิดการแข่งขันหรือเกิดความขัดแย้งในการ ประกอบอาชีพ	๑๗๓ (๑๔.๒)	๘๓๕ (๖๘.๓)	๒๑๔ (๑๗.๕)
๑๐. การมีตลาดนัดทำให้ประชาชนแตกความสามัคคี	๑๐๓ (๘.๔)	๙๘๗ (๘๐.๘)	๑๓๒ (๑๐.๘)
ด้านสิ่งแวดล้อม			
เชิงบวก			
๑๑. ผู้เกี่ยวข้องได้ระมัดระวังหรือร่วมมือกับชุมชน ในการป้องกัน ปัญหามลพิษต่อ น้ำ ดิน หรืออากาศ ที่เกิดจากกิจกรรมใน ตลาดนัด	๑,๐๖๘ (๘๗.๔)	๗๔ (๖.๑)	๘๐ (๖.๕)
๑๒. ผู้เกี่ยวข้องกับตลาดนัดมีการส่งเสริมหรือรณรงค์เรื่อง	๑,๐๐๗	๖๐	๑๕๕

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
สิ่งแวดล้อม	(๘๒.๕)	(๕.๙)	(๑๒.๗)

ตารางที่ ๔-๑๔ (ต่อ)

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
เชิงลบ			
๑๓. ตลาดนัดก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย เสียงดัง แหล่งเชื้อโรค เป็นต้น	๒๔๘ (๒๐.๓)	๗๕๖ (๖๑.๙)	๒๑๘ (๑๗.๘)
๑๔. ชุมชนของท่านมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการมีตลาดนัด	๑๘๐ (๑๔.๗)	๙๑๕ (๗๔.๙)	๑๒๗ (๑๐.๔)

ตามการรับรู้ของประชาชน การมีตลาดนัดก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบมากกว่าเชิงลบทุกด้านดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ตลาดนัดช่วยให้ประชาชนได้ซื้อสินค้าราคาถูก ตลาดนัดช่วยให้มีสถานที่จำหน่ายสินค้า การมีตลาดนัดทำให้มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น การมีตลาดนัดกระตุ้นให้ประชาชนมาจับจ่ายซื้อของมากขึ้น ตลาดนัดทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ด้านสังคม ตลาดนัดทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นเรื่องการประกอบอาชีพ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้ครอบครัวมีความสุข ตลาดนัดไม่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ ๔-๑๕ ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้

n = ๑,๒๒๒

ระดับความพึงพอใจต่อรายการต่อไปนี้	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย
๑. การเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์	๔๑๔ (๓๓.๙)	๖๕๒ (๕๓.๓)	๑๔๙ (๑๒.๒)	๖ (๐.๕)	๑ (๐.๑)	๔.๒๐
๒. การจัดกิจกรรมตรงกับความต้องการ	๓๕๖ (๒๙.๑)	๖๔๐ (๕๒.๔)	๒๑๖ (๑๗.๗)	๗ (๐.๖)	๓ (๐.๒)	๔.๑๐
๓. การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่	๓๘๔ (๓๑.๔)	๖๒๗ (๕๑.๓)	๑๙๓ (๑๕.๘)	๑๗ (๑.๔)	๑ (๐.๑)	๔.๑๓
๔. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ	๓๔๓ (๒๘.๑)	๖๖๓ (๕๔.๒)	๒๐๔ (๑๖.๗)	๕ (๐.๔)	๗ (๐.๖)	๔.๐๙
๕. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม	๓๗๖ (๓๐.๘)	๖๔๖ (๕๒.๘)	๑๘๘ (๑๕.๔)	๕ (๐.๔)	๗ (๐.๖)	๔.๑๓

ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ มีความพึงพอใจมากทุกรายการ

ความไม่พึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ในเรื่องบทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนที่ยังไม่ชัดเจนในการร่วมพัฒนาตลาดนัดชุมชน เจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชนจึงควรมีบทบาทให้มากขึ้น

ตารางที่ ๔-๑๖ ปัญหาที่พบเกี่ยวกับตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

n = ๑,๒๒๒

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
๑) ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน	๕๒๙	๔๓.๓
๒) ผู้มาซื้อน้อย	๕๘๙	๔๘.๒
๓) การหาสินค้ามาจำหน่าย	๓๒๑	๒๖.๓
๔) มีสินค้าเหลือจำหน่าย	๓๓๕	๒๗.๔
๕) ต้นทุนที่มีราคาแพง	๕๑๘	๔๒.๔
๖) ระบบสาธารณูปโภค เช่น น้ำใช้ ไฟฟ้า	๘๖	๗.๐
๗) มีการแข่งขันกันระหว่างผู้ขายสูง	๓๕๑	๒๘.๗
๘) ปัญหาขยะ	๑๗๖	๑๔.๔
๙) ปัญหาอื่น ๆ	๘๗	๗.๑

ปัญหาที่พบของกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ๓ อันดับแรก คือ ผู้มาซื้อน้อยร้อยละ ๔๘.๒ ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุนร้อยละ ๔๓.๓ และต้นทุนที่มีราคาแพงร้อยละ ๔๒.๔ นอกจากนี้ยังพบปัญหาที่มีการแข่งขันกันระหว่างผู้ขายสูงร้อยละ ๒๘.๗

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้

ประเด็น	ข้อมูล
การบริหารจัดการตลาดนัด	การบริหารจัดการตลาดนัดมีหลายรูปแบบ เป็นทั้งตลาดนัดที่กรมการพัฒนาชุมชนร่วมกับชุมชนจัดตั้งขึ้น หรือร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ร่วมกับกรมการปกครอง ที่ว่าการอำเภอ เทศบาล พาณิชย์จังหวัด หรือร่วมมือกับตลาดเอกชน เพื่อมุ่งให้ประชาชนได้มีช่องทางการตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากโครงการสัมมาชีพ ผลิตภัณฑ์ OTOP ตัวอย่างการบริหารจัดการตลาดนัด ได้แก่ จัดตั้งเป็นคณะกรรมการตลาดนัด มีทุกวันช่วงเช้า มีพื้นที่ทั้งหมด ๓๒ คุหา โดยทุกบ้านลงนามยินยอมร่วมกันให้ผู้ค้านำสินค้ามาขายหน้าบ้านตนเองได้ ผู้ค้าทุกคนจะต้องขึ้นทะเบียนกับทางเทศบาล มีการเสียภาษีค่าขยะ ค่าสาธารณูปโภค โดยเก็บเข้ากองกลาง ซึ่งมีคณะกรรมการตลาดนัดเป็นผู้ดูแลเงินเหล่านี้ ตัวอย่างการจัดตั้งตลาดนัดที่เชื่อมโยงกับโครงการอื่นของกรมการพัฒนาชุมชน มีวิธีดำเนินการดังนี้

ประเด็น	ข้อมูล
	๑. พัฒนาการเข้ามาแนะนำ เสนอโครงการตลาดนัดชุมชนแก่ชาวบ้าน เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า สนับสนุนและพัฒนาให้เรียนรู้ทักษะด้านการบริหารจัดการและการตลาด ๒. จัดตั้งเป็นกลุ่มสัมมาชีพจากโครงการส่งเสริมสัมมาชีพ หรืออาจเป็นการรวบรวมสินค้าในท้องถิ่นมาจำหน่าย โดยมีแกนนำ รวบรวมชาวบ้านที่ว่างงาน ต้องการสร้างอาชีพหรือมีความสนใจ รวมกลุ่มกัน ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยเริ่มจากของในชุมชนที่มีอยู่ คือ พืชผักสวนครัวที่ชาวบ้านปลูกเอง เช่น พริก ขิง ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด โหระพา กระเพรา เป็นต้น และมีผลิตภัณฑ์แปรรูปจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน เช่น พริกแกง สมาชิกกลุ่มสัมมาชีพช่วยกันทำผลิตภัณฑ์ เช่น กลุ่มพริกแกง กลุ่มไข่เค็มสมุนไพร ผักสวนครัวที่ปลูกเองไปขายยังสถานที่ต่างๆ เช่น วัด โรงเรียน ตามงานต่าง ๆ หรือหน้าที่ว่าการอำเภอเวลาที่มีการประชุม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการขาย หลายที่ยังไม่มีสถานที่ขายที่แน่นอน ๓. จัดตั้งตลาดนัดชุมชนโดยกลุ่มออมทรัพย์ฯ เงินรายได้นำมาใช้ในการบริหารจัดการ เช่น ค่าตอบแทนกรรมการ ค่าจัดการขยะมูลฝอย โดยอัตราขึ้นอยู่กับการใช้พื้นที่ซึ่งทางผู้ดูแลจะเก็บค่าที่ขายสินค้าตารางเมตรละ ๑๐ บาท แต่จะไม่มีค่าเช่าเป็นส่วนกลาง เหมือนกับกรณีของตลาดนัดของเอกชนซึ่งต้องเสียค่าเช่าเป็นรายเดือน ทั้งนี้สำหรับพื้นที่ขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้พื้นที่ของผู้ค้าซึ่งทางผู้จัดจะไม่ได้กำหนดว่าต้องใช้พื้นที่เท่าไร
บทบาทการสนับสนุนเกี่ยวกับตลาดนัดจากกรมการพัฒนาชุมชน	๑. มีส่วนในการช่วยให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตลาดนัด ๒. ช่วยประชาสัมพันธ์ในรูปของการจัดทำป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ ๓. ประสานกับเทศบาลและหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดเวรยาม การจัดจราจร การกำจัดขยะมูลฝอย และสาธารณูปโภคต่าง ๆ มีอาสาสมัครของอำเภอมาช่วยดูแล พัฒนาการอำเภอจะเป็นแกนหลักในการประชุมช่วยแก้ปัญหาให้กับทางตลาดนัด หากมีการประชุมใหญ่จะมีนายอำเภอเข้าร่วมด้วย ๔. มีการจัดอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ผ้าปูโต๊ะ หมวก ร่ม ป้ายประชาสัมพันธ์ ๕. มีการจัดระเบียบร้านค้าให้ ๖. มีการขึ้นทะเบียนสินค้า OTOP กับทางพัฒนาชุมชน
ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในตลาดนัด	๑. ลักษณะสินค้าที่นำมาจำหน่าย เป็นสินค้าเบ็ดเตล็ด เช่น อาหาร สินค้าพื้นเมือง ขนม ปลาจากแม่น้ำ พืชผลจากเกษตรกร สินค้าที่เป็นที่นิยมขายดี คือ ผลผลิตทางการเกษตร ส่วนสินค้าพวก OTOP บางชนิดที่ไม่จำเป็นต้องซื้อติดประจำวัน มักจะขายสินค้าไม่ค่อยได้ ๒. เครื่องใช้สอย เช่น เสื้อผ้ามือสอง เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

ประเด็น	ข้อมูล
	๓. ผลิตผลทางการเกษตร พืชอาหารสด เช่น ไข่ไก่ ปลาจากแม่น้ำ หรือผักสวนครัว ๔. อาหารสำเร็จรูป อาหารแปรรูป พืชปลาร้า ข้าวกล้อง ๕. ผัก ผลไม้ ที่ชาวบ้านปลูกเอง ผลไม้ตามฤดูกาล เช่น มะยงชิด ลองกอง มะไฟ ส้มโอทุเรียน เงาะ มังคุด กระท้อน เป็นต้น และผลไม้ที่ขึ้นชื่อที่สุด คือ กล้วยเล็บมือนาง ๖. สินค้าการเกษตรตามฤดูกาล เช่น ผลไม้ตามฤดูกาล ผลผลิตจากป่าชุมชน เช่น เห็ดหวาย หน่อไม้ สมุนไพร ๗. สินค้า OTOP
ผลที่เกิดจากตลาดนัด	๑. มีการรวมตัวกันนำสินค้ามาขายโดยไม่ผ่านผู้ค้าคนกลาง ๒. มีอำนาจต่อรองทางการตลาด สามารถรวบรวมผลผลิตส่งให้ตลาดไทย ซึ่งกำหนดราคาได้อย่างยุติธรรม ๓. สร้างอาชีพหลัก เนื่องจากเป็นเจ้าของคูหาที่มารวมตัวกันและมีอาชีพค้าขาย/รับจ้างที่แตกต่างกันไป และบางส่วนเป็นอาชีพเสริม (เกษตรกร) ที่นำสินค้ามาจำหน่ายเป็นครั้งคราว รายได้ขึ้นอยู่กับชนิดสินค้า เช่น - รายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๐ จากการแปรรูปสินค้า - รายได้จากการประกอบอาชีพหลัก เดือนละ ๔๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท - รายได้จากอาชีพเสริม จะมีรายได้เดือนละ ๘,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท ผู้ที่เพิ่งเริ่มต้น หลังจากหักค่าใช้จ่ายมีรายได้ประมาณ ๔๐๐ - ๒๐๐๐ บาทต่อเดือน
ผลที่ตามมาจากการมีตลาดนัดชุมชน	ด้านเศรษฐกิจ ๑. ทำให้ประชาชนได้ซื้อของในราคาถูกและมีคุณภาพ โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ๒. ทำให้ประชาชนมีอาชีพเสริม และเกิดอาชีพใหม่สำหรับคนที่ว่างงาน ๓. ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น ๔. มีช่องทางการจำหน่ายสินค้า มีสถานที่จำหน่ายสินค้าที่แน่นอน ๕. ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น จากเดิมเมื่อมีสินค้าจะต้องนำไปจำหน่ายในตัวเมือง ซึ่งไม่คุ้มกับค่าขนส่ง ค่าเดินทาง และค่าเช่าที่/ค่าแผง ที่มีการเก็บในราคาที่สูง ๖. ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง มีการค้าขายกันแบบพอเพียง ๗. เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ชุมชนมีอาชีพเสริม มีผลผลิตเล็ก ๆ น้อย ๆ สามารถนำมาขายได้เป็นอาชีพเสริม ๘. ทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ ขึ้น เช่น เดิมมีใบจากก็นำไปขายเป็นวัตถุดิบ พอมีตลาดนัดชุมชนก็นำใบจากมาทำเป็นขนมจากขายได้ ด้านสังคม ๑. มีการพบปะสังสรรค์กันในชุมชน เช่น การจัดงานวันเด็กให้ชุมชน การร่วมกับวัดในพื้นที่จัดงานสงกรานต์ การจัดเลี้ยงในวันปีใหม่ หรือการช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยใช้เงินจากกองทุน ๒. เกิดการเอื้ออาทรกัน เสียสละพื้นที่หน้าบ้านตนเองให้เป็นพื้นที่ขายของเป็นส่วนกลาง ๓. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ

ประเด็น	ข้อมูล
	๔. เกิดความสามัคคี การทำงานเป็นกลุ่ม ๕. ประชาชนที่ว่างงานมีการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ เช่น เป็นการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุให้เป็นประโยชน์ ผู้สูงอายุรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและมีความสุขที่สามารถหารายได้เพิ่มขึ้นให้ครอบครัว ด้านสิ่งแวดล้อม ๑. ผู้ค้าช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่ ร่วมกันเก็บสิ่งปฏิกูล มีการจัดระเบียบของชุมชน ทำให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนดีขึ้น ๒. ผลกระทบทางลบเกิดจากตลาดนัดชุมชนบางจุดค้าขายอยู่ติดกับทางหลวงแผ่นดิน อาจเกิดอันตรายทางจราจร และมีข้อขัดแย้งในบางครั้งจึงต้องการพื้นที่คั่นเพื่อปรับปรุงเส้นทาง แต่เป็นช่วงเวลาสั้น ๆ
ประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการตลาดนัดชุมชน	๑. เป็นโครงการที่สร้างความคุ้มค่า มีประโยชน์ เพราะทำให้เกิดรายได้ขึ้น แม้เพียงเล็กน้อยแต่เป็นรายได้ที่เสริมจากรายได้หลัก เช่น การนำของเก่ามาขาย หรือผลผลิตทางการเกษตรที่มีจำนวนไม่มากก็สามารถนำมาขายได้ เพราะการเดินทางสะดวก ไม่ห่างไกล และไม่เสียค่าเดินทาง ๒. มีประโยชน์มาก ไม่มีข้อเสีย เกิดการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน มาช่วยกันปลูกผักและทำพริกแกง เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมของคนวัยสูงอายุและวัยเกษียณ ทำให้ไม่เหงา มีเพื่อนคุยและมีรายได้เพิ่มขึ้น ๓. ประชาชนได้ซื้อสินค้าราคาถูกโดยไม่ผ่านคนกลาง เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ผักสดสะอาด ปลอดภัย ๔. มีการรวมตัวกันนำสินค้ามาขายโดยไม่ผ่านผู้ค้าคนกลาง ๕. มีอำนาจต่อรองทางการตลาด สามารถรวบรวมผลผลิตส่งให้ตลาดไทย ซึ่งกำหนดราคาได้อย่างยุติธรรม
ระดับความพึงพอใจในโครงการ	ผู้เข้าร่วมโครงการมีความพึงพอใจเป็นอย่างสูง เนื่องจากตลาดนัดชุมชนทำให้มีสินค้าที่จำเป็น เช่น อาหารสด สินค้าเกษตรที่ไม่มีมลพิษ ค่าที่เขาค้าขายไม่แพง ไม่มีการเก็บค่าหัวคิว มีระบบสาธารณสุขปลอดภัย มีการติดกล้องวงจรปิด มีการรักษาความปลอดภัย
ปัญหา/อุปสรรค	๑. ขาดเงินทุน ๒. ขาดการประชาสัมพันธ์ ๓. โรงเรือนไม่ถูกสุขอนามัยในการผลิต ๔. ผลิตภัณฑ์ยังไม่ดึงดูด หรือน่าสนใจเพียงพอ ๕. ตลาดนัดบางแห่งไม่มีความแน่นอนในการจัดเวลาและสถานที่ ๖. ขาดการจัดการพื้นที่และสินค้าในตลาดนัดขนาดใหญ่ ทำให้เกิดการแข่งขันกันขายกระทบต่อรายได้ของผู้ค้า

ประเด็น	ข้อมูล
	๗. บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนในการจัดการตลาดนัดไม่ชัดเจน พช. ไม่มีเงินงบประมาณให้ เป็นแค่พี่เลี้ยง ซึ่งบุคลากรบางคนไม่มีความรู้ความถนัดทางการตลาด ตลาดนัดหลายแห่งเกิดขึ้นด้วยตนเองและอยู่ได้มานานแล้ว ๘. การติดตามให้การสนับสนุนแก้ปัญหาจากพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับบุคคล ซึ่งมีการโยกย้ายบ่อยทำให้ขาดความต่อเนื่อง
ปัจจัยความสำเร็จในการจัดตลาดนัดชุมชน	๑. ชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยถือว่าตลาดนัดเป็นแหล่งช่วยเศรษฐกิจฐานรากให้มีสถานที่ขายของในราคาถูก มีช่องทางจำหน่ายสินค้า ๒. สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสามัคคี ๓. สินค้ามีคุณภาพดี สดสะอาด ราคาถูก ๔. สถานที่จำหน่ายสินค้ามีคนซื้อ เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเยอะทำให้ขายดี ๕. มีสินค้าหลากหลายร่วมกันนำสินค้าหลาย ๆ อย่างมาเพื่อให้ผู้ซื้อสามารถซื้อสินค้าที่ตนเองต้องการซื้อได้ครบทุกอย่าง เป็นสินค้าที่ตอบโจทย์ของลูกค้า เพื่อดึงดูดลูกค้า ๖. ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ในเมืองใหญ่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวการจัดตลาดนัดจะจัดโดยเทศบาลหรือเอกชนซึ่งเป็นมืออาชีพ เช่น อำเภอหาดใหญ่ ลักษณะตลาดเป็น Walking Street มีชาวมาเลเซียมาเดินชมและเลือกซื้อสินค้า ตลาดนัดขนาดใหญ่สามารถดึงดูดลูกค้ามาเดินและซื้อสินค้า โดยเฉพาะชาวมาเลเซีย และไม่มีปัญหาในการจัดตลาดนัด เนื่องจากทางเทศบาลเป็นผู้จัดให้ ๗. ผู้ค้าให้ความร่วมมือ บริหารแบบมีส่วนร่วม การบริหารความขัดแย้ง กรณีที่มีปัญหาจะบอกกรรมการของตลาดนัดเพื่อจะได้ไม่มีปัญหา เพราะผู้ค้าจะไม่อยากให้พื้นที่ที่ตนเช่าหลุดไป เนื่องจากจะมีการประชุมพิจารณาว่าจะให้ใครอยู่ต่อหรือไม่ ๘. ความสะดวกในด้านสถานที่ ทำเลดี อยู่ศูนย์กลางของหลาย ๆ ตำบล
ข้อเสนอแนะของกลุ่มเป้าหมายต่อโครงการตลาดนัดชุมชน	๑. ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือ แนะนำข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การจดทะเบียนการค้าเพื่อให้กรรมการชุมชนดำเนินการได้ ๒. ประสานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้หน่วยงานอื่น ๆ ช่วยดูแลตลาดนัด เช่น จัดตำรวจมาตรวจตรา ดูแลความปลอดภัย หรือการจราจร เป็นต้น ๓. จัดสรรงบประมาณเพื่อจัดสถานที่ในแต่ละตำบล เพื่อให้มารวมตัวกันเป็นตลาดนัดชุมชนของแต่ละตำบล ๔. ต้องการให้เจ้าหน้าที่ติดตามให้คำปรึกษา มาพูดคุยบ้างว่ามีปัญหาอะไร ให้ลงพื้นที่ให้มากขึ้น เพื่อสร้างขวัญกำลังใจผู้ค้า เช่น แจกถุงหรือผ้ากันเปื้อนที่มาจาก พช. หรือที่แสดงเอกลักษณ์ของตลาดชุมชน เพราะเป็นตลาดนัดของชุมชน เพื่อจะได้รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ หรือช่วยพัฒนาความรู้เกี่ยวกับบรรจภัณฑ์ที่แสดงว่ามาจาก

ประเด็น	ข้อมูล
	“ตลาดนัดชุมชน” ที่เป็นหนึ่งในตลาดนัดต้นแบบ อยากให้เชิดชูหน้าตาหรือภาพลักษณ์ของตลาดนัด ๕. ใช้ตลาดนัดสร้างอาชีพ ส่งเสริมให้ความรู้กับนักเรียนและครูในชุมชนในการสร้างอาชีพในชุมชน เพื่อเมื่อเติบโตขึ้นจะได้อยู่สร้างชุมชนบ้านเกิด ๖. ประชาชนในโครงการต้องการความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การขอ อย. การจดทะเบียน

๓. ผลการประเมินการดำเนินงานโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล

ตารางที่ ๔-๑๗ ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ

n = ๑,๓๘๒

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๓๖๓	๓๕.๘
หญิง	๘๕๐	๖๑.๕
ไม่ตอบ	๓๘	๒.๗
อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๓๐ ปี	๑๘	๑.๓
๓๑ - ๔๐ ปี	๑๘๕	๑๓.๔
๔๑ - ๕๐ ปี	๕๐๒	๓๖.๓
๕๑ - ๖๐ ปี	๔๘๕	๓๕.๑
มากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป	๑๖๙	๑๒.๒
ไม่ตอบ	๒๓	๑.๗
อายุสูงสุด = ๗๙ ปี		
อายุน้อยสุด = ๑๙ ปี		
อายุเฉลี่ย = ๕๐.๑ ปี (SD = ๙.๐๑)		
การศึกษาขั้นสูงสุด		
ประถมศึกษา	๖๔๖	๔๖.๗
มัธยมศึกษาตอนต้น	๓๓๗	๒๔.๔
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	๒๓๑	๑๖.๗
อนุปริญญา/ปวส.	๖๕	๔.๘
ปริญญาตรี	๕๓	๓.๘
สูงกว่าปริญญาตรี	๓	๐.๒

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ตอบ	๔๗	๓.๕
อาชีพหลัก		
เกษตรกร	๑,๐๕๑	๗๖.๐
รับจ้าง	๑๕๕	๑๑.๒
ค้าขาย/กิจการส่วนตัว	๙๓	๖.๗
พนักงานบริษัทเอกชน	๗	๐.๕
ทำงานราชการ	๘	๐.๖
อื่น ๆ	๑๐	๐.๗
ไม่ตอบ	๕๘	๔.๓

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน ๑,๓๘๒ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ ๖๑.๕ กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดคือ ๔๑ - ๕๐ ปี ร้อยละ ๓๖.๓ รองลงมา ๕๑ - ๖๐ ปี ร้อยละ ๓๕.๑ อายุเฉลี่ย ๕๐.๑ ปี จบชั้นประถมศึกษามากที่สุดร้อยละ ๔๖.๗ รองลงมาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อาชีพหลักก่อนที่ร่วมโครงการส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ร้อยละ ๗๖.๐

ตารางที่ ๔-๑๘ ผลที่ได้จากการร่วมโครงการด้วยการเปรียบเทียบจำนวนแหล่งเงินกู้และหนี้สินของกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

n = ๑,๓๘๒

แหล่งเงินกู้	ก่อนเข้าร่วมโครงการ (ร้อยละ)	หลังเข้าร่วมโครงการ (ร้อยละ)
จำนวนแหล่งเงินกู้จากสถาบันการเงินในชุมชน		
๑ แหล่ง	๑๗๐ (๑๒.๓)	๙๓๒ (๖๗.๕)
๒ แหล่ง	๖๘๗ (๕๙.๗)	๑๑๘ (๘.๕)
๓ แหล่ง	๒๔๕ (๑๗.๗)	๓๔ (๒.๕)
๔ แหล่ง	๖๕ (๔.๗)	๑๔ (๑.๐)
๕ แหล่ง	๖ (๐.๔)	๔ (๐.๓)
๖ แหล่ง	๔ (๐.๓)	๓ (๐.๒)
ไม่ตอบ	๒๐๕ (๑๔.๘)	๒๗๗ (๒๐.๐)
ภาระหนี้สิน		
น้อยกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๔๗ (๓.๕)	๖๘ (๔.๙)
๑๐,๐๐๐ - ๕๐,๐๐๐ บาท	๖๑๐ (๔๔.๑)	๕๙๑ (๔๒.๘)
๕๐,๐๐๑ - ๑๐๐,๐๐๐ บาท	๓๓๒ (๒๔.๐)	๒๘๐ (๒๐.๓)
๑๐๐,๐๐๑ - ๕๐๐,๐๐๐ บาท	๑๘๒ (๑๓.๒)	๑๕๗ (๑๑.๔)
มากกว่า ๕๐๐,๐๐๐ บาท	๒๒ (๑.๖)	๒๑ (๑.๕)
ไม่ตอบ	๑๘๙ (๑๓.๗)	๒๖๕ (๑๙.๑)

แหล่งเงินทุน	ก่อนเข้าร่วมโครงการ (ร้อยละ)	หลังเข้าร่วมโครงการ (ร้อยละ)
หนี้สูงสุด (บาท)	๑,๒๐๐,๐๐๐	๑,๑๐๐,๐๐๐
หนี้ต่ำสุด (บาท)	๑,๐๐๐	๒,๐๐๐
หนี้เฉลี่ย (บาท)	๘๔,๒๖๖.๐๘	๗๙,๕๙๘.๙๘
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	๑๑๙,๙๖๕.๔๗	๑๑๘,๗๖๖.๖๙

ผลจากการดำเนินโครงการ พบว่ากลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวนแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินในชุมชนลดลงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ หลังเข้าร่วมโครงการครอบครัวที่มีแหล่งเงินทุนชุมชน ที่กู้ยืมเงินเพียง ๑ แหล่ง ร้อยละ ๖๗.๕ มีภาระหนี้สินลดลงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการเล็กน้อย ก่อนเข้าร่วมโครงการมีหนี้สินเฉลี่ย ๘๔,๒๖๖.๐๘ บาท หลังเข้าร่วมโครงการมีหนี้สินเฉลี่ย ๗๙,๕๙๘.๙๘ บาท อย่างไรก็ตาม จำนวนหนี้สินแต่ละครอบครัวมีความแตกต่างกันมาก พิจารณาจากค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่มาก

ตารางที่ ๔-๑๙ ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ฯ

n = ๑,๓๘๒

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
ด้านเศรษฐกิจ			
เชิงบวก			
๑. การจัดการหนี้ทำให้มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน	๑,๒๓๗ (๘๙.๕)	๕๑ (๓.๗)	๙๔ (๖.๘)
๒. การจัดการหนี้ทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น	๑,๑๗๗ (๘๕.๒)	๖๕ (๔.๗)	๑๔๐ (๑๐.๑)
๓. การรวมสัญญาเงินกู้ช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน	๑,๐๖๘ (๗๗.๓)	๘๔ (๖.๑)	๒๓๐ (๑๖.๖)
๔. การจัดการหนี้ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้	๑,๐๖๓ (๗๖.๙)	๑๑๓ (๘.๒)	๒๐๖ (๑๔.๙)
เชิงลบ			
๕. การจัดการหนี้ทำให้มีโอกาสสร้างหนี้ใหม่มากขึ้น	๒๔๐ (๑๗.๔)	๘๗๔ (๖๓.๒)	๒๖๘ (๑๙.๔)
๖. การจัดการหนี้ไม่ทำให้การออมเงินได้	๑๖๔ (๑๑.๙)	๑,๐๖๗ (๗๗.๒)	๑๕๑ (๑๐.๙)
ด้านสังคม			
เชิงบวก			
๗. การจัดการหนี้ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	๑,๑๘๑ (๘๕.๕)	๕๐ (๓.๖)	๑๕๑ (๑๐.๙)
๘. การจัดการหนี้ทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น	๑,๑๗๑ (๘๕.๒)	๕๔ (๓.๔)	๑๕๑ (๑๐.๙)
๙. การจัดการหนี้ทำให้ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี	๑๓๒ (๙.๖)	๕๑ (๓.๗)	๑,๑๙๙ (๘๖.๘)
๑๐. การจัดการหนี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง	๑,๑๔๓	๕๒	๑๘๗

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
	(๘๒.๗)	(๓.๘)	(๑๓.๕)
เชิงลบ			
๑๑. การจัดการหนี้ส่งผลเสียต่อความสัมพันธ์กับเจ้าหนี้เดิม	๑๗๔ (๑๒.๖)	๑,๐๒๙ (๗๔.๕)	๑๗๙ (๑๓.๐)
๑๒. ชุมชนมีความขัดแย้งจากการจัดการหนี้	๑๓๐ (๙.๕)	๑,๐๑๕ (๗๓.๕)	๒๓๗ (๑๗.๑)
๑๓. การจัดการหนี้ส่งผลกระทบด้านลบมากกว่าด้านบวก	๑๓๗ (๙.๙)	๑,๐๒๘ (๗๔.๔)	๒๑๗ (๑๕.๗)
๑๔. การมีหน่วยงานรัฐมาจัดการหนี้ทำให้สังคมอ่อนแอ	๑๖๘ (๑๒.๒)	๑,๐๑๐ (๗๓.๑)	๒๐๔ (๑๔.๘)

ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ฯ มีผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกรายการ ผลกระทบด้านเศรษฐกิจตามการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายพบว่าโครงการนี้ทำให้การจัดการหนี้ทำให้มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน การจัดการหนี้ทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น การรวมสัญญาเงินกู้ช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน และการจัดการหนี้ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ ผลกระทบทางสังคมคือ การจัดการหนี้ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การจัดการหนี้ทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น การจัดการหนี้ทำให้ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี และการจัดการหนี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง

ตารางที่ ๔-๒๐ ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ฯ

n = ๑,๓๘๒

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย
๑. การเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์	๔๙๗ (๓๕.๙)	๗๓๑ (๕๒.๙)	๑๓๖ (๙.๙)	๑๖ (๑.๒)	๒ (๐.๑)	๔.๒๓
๒. โครงการตรงกับความต้องการ	๓๙๗ (๒๘.๗)	๗๑๘ (๕๑.๙)	๒๕๐ (๑๘.๑)	๑๗ (๑.๓)	๐	๔.๐๘
๓. การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่	๔๕๘ (๓๘.๑)	๗๗๔ (๕๖.๐)	๑๔๑ (๑๐.๒)	๗ (๐.๕)	๒ (๐.๑)	๔.๒๑
๔. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ	๔๐๒ (๒๙.๑)	๗๗๑ (๕๕.๘)	๑๙๕ (๑๔.๑)	๑๔ (๑.๐)	๐	๔.๑๓
๕. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม	๔๒๒ (๓๐.๕)	๗๔๘ (๕๔.๑)	๑๙๘ (๑๔.๓)	๑๔ (๑.๐)	๐	๔.๑๔

ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ฯ พบว่ามีความพึงพอใจระดับมากทุกรายการ (ค่าเฉลี่ยภาพรวม ๔.๑๔)

ความไม่พึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ฯ ผู้ที่ร่วมโครงการทั้งกรรมการสถาบันจัดการเงินทุนชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ ในวิธีการจัดการหนี้ และคิดว่าการรวมหนี้ไม่ได้ช่วยให้จำนวนหนี้ลดลง ควรมีการช่วยเหลือเรื่องอื่น ด้วย เช่น การลดดอกเบี้ยหรือปลอดดอกเบี้ย

ตารางที่ ๔-๒๑ ปัญหาที่พบเกี่ยวกับโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้

n = ๑,๓๘๒

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
๑) ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการหนี้	๗๓๔	๕๓.๑
๒) ขาดผู้ให้คำปรึกษา	๓๐๘	๒๒.๓
๓) การจัดการหนี้ไม่ตรงกับความต้องการ	๓๔๓	๒๔.๘
๔) ขาดสถาบันการเงินที่มีเงินทุนรองรับหนี้เพียงพอ	๓๔๐	๒๔.๖
๕) ปัญหาอื่น ๆ	๖๕	๔.๗

ปัญหาที่พบเกี่ยวกับโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ มากที่สุดคือ ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการหนี้ ร้อยละ ๕๓.๑ รองลงมาการจัดการหนี้ไม่ตรงกับความต้องการ และขาดสถาบันการเงินที่มีเงินทุนรองรับหนี้เพียงพอ

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้

ประเด็น	ข้อมูล
กองทุนชุมชน	กองทุนชุมชนมีกองทุนดังนี้ คือ ๑. กองทุนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ๒. กองทุนหมู่บ้าน ๓. โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กข.คจ.) ๔. กองทุนอื่น ๆ แตกต่างกันตามพื้นที่แต่ละหมู่บ้าน คือ กองทุนโคกระบือ กองทุนอาชีพต่าง ๆ เช่น บางหมู่บ้านมีกองทุนอาชีพถึง ๒๓ กองทุน
กลุ่มเป้าหมาย	๑. การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย วิธีการคัดเลือกผู้ที่เป็นหนี้กับสถาบันการเงินชุมชน ตั้งแต่สองแหล่งขึ้นไป โดยเลือกครอบครัวที่มีการกู้เงินกองทุนในหมู่บ้านตั้งแต่สองแหล่งขึ้นไป ดังคำกล่าว “เริ่มจากการเปิดหนี้ครัวเรือนทั้งหมดให้กรรมการพิจารณาปรับสัญญาให้เหลือ ๑ สัญญา” ๒. กรรมการชี้แจงกลุ่มเป้าหมาย สอบถามความสนใจ โดยให้สมาชิกเป็นผู้เลือกกองทุน เช่น ใช้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตชำระหนี้ทุกเดือน ลดต้นลดดอก หรือเลือกกองทุนหมู่บ้านชำระปีละ ๑ ครั้ง ขึ้นอยู่กับความต้องการของสมาชิก ๓. กำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติม หลายหมู่บ้านกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกคุณสมบัติกลุ่มเป้าหมายขึ้นมาอีก เช่น มีพฤติกรรมในการประกอบอาชีพที่ดี มีประวัติการออมเงินสม่ำเสมอ มีการชำระหนี้ตรงเวลา รวมทั้งพิจารณาความจำเป็นในการนำเงินไปประกอบอาชีพ

ประเด็น	ข้อมูล
	นอกจากนี้ยังพบว่ามีหมู่บ้านที่ยังไม่เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม กรรมการบอกว่า “การคัดเลือกพัฒนาการจะบอกมาเลยว่าใครเป็นผู้กู้ซ้ำซ้อน โดยกู้ ๒ ใน ๓ แหล่งเงินกู้ ในหมู่บ้านมี ๓๐ ครัวเรือน แต่ยังไม่ได้อัดต่อรายบุคคลว่าจะยินยอมเข้าร่วมโครงการหรือไม่ เพราะฟังดูบางส่วนไม่ยอมรับ เขาว่ารวมหนี้ก็ไม่ได้ทำให้หนี้ลดลง” สรุปว่าส่วนใหญ่การเลือกกลุ่มเป้าหมายจะได้ครบแล้ว มีเพียงบางพื้นที่ที่กรรมการยังเลือกกลุ่มเป้าหมายไม่ได้ เพราะอยู่ในขั้นตอนการชี้แจงทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย และกรรมการยังไม่ตัดสินใจว่าจะเลือกแนวทางการดำเนินการจัดการหนี้แบบ ๑ ครัวเรือน ๑ สัญญา โดยใช้กองทุนใด
รูปแบบการดำเนินงานสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน	รูปแบบการดำเนินงานสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ กรรมการ ผู้นำชุมชน และประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย พบว่าสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน มีหลายรูปแบบ คือ รูปแบบที่ ๑ สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ใช้วิธีการนำหนี้ที่กลุ่มเป้าหมายเป็นหนี้ ตั้งแต่สองแหล่งขึ้นไป จากแต่ละกองทุนมารวมกัน โดยพิจารณาว่าจะนำไปรวมไว้ที่กองทุนใดกองทุนหนึ่งที่มีเงินเพียงพอ โดยกรรมการจะเลือกเพียง ๑ กองทุน สำหรับจัดการหนี้ของกลุ่มเป้าหมายทุกคน รูปแบบนี้มักพบปัญหาไม่มีเงินรองรับการรวมสัญญาให้ลูกหนี้อย่างเพียงพอ รูปแบบที่ ๒ สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน พิจารณาการรวมหนี้ของกลุ่มเป้าหมายรายบุคคลว่าจะนำหนี้จากแต่ละกองทุนมารวมกันไว้ โดยพิจารณาว่าจะนำไปรวมไว้ที่กองทุนใดกองทุนหนึ่ง แต่กระจายหลายกองทุนตามความเหมาะสมเรื่องเงินและความต้องการของลูกหนี้ การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบนี้จะไม่พบปัญหาเรื่องเงินรองรับการรวมสัญญาให้ลูกหนี้อย่างเพียงพอ แต่กรรมการต้องพิจารณาถึงดอกเบี้ยของแต่ละกองทุนและสวัสดิการที่แตกต่างกัน โดยระมัดระวังไม่ให้ลูกหนี้เสียสิทธิที่มีอยู่เดิม รูปแบบที่ ๓ สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน โดยกรรมการมาจากแต่ละกองทุนเพื่อกำหนดแนวปฏิบัติร่วมกัน โดยนำเงินมาจากทุกกองทุนที่มีเงินออมของสมาชิกมาเป็นเวลายาวนาน ทำให้มีเงินก้อนใหญ่เพียงพอในการจัดการหนี้ เพื่อคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้ามาจัดการหนี้แบบ ๑ ครัวเรือน ๑ สัญญา รูปแบบนี้จะพบ ๒ แห่ง พบว่าเป็นกองทุนชุมชนที่เข้มแข็ง มีเงินในกองทุนมากและมีการจัดการหนี้มาก่อนที่จะเริ่มโครงการปี ๒๕๖๐

ประเด็น	ข้อมูล
	ชุมชนที่ยังไม่มีการรวมหนี้แต่อยู่ระหว่างตัดสินใจ พบว่า มี ๒ ชุมชนที่กรรมการกำลังพิจารณาตัดสินใจว่าจะดำเนินการรูปแบบใด เนื่องจากปัญหาในกองทุนที่กลุ่มเป้าหมายเป็นหนี้มีอัตราดอกเบี้ยแตกต่างกัน เงินกองทุนแตกต่างกันมาก ที่วางแผนไว้คือตั้งกรรมการขึ้นมา ๑ ชุด ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำหนี้มารวมหนี้ที่สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ กรรมการต้องหาวิธีที่จะรวมไว้หลายกองทุนเพื่อไม่ให้กองทุนใดกองทุนหนึ่งรับภาระมากเกินไป แต่ต้องปรับดอกเบี้ยและสวัสดิการต่าง ๆ ไม่ให้สมาชิกเสียประโยชน์ ซึ่งกำลังพิจารณาอยู่ กรณีตัวอย่าง (Case Study) กรณีศึกษาสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนโตนปาหนัน อ.ควนกาหลง จ.สตูล สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนแห่งนี้เป็นสถาบันนำร่องที่มีการจัดตั้งมาก่อน ปี ๒๕๖๐ จึงมีการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและมีความเข้มแข็ง การตั้งกรรมการ การจัดสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนแห่งนี้ได้ดำเนินงาน สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ ด้วยการตั้งกรรมการขึ้นมา ๑ ชุด ที่เป็นตัวแทนมาจากกรรมการกองทุนทุกกองทุนที่มีในหมู่บ้าน และมีผู้นำชุมชนในหมู่บ้านมาร่วมเป็นกรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนด้วย รูปแบบการดำเนินงานสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน - ใช้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นแกนหลักในการจัดตั้ง เนื่องจากชุมชนแห่งนี้มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่เข้มแข็งดำเนินการมาเป็นเวลา ๑๙ ปี ดังที่กรรมการได้กล่าวว่า <i>“ให้สมาชิกฝากเงินออมทรัพย์เริ่มต้นที่ ๕๐ บาทต่อเดือน ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์มีเงิน ๒๖ ล้านบาท ปลอยให้สมาชิกกู้ร้อยละ ๗๐ ของเงินทุน จึงมีเงินเหลือในการดำเนินสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน”</i> - สำรวจข้อมูลหนี้สินสมาชิกในชุมชนที่มีหนี้กับกองทุนที่มีในหมู่บ้านตั้งแต่สองสัญญาขึ้นไป - กรรมการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่การจัดหนี้ ๑ ครั้วเรือน ๑ สัญญา โดยพิจารณาการความประพฤติในการประกอบอาชีพ รายได้ ความสามารถในการชำระหนี้ การมีเงินฝากกับกลุ่มออมทรัพย์อย่างสม่ำเสมอจึงอนุมัติ - ทำสัญญากับกลุ่มเป้าหมาย โดยสัญญาจะเอื้อให้สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ ด้วยการรวมเงินต้นและดอกเบี้ย แล้วสอบถามความสามารถในการผ่อนชำระทุกเดือนพร้อมลดต้นลดดอกเบี้ยภายในระยะเวลาที่ตกลงกัน

ประเด็น	ข้อมูล
	หากกลุ่มเป้าหมายคนใดชำระหนี้ได้หมดก่อนเวลาในสัญญาจะลดดอกเบี้ยให้ ซึ่งสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ๕. การดำเนินงานและการตัดสินใจทำในรูปคณะกรรมการ จากกรณีศึกษาจึงไม่พบปัญหา เพราะการดำเนินการได้ทำในรูปของคณะกรรมการและประชาชนตรวจสอบได้ ปัญหาอุปสรรคที่พบ สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนแห่งนี้ได้ดำเนินการมานานหลายปี จึงเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานทั้งด้านบวกและด้านลบ ปัญหาที่พบในปัจจุบันที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายในการจัดการหนี้ไม่ชำระหนี้ตามกำหนดเวลา คือปัญหารายได้ที่ลดลงจากการทำอาชีพหลัก เนื่องจากยางพารามีราคาตกต่ำ ดังกล่าวกรรมการ “...ก่อนปี ๒๕๕๘ เศรษฐกิจดีสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ก็ฝากเงินได้ไม่จำกัด คนที่เป็นหนี้ก็สามารถผ่อนชำระได้ตามกำหนดเวลา แต่ปัจจุบันราคายางพาราทกต่ำซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนแถวนี้ ทำให้กำลังชำระหนี้ลดลง บางคนขาดส่ง บางคนขอขยายเวลา ส่วนใหญ่คนจะมากู้เงินเพิ่ม กรรมการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยพูดคุย แต่ถึงที่สุดมีการฟ้องศาล จึงทำให้คนที่ปัญหาเริ่มมาเจรจา อยู่กันแบบพี่น้อง พยายามพูดคุยกัน ถ้าไกล่เกลี่ยได้ก็ไม่ฟ้องกันทำให้ปัญหาลดลง คิดว่าการที่คนจะจัดการหนี้ได้ก็ต้องมีเงินมาชำระหนี้ อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ แล้วพฤติกรรมกรรมมีวินัยทางการเงินก็สำคัญเช่นเดียวกัน...” ผลที่เกิดขึ้น - สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนและกองทุนในชุมชนช่วยลดเรื่องหนี้ในระบบทุกคนในหมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีใครเป็นหนี้ในระบบเลยมาเป็นเวลาหลายปี - ประชาชนมีวินัยไม่สร้างหนี้เพิ่ม “การรวมหนี้ไม่ทำให้หนี้ลดลง แต่ภาระในการผ่อนชำระลดลงเพราะเงื่อนไขที่จูงใจ หากชำระหนี้ได้หมดก่อนเวลาในสัญญาจะลดดอกเบี้ยให้” - ทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ มาใช้บริการได้ การจัดหนี้ทำให้ภาระหนี้ลดลง และกองทุนชุมชนทำให้มีเงินก้อนในการใช้จ่ายเช่นสร้างบ้าน ซื้อมอเตอร์เพื่อประกอบอาชีพ - กลุ่มเป้าหมาย ๓๐ คน มีการส่งเสริมอาชีพ คือ เลี้ยงไก่ดำ (๙ คน) ทำไม้กวาด (๒๑ คน) “แต่ยังไม่เกิดรายได้เพิ่มเพราะเพิ่งเริ่มต้น ไก่กำลังโต ส่วนไม้กวาดได้ทำแล้วจะนำไปฝากขายนักท่องเที่ยว และหาตลาดอื่นขายอีก” กรรมการกล่าวถึงประโยชน์ของโครงการดังนี้

ประเด็น	ข้อมูล
	“เป็นโครงการที่มีประโยชน์มาก อยากให้มีต่อเนื่อง เพราะสมาชิกได้ประโยชน์ โดยเฉพาะได้รับประโยชน์จากการอบรมดังนี้ วันที่ ๑-๒ เรื่องแผนการออมเงิน แผนชีวิต วันที่ ๓ ชี้แจง ๑ ครั้วเรือน ๑ สัญญา วันที่ ๔ อบรมอาชีพเสริม ตามความถนัด คือทำไม้กวาด และเลี้ยงไก่ดำ ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้แนวทางการจัดการเงิน การดำเนินชีวิต และได้ประโยชน์มากที่สุด คือมีอาชีพเสริมที่จะนำไปสู่การปลดหนี้ให้กับครอบครัวได้”
ข้อดีข้อเสียของ การรวมหนี้ไว้ “๑ ครั้วเรือน ๑ สัญญา”	ข้อดี ๑. ทำให้ประชาชนมีวินัยไม่สร้างหนี้เพิ่ม ดังคำกล่าว “การเป็นหนี้ก้อนเดียว ทางกรรมการคิดว่าเมื่อชำระหนี้แล้วไม่ปล่อยเงินกู้ให้ต่อ จะทำให้ประชาชนมีวินัย ไม่สร้างหนี้เพิ่ม ทั้งนี้ยังไม่รวมหนี้ในระบบ หนี้ ธกส. ซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตสถาบันการเงินชุมชน” “การรวมหนี้ไว้ที่เดียวจะได้รู้ยอดรวมที่ต้องผ่อนทั้งหมด วางแผนชำระหนี้ที่เดียว อาจทำให้ปลดหนี้ได้” “การรวมหนี้ ทำให้ประชาชนมีวินัย รู้หนี้ตนเอง” ๒. ผู้ที่เป็นหนี้มีโอกาสปลอดจากหนี้ “การรวมหนี้ที่สถาบันทำ ให้ลดดอกเบี้ยถูกลง จ่ายทุกเดือนจนกว่าจะหมดหนี้ และไม่ให้กู้หนี้เพิ่ม จากการถามคนเป็นหนี้บอกว่าดีทีเดียว จะได้ไม่ต้องหมุนเงินจ่ายหลายรอบ และช่วยปรับพฤติกรรมเขาด้วย” ๓. ลูกหนี้ได้ประโยชน์จากเงื่อนไขการชำระหนี้ “จากการกู้จากสถาบันมีการปรับลดดอกเบี้ยน้อยลง ทำให้มีโอกาสปลอดหนี้ มีสวัสดิการยามเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลได้เงิน ๕๐๐ บาท” “การรวมหนี้ไม่ทำให้หนี้ลดลง แต่ภาระในการผ่อนชำระลดลง เพราะเงื่อนไขที่จูงใจเรื่องดอกเบี้ยและระยะเวลาในการผ่อนชำระ ลดต้นลดดอก ทำให้มีโอกาสปลอดหนี้ได้” “สร้างแรงจูงใจโดยขยายเวลาชำระหนี้ออกไป ๑ ปี ๑ ปีครึ่ง” ๔. ทำให้ลดหนี้ในระบบ “สมาชิกที่กู้เงินจะต้องทำสัจจะวาจาว่าจะไม่สร้างหนี้เพิ่ม รวมทั้งมีการคอยสอดส่องดูแล ทำให้ลดการเป็นหนี้ในระบบ” “การมีสถาบันจัดการหนี้ทำมาสิบกว่าปี ส่งผลให้ประชาชนในหมู่บ้านไม่มีหนี้ในระบบเลย” ๕. โครงการจัดการหนี้ทำให้เกิดอาชีพเสริม “โครงการจัดการหนี้มีการจัดอบรมทำให้กลุ่มเป้าหมาย ๓๐ คน มีการส่งเสริมอาชีพ คือเลี้ยงไก่ดำ (๙ คน) ทำไม้กวาด (๒๑ คน)” ๖. กรรมการกองทุนลดภาระงานในการติดตามหนี้ “กรรมการทำงานน้อยลงสะดวกในการติดตาม เพราะติดตามหนี้จากแหล่งเดียว”

ประเด็น	ข้อมูล
	ข้อเสีย ๑. ในบางชุมชนที่ใช้รูปแบบการรวมหนี้ไว้กองทุนใดกองทุนหนึ่ง ทำให้กองทุนที่รับรวมหนี้ต้องรับภาระความเสี่ยงมากขึ้นจากการรวมหนี้ทำให้เป็นเงินจำนวนมาก ๒. มีปัญหาการบริหารจัดการกองทุนแต่ละกองทุนที่มีสวัสดิการและดอกเบี้ยแตกต่างกัน ทำให้กรรมการต้องทำงานหนักในการบริหารจัดการ จึงเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้น กรรมการท่านหนึ่งกล่าวว่า “การรวมหนี้ไว้กองทุนเดียวอาจมีปัญหาในการบริหารจัดการและคงไม่ทำให้ดอกเบี้ยถูกลง เพราะการจัดการกองทุนมีความแตกต่างกันในแต่ละหมู่บ้าน รวมทั้งดอกเบี้ยที่แตกต่างกันในแต่ละกองทุน ซึ่งในหมู่บ้านที่รับผิดชอบคิดว่าจะรวมไว้กองทุนหมู่บ้านเพราะดอกเบี้ยถูกกว่ากองทุนอื่น แต่ทั้งนี้ต้องดูก่อนว่ากองทุนนี้มีเงินพอที่จะรวมหนี้หรือไม่” ๓. กองทุนที่รับรวมหนี้ ไม่มีเงินรองรับเพียงพอในการนำหนี้มารวมเป็นหนึ่งสัญญา ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการ กรรมการกองทุนกลุ่มออมทรัพย์ฯ หมู่บ้าน กล่าวว่า “หากเอาหนี้มารวมกันจะทำให้กองทุนใดกองทุนหนึ่งรับภาระมากเกินไป และยังมีปัญหาเรื่องเงินในกองทุนไม่เพียงพอ ทุกวันนี้ยังต้องมีหน้าที่ติดตามหนี้สมาชิก ซึ่งกองทุนออมทรัพย์ที่สมาชิกต้องชำระหนี้รายเดือน บางครั้งกรรมการต้องควักเงินจ่ายแทนก่อนเพื่อให้ปิดบัญชีแต่ละเดือนได้ กรรมการนี้ทำมานานแล้ว ต้องทำต่อเพราะไม่มีใครอยากเข้ามาทำ” ๔. ความร่วมมือของประชาชนต่ำ “เขายังไม่ค่อยยอมรับ มองไม่เห็นประโยชน์” ๕. ประชาชนบางคนแต่เป็นเพียงส่วนน้อยที่ไม่ต้องการรวมหนี้ ดังที่กล่าวว่า “ไม่อยากจะให้มีการรวมหนี้ ๑ สัญญา เพราะไม่สามารถกู้หนี้ไปลงทุนเพิ่มได้” ๖. ปัญหาเงินทุนที่จะให้กู้รวมกัน จึงมีความยากในการบริหารจัดการรวมหนี้ ๗. อาจพบว่าประชาชนเข้ามาเป็นหนี้สถาบันการเงินชุมชน เพื่อนำไปชำระหนี้ในระบบ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ ๘. หากจะลดความเสี่ยง ควรกระจายภาระไปตามกองทุนต่าง ๆ ให้เท่า ๆ กัน และสมาชิกต้องทำประกันความเสี่ยงในลักษณะประกันชีวิต ๙. กรรมการบางชุมชนมองไม่เห็นประโยชน์ในการรวมหนี้ไม่ทำให้หนี้ลดลง กรรมการกล่าวว่า “จากกรณี นาย ก เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้าน ๒๐,๐๐๐ บาท หนี้ กข.คจ. ๑๐,๐๐๐ บาท สิ้นปีจ่ายกองทุนหมู่บ้าน ๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ย ๒,๔๐๐ บาท/ปี ในเดือนธันวาคมทุกปี จ่ายเงินดอกเบี้ยแล้วทำเรื่องกู้เงินต้น ๒๐,๐๐๐ บาท จึงเป็นหนี้เท่าเดิม ส่วนหนี้อีกกองทุนจ่ายในเดือนเมษายน จึงมีช่วงห่างของการชำระหนี้

ประเด็น	ข้อมูล
	ทำให้ไม่เป็นการมากเกินไป ถ้ามารวมหนี้ก้อนเดียวยังมองไม่เห็นประโยชน์ เพราะหนี้ก็เท่าเดิมแต่เอามารวมกันจ่าย” “การรวมหนี้ไม่ทำให้ประชาชนปลดภาระหนี้ได้ เนื่องจากเศรษฐกิจไม่ดี ลงทุนทางการเกษตรแล้วไม่ได้ผล ในรอบห้าปีที่ผ่านมา มีสมาชิกปลดหนี้ออกไปเพียงรายเดียว แต่กรรมการไม่ได้ให้สมาชิกมากู้เพิ่ม”
ผลกระทบ	ด้านเศรษฐกิจ มีผลกระทบทางบวกมากกว่าทางลบ ผลกระทบด้านบวก ๑. มีวินัยทางการเงิน “สามารถควบคุมวินัยทางการเงินของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากเมื่อชำระหนี้แล้วจะไม่ปล่อยกู้” “ปรับพฤติกรรมชอบหมุนเงิน ซึ่งติดนิสัยที่ไหนให้ยืมง่ายก็กู้หมด โดยไม่สนใจดอกเบี้ย” “ลูกหนี้ยอมรับกติกาคือไม่ก่อหนี้เพิ่ม มีกรรมการคอยดูแล ๑ สัญญา ให้กู้เงินไม่เกินสองแสน และต้องบอกว่านำไปทำอะไร” “สมาชิกร่วมมือ ใช้สัจจะวาจา” ๒. ช่วยลดการกู้เงินนอกระบบ ๓. ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น “ช่วยให้ลูกหนี้มีวินัยทางการเงิน จัดการหนี้ได้ เดิมทีจะไปกู้นอกระบบมาจ่ายหมุนเวียนกองทุน” ๔. ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น “มีกำลังใจ มีความหวังในการทำงาน” “สถาบันมีเงินในการแบ่งคืนกำไรแก่สมาชิก ปันผลร้อยละ ๗๐ ของกำไร มีสวัสดิการเมื่อนอนโรงพยาบาล ๕๐๐ บาท ใช้สนับสนุนกิจกรรมในชุมชน เช่น จัดกีฬาสัมพันธ์ทุกปี จัดทำบอร์ดประชาสัมพันธ์” “ลูกหนี้มีโอกาสปลอดหนี้ เพราะดอกเบี้ยถูกลง ลดต้นลดดอก” “ส่งเสริมอาชีพเพราะนำเงินไปใช้ กรรมการจะพิจารณาเรื่องการใช้ที่เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ส่งเสริมอาชีพ แต่ก็มีบ้างที่นำไปใช้ในทางไม่เหมาะสม แต่กรรมการทำอะไรไม่ได้” ผลกระทบด้านลบ ๑. กองทุนใดกองทุนหนึ่งรับความเสี่ยงจากหนี้มากเกินไป “ความเสี่ยงเรื่องหนี้สูง เพราะเราทำสัญญาให้ลูกรับภาระหนี้แทนเมื่อเสียชีวิต แต่หากไม่มีลูกที่รับหนี้ต่อทางกองทุนก็ต้องรับภาระหนี้แทน” ๒. ภาระงานอาจเพิ่มขึ้นในการจัดการหนี้ เนื่องจากมีกฎระเบียบมากทำให้เป็นภาระในการติดตาม ๓. การรวมหนี้สัญญาเดี่ยวยังไม่แก้ปัญหาหนี้นอกระบบ

ประเด็น	ข้อมูล
	“อาจเกิดการก่อกวนระบบเพิ่มมากขึ้น เพราะการกู้ในระบบมีกฎระเบียบเข้มงวดมากขึ้น” ๔. การมีกองทุนให้กู้ยืมทำให้มีโอกาสร้างหนี้ใหม่มากขึ้น “อาจจะมีบางคนที่มีพฤติกรรมขาดวินัย กรรมการต้องมีกติกาบังคับ” ๕. การไม่ให้สร้างหนี้เพิ่มทำให้ขาดเงินลงทุน “ทำให้เศรษฐกิจรอบครัวฝืด จากการมีเงินมาลงทุนเพิ่มขึ้น ฉันไม่เคยได้ใช้หนี้ ใช้แต่ดอกเบี้ยเพราะต้องเอาเงินไปลงทุน อย่างเช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง มีความเสี่ยงสูง เพราะต้นทุนสูงแล้วมีน้ำเสียมาก็อาจตายหมดไม่ได้อะไร ก็ต้องกู้เงินมาทำทุนต่อ” ด้านสังคม ผลกระทบด้านบวก ๑. ประชาชนมีการวางแผนการดำเนินชีวิตที่ดี “การจัดการหนี้ที่ดีทำให้เกิดกำลังใจในการดำเนินชีวิต มีอนาคต มีความหวังในการปลดหนี้ ทำให้ไม่เครียด ครอบครัวมีความสุข” “การจัดการหนี้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่ดี เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ” ๒. มีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบครัวมีความสุข “ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น” “การที่หนี้เริ่มลดลงทำให้มีกำลังใจ มีความหวังในการทำงาน” ผลกระทบด้านลบ ๑. ในทางปฏิบัติการมีเงินจากรัฐบาลมีโอกาสเกิดความขัดแย้งของคนในชุมชน “การมีเงินจากรัฐบาลที่มีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของชาวบ้าน ทำให้กรรมการลำบากใจในการจัดสรร มีเงินทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะกัน ผู้ไม่ได้จะไม่พอใจ กล่าวหาว่ากรรมการแบ่งพรรคแบ่งพวก” “มีความขัดแย้งในการจัดการเงินที่รัฐบาลให้มา การจัดการเงินกองทุนหมู่บ้านที่รัฐบาลให้เงินมาว่าจะนำเงินไปพัฒนาหมู่บ้านในเรื่องใด บางครั้งการทำประชาคมหมู่บ้านเป็นเสียงข้างมาก ผลที่ออกมาทำให้เสียงข้างน้อยไม่พอใจ เช่น หมู่บ้านทำระบบน้ำสำหรับบ่อปลาบ่อกุ้ง เพราะส่วนใหญ่ประชาชนเลี้ยงปลาเลี้ยงกุ้ง ผู้ที่ไม่เลี้ยงก็ไม่พอใจ” ด้านสิ่งแวดล้อม โครงการนี้ไม่มีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
ความคิดเห็นต่อโครงการ	๑. เป็นโครงการที่ดีมีประโยชน์มากต้องการให้ทำอย่างต่อเนื่อง “กรรมการมีความพึงพอใจระดับมาก เนื่องจากลดงานติดตามหนี้” “คิดว่ารัฐบาลควรเข้ามาจัดการเรื่องนี้สินของประชาชนให้มีความอยู่ดีกินดีมากขึ้น” “อยากให้มีต่อเนื่องเป็นการสร้างวินัยทางการเงินให้กับประชาชน” “เป็นโครงการที่มีประโยชน์มาก อยากให้มีต่อเนื่องแต่การจะลดหนี้ได้ต้องมีรายได้ ต้องการมีโครงการจัดการหนี้ เพราะสมาชิกได้รับการอบรมเรื่องอาชีพเสริม”

ประเด็น	ข้อมูล
	“มีประโยชน์ ฟังพอใจมาก เพราะเป็นแหล่งเงินทุนที่สะดวกในการใช้ ทำให้ประชาชนปลอดภัยแต่ไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นคนชราที่ไม่อยากมีภาระ” ๒. ปัญหารวมหนี้ทำให้กองทุนไม่มีเงินรองรับเพียงพอ หากลูกหนี้เพิ่มขึ้นอาจมีปัญหา ๓. โครงการไม่ตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชน เพราะไม่ลดหนี้
ปัญหาอุปสรรคในการจัดการหนี้	๑. พฤติกรรมประชาชนในการจัดการเงินและจัดการหนี้ “พฤติกรรมการจัดการเงินของประชาชนไม่เปลี่ยนแปลง ยังไม่มีวินัยทางการเงิน เช่น เคยให้ทำบัญชีครัวเรือนก็ไม่อยากทำโดยให้เหตุผลว่า “มีแต่รายจ่าย ไม่มีรายรับ” ประชาชนที่ทำบัญชีครัวเรือนคนหนึ่งกล่าวว่า “ผมทำบัญชีครัวเรือนนะ ทำให้เห็นเลยว่าเราใช้จ่ายอะไรที่ไม่จำเป็นบ้าง แต่บอกคนอื่นทำเขาก็พูดตั้งที่ว่า นั่นแหละ” “สมาชิกทั้งหมด ๑๐๐% ไม่พยายามลดหนี้ มีที่มาคั้นเลยเป็นรายได้จากการขายที่ดินซึ่งมีรายเดียว” “สมาชิกมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม คือไม่รับผิดชอบในการชำระหนี้ให้ตรงเวลา กรรมการต้องติดตามด้วยการใช้วาจาและทำหนังสือแจ้ง” ๒. กลุ่มเป้าหมายไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่สนใจ ๓. วิธีการจัดการหนี้ไม่ตรงกับความต้องการ ๔. ขาดสถาบันการเงินให้แหล่งเงินกู้ในการรวมหนี้ “ขาดสถาบันการเงินให้แหล่งเงินกู้ ได้เคยปรึกษาวิทยากรซึ่งให้คำตอบว่าให้กรรมการหาเครือข่ายแหล่งเงินทุนเอง ซึ่งเป็นไปได้ยาก” ๕. ขาดความรู้เรื่องการจัดการหนี้ ไม่มีการให้คำปรึกษาเรื่องการบริหารจัดการกองทุน “เจ้าหน้าที่ไม่ได้มาให้คำปรึกษาแนะนำ มีแต่พวกเราทำกันเอง ดังนั้นการโยกย้ายบ่อยของเจ้าหน้าที่จึงไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของประชาชน ที่จะได้เข้าไปพบเจ้าหน้าที่จะเป็นเรื่องของหนังสือผ่านเพื่อไปยื่นธนาคาร” “ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการหนี้ แต่มีพัฒนาการและ อบรมมาให้คำปรึกษา” “เริ่มแรกลำบากใจ เพราะยังไม่เข้าใจ” ๖. การจัดการหนี้เป็นสิ่งที่ดีแต่ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย “ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด เพราะปีนี้เพิ่งเริ่มต้น ๑ ครัวเรือน ๑ สัญญาเงินไม่เพียงพอ” ๗. ปัญหาเศรษฐกิจทำให้ประชาชนเป็นหนี้ “การทำยางพาราเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ แต่มาปีนี้ปัญหายางพาราตกต่ำมาก ซึ่งทำให้สมาชิกผ่อนชำระหนี้ไม่ได้”
ปัจจัยความสำเร็จ	ปัจจัยที่จะทำให้โครงการนี้มีความสำเร็จ ประกอบด้วย ๑. พฤติกรรมเรื่องวินัยทางการเงินประชาชน ๒. มีกองทุนที่มีเงินเพียงพอในการรับรวมหนี้เป็น ๑ สัญญา ของกลุ่มเป้าหมาย

ประเด็น	ข้อมูล
	๓. สมาชิกที่เป็นลูกหนี้ให้ความร่วมมือ ใช้สัจจะวาจาในการผ่อนชำระหนี้ทุกเดือน ๔. ประชาชนที่เป็นหนี้มีความหวัง มีการวางแผนชีวิตที่ดี ๕. ประชาชนมีรายได้มั่นคง มีอาชีพเสริมเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ๖. ส่งเสริมให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ปลูกพืชผักกินเอง เลี้ยงสัตว์ แลกเปลี่ยนกันเองในชุมชน ลดการใช้สารเคมี เป็นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ๗. กรรมการจัดการกองทุนมีความเข้มแข็ง มีแนวทางเดียวกัน ยึดหลัก“ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจ ไว้วางใจ” ๘. มีเจ้าหน้าที่ พัฒนาการอำเภอหรือพัฒนากรเป็นที่ปรึกษาที่ดี
ข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อโครงการ	๑. มีสถาบันการเงินสนับสนุน รัฐบาลควรสนับสนุนเงินทุน ๒. รัฐบาลช่วยภาระดอกเบี้ย เสนอให้มีการจัดการหนี้โดยไม่คิดดอกเบี้ยในระยะเวลาหนึ่งเช่น เวลา ๓ ปี เพื่อให้ประชาชนผ่อนชำระหนี้ให้หมด เช่นหลายโครงการ รัฐบาลก็ให้เงินมาฟรีโดยรัฐไม่ได้คืน ๓. สร้างอาชีพเสริมที่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น จัดให้มีวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องอาชีพ ๔. ต้องการขยายผลไปหมู่บ้านอื่น เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่เข้มแข็ง แต่ทั้งนี้ประชาชนต้องร่วมมือ ๕. ขอให้ต่อยอดขยายผลให้ครอบคลุมสมาชิก ๖. กรรมการกองทุนต้องการได้รับการพัฒนาศักยภาพ ในเรื่องการบริหารจัดการเงิน การทำบัญชี การทำงานที่เป็นระบบ ๗. ต้องการสถานที่ทำงานถาวรให้กรรมการและสมาชิก ๘. เป็นโครงการที่มีประโยชน์ ต้องการให้มีต่อเนื่อง ๙. ถ้าเป็นไปได้หากรัฐบาลมีโครงการปลดหนี้ อย่างนำเงินมาลงในหมู่บ้านในลักษณะให้ประชาชนกู้ยืมซึ่งเป็นการสร้างหนี้ให้ประชาชน ก็จะแก้ปัญหาการมีหนี้สินได้ ควรมีมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ดีขึ้นจะแก้ปัญหาหนี้สินได้

๔. ผลการประเมินการดำเนินงานโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก
ระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ภายใต้ยุทธศาสตร์
ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง

ตารางที่ ๔-๒๒ ข้อมูลพื้นฐานของพัฒนาการอำเภอที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาบุคลากรฯ

n = ๑๔๐

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	๖๖	๔๗.๑
หญิง	๗๐	๕๐.๐
ไม่ตอบ	๔	๒.๙
การศึกษาชั้นสูงสุด		
ปริญญาตรี	๗๓	๕๒.๑
ปริญญาโท	๖๔	๔๕.๘
ปริญญาเอก	๓	๒.๑
อายุ (ปี)		
๔๒ – ๕๐ ปี	๔๗	๓๓.๖
๕๑ – ๖๐ ปี	๙๓	๖๖.๔
สูงสุด ๖๐ ปี		
ต่ำสุด ๔๒ ปี		
เฉลี่ย ๕๒.๘ ปี (SD = ๔.๕๓ ปี)		
อายุการทำงานกับกรมการพัฒนาชุมชน (ปี)		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ ๒๐ ปี	๑๒	๘.๖
๒๑ – ๓๐ ปี	๗๕	๕๓.๕
๓๑ – ๔๐ ปี	๔๗	๓๓.๖
ไม่ตอบ	๖	๔.๓
สูงสุด ๔๐ ปี		
ต่ำสุด ๑๓ ปี		
เฉลี่ย ๒๗.๔ ปี (SD = ๕.๙๐ ปี)		
ตำแหน่ง		
พัฒนาการอำเภอ	๑๑๖	๘๒.๙
นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ	๒๒	๑๕.๗
ไม่ตอบ	๒	๑.๔

ข้อมูลพื้นฐานของพัฒนาการอำเภอที่เข้าร่วมโครงการและตอบแบบสอบถามจำนวน ๑๔๐ คน พบว่าเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย วุฒิการศึกษาสำเร็จปริญญาตรีร้อยละ ๕๒.๑ ปริญญาโท ร้อยละ ๔๕.๘ ส่วนใหญ่อายุ ๕๑ - ๖๐ ปี ร้อยละ ๖๖.๔ อายุเฉลี่ย ๕๒.๘ ปี อายุการทำงานกับกรมการ พัฒนาชุมชน ๓๑ - ๔๐ ปี ร้อยละ ๕๓.๕ อายุการทำงานเฉลี่ย ๒๗.๔ ปี ผู้ตอบแบบสอบถามเป็น พัฒนาการอำเภอร้อยละ ๘๒.๙ นอกจากนี้เป็นนักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ

ตารางที่ ๔-๒๓ การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการฯ

n = ๑๔๐

การดำเนินงาน	ได้ทำ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ได้ทำ จำนวน (ร้อยละ)
มีโครงการริเริ่มเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และ Agenda กรมการพัฒนาชุมชนอย่างน้อยหนึ่งโครงการหรือหนึ่งกิจกรรม	๑๐๒ (๗๒.๙)	๓๘ (๒๗.๑)
การทำงานกลยุทธ์ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน		
๑. สร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ	๑๓๗ (๙๗.๙)	๓ (๒.๑)
๒. พัฒนาเครื่องมือเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน	๑๒๕ (๘๙.๓)	๑๕ (๑๐.๗)
๓. ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	๑๓๙ (๙๙.๓)	๑ (๐.๗)
๔. พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน	๑๓๘ (๙๘.๖)	๒ (๑.๔)
๕. บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการ พัฒนาชุมชน	๑๓๒ (๙๔.๓)	๘ (๕.๗)
๖. เพิ่มศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ	๑๓๖ (๙๗.๑)	๔ (๒.๙)
๗. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม	๑๑๖ (๘๒.๙)	๒๔ (๑๗.๑)
๘. ส่งเสริมช่องทางการตลาด	๑๓๕ (๙๖.๔)	๕ (๓.๖)
๙. พัฒนาระบบการจัดการและการเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน	๑๒๙ (๙๒.๑)	๑๑ (๗.๙)

การนำความรู้มาใช้ในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ที่เกิดขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการเกินร้อยละ ๘๐ ทุกรายการ ที่ใช้มากที่สุด ๓ ลำดับแรกคือ ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน และสร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ

ตารางที่ ๔-๒๔ ผลการประเมินความรู้ความสามารถของตนเองหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาบุคลากรฯ

n = ๑๔๐

ความรู้ความสามารถ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย
๑. ความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่และงานของตนเองในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์	๓๓ (๒๓.๖)	๑๐๑ (๗๒.๑)	๖ (๔.๓)	๐	๐	๔.๑๙
๒. ทิศทางการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยแนวคิด Thailand ๔.๐	๑๕ (๑๐.๗)	๑๐๒ (๗๒.๙)	๒๓ (๑๖.๔)	๐	๐	๓.๙๔
๓. ความรู้เกี่ยวกับ Agenda กรมการพัฒนารัฐบาล ๒๐๑๗	๔๒ (๓๐.๐)	๘๙ (๖๓.๖)	๙ (๖.๔)	๐	๐	๔.๒๔
๔. ความรู้ความสามารถในการพัฒนางานขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากภายใต้กลไกประชารัฐ	๒๙ (๒๐.๗)	๙๑ (๖๕.๐)	๑๙ (๑๓.๖)	๑ (๐.๗)	๐	๔.๐๖
๕. สามารถวางระบบการควบคุมภายในและบริหารความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ	๒๓ (๑๖.๔)	๘๖ (๖๑.๔)	๓๐ (๒๑.๔)	๑ (๐.๗)	๐	๓.๙๔
๖. ความรู้ในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม	๓๓ (๒๓.๖)	๙๑ (๖๕.๐)	๑๕ (๑๐.๗)	๑ (๐.๗)	๐	๔.๑๑
๗. ความรู้ในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง	๓๓ (๒๓.๖)	๘๙ (๖๓.๖)	๑๗ (๑๒.๑)	๑ (๐.๗)	๐	๔.๑๐
๘. ความรู้ในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปฝึกอบรม	๓๗ (๒๖.๔)	๙๓ (๖๖.๔)	๙ (๖.๔)	๑ (๐.๗)	๐	๔.๑๙

ผลการประเมินระดับความรู้ความสามารถของตนเองตามหัวข้อที่มีการอบรม พบว่าหลังเข้าโครงการพัฒนาบุคลากรฯ มีการประเมินตนเองว่ามีความรู้ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการ เกินร้อยละ ๘๐ ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ ๔-๒๕ ระดับความพึงพอใจของพัฒนาการอำเภอที่มีต่อโครงการพัฒนาบุคลากรฯ

n = ๑๔๐

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย
๑. โครงการฝึกอบรมทำให้ได้พัฒนาตนเอง	๕๖ (๔๐.๐)	๘๐ (๕๗.๑)	๔ (๒.๙)	๐	๐	๔.๓๗
๒. เนื้อหาในการอบรมตรงความต้องการ	๓๙ (๒๗.๙)	๙๐ (๖๔.๓)	๑๑ (๗.๙)	๐	๐	๔.๒๐
๓. กิจกรรมการอบรมมีความเหมาะสม	๓๑ (๒๒.๑)	๙๕ (๖๗.๙)	๑๔ (๑๐.๐)	๐	๐	๔.๑๒
๔. ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	๔๖ (๓๒.๙)	๘๘ (๖๒.๙)	๖ (๔.๓)	๐	๐	๔.๒๙
๕. การเข้ารับการอบรมทำให้มีความรู้ที่จำเป็นต่อการทำหน้าที่	๕๗ (๔๐.๗)	๗๗ (๕๕.๐)	๖ (๔.๓)	๐	๐	๔.๓๖
๖. ในการปฏิบัติหน้าที่ได้รับคำปรึกษาหรือการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์	๓๖ (๒๕.๗)	๘๔ (๖๐.๐)	๑๙ (๑๓.๖)	๑ (๐.๗)	๐	๔.๑๑
๗. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ	๔๙ (๓๕.๐)	๗๙ (๕๖.๔)	๑๒ (๘.๖)	๐	๐	๔.๒๖
๘. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม	๔๗ (๓๓.๖)	๘๓ (๕๙.๓)	๑๐ (๗.๑)	๐	๐	๔.๒๖

ระดับความพึงพอใจของพัฒนาการอำเภอที่มีต่อโครงการพัฒนาบุคลากรฯ มีความพึงพอใจในระดับมากทุกรายการ โครงการฝึกอบรมทำให้ได้พัฒนาตนเอง การเข้ารับการอบรมทำให้มีความรู้ที่จำเป็นต่อการทำหน้าที่

ความไม่พึงพอใจต่อโครงการพัฒนาบุคลากรฯ คือ การอบรมบุคลากรในแต่ละปีมีน้อยครั้งเกินไป ควรเพิ่มความถี่ในการอบรมอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง

ตารางที่ ๔-๒๖ ปัญหาอุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน
(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

n = ๑๔๐

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
๑) ปัญหางบประมาณ	๗๐	๕๐.๐
๒) บุคลากรไม่เพียงพอ	๙๖	๖๘.๖
๓) ขาดวัสดุอุปกรณ์	๓๓	๒๓.๖
๔) ขาดความรู้ความเข้าใจในงาน	๒๔	๑๗.๑
๕) ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	๒๖	๑๘.๖
๖) ความร่วมมือของประชาชน	๒๗	๑๙.๓
๗) ระยะเวลาในการทำงานน้อย	๑๐๐	๗๑.๔
๘) ขาดเทคโนโลยีที่ช่วยทำงาน	๔๘	๓๔.๓
๙) ขาดผู้ให้คำปรึกษา	๑๙	๑๓.๖
๑๐) ขาดขวัญกำลังใจ	๓๐	๒๑.๔
๑๑) อื่น ๆ	๗	๕.๐

ปัญหาอุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ที่พบ ๓ ลำดับแรกคือ ระยะเวลาในการทำงานน้อย ร้อยละ ๗๑.๔ บุคลากรไม่เพียงพอ ร้อยละ ๖๘.๖ และปัญหา งบประมาณ ร้อยละ ๕๐.๐ นอกจากนี้ยังพบปัญหาขาดเทคโนโลยีที่ช่วยทำงาน ร้อยละ ๓๔.๓ ขาดขวัญกำลังใจในการทำงาน ร้อยละ ๒๑.๔

ผลการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาบุคลากรฯ ในประเด็นสำคัญต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ ในการปรับปรุงและพัฒนาโครงการ พัฒนางาน และพัฒนาตนเอง ของผู้เข้ารับการอบรมในโครงการฯ ดังต่อไปนี้

๑. ผลที่เกิดจากการอบรม

พัฒนาการอำเภอที่อบรมมีโครงการริเริ่มเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และ Agenda กรมการพัฒนา ชุมชนอย่างน้อยหนึ่งโครงการหรือหนึ่งกิจกรรม มีพัฒนาการอำเภอจำนวน ๒ คน ที่ไม่มีโครงการริเริ่มใหม่ โดย ให้เหตุผลว่า ทำงานตามแผนซึ่งมีภาระงานประจำที่ต้องทำมากอยู่แล้ว

โครงการที่มีการริเริ่ม ได้แก่

- โครงการสร้างพัฒนากลุ่มอาชีพ ในการขับเคลื่อนสัมมาชีพชุมชน
- โครงการพัฒนาต่อยอดสัมมาชีพชุมชนสู่มาตรฐาน OTOP
- โครงการขับเคลื่อนค่านิยมองค์กร สพอ.เด่นชัย
- โครงการพัฒนาสัมมาชีพ ๓ เรื่อง คือ การแปรรูปกอก ข้าวอินทรีย์ การท่องเที่ยวชุมชนบ้านกรวด เนื่องจากมีแหล่งอารยธรรม คือ เตาเผาโบราณ ฝั่งร้อยริ่ง แหล่งหินตัดที่สร้างเขาพนมรุ้ง เป็นโครงการที่เริ่มดำเนินการ

- โครงการส่งเสริมกลุ่มการเลี้ยงนกระทา ให้ความรู้เรื่องการจัดตั้งกลุ่มด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน โครงการพัฒนาสินค้า OTOP ผ้าอ้อมที่เย็บจากดินภูเขาไฟ ส่งเสริมการออกแบบโดยความร่วมมือกับอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏฯ
- โครงการตลาดนัดสัมมาชีพ เพื่อให้กลุ่มที่ได้รับการส่งเสริมสัมมาชีพได้มีตลาดวางสินค้าจำหน่าย ได้มีพื้นที่ในการสาธิต การจัดนิทรรศการ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
- โครงการอบรมพัฒนาการเรื่องการขับเคลื่อนโครงการสัมมาชีพชุมชน เพื่อจัดกลุ่มอาชีพและสร้างปราชญ์ชุมชน

๒. การดำเนินงานของพัฒนาการอำเภอที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ ๔-๒๗ กิจกรรมที่พัฒนาการอำเภอดำเนินงานตามกลยุทธ์ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

กลยุทธ์	กิจกรรม
๑. สร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ	๑. ประชุมผู้เกี่ยวข้องสร้างความรู้ความเข้าใจ ๒. สร้างผู้นำปราชญ์ชุมชน ด้วยการให้ความรู้ผู้นำสัมมาชีพตามปราชญ์ในท้องถิ่น และทรัพยากรท้องถิ่น เช่น กระเป๋าแพชั่น ไม้กวาด ผ้าอ้อมดินภูเขาไฟ ทอผ้าไหม การทำไวน์มัลเบอร์รี่ การทำผ้าต้นมือ การปลูกใบพลู การปลูกพริกไทยแซมต้นยางพารา การเลี้ยงไก่ดำ การทำไข่เค็มสมุนไพร การทำดอกไม้จัน
๒. พัฒนาเครื่องมือเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน	๑. บันทึกความรู้ในการประกอบอาชีพของปราชญ์ชุมชน เพื่อจัดทำเป็นคู่มือในการประกอบอาชีพแต่ละอาชีพ ๒. จัดศูนย์เรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการขับเคลื่อนสัมมาชีพ ๓. จัดเตรียมเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ในการสร้างอาชีพ ๔. จัดหาวิทยากรให้ความรู้เรื่องอาชีพ ๕. ส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เพื่อแลกเปลี่ยนวิธีคิดและความรู้สร้างกลุ่มที่เข้มแข็งในการผลิตสินค้า
๓. ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	บูรณาการหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ประชาชน ร่วมกันพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การร่วมสร้างอาชีพในชุมชน การจัดตลาดนัดชุมชน การประชาสัมพันธ์สินค้า
๔. พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน	๑. เน้นการทำงานให้ชุมชนได้เป็นผู้ขับเคลื่อน ให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิด ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ สร้างชุมชนเข้มแข็งให้ได้ก่อน ๒. ส่งเสริมการรวมกลุ่มในชุมชน เช่น สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ๓. ส่งเสริมในการบริหารจัดการกลุ่มและสร้างอาชีพให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ทั้งกลุ่มสัมมาชีพ กลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP

ตารางที่ ๔-๒๗ (ต่อ)

กลยุทธ์	กิจกรรม
	๔. นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการทำงานและส่งเสริมให้ประชาชนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต “ประชาชนได้รับการจัดสรรพื้นที่ทำกิน เนื่องจากเป็นนิคมสร้างตนเอง เข้าไปส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกยางพารา ผลไม้ เลี้ยงไก่ ทำสวนผัก จากพื้นที่ ๕ ไร่ จึงเสมือนมี ๑๕ ไร่ โดยทางอำเภอได้มีวาระ “เยี่ยมเยียนยามเย็นโดยส่วนราชการ” เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชน”
๕. บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน	๑. เตรียมความพร้อมระบบข้อมูลสารสนเทศของชุมชน โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้จัดเก็บและผู้บันทึก ๒. ใช้ข้อมูล จปฐ. เป็นหลักในการพัฒนาชุมชน นำข้อมูลจากฐานข้อมูล จปฐ. และรายงานที่ส่งกรมการพัฒนาชุมชน มาวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนและเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนงานตามแผนยุทธศาสตร์ ๓. ใช้เทคโนโลยีมาช่วยการทำงานโดยเฉพาะการติดต่อสื่อสาร การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสำนักฯ ทางเว็บไซต์
๖. เพิ่มศักยภาพผู้ผลิตผู้ประกอบการ	๑. ฝึกอบรมผู้ประกอบการให้มีทักษะความรู้ความสามารถ ๒. ส่งเสริมการตลาด ๓. ติดตามสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ ๔. จัดหาวิทยากรให้ความรู้ในการยกระดับคุณภาพสินค้า เช่น การทำบรรจุภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ๕. หาช่องทางในการยกระดับผลิตภัณฑ์ให้ผ่านมาตรฐาน ออ. อาหาร Halal
๗. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม	๑. การใช้สื่อสารสนเทศ และสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ โดยติดต่อวิทยากรมาให้ความรู้ ๒. คัดเลือกผลิตภัณฑ์เข้าร่วมพัฒนา
๘. ส่งเสริมช่องทางการตลาด	๑. ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ตลาดนัดชุมชนวันพระราชวัง ตลาดนัดอำเภอเคลื่อนที่ ให้ความรู้เรื่องตลาดออนไลน์ ในการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า จัดให้มีการนำสินค้าออกแสดงในมหาวิทยาลัยใกล้เคียงที่จัดงานแสดงสินค้า ๒. ประชาชนมีทักษะการหาช่องทางการตลาดผ่าน social network ๓. ประสานความร่วมมือกับบริษัทค้าปลีก เช่น ห้าง Lotus ห้าง Big C ฝากขายสินค้าซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยสินค้าที่ผลิตจะต้องมีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาด

ตารางที่ ๔-๒๗ (ต่อ)

กลยุทธ์	กิจกรรม
๙. พัฒนาระบบการจัดการและการเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน	๑. ให้ความรู้เรื่องการจัดการหนี้ ๑ ครีวเรือน ๑ สัญญา แต่หลายพื้นที่ยังไม่สำเร็จ เพราะประชาชนเป็นหนี้อยู่ทุกกองทุนในชุมชน ๒. สนับสนุนให้เข้าถึงแหล่งทุนของกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีกลุ่มใหญ่ ๓. สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน

๓. การนำความรู้จากการอบรมมาใช้

ผู้เข้ารับการอบรมระบุว่า มีการนำความรู้จากการอบรมมาใช้นี้

๑. นำแนวทาง PC CANVAS มาประยุกต์หรือปรับใช้เพื่อการวางแผนงานด้านการพัฒนาอาชีพและผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน เป็นพี่เลี้ยงและร่วมประเมินผลวิธีการดำเนินการร่วมกับประชาชนในพื้นที่ โดยประยุกต์ให้ง่าย

๒. นำความรู้มาปรับปรุงการทำงานได้เทคนิคการทำงาน ได้แก่ การถอดองค์ความรู้โดยใช้ Mapping ทำให้เห็นความเชื่อมโยงในการทำงาน ๑ เรื่อง จบในแผ่นเดียว

๓. จากการฟังวิทยากรที่เป็นผู้ประกอบการ ทำให้ได้ความรู้เรื่องการตลาด การกำหนดราคาสินค้า การเข้าถึงผู้บริโภค มาให้คำแนะนำประชาชนที่มีการสร้างผลิตภัณฑ์

๔. นำความรู้มาใช้ในการส่งเสริมกลุ่มสัมมาชีพให้เข้มแข็ง

๕. นำความรู้เรื่องประชารัฐมาใช้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากโดยความร่วมมือกับหน่วยงานภาคเอกชน มหาวิทยาลัย ประชาชน เช่น การทำมันสำปะหลังทอด

ตารางที่ ๔-๒๘ การนำความรู้มาใช้ของพัฒนาการอำเภอที่ได้รับการอบรม

ความรู้	สิ่งที่นำมาใช้
๑. ทิศทางการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยแนวคิด Thailand ๔.๐	๑. กลยุทธ์การสร้างเสริมความเข้มแข็งภายใน การพัฒนาที่เน้นการระเบิดจากภายในสู่ภายนอก สร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ๒. การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งผ่านโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์ ๓. นำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ๔. แนะนำให้ประชาชนค้นหาความรู้จากอินเทอร์เน็ต เช่น การหาความรู้เรื่องการเลี้ยงนกกกระโทก ที่กลุ่มเลี้ยงนกกกระโทกได้ค้นคว้าความรู้จากอินเทอร์เน็ตแล้วนำมาทดลองใช้ ผลที่เกิดจากการเรียนรู้นำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อหาวิธีการเลี้ยงที่ทำให้ไข่มีคุณภาพ ค้นหาวีธีผลิตอาหารนกเองเพื่อลดต้นทุนการผลิตอาหารนก
๒. ความรู้เกี่ยวกับ Agenda กรมการพัฒนาชุมชน ๒๐๑๗	นำความรู้มาใช้ในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ คือ ๑. พัฒนาผู้นำ ปราชญ์ชุมชน เพื่อให้เป็นผู้สามารถถ่ายทอดอาชีพได้ ๒. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชนในการประกอบอาชีพ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๓. นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมาถ่ายทอดให้กับบุคลากรงานพัฒนาชุมชนระดับอำเภอให้ทำงานประสานกันเป็นทีม
๓. ความรู้ความสามารถในการพัฒนางานขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากภายใต้กลไกประชารัฐ	๑. ประสานงานเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชน โดยพิจารณาร่วมกันคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพเพื่อสร้างอาชีพในชุมชน เช่น กลุ่มทำมิด ต.ร่องพอง อ.เมืองฯ จ.แพร่ โดยประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน โดยคิดริเริ่มและขับเคลื่อนโดยผู้นำชุมชนเป็นหลัก หน่วยงานรัฐมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มแปรรูปผลผลิต ๒. นำมาใช้ในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก นับว่าเป็นนโยบายที่ดี ทำให้เกิดความตื่นตัวทุกภาคส่วนการ ขอความร่วมมือในการทำงานก็ง่ายมากขึ้น โดยมีเป้าหมายสุดท้าย คือ ประชาชนมีรายได้ มีความสุข ประชาชนมีความตื่นตัวในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
๔. สามารถวางระบบการควบคุมภายในและบริหารความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ความรู้หลายเรื่องเป็นเรื่องที่มีความรู้อยู่แล้ว แต่เป็นการฟื้นฟูความรู้ เรียนรู้จากกรณีศึกษาที่วิทยากรนำมายกตัวอย่าง โดยความรู้ที่นำมาใช้มากที่สุด เรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายการเดินทาง ทำให้มั่นใจในการทำงานมากขึ้นว่าอะไรคือความเสี่ยง ทำให้ลดความเสี่ยงได้
๕. การบริหารความเสี่ยงค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม	ความรู้ที่นำมาใช้มากที่สุด เรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายการเดินทาง เกิดความมั่นใจในการทำงานมากขึ้น ว่าอะไรคือความเสี่ยงทำให้ลดความเสี่ยงได้
๖. การบริหารความเสี่ยงการจัดซื้อจัดจ้าง	เป็นความรู้ที่นำมาใช้มากที่สุด เรื่องการจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายการเดินทาง ทำให้มั่นใจในการทำงานมากขึ้น ว่าอะไรคือความเสี่ยงทำให้ลดความเสี่ยงได้

๔. ผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเองและต่อการทำงานจากการเข้าร่วมโครงการ โครงการพัฒนาบุคลากรฯ

๑. มีความมั่นใจในการทำงาน
๒. มีความรู้ใหม่เรื่องกลยุทธ์ ส่วนเรื่องอื่นเคยอบรมและเคยทำมาบ้างแล้ว การอบรมทำให้ “*เติมเต็มความรู้ที่ยังขาดอยู่*”
๓. ความรู้การบริหารความเสี่ยง เช่น งานพัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง หากไม่มีความรู้อาจผิดพลาดได้ ทางพัฒนาชุมชนอำเภอไม่มีเจ้าหน้าที่โดยตรง พัฒนาการต้องทำเอง แล้วให้หน่วยงานอื่นมาตรวจสอบ
๔. มีความรู้เรื่องกฎหมายเนื่องจากกองทุนต่าง ๆ ต้องรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง รู้เรื่องพระราชรัฐสภาคี
๕. มีความมั่นใจในการทำงานร่วมกับชาวบ้านมากขึ้น และสามารถประเมินแนวทางหรือปรับเปลี่ยนวิธีการส่งเสริมชุมชนเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากดีขึ้นกว่าเดิม
๖. ความรู้จากการเข้าร่วมการฝึกอบรม นำมาขยายผลสู่การสอนให้กลุ่ม OTOP มีแผนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ มีระบบการบริหารจัดการกลุ่ม มีช่องทางการตลาดที่เพิ่มขึ้น
๗. ความรู้จากการเข้าร่วมการฝึกอบรม นำมาขยายผลสู่กลุ่มมีแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มให้มีความเข้มแข็งขึ้น เกิดการวิเคราะห์ทุนในชุมชน และเกิดการเกื้อกูลและพึ่งพาทรัพยากรในชุมชนมากขึ้น

๕. ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาบุคลากรฯ

๕.๑ ด้านเนื้อหาสาระและกิจกรรมการอบรม

ในภาพรวมมีความพึงพอใจเนื้อหาการอบรม ผู้เข้าอบรมพึงพอใจในเนื้อหาการอบรมมากในเรื่องการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก การเชิญวิทยากรภาคธุรกิจมาให้ความรู้เรื่องการทำการตลาดซึ่งเป็นเรื่องใหม่ และนำความรู้มาใช้ในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากได้ แต่ช่วงเวลาในการอบรมทำงานหยุดชะงักควรปรับเวลาให้เหมาะสม

เนื้อหาการอบรมเป็นการเติมเต็มในส่วนที่ยังขาด มีความสอดคล้องกับชื่อหลักสูตร คือ “*เสริมสมรรถนะ*”

เนื้อหาเรื่องระเบียบราชการในการเดินทาง การจัดซื้อจัดจ้าง งานพัสดุ พัฒนาการบางคน เห็นว่าเป็นการฟื้นฟูความรู้ และบางคนมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่เก่าที่มามีความรู้อยู่แล้ว เนื้อหานี้ควรจัดอบรมในบุคลากรบรรจุใหม่มากกว่า

กิจกรรมการอบรมควรเน้น กรณีศึกษา การยกตัวอย่างที่เป็นไปได้ทางปฏิบัติ

๕.๒ ด้านความเป็นประโยชน์ ความคุ้มค่าที่ได้รับการอบรม

คุ้มค่ามาก เพราะนำมาประยุกต์ในการทำงานแล้วเห็นผล ทำงานมีเป้าหมายมากขึ้น มีปริมาณงานตามเป้าหมาย ทำงานได้ละเอียดขึ้น เจาะลึกมากขึ้น เช่น โครงการสัมมาชีพนีมีการเจาะลึกในพื้นที่

๖. ความต้องการในการพัฒนาตนเองของพัฒนาการอำเภอ

๑. ส่วนใหญ่พัฒนาการอำเภอต้องการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง โดยอบรมในพื้นที่แต่ใช้วิทยากรที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ตรงตามเนื้อหา

๒. หลักการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

๓. การคิดเชิงกลยุทธ์ การวางแผนกลยุทธ์ การแปลงกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ ควรส่งเสริมพัฒนาการอำเภอซึ่งเป็นหัวหน้างานได้มีความคิดเชิงกลยุทธ์ให้มากที่สุด เช่น กลยุทธ์การเลือกประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ควรเลือกคนที่มีคุณลักษณะพร้อมที่จะพัฒนา สร้างแกนนำในชุมชนได้ จะช่วยงานเจ้าหน้าที่ได้มาก

๔. การพัฒนาคนรุ่นใหม่มีความจำเป็น ควรใช้ระบบพี่เลี้ยงที่เป็นตัวแบบที่ดี (Role model) ในรูปแบบ “On the Job Training” พี่เลี้ยงควรมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร ไม่กดดันมากเกินไป เพื่อให้คนทำงานรุ่นใหม่รักงานพัฒนาชุมชน สร้างแรงบันดาลใจให้มุ่งมั่นเสียสละเพื่อสังคม น้อมนำแนวทางของในหลวงรัชกาลที่ ๙ มาใช้ในการทำงาน

๕. การจัดการอบรมพัฒนาบุคลากรขอให้มีความรู้ใหม่ ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มาอบรมพัฒนาการอำเภอให้สามารถนำความรู้มาใช้ได้จริง ไม่ควรเป็นการอบรมเพียงให้วิเคราะห์ปัญหาแต่ไม่มีแนวทางแก้ไข ผู้เข้ารับการอบรมต้องการความรู้จากวิทยากรที่มีประสบการณ์มากกว่าการมาแลกเปลี่ยนความรู้กันเอง เพราะปกติก็ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานระหว่างกันอยู่แล้ว

๗. ปัญหาอุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

๑. บุคลากรไม่เพียงพอ ปริมาณงานมาก โดยมีงานที่ต้องดำเนินการตามแผนและงานอื่น ๆ เพราะการทำงานในระดับพื้นที่มีงานที่ไม่ตรงตามภาระงานประจำมาก

๒. งบประมาณเพียงพอแต่การเบิกจ่ายไม่สอดคล้องกับเวลาในการปฏิบัติงานและการรายงานความก้าวหน้า มักได้งบประมาณมาอย่างกระชั้นชิดมีเวลาในการทำงานน้อย ต้องเร่งทำให้เสร็จตามเวลาจึงอาจทำให้ผลงานที่ได้ด้อยประสิทธิภาพ

๓. เวลาในการทำงานน้อยเกินไป เนื่องจากงานพัฒนาชุมชนเป็นงานกระบวนการ การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้ ความตระหนัก เข้าใจ และร่วมมือในการทำงาน เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการสร้างเสริม แต่การดำเนินงานในพื้นที่มักจะเป็นการทำงานเวลาที่กระชั้นชิดเกี่ยวพันกับเรื่องการใช้งบประมาณจึงทำให้งานไม่เกิดผลเท่าที่ควร

๔. ความร่วมมือของประชาชนบางพื้นที่ไม่ดี เนื่องจากสังคมเปลี่ยนไปเป็นสังคมเมือง บ้านจัดสรรใหม่ ๆ เกิดขึ้นจากการมีทางด่วนมาลง ประชาชนจึงไม่ค่อยสนใจร่วมกิจกรรม แต่ทางเจ้าหน้าที่พยายามเข้าไปสร้างความคุ้นเคย

๕. บุคลากรมีการโยกย้ายบ่อย ทำให้การสร้าง ความคุ้นเคยกับประชาชนไม่ต่อเนื่อง

๖. บุคลากรบางคนขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสังคม วัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของประชาชน ทำให้การทำงานเข้าถึงประชาชนยาก

๘. ปัจจัยความสำเร็จในการทำงานตามความคิดเห็นของบุคลากรที่ปฏิบัติงาน

๑. ความต่อเนื่องของนโยบาย เพราะการสร้าง ความเข้าใจกับประชาชนในแต่ละเรื่องต้องใช้เวลาระตุ้นให้เข้าใจสามารถคิดได้จนปฏิบัติได้ด้วยตนเอง และสามารถขยายผลต่อยอดความรู้ การปรับเปลี่ยนนโยบายบ่อยทำให้ไม่เกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติ ประชาชนจะไม่ร่วมมือ

๒. คุณลักษณะภายในบุคลากรเอง การทำงานต้องใกล้ชิดประชาชน มีความจริงใจ ทำงานด้วยจิตใจที่มุ่งมั่น เสียสละเพื่อสังคม มีความรักในอาชีพ มีเลือดพัฒนาชุมชนในตัว

๓. บุคลากรเพียงพอกับปริมาณงาน

๔. มีเวลาที่เหมาะสมในการดำเนินงานและสอดคล้องกับเวลาที่หน่วยงานในพื้นที่ได้รับงบประมาณ

๕. ฝ่ายนโยบายควรรับฟังเสียงสะท้อนปัญหาในการทำงานของบุคลากรในพื้นที่ และมีการพัฒนาปรับปรุงการทำงานจากเสียงนั้น

๖. ผู้นำชุมชนเข้มแข็งร่วมมือกับเจ้าหน้าที่

๗. ความร่วมมือของประชาชน เครือข่ายเข้มแข็ง ร่วมมือร่วมใจ ความเข้มแข็งของกลุ่มที่มีอยู่ในชุมชน จะทำให้งานพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ ดังที่พัฒนาการอำเภอบางละมุงกล่าวว่า

“ชุมชนตะเคียนเตี้ย เขามีความเข้มแข็งในการร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน มีงานอะไรก็จะมีส่วนร่วม วันนี้กลุ่มแม่บ้านก็จัดน้ำดื่มสมุนไพร ขนมทองพลับ วันใบเตยผลไม้ ที่กลุ่มแม่บ้านทำจำหน่ายนำมาต้อนรับ มีการแสดงลำตัดกล่าวถึงของดีและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แขกรับชม แม้พัฒนาการอำเภอเพิ่งย้ายมาเพียง ๔ เดือน ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ทำให้ไม่หนักใจในการทำงาน นับเป็นชุมชนเข้มแข็งอีกแห่งหนึ่ง”

๘. สร้างคุณค่าในตนเองและความภูมิใจให้เกิดกับประชาชน การทำงานเพื่อชุมชน สังคม ไม่มีค่าตอบแทนแต่ได้ความภาคภูมิใจ เช่น การได้เข้าเฝ้าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ การประกวดได้โล่รางวัล

๙. ประชาชนมีความขยันขันแข็งพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง

๑๐. การมีเวทีให้ประชาชนได้แสดงผลงาน เช่น เวทีการประกวดผลงาน เป็นการสร้างความร่วมมือ การกระตุ้นให้ทั้งบุคลากรและประชาชนมีความตื่นตัว เป็นการวัดประเมินการมีส่วนร่วม เพราะกว่าจะได้ผลงานมาหนึ่งชิ้น ต้องผ่านกระบวนการสร้างความเข้มแข็ง การนำมาประกวดเกิดการเรียนรู้ มีการให้ข้อเสนอแนะต่อเติมความรู้ นับว่าเป็นการเรียนรู้ร่วมกันที่ดี และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาต่อยอดในเรื่องนั้น หรือขยายผลเชิงพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

๙. ข้อเสนอแนะต่อกรมการพัฒนาชุมชน

๙.๑ ข้อเสนอแนะต่อโครงการพัฒนาบุคลากรฯ

๑. ควรมีหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาการอำเภอปีละ ๒ ครั้ง

๒. ควรลดเนื้อหาในการอบรมลง เลือกแต่เรื่องที่สำคัญและเรื่องใหม่ที่เป็นต่อการปฏิบัติงานในยุคประเทศไทย ๔.๐ เพราะการที่เนื้อหาการอบรมมากทำให้เวลาในการอบรมแต่ละวันยาวนานเกินไป พัฒนาการอำเภอมีความแตกต่างของวัย จึงมีข้อจำกัดในการรับความรู้หากเวลายาวนานเกินไปในแต่ละวัน

๓. กิจกรรมการอบรมควรเน้นกรณีศึกษา ตัวอย่างการปฏิบัติงานที่มีความเป็นไปได้

๔. ควรแยกหลักสูตรการบริหารความเสี่ยงออกมา เนื้อหานี้เหมาะสำหรับการอำเภอที่ต้องการฟื้นฟูความรู้

๕. การอบรมในบางเรื่องมีค่าวิทยากรสูงจากภาคเอกชน ซึ่งบุคลากรของกรมฯ ที่มีศักยภาพสามารถที่จะถ่ายทอดให้เข้ากับระบบงานของราชการได้ ภาคเอกชนควรเป็นวิทยากรที่มาเปิดโลกทัศน์ให้ แต่กระบวนการออกแบบการขับเคลื่อนงานควรจะเป็นบุคลากรของกรมฯ เพื่อให้สอดคล้องกับงานภายในพื้นที่

๖. การจัดฝึกอบรมทั่วประเทศพร้อมกัน และเร่งรัดให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนดทำให้เจ้าหน้าที่วิทยากรที่เชี่ยวชาญไม่ทั่วถึงทุกศูนย์ฝึกอบรม ทำให้ขาดโอกาสในการรับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญที่เป็นมืออาชีพ

๙.๒ ข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์

๑. กรมการพัฒนาชุมชน ควรทบทวนระบบงาน มีการวางแผนร่วมกันข้ามหน่วยงาน และพิจารณาความจำเป็นว่าเรื่องใดควรเป็นเรื่องด่วน เพื่อลดภาระการรายงาน ไม่ให้พื้นที่เกิดความซ้ำซ้อนในระดับผู้ปฏิบัติในพื้นที่

๒. บูรณาการงานที่ซ้ำซ้อนกับกระทรวงอื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในพื้นที่

๓. บูรณาการภายในกรมการพัฒนาชุมชน ควรบูรณาการโครงการที่เกี่ยวข้องกัน ลดจำนวนโครงการลง การสั่งการหรือการทำโครงการใด ๆ ควรเชื่อมโยงบูรณาการระหว่างสำนักฯ หรือระหว่างกรมฯ เพราะผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และประชาชนเป็นกลุ่มเป้าหมายเดียวกัน

๔. การรายงานข้อมูล ควรลดภาระการให้ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ส่งข้อมูลที่ซ้ำซ้อน ควรใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลที่มีอยู่ในระบบคอมพิวเตอร์ หรือประสานงานระหว่างสำนักฯ ในการใช้ข้อมูลร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อลดภาระกับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่

๕. รับฟังเสียงสะท้อนปัญหาในการทำงานของบุคลากรในพื้นที่ และมีการพัฒนาปรับปรุงการทำงานจากเสียงสะท้อนนั้น

๖. กรมการพัฒนาชุมชนมีโครงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์หลายโครงการ ในทางปฏิบัติสามารถทำได้ทุกเรื่องแต่ไม่โดดเด่น ดังนั้นทางกรมการพัฒนาชุมชนควรพิจารณางานที่สามารถขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ที่โดดเด่นและสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างตรงประเด็น เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทุ่มเทงานที่สำคัญอย่างแท้จริง โครงการสำคัญที่ควรเน้นในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่ โครงการเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน เป็นต้น

ผลการสอบถามผู้รับผิดชอบระดับจังหวัดถึงการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

ตารางที่ ๔-๒๙ ข้อมูลพื้นฐานของผู้รับผิดชอบระดับจังหวัดเกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

n = ๒๖

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ตำแหน่ง		
พัฒนาการจังหวัด	๗	๒๖.๙
หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์	๘	๓๐.๘
นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ	๑๑	๔๒.๓

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามที่รับผิดชอบระดับจังหวัด เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการมากที่สุด ร้อยละ ๔๒.๓ รองลงมา เป็นหัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์ ร้อยละ ๓๐.๘

ตารางที่ ๔-๓๐ การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนในจังหวัด

n = ๒๖

การดำเนินงาน	ได้ทำ จำนวน (ร้อยละ)	ไม่ได้ทำ จำนวน (ร้อยละ)
๑. สร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ	๒๔ (๙๒.๓)	๒ (๗.๗)
๒. พัฒนาเครื่องมือเสริมสร้างสัมมาชีพชุมชน	๒๒ (๘๔.๖)	๔ (๑๕.๔)
๓. ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	๒๖ (๑๐๐.๐)	๐
๔. พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน	๒๓ (๘๘.๕)	๓ (๑๑.๕)
๕. บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน	๒๓ (๘๘.๕)	๓ (๑๑.๕)
๖. เพิ่มศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ	๒๕ (๙๖.๒)	๑ (๓.๘)
๗. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม	๒๔ (๙๒.๓)	๒ (๗.๗)
๘. ส่งเสริมช่องทางการตลาด	๒๔ (๙๒.๓)	๒ (๗.๗)
๙. พัฒนาระบบการจัดการและการเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน	๒๒ (๘๔.๖)	๔ (๑๕.๔)

การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนในจังหวัด ที่มีมากที่สุดคือ ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ร้อยละ ๑๐๐ รองลงมาเพิ่มศักยภาพผู้ผลิตผู้ประกอบการ ร้อยละ ๙๖.๒ นอกจากนี้มีการดำเนินการเกินร้อยละ ๘๐ ทุกรายการ

ตารางที่ ๔-๓๑ ผลการประเมินระดับความสำเร็จผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

n = ๒๖

ยุทธศาสตร์	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	คะแนนเฉลี่ย
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้	๖ (๒๓.๑)	๑๘ (๖๙.๒)	๒ (๗.๗)	๐	๐	๔.๑๕
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว	๗ (๒๖.๙)	๑๕ (๕๗.๗)	๔ (๑๕.๔)	๐	๐	๔.๑๒
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล	๐	๑๙ (๗๓.๑)	๕ (๑๙.๓)	๑ (๓.๘)	๑ (๓.๘)	๓.๖๒
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง	๒ (๗.๗)	๑๙ (๗๓.๑)	๔ (๑๕.๔)	๐	๑ (๓.๘)	๓.๘๑

ผลการประเมินระดับความสำเร็จผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ตามความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบระดับจังหวัดพบว่า ยุทธศาสตร์ที่มีความสำเร็จมากที่สุดคือยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ มีความสำเร็จระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย ๔.๑๕) รองลงมายุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว ความสำเร็จระดับมาก (คะแนนเฉลี่ย ๔.๑๒) ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง ส่วนยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาลมีความสำเร็จน้อยที่สุด (คะแนนเฉลี่ย ๓.๖๒)

ตารางที่ ๔-๓๒ ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน
(ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

n = ๒๖

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
๑) งบประมาณ	๓	๑๑.๕
๒) บุคลากรไม่เพียงพอ	๑๒	๔๖.๒
๓) ขาดวัสดุอุปกรณ์	๐	๐
๔) ความรู้ความเข้าใจในงาน	๓	๑๑.๕
๕) ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	๑	๓.๘
๖) ความร่วมมือของประชาชน	๕	๑๙.๒
๗) ระยะเวลาในการทำงานน้อย	๒๑	๘๐.๘
๘) เทคโนโลยีที่ช่วยทำงาน	๐	๐
๙) ขาดผู้ให้คำปรึกษา	๐	๐
๑๐) ขาดขวัญกำลังใจ	๑	๓.๘
๑๑) อื่น ๆ คือ ๑) ภาระงานอื่นที่มาแทรกมีมาก ทำให้งานประจำ ขาดประสิทธิภาพ ๒) มีงบประมาณหลายแหล่ง ทำให้ไม่ทัน ได้คุณภาพ น้อย ๓) ระยะเวลาในการดำเนินงานไม่สอดคล้องกับ กระบวนการและวิถีชีวิตของคนในชุมชน	๓	๑๑.๕

ผู้รับผิดชอบระดับจังหวัดมีความเห็นใกล้เคียงกับพัฒนาการอำเภอ ถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ พบปัญหามากที่สุดคือ ระยะเวลาในการทำงานน้อย ร้อยละ ๘๐.๘ รองลงคือ บุคลากรไม่เพียงพอ ร้อยละ ๔๖.๒ และขาดความร่วมมือของประชาชน ร้อยละ ๑๙.๒

ตอนที่ ๓ การตัดสินผลการประเมินโครงการตามเกณฑ์

๑) การตัดสินผลการประเมินโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในภาพรวมทั้งประเทศ มีการดำเนินงานได้ตามแผนการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ ๔-๓๓ แผนและผลการดำเนินงานทั้งประเทศที่ประเมินโดยกรมการพัฒนาชุมชน

ตัวชี้วัดตามเอกสารงบประมาณ	เป้าหมายการดำเนินงาน	ผลการดำเนินงาน		ดำเนินการไตรมาส
		จำนวน	ร้อยละ	
ตัวชี้วัดที่ ๑ จำนวนแผนชุมชนระดับตำบล มีการนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ	๖,๐๙๕ ตำบล	๖,๐๙๕ ตำบล	๑๐๐	๑
ตัวชี้วัดที่ ๒ จำนวนประชาชนที่ได้รับการส่งเสริมอาชีพ	๔๗๑,๗๘๐ ราย/ครัวเรือน	๔๗๑,๗๘๐ ราย/ครัวเรือน	๑๐๐	๑ - ๒
ตัวชี้วัดที่ ๓ จำนวนกลุ่มอาชีพที่ได้รับการพัฒนา	๒,๓๖๐ กลุ่ม	๒,๑๑๓ กลุ่ม	๘๙.๕๓	๓ - ๔

จากการติดตามผลการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชนในภาพรวมทั้งประเทศ พบว่า มีผลการดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายร้อยละ ๑๐๐ คือ จำนวนแผนชุมชนระดับตำบล มีการนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ และจำนวนประชาชนที่ได้รับการส่งเสริมอาชีพ ส่วนจำนวนกลุ่มอาชีพที่ได้รับการพัฒนามีร้อยละ ๘๙.๕๓ ยังไม่บรรลุเป้าหมาย

ตารางที่ ๔-๓๔ การตัดสินผลการประเมินโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

มิติ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลการประเมิน		
			ผลดำเนินงานของกรมฯ	ผลการศึกษาของผู้ประเมิน	ระดับคุณภาพ
ประสิทธิภาพ	ปริมาณงานที่ดำเนินการเทียบกับแผน	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	✓ ๑๐๐	ดีมาก
	ระดับความพึงพอใจของประชาชน	๓.๕๑ ขึ้นไปจาก ๕ คะแนน	-	✓ ๔.๒๗	ดี
ประสิทธิผล	จำนวนครัวเรือนที่มีสัมมาชีพเพิ่มขึ้น	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	✓ ๘๘.๓	ดีมาก
ผลกระทบ	ระดับของผลกระทบเชิงคุณภาพ	ระดับดี	-	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกรายการ	ดีมาก

ตารางที่ ๔-๓๔ (ต่อ)

มิติ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลการประเมิน		
			ผลดำเนินงาน ของกรมฯ	ผลการศึกษา ของผู้ประเมิน	ระดับ คุณภาพ
ความคุ้มค่า*	ความสอดคล้อง ของผลการประเมิน มิติประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผล และผลกระทบ	การดำเนินโครงการฯ มีความคุ้มค่า เนื่องจากผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการได้สร้างประโยชน์/ผู้นำสมาชิก และผลักดันให้เกิดกลุ่มสมาชิกในชุมชนตามเป้าหมายของโครงการ สร้างระบบและกลไกในการบริหารจัดการกลุ่มสมาชิกโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มและพัฒนากลุ่มของตนเองให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยเกิดการพัฒนาอาชีพเดิมหรือเกิดอาชีพเสริมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชน ยังผลให้มีรายได้ของครอบครัวที่สูงขึ้น			

๒) การตัดสินผลการประเมินโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในภาพรวมทั้งประเทศ มีการดำเนินงานได้ตามแผนการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ ๔-๓๕ แผนและผลการดำเนินงานทั้งประเทศที่ประเมินโดยกรมการพัฒนาชุมชน

ตัวชี้วัด	เป้าหมายการดำเนินงาน	ผลการดำเนินงาน		ดำเนินการ ไตรมาส
		จำนวน	ร้อยละ	
ตัวชี้วัดที่ ๕ จำนวนผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน	๗,๑๘๗ ผลิตภัณฑ์	๗,๑๘๗ ผลิตภัณฑ์	๑๐๐	๑ - ๒ ตามแผน
ตัวชี้วัดที่ ๖ จำนวนผู้ประกอบการที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของตลาด	๑๐,๔๙๖ ราย	๑๐,๔๙๖ ราย	๑๐๐	๑ - ๒ ตามแผน

จากการติดตามผลการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชนในภาพรวมทั้งประเทศ พบว่า มีผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานร้อยละ ๑๐๐ ผู้ประกอบการที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของตลาดร้อยละ ๑๐๐ และการดำเนินงานเป็นไปตามแผน

ตารางที่ ๔-๓๖ การตัดสินผลการประเมินโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

มิติ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลการประเมิน		
			ผลดำเนินงาน ของกรมฯ	ผลการศึกษา ของผู้ประเมิน	ระดับคุณภาพ
ประสิทธิภาพ	ปริมาณงาน ที่ดำเนินการ เทียบกับแผน	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	✓ ๑๐๐	ดีมาก
	ระดับความ พึงพอใจของ ประชาชน	๓.๕๑ ขึ้นไป จาก ๕ คะแนน	-	✓ ๔.๒๒	ดี
ประสิทธิผล	ตัวชี้วัด จำนวน ผลิตภัณฑ์ OTOP ระดับ ๑- ๓ ดาว/กลุ่ม ปรับตัวสู่การ พัฒนา (กลุ่มD) และยกระดับ คุณภาพ มาตรฐาน ผลิตภัณฑ์	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	X ๗๑.๓	ไม่ผ่านเกณฑ์
ผลกระทบ	ระดับของ ผลกระทบ เชิงคุณภาพ	ระดับดี	-	ผลกระทบเชิง บวกมากกว่า เชิงลบแต่มี ผลกระทบเชิง ลบ ๑ รายการ	ดี
ความคุ้มค่า	ความสอดคล้อง ของผลการ ประเมิน มิติประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผล และผลกระทบ	การดำเนินโครงการฯ มีความคุ้มค่า เนื่องจาก โครงการพัฒนา ยกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ได้สร้างความมั่นคงใน รายได้ครอบครัว ทำให้การรวมกลุ่มกันในการสร้างผลิตภัณฑ์ OTOP เกิดความเข้มแข็งทางการตลาดหรือการขายสินค้า ด้าน สังคม การมีผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ผลิตภัณฑ์ OTOP ช่วยสร้างอาชีพในชุมชนได้จึงไม่จำเป็นต้องไปทำงานที่อื่น การรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ OTOP ทำให้เกิดประโยชน์ในการประกอบ อาชีพ และไม่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม			

หมายเหตุ* ผลกระทบเชิงลบ โครงการพัฒนายกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีมาก เกิดปัญหาเรื่องการขาดตลาดรองรับ

๓) การตัดสินผลการประเมินโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

ตารางที่ ๔-๓๗ แผนและผลการดำเนินงานทั้งประเทศที่ประเมินโดยกรมการพัฒนาชุมชน

โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ (ระหว่างวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙ - วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๐)

ผลการดำเนินงาน			
จำนวนตลาดนัดชุมชนทั้งหมด		๒,๑๕๕ แห่ง	
รวมยอดผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด		๓,๘๕๖,๐๙๐ คน	
รวมยอดจำหน่ายทั้งหมด (ณ วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๙ - วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๐)		๒๒๑,๑๕๗,๖๔๒ บาท	
สรุปลักษณะการจัดตลาดนัด/แห่ง		สรุปผู้ร่วมจำหน่ายสินค้า	ราย
๑. จัดทุกวัน	๕๒๐	๑. เกษตรกร	๒๑๙,๗๔๔
๒. จัดสัปดาห์ละ ๑ - ๕ วัน	๑,๑๑๔	๒. ผู้ประกอบการ OTOP	๙๗,๔๘๓
๓. จัดเดือนละ ๑ - ๓ ครั้ง	๕๒๑	๓. ส่วนราชการ	๒,๓๖๒
รวม	๒,๑๕๕	๔. ภาคเอกชน	๒๐๐,๗๘๔
		รวม	๕๒๐,๓๗๓

จากการติดตามผลการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชน พบว่า มีผลการดำเนินงานเป็นที่น่าพอใจ และเป็นไปตามเป้าหมาย โดยมีสถานที่จัดตลาดนัด ทั้งในพื้นที่ของส่วนราชการ สถานที่สาธารณะ สถานที่เอกชนหรือแหล่งท่องเที่ยวในทุกจังหวัด จำนวน ๒,๑๕๕ แห่ง มีผู้ร่วมจำหน่ายสินค้า จำนวน ๕๒๐,๓๗๓ ราย ยอดจำหน่ายสินค้า จำนวน ๒๒๑,๑๕๗,๖๔๒ บาท และมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๓.๘๕ ล้านคน ทั้งนี้ ได้ดำเนินการจัดตลาดนัด ในลักษณะถนนคนเดิน จำนวน ๓๓ จังหวัด ๖๐ แห่ง

ประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ คือ

๑) ผู้จำหน่ายสินค้า ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชน OTOP ผู้ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค (ธงฟ้า) ขมรม มูลนิธิ ฯ ได้รับประโยชน์จากการมีแหล่งจำหน่ายสินค้าทั้งปลีกและส่ง

๒) ผู้บริโภคที่ซื้อสินค้า/เยี่ยมชมตลาดนัดชุมชน ได้บริโภคของดีราคาถูก

๓) เกิดแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจของคนในพื้นที่

ตารางที่ ๔-๓๘ การตัดสินผลการประเมินโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้
ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

มิติ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลการประเมิน		
			ผลดำเนินงาน ของกรมฯ	ผลการศึกษา ของผู้ประเมิน	ระดับคุณภาพ
ประสิทธิภาพ	ปริมาณงาน ที่ดำเนินการ เทียบกับแผน	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	✓ ๑๐๐	ดีมาก
	ระดับความ พึงพอใจของ ประชาชน	๓.๕๑ ขึ้นไป จาก ๕ คะแนน	-	✓ ๔.๑๓	ดี
ประสิทธิผล	ร้อยละที่เพิ่มขึ้น ของรายได้ จากการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชน และท้องถิ่น	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	✓ ๙๓.๗	ดีมาก
ผลกระทบ	ระดับของ ผลกระทบ เชิงคุณภาพ	ระดับดี	-	ผลกระทบ เชิงบวก มากกว่าเชิง ลบ ทุกรายการ	ดี
ความคุ้มค่า	ความสอดคล้อง ของผลการ ประเมิน มิติประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผล และผลกระทบ	การดำเนินโครงการฯ มีความคุ้มค่า เนื่องจากตลาดนัดก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ตลาดนัดช่วยให้ประชาชนได้ซื้อสินค้าราคาถูก ตลาดนัดช่วยให้มีสถานที่จำหน่ายสินค้า การมีตลาดนัดทำให้มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น การมีตลาดนัดกระตุ้นให้ประชาชนมาจับจ่ายซื้อของมากขึ้น ตลาดนัดทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น ด้านสังคม ตลาดนัดทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นเรื่องการประกอบอาชีพ การมีตลาดนัดทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้ครอบครัวมีความสุข ตลาดนัดไม่มีผลกระทบทางลบด้านสิ่งแวดล้อม			

๔) การตัดสินผลการประเมินโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้
“สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

ตารางที่ ๔-๓๙ แผนและผลการดำเนินงานทั้งประเทศที่ประเมินโดยกรมการพัฒนาชุมชน

ตัวชี้วัดตามเอกสารงบประมาณ	เป้าหมายการดำเนินงาน	ผลการดำเนินงาน		ดำเนินการไตรมาส
		จำนวน	ร้อยละ	
ตัวชี้วัดที่ ๔ จำนวนครัวเรือนที่สามารถแก้ปัญหาหนี้สิน ๑ ครัวเรือน ๑ สัญญา	๑๐,๐๐๐ ครัวเรือน	๑๒,๗๖๔ ครัวเรือน	๑๐๐ %	๒ - ๓

จากการติดตามผลการดำเนินงานของกรมการพัฒนาชุมชนในภาพรวมทั้งประเทศ พบว่า มีผลการดำเนินงานเกินเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ จำนวนครัวเรือนที่สามารถแก้ปัญหาหนี้สิน ๑ ครัวเรือน ๑ สัญญา ๑๒,๗๖๔ ครัวเรือนสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้คือ ๑๐,๐๐๐ ครัวเรือน

ตารางที่ ๔-๔๐ การตัดสินผลการประเมินโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้
“สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

มิติ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลการประเมิน		
			ผลดำเนินงานของกรมฯ	ผลการศึกษาของผู้ประเมิน	ระดับคุณภาพ
ประสิทธิภาพ	ปริมาณงานที่ดำเนินการเทียบกับแผน	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	✓ ๑๐๐	ดีมาก
	ระดับความพึงพอใจของประชาชน	๓.๕๑ ขึ้นไป จาก ๕ คะแนน	-	✓ ๔.๑๔	ดี
ประสิทธิผล	ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สิน ๑ สัญญา	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	X ๖๗.๕	ไม่ผ่านเกณฑ์
ผลกระทบ	ระดับของผลกระทบเชิงคุณภาพ	ระดับดี	-	ผลกระทบ	ดีมาก

				เชิงบวก มากกว่าเชิงลบ ทุกรายการ	
ความคุ้มค่า	ความสอดคล้อง ของผลการ ประเมิน มิติประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผล และผลกระทบ	การดำเนินโครงการฯ มีความคุ้มค่า เนื่องจากโครงการนี้ทำให้มีวินัย ในการใช้จ่ายเงิน การจัดการหนี้ทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น การรวมสัญญาเงินกู้ช่วยแก้ปัญหาหนี้สิน และการจัดการหนี้ช่วย แก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ ผลกระทบทางสังคมคือ การจัดการหนี้ทำให้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การจัดการหนี้ทำให้ครอบครัวมีความสุขมาก ขึ้น การจัดการหนี้ทำให้ครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี และการจัดการ หนี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง			

๕) การตัดสินผลการประเมินโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับ
อำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

ตารางที่ ๔-๔๑ การตัดสินผลการประเมินโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับ
อำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

มิติ	ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลการประเมิน		
			ผลดำเนินงาน ของกรมฯ	ผลการศึกษา ของผู้ประเมิน	ระดับคุณภาพ
ประสิทธิภาพ	ปริมาณงาน ที่ดำเนินการ เทียบกับแผน	ร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป	✓ ๑๐๐	✓ ๑๐๐	ดีมาก
	ระดับความ พึงพอใจของ ผู้เข้าร่วม โครงการ	๓.๕๑ ขึ้นไป จาก ๕ คะแนน	✓ ๔.๕๖	✓ ๔.๒๖	ดี
ประสิทธิผล	ระดับความรู้ ความสามารถ หลังอบรมพัฒนา บุคลากร	ระดับมากขึ้น ไปร้อยละ ๘๐ ของผู้เข้า รับการอบรม	✓ เพิ่มขึ้นก่อน การอบรม ทุกรายการ	✓ มากกว่า ร้อยละ ๘๐ ทุกรายการ	ดีมาก
ผลกระทบ	ระดับของ ผลกระทบ เชิงคุณภาพ	ระดับดี	-	จากการ สัมภาษณ์มี ผลกระทบเชิง บวกด้านเดียว	ดีมาก

ความคุ้มค่า	ความสอดคล้องของผลการประเมิน มิติประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผล และผลกระทบ	การดำเนินโครงการมีความคุ้มค่า เนื่องจากผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการตามลักษณะของโครงการสำคัญ มีผลกระทบด้านบวกที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นที่ยอมรับแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโครงการ มีความคุ้มค่าโดยพิจารณาจากมิติประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพอยู่ระดับดีมาก และผลกระทบในการดำเนินโครงการตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนเป็นด้านบวก และความพึงพอใจต่อโครงการอยู่ระดับดี
--------------------	--	---

ตอนที่ ๔ ผลการศึกษาปัจจัยความสำเร็จจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔

ขณะที่ปรึกษาได้ประมวลข้อมูลจากผลการดำเนินงาน ผลกระทบ และความพึงพอใจของผู้รับบริการของทุกโครงการ เพื่อกำหนดเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการติดตามขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม กระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และกระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ตัวชี้วัดความสำเร็จดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นตัวชี้วัดประเภทกระบวนการ ที่วัดความสำเร็จของโครงการที่กำหนดไว้ใน ๔ ยุทธศาสตร์ ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ ๔-๔๒ ตัวชี้วัดความสำเร็จโครงการสำคัญตามยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนฯ

ยุทธศาสตร์/ โครงการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน	๑. มีวิทยากรหรือปราชญ์ที่มีความรู้และประสบการณ์จริงสามารถให้คำปรึกษา ชี้แนะช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และติดตามการประกอบสัมมาชีพหลังจากอบรมอย่างต่อเนื่อง แนะนำการลดต้นทุนการผลิต เช่น ผลิตอาหารสัตว์จากวัสดุในท้องถิ่นทดแทนการซื้ออาหารสัตว์แบบสำเร็จรูป ๒. สร้างการรวมกลุ่มของสมาชิกที่เข้มแข็ง สามารถดึงทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ๓. มีการอบรมอาชีพที่ตรงกับความต้องการของสมาชิกในพื้นที่ และความต้องการของตลาด ๔. มีผู้นำกลุ่มอาชีพที่มีภาวะผู้นำ ๕. มีกลุ่มอาชีพเข้มแข็ง คือ มีสมาชิกจำนวนพอประมาณ มีเครือข่าย มีการพัฒนาตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน พุดคุยวางแผนแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว	๑. มีวิทยากรที่มีความรู้ ประสบการณ์ ที่สามารถให้คำปรึกษา ชี้แนะช่วยเหลือ ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

ยุทธศาสตร์/ โครงการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
โครงการพัฒนาระดับคุณภาพ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP	๒. มีการอบรมที่ตรงกับความต้องการของสมาชิกในการ ยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ ๓. มีการรวมกลุ่มของสมาชิก OTOP ที่มีความเข้มแข็ง สามารถร่วมกันจัดหาวัตถุดิบ การกำหนดราคา การ ต่อรองทางการตลาด และการหาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ๔. มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและมี ประสิทธิภาพ ๕. มีสถานที่จัดแสดงสินค้า/ผลิตภัณฑ์ OTOP ซึ่งเป็นทั้ง สถานที่รวมและจำหน่ายผลิตภัณฑ์

ตารางที่ ๔-๔๒ (ต่อ)

ยุทธศาสตร์/โครงการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้	๑. มีกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการจัดตลาดนัดของกรมฯ ๒. มีการกำหนดบทบาทที่ชัดเจนในการพิจารณารูปแบบและการบริหารจัดการตลาดนัด ๓. มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ตลาดนัดที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ๔. มีชนิดของสินค้า/ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีสินค้าหลากหลายชนิดที่ดึงดูดความสนใจของผู้ซื้อ ๕. มีความแน่นอนและชัดเจนในการจัดตลาดนัด (จำนวนครั้ง เวลา และสถานที่)
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”	๑. มีการประชุมชี้แจงและตรวจสอบความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันเรื่องการจัดการหนี้ ๑ ครั้วเรือน ๑ สัญญา ให้แก่บุคลากร ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งเจ้าหน้าที่และกรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ๒. มีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามที่กำหนดอย่างแท้จริง เช่น มีอาชีพที่สร้างรายได้แน่นอน มีวินัยทางการเงิน ๓. มีสถาบันการเงินในชุมชนที่มีความเข้มแข็ง (เช่น มีการรวมการเงิน การจัดการ) เพื่อรองรับการรวมหนี้ได้อย่างแท้จริง ๔. มีการเสริมสร้างความรู้และให้คำปรึกษาแก่กรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนถึงแนวทางการจัดการหนี้
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ	๑. มีแผนการพัฒนาเพื่อยกระดับความเชี่ยวชาญ/สมรรถนะของพัฒนาการอำเภอ ๒. มีการสำรวจความต้องการในการจัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ๓. มีโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นประจำอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง ๔. มีการกำหนดเวลาของกระบวนการในการทำงานให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร

ตอนที่ ๕ ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาโครงการสำคัญ
ตามแผนยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ ๑: สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้

๑. โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ขาดเงินลงทุนประกอบสัมมาชีพ เช่น ลงทุนซื้อวัสดุ อุปกรณ์บดอาหารสัตว์ การทำโรงเรือน คอกสัตว์	- ใช้วิธีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อระดมเงินทุนในการ ประกอบอาชีพ - ส่งเสริมการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความเข้มแข็ง สามารถดึงทรัพยากรจากแหล่งอื่น ๆ มาใช้ให้เกิด ประโยชน์
๒. ต้นทุนการผลิตมีราคาแพง เช่น อาหาร สัตว์	- รวมกลุ่มอาชีพเพื่อจัดหาวัตถุดิบในปริมาณมากเพื่อ ลดต้นทุน - ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตที่ลดต้นทุน เช่น การ ทำอาหารเลี้ยงสัตว์เพื่อลดการซื้ออาหารสำเร็จรูป การทำ ปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง การหมุนเวียนใช้ประโยชน์จากวัสดุ เหลือใช้
๓. ผลผลิตบางชนิดหาตลาดจำหน่ายไม่ได้ อย่างต่อเนื่อง สมาชิกต้องเร่ขายสินค้าเอง	- ส่งเสริมอาชีพที่ตรงกับความต้องการของตลาด - จัดหาช่องทางการตลาดที่มีเวลาและสถานที่แน่นอน เช่น ตลาดนัดชุมชน
๔. ขาดผู้ให้คำปรึกษาเรื่องการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ การหาช่องทางการตลาด	- บุคลากรกรมการพัฒนาชุมชนให้คำปรึกษา ส่งเสริม การตลาดหลังการอบรมอย่างต่อเนื่อง
๕. กลุ่มเป้าหมายในบางพื้นที่ขาดการมีส่วน ร่วมของกลุ่มเป้าหมายในการร่วมเลือก กิจกรรม หรือจัดการทรัพยากรกับ เจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน	- บุคลากรกรมการพัฒนาชุมชนวิเคราะห์ความต้องการ สัมมาชีพที่อบรมให้สมาชิก ควรเป็นอาชีพที่ตรงกับ ความต้องการของสมาชิกในพื้นที่ และให้มีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรที่สนับสนุนสัมมาชีพ
๖. บางพื้นที่หากกลุ่มเป้าหมายได้ยากเพราะ ขาดผู้ที่สนใจมาร่วมโครงการ สาเหตุจาก คนรุ่นใหม่ไม่สนใจเข้าเรียนรู้สัมมาชีพ เพราะมักจะเป็นอาชีพที่อยู่กับบ้าน ประชาชนสนใจทำงานนอกบ้านที่มีรายได้ แน่นอนมากกว่า	- ควรให้พื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดและคัดเลือก กลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างตามสภาพสังคม เมือง สังคมชนบท และสภาพเศรษฐกิจ

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๗. ขาดความรู้ วิธีการ และเทคโนโลยีการผลิต	- บุคลากรกรมการพัฒนาชุมชนให้คำปรึกษา แนะนำช่องทางหรือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ของกลุ่มเป้าหมายตามความต้องการ
๘. กลุ่มอาชีพบางกลุ่มไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการรวมกลุ่ม เช่น ระบายผลผลิตในส่วนของตนเองเพราะต้องการเงิน ไม่ยอมรอขายเป็นกลุ่มตามข้อตกลง	- ผู้นำกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง สมาชิกเข้มแข็ง ที่สามารถสร้างข้อตกลงภายในกลุ่มและมีผลในการปฏิบัติ

ประเด็นยุทธศาสตร์ ๒: ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว

๒. โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑) ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน แรงงาน	ส่งเสริมการรวมกลุ่มของสมาชิก OTOP ที่มีความเข้มแข็งที่สามารถร่วมกันจัดหาวัตถุดิบ แรงงาน และการกำหนดราคา การต่อรองทางการตลาด แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์
๒) ต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง	ส่งเสริมการรวมกลุ่มของสมาชิก OTOP ในการจัดหาวัตถุดิบร่วมกันที่มีราคาถูก
๓) ขาดความรู้เรื่องวิธีการและเทคโนโลยีการผลิต	ประสานงานจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้กับกลุ่มผลิตภัณฑ์ โดยให้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบค่าใช้จ่าย
๔) ปัญหาด้านการตลาด	- จัดให้มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ - เพิ่มจุดวางจำหน่ายสินค้า ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งสถานที่รวมผลิตภัณฑ์ จุดวางโชว์สินค้า จุดรับใบสั่งซื้อ ตลอดจนจังหวัดควรส่งเสริมให้มีตลาดขายในลักษณะงานประจำปีของผลิตภัณฑ์ OTOP ทุกชนิดในจังหวัด จัดให้มีปีละ ๒ ครั้ง - ให้ความรู้เรื่องการต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย มีความคิดสร้างสรรค์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และเป็นที่ต้องการของตลาด
๕) ขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำในการผลิตทางการเกษตร	ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาเชิงบูรณาการ
๖) การจัดการอบรมเพื่อยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ไม่ตรงกับลักษณะผลิตภัณฑ์	จัดหัวข้อการอบรมให้สอดคล้องกับความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ ควรจัดกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมให้เป็นกลุ่มที่มีผลิตภัณฑ์ลักษณะคล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน

๗) ขาดผู้ให้คำปรึกษา	หลังการอบรมเจ้าหน้าที่ที่มีการติดตามให้คำปรึกษา ชี้แนะช่วยเหลือ ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง
----------------------	---

๓. โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. ขาดเงินทุนในการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย	ส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายตลาดนัดชุมชนเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ โครงการผลิตภัณฑ์ OTOP หรือการส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ
๒. ขาดการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมตลาดนัดชุมชน	มีช่องทางการประชาสัมพันธ์ตลาดนัดที่มีประสิทธิภาพ
๓. ตลาดนัดบางแห่งมีปัญหาสุขอนามัย สาธารณูปโภค เช่น น้ำใช้	ประสานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้หน่วยงานอื่น ๆ ช่วยดูแลตลาดนัด ในเรื่องสุขอนามัย สาธารณูปโภค ความปลอดภัย หรือการจราจร เป็นต้น
๔. ผลิตภัณฑ์ยังไม่ดึงดูด หรือน่าสนใจเพียงพอ	เจ้าหน้าที่ร่วมกับกรรมการตลาดนัดควรบริหารจัดการชนิดของสินค้า ผลิตภัณฑ์จำหน่ายที่มีคุณภาพ มีความหลากหลาย ดึงดูดความสนใจผู้ซื้อ
๕. ตลาดนัดบางแห่งไม่มีความแน่นอนในการจัดเวลาและสถานที่	เจ้าหน้าที่ร่วมกับกรรมการตลาดนัดจัดการเรื่องจำนวนครั้ง เวลา และสถานที่ในการจัดตลาดนัดที่แน่นอน
๖. ขาดการจัดการพื้นที่และสินค้าในตลาดนัดขนาดใหญ่ ทำให้เกิดการแข่งขันกันขายกระทบต่อรายได้ของผู้ค้า	เจ้าหน้าที่ร่วมกับกรรมการตลาดนัดควรบริหารจัดการผู้จำหน่ายไม่ให้มีสินค้าซ้ำซ้อนกันมาก
๗. บทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนในการจัดการตลาดนัดไม่ชัดเจน ไม่มีเงินงบประมาณ รวมทั้งบุคลากรบางคนไม่มีความรู้ความถนัดทางการตลาด ตลาดนัดหลายแห่งเกิดขึ้นด้วยตนเองหรือจัดตั้งโดยหน่วยงานอื่น เช่น เทศบาล และอยู่ได้นานแล้ว เจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมไม่ชัดเจน	เพิ่มบทบาทของกรมการพัฒนาชุมชนในการจัดการตลาดนัดให้ชัดเจน มีเงินงบประมาณสนับสนุน สามารถประสานงานที่จะนำผลผลิตจากโครงการอื่นของกรมการพัฒนาชุมชนมาจัดจำหน่ายในตลาดนัด เช่น ผลิตภัณฑ์จากโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ หรือโครงการผลิตภัณฑ์ OTOP

ประเด็นยุทธศาสตร์ ๓: เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล

๔. โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑) ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการหนี้ทั้งบุคลากรและกลุ่มเป้าหมาย	- อบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งเจ้าหน้าที่และกรรมการฯ ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการหนี้ที่ตรงกันและมีแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นจริง - กรรมการกองทุนต่าง ๆ ต้องการได้รับการพัฒนาศักยภาพ ในเรื่องการบริหารจัดการเงิน การทำบัญชีการทำงานที่เป็นระบบ
๒) ขาดผู้ให้คำปรึกษา	- เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความเข้าใจกำกับติดตามให้คำปรึกษาและช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง
๓) การจัดการหนี้ไม่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสัญญาหนี้แต่ละกองทุนมีความแตกต่างกันทั้งเรื่องดอกเบี้ย ระยะเวลาในการชำระแต่ละงวด สวัสดิการต่าง ๆ	- ให้ความรู้กรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการหนี้ให้กลุ่มเป้าหมายยังคงไว้ซึ่งประโยชน์ที่เคยได้รับ และมีสัญญาที่สร้างแรงจูงใจให้เข้าร่วมโครงการ เช่น การขยายเวลาชำระหนี้ การลดดอกเบี้ย
๔) กรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนหลายแห่งมีความพยายามที่จะรวมหนี้ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดไว้กองทุนใดกองทุนหนึ่ง จึงทำให้เกิดปัญหาเงินรอรับการรวมหนี้ไม่เพียงพอ	- ให้ความรู้กรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนถึงแนวทางการจัดการหนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ ๔: เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง

๕. โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริม
สมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
๑. บุคลากรกรมการพัฒนาชุมชนยังต้องการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเรื่องสังคม วัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้การทำงานเข้าถึงประชาชนได้ และดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ให้สำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ	- มีโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่องเป็นประจำอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง - สำรวจความต้องการของบุคลากรเพื่อกำหนดเนื้อหาการฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความต้องการและสามารถสร้างเสริมสมรรถนะในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
๒. บุคลากรไม่เพียงพอ ปริมาณงานมาก โดยมีงานที่ต้องดำเนินการตามแผนและงานอื่น ๆ เพราะการทำงานในระดับพื้นที่มีงานที่ไม่ตรงตามภาระงานประจำมาก และภาระในการรายงานข้อมูลปริมาณมาก	- บุคลากรผู้ปฏิบัติงานควรสังเคราะห์โครงการในภาพรวมทั้งหมดในการปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อดำเนินการได้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน - บุคลากรส่วนกลางของกรมการพัฒนาชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล หรือประสานงานเรื่องข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกัน
๓. งบประมาณเพียงพอแต่การเบิกจ่ายไม่สอดคล้องกับเวลาในการปฏิบัติงานและการรายงานความก้าวหน้า มักได้งบประมาณมาอย่างกระชั้นชิด มีเวลาในการทำงานน้อย ต้องเร่งทำให้เสร็จตามเวลา จึงอาจทำให้ผลงานที่ได้ด้อยประสิทธิภาพ	- กรมการพัฒนาชุมชนควรกำหนดเวลาของกระบวนการในการทำงานให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
๔. เวลาในการทำงานน้อยเกินไป เนื่องจากงานพัฒนาชุมชนเป็นงานกระบวนการ การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้ ความตระหนัก เข้าใจ และร่วมมือในการทำงาน เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการสร้างเสริม แต่การดำเนินงานในพื้นที่มักจะเป็นการทำงานเวลาที่กระชั้นชิด เกี่ยวพันกับเรื่องการใช้งบประมาณ จึงทำให้งานไม่เกิดผลเท่าที่ควร	- กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดเวลาของกระบวนการในการทำงานให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
๕. ความร่วมมือของประชาชนบางพื้นที่มีน้อย เนื่องจากสังคมเปลี่ยนไปเป็นสังคมเมือง บ้าน	- การนำโครงการเพื่อขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ควรวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของแต่ละพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

ปัญหาอุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
จัดสรรใหม่ ๆ เกิดขึ้นจากการมีทางด่วนมาลงประชาชนจึงไม่ค่อยสนใจร่วมกิจกรรม	ได้ตรงกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความต้องการของประชาชน

ตอนที่ ๕ อภิปรายผล

ผลการประเมินความสอดคล้องของวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผนงาน โครงการตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ กับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

จากผลการประเมินพบว่า กรมการพัฒนาชุมชน ได้มีการดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ที่สอดคล้องตามหลักวิชาการ มีความชัดเจนและสอดคล้องกับคำสำคัญที่ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ชาติ โดยการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนตั้งแต่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์หลัก ค่านิยมร่วม วัฒนธรรมองค์การ ตัวชี้วัดผลสำเร็จและเป้าหมาย และแผนที่ยุทธศาสตร์ ได้ยึดหลักการคิดร่วมกันและตัดสินใจร่วมกัน โดยยึดหลักวิชาการที่เกี่ยวข้องในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ โดยกำหนดจุดยืนที่สำคัญของกรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ว่า “เป็นกลไกสำคัญในการสร้างเสริมชุมชนให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน และพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคงโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง การเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ผ่านกระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อการบริหารจัดการชุมชนด้วยตนเองอย่างมีส่วนร่วม (Preparation Process of Participatory Community management หรือ ๓ PCM) ประกอบด้วย

๑. กระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม
๒. กระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๓. กระบวนการเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน เน้นในด้านการพัฒนาอาชีพครัวเรือน เน้นการสร้างผู้นำในอาชีพ การสร้างสัมมาชีพชุมชน การพัฒนาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการ พัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์และการเสริมสร้างธุรกิจชุมชน สนับสนุนการบูรณาการภาคีเครือข่าย เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายหลักของกรมการพัฒนาชุมชน คือ “เศรษฐกิจครัวเรือนมีความมั่นคง ประชาชนใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนอย่างมีความสุข”

ทั้งนี้ กรมการพัฒนาชุมชนได้ตระหนักถึงกระบวนการที่นำมาสู่การสร้างคามยั่งยืน การสร้างวิธิตดให้กับชุมชนได้ร่วมสะท้อนปัญหาของตนผ่านกระบวนการยอมรับสู่การแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม และเป็นระบบภาคเกษตรกรรมคือ กลุ่มอาชีพที่ชุมชนในประเทศไทยเลือกประกอบอาชีพมากที่สุด ซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ นำมาสู่การสร้างธุรกิจชุมชน ดังนั้นจุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนคือ

ประชาชนมีความสามัคคีร่วมมือร่วมใจ หวังพึ่งตนเอง และมุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการมอง ปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันในชุมชน

พันธกิจที่สำคัญมุ่งเน้นการสร้างกลุ่มอาชีพ สร้างกลุ่มสัมมาชีพ ผ่านกระบวนการสร้างผู้นำชุมชน ที่มีศักยภาพสมควรได้รับการยกย่อง รวมกลุ่มอาชีพโดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ เป็นปัจจัยที่จะเชื่อมความสามัคคีของสมาชิก เพราะกิจกรรมเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม กลุ่มทางเศรษฐกิจเหล่านี้จะเป็นหลักประกันชีวิตที่มั่นคงแก่สมาชิก นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้น ทั้งนี้ประชาชนในชนบทได้มีการรวมกลุ่มกันมานานแล้ว ซึ่งมีทั้งที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ ควรจัดทำผังองค์กรเครือข่าย เพื่อให้ภาครัฐและองค์กรเอกชนสามารถให้การสนับสนุนได้ตรงกับความต้องการ ซึ่งองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านที่เข้มแข็งจะดำรงอยู่ได้ต้องยึดหลักชุมชนอธิปไตยคือ การคิดเอง ทำเอง เพื่อตนเอง โดยอาศัยปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่แล้วในชุมชน สร้างแหล่งกระจายสินค้า หรือตลาด โดยมุ่งหาสถานที่จำหน่ายสินค้าของชุมชน หรือมีการจัดให้มีตลาดนัดชุมชน หรือลานค้าชุมชน ปัญหาพื้นฐานของภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือนคือ “ตลาด” ซึ่งเมื่อชาวบ้านทำการผลิตทางเกษตร หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ แล้ว ไม่สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่เป็นธรรมโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง และประชาชนสามารถซื้อผลผลิตได้ในราคาถูก ในขณะเดียวกันเกษตรกร หรือกลุ่มอาชีพสามารถใช้ลานค้าชุมชนเป็นเวทีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการผลิต ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตให้ดียิ่งขึ้น พร้อมทั้งจัดให้มีการประชุม หรือเวทีประชาคม เพื่อให้เป็นเวทีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษา หรือแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง วางแผนจัดทำโครงการ และการแสวงหางบประมาณในลักษณะแบบ “คิดเอง ทำเอง” ส่งเสริม ช่วยเหลือ จัดการ นำพา กระจายความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างรอบด้าน

ผลการประเมินยุทธศาสตร์ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ประเมินโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

ยุทธศาสตร์ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ได้ประเมินโครงการสำคัญคือโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในภาพรวมทั้งประเทศ มีการดำเนินงานได้ตามแผนการดำเนินงาน และผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย การดำเนินโครงการมีความคุ้มค่าเนื่องจากผลที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ มีมากกว่าต้นทุนของทรัพยากรที่ต้องใช้เพื่อการลงทุนในโครงการ รวมกับผลกระทบด้านบวกที่เกิดขึ้น ตลอดจนเป็นที่ยอมรับแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โครงการมีความคุ้มค่าโดยพิจารณาจากมิติประสิทธิภาพ มิติประสิทธิผลอยู่ระดับดีมาก และผลกระทบในการดำเนินโครงการตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนเป็นด้านบวก และความคุ้มค่าตามการรับรู้ของผู้ร่วมโครงการอยู่ระดับมากถึงมากที่สุด จึงเป็นโครงการสำคัญที่ตอบยุทธศาสตร์ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้ ด้วยเหตุผลที่จะกล่าวต่อไปนี้

หมู่บ้านเป้าหมายโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การขับเคลื่อนเริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับ

ปราชญ์ชุมชนด้านอาชีพหมู่บ้านละ ๑ คน เพื่อให้กลับไปสร้างทีมวิทยากรสัมนาชีพชุมชนระดับหมู่บ้านเพิ่มเติมอีกหมู่บ้านละ ๔ คน รวม ๕ คน และจัดฝึกอบรมอาชีพให้กับครัวเรือนเป้าหมายที่ต้องการฝึกอาชีพในหมู่บ้าน ๆ ละ ๒๐ คน โดยใช้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนหรือบ้านปราชญ์ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อมุ่งหวังให้ครัวเรือนที่เข้ารับการฝึกอาชีพมีความรู้และปฏิบัติอาชีพได้จริง ซึ่งอาชีพที่ได้รับการส่งเสริมส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

กรณีตัวอย่างเช่น ในพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำการปลูกพืช มีอาชีพที่เกี่ยวกับผลิตผลทางการเกษตร เช่น กลุ่มอาชีพปลูกมัลเบอร์รี่และผลิตเป็นเครื่องดื่มหรือไวน์ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อปลูกมัลเบอร์รี่ให้ได้ผลผลิตที่มากเพียงพอเพื่อแปรรูปเป็นเครื่องดื่มและไวน์ โดยมีปราชญ์เป็นผู้ที่มีประสบการณ์เคยได้รับการอบรมและศึกษาดูงานในการทำไวน์ที่ประเทศออสเตรเลีย ได้นำความรู้มาเผยแพร่และส่งเสริมการปลูกมัลเบอร์รี่

กรณีตัวอย่างการรวมกลุ่มอาชีพสตรีที่สร้างผลิตภัณฑ์หลายชนิด ได้แก่ กลุ่มอาชีพเป็นสุภาพสตรีรวมกลุ่มกันในการทำขนม ทำไข่เค็มสมุนไพร ทำน้ำสมุนไพร ปลูกผักปลอดสารพิษ จำหน่ายตามตลาดในชุมชนและการจัดเลี้ยงต่าง ๆ โดยมีปราชญ์เป็นแกนนำในการร่วมกันศึกษาค้นคว้าหาวิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ไม่ซ้ำใคร

โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน เป็นไปตามตามพันธกิจของกรมการพัฒนาชุมชน คือ พัฒนาระบบกลไกการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้การพึ่งตนเอง และพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนให้พึ่งตนเองได้ จากการศึกษาของวชิราภรณ์ สุรณะสกุล ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ และอัจฉรา ไชยปัทม์ (๒๕๕๙) พบว่าหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยวิทยาลัยชุมชน ควรมีการจัดการศึกษาตามบริบทของชุมชน โดยการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และกลับมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน รวมทั้งการใช้โจทย์ของชุมชนมาพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะตลอดชีวิตของชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน ดังนั้นกระบวนการสร้างสัมมาชีพในชุมชนที่กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการ ในภาพรวมของพื้นที่ยังเป็นรูปแบบที่เหมาะสมนำมาใช้ได้ทางปฏิบัติ

ผลที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน กลุ่มเป้าหมายร้อยละ ๘๘.๓ ทำให้มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่ แต่ยังมีกลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งที่ยังไม่มีรายได้เกิดขึ้นถึงร้อยละ ๓๘.๓ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเพิ่งรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ การดำเนินการเพิ่งเริ่มต้นยังไม่เกิดผลผลิตที่นำไปจำหน่ายได้จึงยังไม่มีเกิดรายได้ เช่น การเลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เพิ่งเริ่มเลี้ยงยังไม่สามารถขายได้ จึงควรมีการติดตามประเมินโครงการหลังเวลาผ่านไปสักระยะ เพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้น

กระบวนการสร้างสัมมาชีพในชุมชน ควรมีการปรับปรุงกระบวนการให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ที่มีความแตกต่างทางสังคม เศรษฐกิจ โดยควรให้พื้นที่ได้กำหนดและคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมเมือง ชนบท เศรษฐกิจ ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ พัฒนาโครงการหรือกิจกรรมโดยเน้นเชิงพื้นที่เพื่อใช้แก้ไขปัญหาของชุมชนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น และยึดเอาคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา

ในการประเมินครั้งนี้ พบว่ายังมีกลุ่มปัญหาที่พบในการนำความรู้จากการร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพไปใช้ ใน ๓ ลำดับแรก คือด้านการตลาด ร้อยละ ๕๖.๓ รองลงมาขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน ร้อยละ ๕๕.๐ และต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง ร้อยละ ๓๖.๙ ซึ่งโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชน ควรมีการหาช่องทางการจำหน่าย จัดหาแหล่งวัตถุดิบที่ราคาถูก เพิ่มช่องทางโดยกรมการพัฒนาชุมชนประสานกับกระทรวงพาณิชย์ในการหาตลาด ตามที่ได้มีนโยบาย “พัฒนาตลาดประชารัฐ หนุนเศรษฐกิจฐานราก” ซึ่งกระทรวงพาณิชย์จับมือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองพัฒนาตลาดชุมชนเป็นตลาดประชารัฐ จะทำให้ชุมชนมีสถานที่จำหน่ายสินค้าของชุมชน ซึ่งจะจำหน่ายทั้งสินค้าเกษตร สินค้าชุมชน สินค้าโอท็อป และสินค้าจากโครงการธงฟ้าประชาชน ที่จะจัดส่งสินค้าอุปโภค-บริโภคในราคาถูกกว่าท้องตลาดไปให้จำหน่าย ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีการขับเคลื่อน เกษตรกร ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังมีแผนที่จะผลักดันให้ร้านค้าชุมชนเป็นสถานที่รวบรวมผลผลิตของชุมชน และกระจายไปยังตลาดกลาง เพื่อนำผลผลิตออกสู่ตลาดนอกพื้นที่ และมีแผนที่จะจัดให้มีการเจรจาจับคู่ธุรกิจระหว่างตลาดด้วยกัน เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย เพราะสินค้าในแต่ละพื้นที่ไม่เหมือนกัน

ผลการประเมินยุทธศาสตร์ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว

ยุทธศาสตร์ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว ประเมินโครงการสำคัญ คือ โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP และโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ มีการอภิปรายผลดังนี้

โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP

มีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ให้เป็นที่ต้องการของตลาด กรมการพัฒนาชุมชนได้มีการลงทะเบียนผู้ผลิต ผู้ประกอบการตามกลุ่มรายการผลิตภัณฑ์ จัดระดับกลุ่มผลิตภัณฑ์โดยให้ความสำคัญกับกลุ่ม Quadrant D หรือกลุ่มปรับตัวสู่การพัฒนา มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี ทำให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่ม ส่งเสริมสนับสนุนให้มีช่องทางการตลาด จากการลงพื้นที่ได้มีข้อสังเกตว่า ผลิตภัณฑ์ OTOP หลาย ๆ ผลิตภัณฑ์มีชื่อเสียง มีช่องทางการตลาดที่สร้างอาชีพให้กับสมาชิก ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เจ้าของผลิตภัณฑ์ได้พัฒนาคิดค้นมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง และได้มีช่องทางการตลาดที่เป็นช่องทางของตนเองอยู่แล้ว กรมการพัฒนาชุมชนเป็นส่วนสนับสนุน

ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน เช่น ผ้าย้อมดินภูเขาไฟ (ผ้าภูอัคนี) จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นที่รู้จักและทำให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวจากการมีสถานที่ท่องเที่ยวและสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียง ผักดันมือ จังหวัดแพร่ที่มีช่องทางการตลาดจำหน่ายถึงต่างประเทศ จึงกล่าวได้ว่าโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP สามารถตอบยุทธศาสตร์ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

ผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นเชิงบวก ผลกระทบทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการสร้างงานในชุมชน ผลกระทบทางด้านสังคม ผลิตภัณฑ์ OTOP ช่วยสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนให้เป็นที่รู้จัก

เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ครอบครัวอบอุ่นไม่ต้องไปรับจ้างต่างถิ่น ทำให้ได้อยู่กับชุมชนเพราะมีอาชีพในชุมชน

ผลกระทบทางสังคม ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพ ช่วยให้การผลิตที่มีคุณภาพและลดต้นทุนการผลิต การรวมกลุ่มเป็นการเสริมพลังในการจัดหาวัตถุดิบราคาถูก การจัดการทางการตลาดเป็นไปตามแนวคิดระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความหลากหลาย เพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถมีพื้นที่ และมีโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่น ๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทามติ เป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม เป็นการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มุ่งให้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และรู้จักเลือกใช้พืชบางอย่างหรือวัสดุธรรมชาติ เช่น ใช้ต้นกก เปลือกไม้ ดิน มาทำเป็นสีย้อมผ้า เป็นต้น ประชาชนจึงตระหนักเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

ผลการดำเนินงานและผลกระทบที่เกิดขึ้นของโครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP เป็นไปตามแนวคิดหลักการ“เศรษฐกิจฐานราก” คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งตนเอง มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางภายนอก

ปัญหาการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP คือ กลุ่มเป้าหมายมีความเห็นว่าผลิตภัณฑ์มีปัญหาเรื่องการขาดตลาดรองรับ ร้อยละ ๔๕.๔ ดังนั้นกรมการพัฒนาชุมชนควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น แสวงหาช่องทางการตลาดรองรับที่สามารถจำหน่ายสินค้าได้เพิ่มขึ้น จึงจะช่วยให้โครงการนี้กระตุ้นระบบเศรษฐกิจฐานรากได้

โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้

การจัดตั้งตลาดนัดในชุมชน การบริหารจัดการตลาดนัดมีหลายรูปแบบ เป็นทั้งตลาดนัดที่กรมการพัฒนาชุมชนร่วมกับชุมชนจัดตั้งขึ้น หรือร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ร่วมกับกรมการปกครอง ที่ว่าการอำเภอ เทศบาล พาณิชย์จังหวัด หรือร่วมมือกับตลาดเอกชน เพื่อมุ่งให้ประชาชนได้มีช่องทางการตลาดในการจำหน่ายผลผลิตที่เกิดจากการผลิตเองในชุมชน การมีตลาดนัดชุมชน ทำให้มีการรวมตัวกันนำสินค้ามาขายโดยไม่ผ่านผู้ค้าคนกลาง มีอำนาจต่อรองทางการตลาด สามารถรวบรวมผลผลิตส่งให้ตลาดไทย ซึ่งกำหนดราคาได้อย่างยุติธรรม สามารถสร้างอาชีพหลัก เนื่องจากเป็นเจ้าของคู่หาที่มารวมตัวกันและมีอาชีพค้าขาย/รับจ้างที่แตกต่างกันไป และบางส่วนเป็นอาชีพเสริมจากการทำการเกษตรมีการนำสินค้ามาจำหน่ายเป็นครั้งคราว รายได้มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับชนิดสินค้า โครงการตลาดนัดชุมชนจึงตอบสนอง

พันธกิจ สร้างระบบกลไกและกิจกรรมทางเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการตลาดนัดมีความพึงพอใจมาก มีความคิดเห็นว่าเป็นโครงการที่สร้างความคุ้มค่า มีประโยชน์ เพราะทำให้เกิดรายได้ขึ้น แม้เพียงเล็กน้อยแต่เป็นรายได้ที่เสริมจากรายได้หลัก เช่น การนำของเก่ามาขาย หรือผลผลิตทางการเกษตรที่มีจำนวนไม่มากก็สามารถนำมาขายได้ เพราะการเดินทางสะดวก ไม่ห่างไกล และไม่เสียค่าเดินทาง เกิดการรวมกลุ่มกันของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ มารวมกันปลูกผัก ทำพริกแกง ไปจำหน่ายตลาดนัด เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นกิจกรรมของคนวัยเกษียณ ทำให้ไม่เหงา มีเพื่อนคุยและมีรายได้เพิ่มขึ้น ประชาชนได้ซื้อสินค้าราคาถูกโดยไม่ผ่านคนกลาง เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ผักสด สะอาด ปลอดภัย มีอำนาจต่อรองทางการตลาดสามารถรวบรวมผลผลิตส่งให้ตลาดไทย ซึ่งกำหนดราคาได้อย่างยุติธรรม

ผลจากการประเมินพบว่าการจัดตลาดนัดชุมชน เป็นช่องทางทางการตลาดที่สำคัญในการเอื้อต่อการนำสินค้าในชุมชนมาจำหน่ายของประชาชนและกลุ่มเป้าหมายในโครงการอื่น ๆ ของกรมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ซึ่งการก่อตั้งตลาดนัดชุมชนขึ้นมีหลายลักษณะ อาจเกิดจากการจัดตั้งโดยคนในชุมชนเอง การจัดตั้งโดยกรมการพัฒนาชุมชน และจากข้อสังเกตมีตลาดหลายแห่งที่บทบาทหลักเป็นหน่วยงานอื่น เช่น เทศบาล หรือหน่วยงานเอกชนซึ่งก่อตั้งตลาดนัดที่มีความเข้มแข็ง

ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของกรมการพัฒนาชุมชนเองได้มีมุมมองว่า เจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชนเองก็ไม่ได้มีความรู้ความถนัดเกี่ยวกับตลาดนัดมากนัก หากเปรียบเทียบความถนัดและความชำนาญของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับตลาดนัดในชุมชน จึงมีบทบาทเป็นเพียงส่วนสนับสนุนหรือประสานงานในบางเรื่อง รวมทั้งกระทรวงพาณิชย์ที่มียุทธศาสตร์ “พัฒนาตลาดประชารัฐ หนุนเศรษฐกิจฐานราก” ที่กระทรวงพาณิชย์จับมือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง พัฒนาตลาดชุมชนเป็นตลาดประชารัฐ ตั้งเป้าหมาย ๒๐๐ ร้านต้นแบบในปีนี้ ก่อนผลักดันเป็น ๑๐,๐๐๐ แห่ง ภายใน ๓ ปี มั่นใจช่วยให้ชุมชนมีที่ค้าขาย เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม หนุนเศรษฐกิจฐานรากขยายตัว จึงกล่าวได้ว่าการจัดตั้งตลาดนัดมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงาน ดังนั้นกรมการพัฒนาชุมชนที่เป็นผู้รับผิดชอบและกำหนดให้โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ เป็นโครงการสำคัญในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน จึงควรกำหนดบทบาทให้มีความชัดเจน และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ ของกรมการพัฒนาชุมชน

ผลการประเมินยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล

การประเมินโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการในการดำเนินงานของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน มีดังนี้คือการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย วิธีการคัดเลือกผู้ที่เป็นหนี้กับสถาบันเงินทุนชุมชนตั้งแต่สองแหล่งขึ้นไป

กรรมการกล่าวว่า “เริ่มจากการเปิดหนี้ครัวเรือนทั้งหมดให้กรรมการพิจารณาปรับสัญญาให้เหลือ ๑ สัญญา” จากนั้นกรรมการชี้แจงกลุ่มเป้าหมาย สอบถามความสมัครใจ โดยให้สมาชิกเป็นผู้เลือกกองทุน เช่น ใช้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตก็ชำระหนี้ทุกเดือน ลดต้นลดดอก หรือเลือกกองทุนหมู่บ้านชำระปีละ ๑ ครั้ง ขึ้นอยู่กับความต้องการของสมาชิก พบว่าประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีหนี้กองทุนหมู่บ้านมากกว่าหนึ่งกองทุน ยังไม่นับรวมกับหนี้ในระบบและหนี้ธนาคารออมสิน หนี้ ธกส. ซึ่งการเกิดกู้หนี้ยืมสินประชาชนนำมาใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ เช่น ซื้อพันธุ์พืช ซื้อปุ๋ย ซื้ออาหารสัตว์ รวมทั้งการส่งบุตรหลานเล่าเรียน ซึ่งกองทุนในชุมชนเป็นแหล่งเงินกู้ที่สะดวกรวดเร็ว ประชาชนในชุมชนเข้าถึงได้ง่าย จึงทำให้เกิดการกู้ยืมหนี้มากกว่าหนึ่งแหล่ง และที่ผ่านมาการชำระหนี้ของลูกหนี้ใช้วิธีการหมุนเวียนเงิน อาจนำการกู้จากกองทุนหนึ่งเพื่อไปชำระหนี้อีกกองทุนหนึ่ง เพราะช่วงเวลาในการชำระหนี้มีความแตกต่างกัน จึงกล่าวได้ว่าประชาชนยังมีความต้องการจำเป็นกู้หนี้ยืมสินอยู่

ซึ่งตรงตามผลการศึกษาของณัฐวรรธน์ หาญศรี (๒๕๖๐) ที่ศึกษาการออมของครัวเรือนฐานรากในประเทศไทย พบว่า ภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนฐานรากในประเทศไทยมีเงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนติดลบหรืออีกนัยหนึ่งก็คือไม่มีเงินออมเลย ซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนฐานรากที่มีเงินออมคิดเป็นร้อยละ ๔๙.๗๔ ของจำนวนครัวเรือนฐานรากทั้งหมด โดยส่วนใหญ่ครัวเรือนฐานรากที่มีเงินออมมากกว่าร้อยละ ๗๐ มีเงินออมเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือนไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท เมื่อจำแนกการออมเงินของจำนวนกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนฐานรากในปี ๒๕๕๘ ตามภูมิภาค พบว่า กรุงเทพมหานครมีสัดส่วนจำนวนครัวเรือนฐานรากที่มีการออมมากที่สุด ร้อยละ ๗๑.๔๗ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนการออมน้อยที่สุด ร้อยละ ๔๑.๒๑ ผลกระทบที่ทำให้ครัวเรือนฐานรากไม่มีเงินออมหรือมีเงินออมน้อย อาจมีสาเหตุมาจากจำนวนหนี้สินและค่าใช้จ่ายของครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ความสามารถในการออมของครัวเรือนลดลง

สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดการหนี้ของประชาชนในชุมชน ด้วยวิธีการนำหนี้ที่กลุ่มเป้าหมายเป็นหนี้ตั้งแต่สองแหล่งขึ้นไป รวมไว้ที่กองทุนใดกองทุนหนึ่ง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้ประชาชนมีวินัยไม่สร้างหนี้เพิ่ม โดยทำในรูปแบบกรรมการของสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน ที่ค้นหาวิธีการที่เหมาะสมในบริบทสภาพจริงของกองทุนที่มีในชุมชนนั้น ๆ สถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนจะประสบความสำเร็จ ต้องมีกรรมการและกองทุนชุมชนที่เข้มแข็ง มีการตัดสินใจด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิก ทำให้เกิดการยอมรับ เป็นไปตามแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง จะต้องมีการสร้างพื้นฐานทางสังคมที่ดี กล่าวคือ มีเวทีสาธารณะที่คนในชุมชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และตัดสินใจเรื่องราวส่วนรวม มีเครือข่ายองค์กรที่เข้มแข็งซึ่งสามารถใช้เป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้นำกับสมาชิกของชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มเป้าหมายมีโอกาสชำระหนี้ลดลงได้ เนื่องจากการมีสัญญาและการติดตามของกรรมการ ทำให้มีวินัยทางการเงิน ดังคำกล่าว “การรวมหนี้ไม่ทำให้หนี้ลดลง แต่ภาระในการผ่อนชำระลดลง เพราะเดือนไหนที่ใจให้อยู่ระยะเวลารับชำระหนี้” มีการส่งเสริมอาชีพ เช่น การเลี้ยงไก่ดำ การทำไม้กวาด ดังเช่นกลุ่มเป้าหมายได้กล่าวว่า “การส่งเสริมอาชีพจะช่วยให้มีเงินชำระหนี้ แต่ตอนนี้ยังไม่เกิดรายได้เพิ่ม เพราะเพิ่งเริ่มต้น ไก่กำลังโต ไม้กวาดจะนำไปฝากขายนักท่องเที่ยว และหาตลาดอื่นขายอีก”

แต่ปัญหาที่พบคือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการทุกฝ่าย ทั้งกรรมการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชน กลุ่มเป้าหมาย และเจ้าหน้าที่กรมการพัฒนาชุมชน ยังมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการหนี้ไม่ตรงกัน การดำเนินการในพื้นที่หลายแห่งยังไม่บรรลุเป้าหมายถึงขั้นทำสัญญารวมหนี้เป็นหนึ่งสัญญา เป็นเพียงคิดหาแนวทางแต่ยังไม่ลงมือปฏิบัติ จึงควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้องทุก ๆ ฝ่ายให้ชัดเจนและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และมีระยะเวลาในการดำเนินงานเพียงพอ ก่อนที่กรมการพัฒนาชุมชนจะให้รายงานผลการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกฤษฎณ์ รักษาติเจริญ ดำรงค์ดี จันททัย จันทนา อินทนิม และเมทีณี แสงกระจ่าง (๒๕๕๙) ศึกษาปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมิติสุขา สุขภาพแห่งชาติสู่การปฏิบัติ พบว่า ปัจจัยด้านเนื้อหาของนโยบาย มีองค์ประกอบด้าน ความถูกต้อง ชัดเจนและการจัดลำดับความสำคัญ ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ นโยบายสอดคล้องและสนับสนุน องค์การ ระยะเวลาที่เห็นผลของนโยบาย และการแก้ไขปัญหาตรงจุด รวมทั้งความรู้ความเข้าใจของ ผู้ปฏิบัติ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ

ผลการประเมินยุทธศาสตร์ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง

โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะ พัฒนาการอำเภอ

ผลการประเมินพบว่าบุคลากรที่เข้าอบรม มีการนำความรู้มาใช้ในการดำเนินงานตามแผน ยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ที่เกิดขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการเกินร้อยละ ๘๐ ทุกรายการ ที่ใช้มากที่สุด ๓ ลำดับแรกคือ ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สร้างและพัฒนาผู้นำสมัครใจ และ พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน หลังอบรมพัฒนาบุคลากรมีการประเมินตนเองว่ามีความรู้ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการ เกินร้อยละ ๘๐ ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับความพึงพอใจของพัฒนาการ อำเภอที่มีต่อโครงการพัฒนาบุคลากรฯ อยู่ระดับมากทุกรายการ

ทั้งนี้บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือพัฒนาการอำเภอ ซึ่งมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงาน โดยมุ่งให้มีความรู้ที่ทันสมัย สามารถนำไปใช้ได้ตรงกับสภาพจริงในการดำเนินงาน

ผลการสอบถามปัญหาอุปสรรคในการทำงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ที่พบมาก ๓ ลำดับแรกคือ ระยะเวลาในการทำงานน้อย ร้อยละ ๗๑.๔ บุคลากรไม่เพียงพอ ร้อยละ ๖๘.๖ และปัญหา งบประมาณ ร้อยละ ๕๐.๐ นอกจากนี้ยังพบปัญหาขาดเทคโนโลยีที่ช่วยทำงาน ขาดขวัญกำลังใจในการ ทำงาน มีภาระงานมากโดยเฉพาะการจัดทำรายงานข้อมูล ตรงกับความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบระดับ จังหวัด ถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ ที่พบปัญหามากที่สุดคือระยะเวลา ในการทำงานน้อย ร้อยละ ๘๐.๘ รองลงคือบุคลากรไม่เพียงพอ ร้อยละ ๔๖.๒ และขาดความร่วมมือของ ประชาชน ร้อยละ ๑๙.๒

นอกจากนี้ที่บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานในบาง โครงการคลาดเคลื่อน เช่น โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี

บริหารหนี้ได้” จึงเป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของทอแสงระวี ถีตะแก้ว (๒๕๕๕) เรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ฝั่งตะวันออก จังหวัดปทุมธานี ที่พบปัญหาด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมี ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ขาดความเข้มแข็งของสังคมและชุมชน ๒) ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจชุมชน ๓) ขาดแรงจูงใจให้เกิดค่านิยมที่มีต่อสังคมเกษตรยุคใหม่ เพื่อให้เกษตรกรมีความรักความผูกพันต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ๔) ขาดความรู้ในการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างถูกวิธี ๕) ขาดความรู้ในการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างถูกวิธี

ปัจจัยที่กล่าวมาเป็นอุปสรรคขัดขวางความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งผลการศึกษาของกฤษณ์ รักษาติเจริญ ดำรงค์ดี จันททัย จันทนา อินทนิม และเมธิณี แสงกระจ่าง (๒๕๕๙) ในการดำเนินงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ปัจจัยหน่วยงานและองค์การที่ขับเคลื่อนนโยบาย มีผลต่อความสำเร็จในการทำงาน คือ มีการติดตามผล และประเมินผลอย่างสม่ำเสมอของหน่วยงาน ความเพียงพอของทรัพยากร งบประมาณที่เพียงพอ วัสดุ อุปกรณ์ที่เพียงพอ จำนวนเจ้าหน้าที่มีเพียงพอกับงาน การสื่อสารระหว่างองค์การต่าง ๆ การเผยแพร่ ข่าวสารที่มีประสิทธิภาพ ฐานข้อมูลกลางเพื่อการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ความร่วมมือกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานรัฐ/เอกชนที่สนับสนุน

ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชนควรหาวิธีการเพื่อลดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานให้กับ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น มีการบูรณาการหรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับ นโยบายของประเทศเพื่อลดภาระงานของผู้ปฏิบัติ การใช้ข้อมูลร่วมกันในระดับกรมฯ การเสริมขวัญ กำลังใจผู้ปฏิบัติงานที่มีผลงานดีเด่น เป็นต้น

บทที่ ๕

สรุปผลการประเมินและข้อเสนอแนะ

๑. สรุปผลการประเมิน

การประเมินผลโครงการสำคัญ การนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน ได้ข้อสรุปดังนี้

ตารางที่ ๕-๑ สรุปผลการประเมินโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนฯ

มิติการประเมิน	โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนฯ	โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP	โครงการตลาดนัดชุมชนไทยช่วยไทยฯ	โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนฯ	โครงการพัฒนาบุคลากรฯ
ประสิทธิภาพระดับ (ร้อยละ)	✓ ดีมาก (๑๐๐)	✓ ดีมาก (๑๐๐)	✓ ดีมาก (๑๐๐)	✓ ดีมาก (๑๐๐)	✓ ดีมาก (๑๐๐)
ความพึงพอใจระดับ (ร้อยละ)	✓ ดี (๔.๒๗)	✓ ดี (๔.๒๒)	✓ ดี (๔.๑๓)	✓ ดี (๔.๑๔)	✓ ดี (๔.๒๖)
ประสิทธิผลระดับ (ร้อยละ)	✓ ดีมาก (๘๘.๓)	X ๗๑.๓	✓ ดี (๙๓.๗)	X (๖๗.๕)	✓ ดีมาก (> ๘๐)
ผลกระทบ	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกรายการ	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่า/มีผลกระทบเชิงลบ ๑ รายการ	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกรายการ	ผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบทุกรายการ	จากการสัมภาษณ์มีผลกระทบเชิงบวกด้านเดียว
ความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า	มีความคุ้มค่า

การประเมินผลโครงการสำคัญ การนำแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ไปสู่การปฏิบัติ ระยะต้นแผน ได้ข้อสรุปดังนี้ โครงการสำคัญทั้ง ๕ โครงการ มีประสิทธิภาพระดับดีมาก เนื่องจากดำเนินโครงการเป็นไปตามแผน ประชาชนมีความพึงพอใจในระดับดี ส่วนประสิทธิผลที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน (เกณฑ์คือผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดเกินร้อยละ ๘๐) ได้แก่ โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ และโครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ

ส่วนโครงการที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินมีประสิทธิผล คือ โครงการพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP และโครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” เนื่องจากในช่วงเวลาที่เก็บข้อมูลโครงการดังกล่าวอยู่ระหว่างดำเนินการ ผลกระทบจากการดำเนินโครงการทุกโครงการมีผลกระทบเชิงบวกมากกว่าเชิงลบ จึงสรุปว่ามีความคุ้มค่าในเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมทุกโครงการ

จากแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ที่ได้กำหนดไว้ ๔ ยุทธศาสตร์ โดยมีโครงการต่าง ๆ มารองรับรวม ๕ โครงการ คณะผู้ประเมินจึงขออธิบายผลการดำเนินงานในช่วงปีแรก ของแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีกระบวนการในการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ทั้ง ๕ โครงการ ตามจุดเน้น หรือปัจจัยสำคัญที่ปรากฏเป็น Keyword ของทั้ง ๕ โครงการ และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสำคัญเหล่านี้ กับผลสัมฤทธิ์ของแต่ละโครงการมีความสอดคล้อง เป็นไปตามหลักของโมเดลแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal Model) ในการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยสนับสนุน (Input) กระบวนการ (Process) และผลที่ได้ (Output) โดยมีรายละเอียดประกอบแผนภาพ ดังนี้

แบบจำลองการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชน

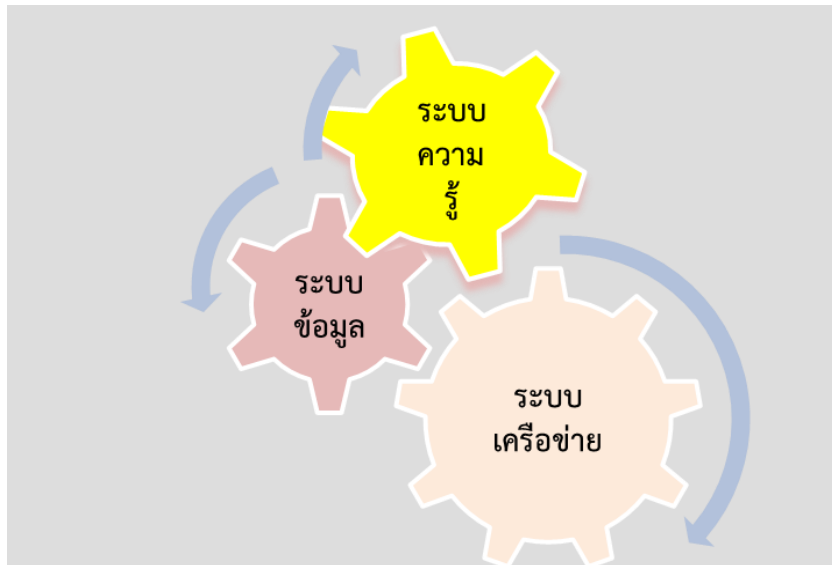
ปัจจัยสนับสนุน เป็นปัจจัยพื้นฐานในการลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ เช่น การสนับสนุนทุน และหาแหล่งทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดหาวัตถุดิบ/วัสดุอุปกรณ์ และสาธารณูปโภคที่จำเป็น มีผู้ให้คำแนะนำปรึกษา มีองค์ความรู้ มุ่งสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อความเป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง

กระบวนการ เป็นขั้นตอน/วิธีการที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ

- **กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** เริ่มจากการให้ชุมชนสำรวจ วิเคราะห์ปัญหา และศักยภาพของชุมชน เพื่อการวางแผนในลักษณะที่ชุมชนคิดเอง ทำเอง โดยพร้อมที่จะรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้น ทั้งผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ร่วมกันนำแผนสู่การปฏิบัติในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา มีการสื่อสาร ถ่ายทอดการดำเนินการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมสร้างเครือข่ายในการประกอบอาชีพ และมีการติดตามประเมินผลโดยสมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ เพื่อนำผลสู่การพัฒนาปรับปรุง
- **การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์** เป็นการสร้างแกนนำชุมชนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อาจโดยการอบรม ศึกษาดูงาน จัดเวทีสัมมนา เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น
- **การสร้างกลุ่มเข้มแข็ง** เป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกด้านอาชีพ เพื่อการผลิต การแปรรูป การสร้างช่องทางการจำหน่าย มีผู้นำที่เข้มแข็ง สมาชิกให้ความร่วมมือ มีเงินทุนหมุนเวียน มีการบริหารจัดการที่ดี และมีผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

ผลที่ได้รับ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น หรืออาจเป็นผลกระทบ (Impact) ที่เกิดตามมา เช่น ผลจากการมีอาชีพเสริม ทำให้มีรายได้เพิ่ม ส่งผลให้ลดการอพยพไปใช้แรงงานต่างถิ่นลง ผลที่ได้รับนี้จะทำให้เกิดเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนนั่นเอง

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนดังกล่าว จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุน ๓ ประการ คือ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล และระบบเครือข่าย เป็นกลไกในการขับเคลื่อน ดังแสดงในภาพ

แบบจำลองการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว เป็นการจำลองปัจจัยเชิงสาเหตุ (Causal Model) ในเชิงระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยสนับสนุน (Input) กระบวนการ (Process) และผลที่ได้ (Output) โดยมีระบบสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน ๓ ประการ คือ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ มีคำอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยสนับสนุน (Input)

ปัจจัยสนับสนุน เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ ได้แก่ การสนับสนุนทุนและหาแหล่งทุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมช่องทางการตลาดที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภค การจัดหาวัตถุดิบ/วัสดุอุปกรณ์ การจัดหาสาธารณูปโภคที่จำเป็น ปัจจัยสนับสนุนควรจัดให้ตรงตามความต้องการ จำเป็น และเกิดประโยชน์สูงสุด สนับสนุนให้ประชาชนได้ใช้เงินทุนในการเริ่มต้น รวมทั้งมีองค์ความรู้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ปัจจัยสนับสนุนที่มุ่งสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริมการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เพื่อให้ประชาชนลดการพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐ อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจในที่สุด

๒. กระบวนการ (Process)

กระบวนการ เป็นกลไกการดำเนินการที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องประสานกัน ประกอบด้วย ๓ ส่วน ดังนี้

๒.๑ กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการให้คนในชุมชนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนหรืออาชีพ ให้ชุมชนค้นหา วิเคราะห์ สำรวจปัญหา และศักยภาพของทุนในชุมชน เพื่อวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน กำหนดเป็นกิจกรรมและโครงการในชุมชน ติดตามเฝ้าระวัง และแก้ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นร่วมกัน ด้วยกระบวนการดังนี้คือ

๑) การวิเคราะห์ความต้องการและบริบทของชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และความต้องการของคนในชุมชน

๒) การวางแผนพัฒนา เป็นการวางแผนงาน แผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม อาจเป็นโครงการที่ชุมชนคิดทำเอง ชุมชนร่วมกับรัฐ และรัฐพาทำ โดยบูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

๓) การนำแผนชุมชนสู่การปฏิบัติ การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมกันทำ ร่วมรับผิดชอบทั้งผลที่เกิดขึ้น ผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ มีส่วนร่วมในการพัฒนา แก้ปัญหา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สร้างกลไกในการทำงานให้ทุกภาคส่วนได้ ร่วมกันทำงานในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนา บนความเสมอภาคเท่าเทียม

๔) การสื่อสารสร้างการยอมรับ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งการประสานงานให้ชุมชนมีการสื่อสาร ถ่ายทอดการดำเนินงาน กิจกรรม ความรู้ ผ่านเครื่องมือสื่อสาร เพื่อให้สมาชิกได้มีความรู้ในการดำเนินงาน ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในการประกอบอาชีพ ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมและการยอมรับ

๕) การจัดการความรู้และการเรียนรู้ ด้วยการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชนในชุมชน การเสริมสร้างเครือข่ายในการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานร่วมกันให้เกิดระบบที่ดี มีความโปร่งใส ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาไทย วัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้สร้างสรรค์มูลค่าของสินค้าและบริการ

๖) การประเมินติดตาม เป็นการติดตามผลการดำเนินงานทั้งโดยสมาชิกในชุมชนและโดยเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเพื่อนำผลมาปรับปรุง

กระบวนการมีส่วนร่วมจะส่งผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ ผู้นำ แกนนำชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสร้างการรวมกลุ่มในชุมชนที่เข้มแข็งได้ด้วย

๒.๒ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการส่งเสริมผู้นำ แกนนำชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ให้มีความรู้ คุณลักษณะ และสมรรถนะที่จำเป็น ด้วยการศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนะนำแหล่งความรู้ให้มีทักษะการสืบค้นความรู้ มีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองตลอดชีวิต ส่งเสริมให้แกนนำ มีความเข้มแข็ง ได้มีโอกาสเรียนรู้จากการบริหารงานชุมชนที่สำเร็จ การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา ให้คน จากรุ่นสู่รุ่น และส่งเสริมให้คนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่รักหวงแหนท้องถิ่นของตนเอง

๒.๓ การสร้างกลุ่มเข้มแข็ง เป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชน เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในด้าน อาชีพ การออม สวัสดิการ และการดำรงชีพ กลุ่มอาชีพมีลักษณะการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การแปรรูป จัดหาวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์การผลิตที่เป็นเทคโนโลยีเป็นของส่วนรวม เพื่อให้สมาชิกใช้ประโยชน์ร่วมกัน การจำหน่ายตรง และการค้าส่ง และการสร้างช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การรวมกลุ่มการประกอบ อาชีพจะทำให้มีการผลิตที่ลดต้นทุน มีช่องทางการตลาดที่กว้างขวางมากขึ้น มีการพัฒนาคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ มีผลผลิตที่ดี กลุ่มที่เข้มแข็งประกอบไปด้วย

๑) ผู้นำที่เข้มแข็ง การนำองค์การในชุมชน มีผู้นำทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำ ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้มีความรู้ ทั้งสองกลุ่มเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน ควรนำบน หลักการประชาธิปไตย มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ แบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิก จัดตั้งในรูปแบบ คณะกรรมการกลุ่มหรือองค์การชุมชน

๒) สมาชิกร่วมมือ สมาชิกภายในกลุ่มร่วมมือกัน ยอมรับกติกาข้อตกลงของกลุ่ม มีการพูดคุย ยอมรับฟังความคิดเห็น เคารพการตัดสินใจของคนส่วนมาก

๓) มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี มีการวางระบบการทำงานที่มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ การร่วมทำงาน ให้สมาชิกมีส่วนร่วมใช้ศักยภาพของตนเองในการสนับสนุนการดำเนินงาน ของกลุ่มให้เข้มแข็ง

๔) มีเงินทุนหมุนเวียน เป็นการบริหารจัดการงบประมาณภายในกลุ่มเพื่อนำมาใช้ทำ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ มีการดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการ ทุนที่ได้มาจากหน่วยงานภายนอก และเกิดจากการระดมทุนของสมาชิก การบริหารจัดการงบประมาณในชุมชนเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้

๕) มีผลผลิตที่มีคุณภาพ อันเกิดจากการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ

ทั้งปัจจัยสนับสนุนและกระบวนการที่กล่าวมาจะส่งผลต่อการมีเศรษฐกิจฐานราก ที่เข้มแข็งภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ผลที่ได้รับ (Output)

ผลที่จะได้รับคือ การมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่นำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีการผลิตและการบริโภคไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาคือ การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบครัวมีความสุข ชุมชนมีความเข้มแข็ง ใช้ชีวิตบนความพอเพียง พอประมาณ มีเหตุผลในการใช้จ่าย ร่วมกับการมีความรู้ มีการพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพ ควบคุมคุณธรรม คือ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีกลุ่มที่เข้มแข็งที่มีความโปร่งใส เป็นธรรม

๔. ผลกระทบที่เกิดขึ้น (Impact)

ผลกระทบที่ตามมาจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ทำให้ประชาชนที่ร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการประกอบอาชีพที่ก่อให้เกิดรายได้ในชุมชน ทำให้ลดการอพยพย้ายถิ่นไปใช้แรงงาน เศรษฐกิจมั่นคง ทำให้ครอบครัวมีความสุข มีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพในชุมชน การดำเนินกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีเป็นการสร้างชุมชนเข้มแข็ง ร่วมด้วยช่วยกัน ดูแลรักษาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วิถีชีวิตท้องถิ่น

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของกรมการพัฒนาชุมชนดังกล่าว จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุน ๓ ประการ ดังนี้

๑. ระบบความรู้ (Knowledge System) เป็นความรู้ที่จำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรม ทรัพยากรท้องถิ่น รวมถึงความรู้ในการใช้เทคโนโลยี ความรู้ทางการตลาด โดยผสมผสานความรู้ใหม่เหล่านี้เข้ากับประสบการณ์และภูมิปัญญาของคนในชุมชน

๒. ระบบข้อมูล (Information System) มีการจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นของชุมชน ข้อมูลจริง ที่เป็นข้อมูลถูกต้อง เป็นปัจจุบัน ครอบคลุมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมในชุมชน พัฒนาการจัดเก็บและค้นหาอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชน ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการ

๓. ระบบเครือข่าย (Network System) ประกอบด้วยระบบสื่อสาร สัมพันธ์ เชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่แสดงออกของคนในชุมชนถึงความเกื้อกูล การพึ่งพากันในชุมชน ความเข้มแข็งในการรวมกลุ่ม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับสิ่งแวดล้อม สภาพทางกายภาพ และระบบความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชน ในด้านการซื้อขายแลกเปลี่ยน การผลิต การช่วยเหลือในรูปแบบเครือข่าย รวมทั้งความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี คือ ชุมชน ภาครัฐ และภาคีสนับสนุน

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

๑. การปรับเปลี่ยน การจัดทำโครงการได้สอดคล้องกับกระบวนการ

เมื่อพิจารณาจากแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ของกลยุทธ์ที่ ๑.๑ (สร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ) พบว่า โครงการที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องหรือเป็นไปตามลำดับของกระบวนการของกลยุทธ์ดังกล่าว ซึ่งลำดับของกระบวนการจะต้องเริ่มจากโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทำฐานข้อมูล และนำไปสู่การพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ และสร้างทีมสนับสนุนการสร้างสัมมาชีพชุมชนในที่สุด กรมการพัฒนาชุมชนควรจะต้องทบทวนการจัดแผนปฏิบัติการในปีงบประมาณต่าง ๆ ให้ตรงกับลำดับของกระบวนการที่ได้รับระบุในแผนกลยุทธ์ให้มากที่สุด

๒. การกำหนดตัวชี้วัดเพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานโครงการ

ตัวชี้วัดที่เสนอแนะในรายงานประเมินฯ ฉบับนี้ เป็นเพียงตัวอย่างที่ได้จากการประเมินแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ระยะต้นแผน จึงเป็นตัวแทนตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินโครงการได้ในบางส่วน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำกับติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ภายใต้อายุทธศาสตร์ จึงควรมีการพัฒนาตัวชี้วัดเมื่อสิ้นสุดแผนยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การปรับแผนหรือกำหนดแผนยุทธศาสตร์ในวงรอบต่อไป

๓. การกำหนดตัวชี้วัดกระบวนการ/ผลสัมฤทธิ์/ความสำเร็จของโครงการ

ในการจัดทำรายงานผลการประเมินโครงการต่าง ๆ ของกลยุทธ์ภายใต้ ๔ ยุทธศาสตร์ ควรแสดงการดำเนินงานที่ต่อบัณฑิตประสงค์ของโครงการให้ครบถ้วน โดยการกำหนดตัวชี้วัดกระบวนการ และตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์/ความสำเร็จของโครงการที่สะท้อนถึงเป้าหมายของโครงการนั้น ๆ ทั้งนี้ตัวชี้วัดกระบวนการพัฒนาชุมชน ควรครอบคลุมในเรื่อง การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน การวางแผนและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชน การประเมินผลงาน การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค และการรายงานผลตามตัวชี้วัดกระบวนการ ทั้งนี้การรายงานผลตามตัวชี้วัด ควรให้เวลาผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ได้ทำงานเชิงกระบวนการชุมชนอย่างเพียงพอ

๔. การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร

ควรจัดทำแผนพัฒนาพัฒนาการอำเภอและพัฒนารในพื้นที่ในแต่ละปี ตามระดับความเชี่ยวชาญและจำเป็นของบุคลากร โดยการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและนำไปกำหนดรูปแบบการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการ แบบ Training on Demand ที่เหมาะสมกับระดับสมรรถนะของบุคลากร

รูปแบบการจัดอบรมควรใช้เทคโนโลยี เพื่อให้สะดวกและเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ในลักษณะของ Completely Online หรือ Hybrid Curriculum ซึ่งเป็นการอบรมที่มีการพบปะกันในห้องประชุม ควบคู่กับการเรียนรู้แบบทางไกล รวมทั้งมีวิธีการประเมินผลที่สะท้อนถึงระดับความรู้ ความสามารถที่แท้จริงของผู้รับการอบรมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอบรม เช่น การทดสอบความรู้ การประเมินผลงานด้วย Scoring Rubrics มีการประเมินติดตามผล (Follow up Study) ผู้เข้ารับการอบรมถึงการนำความรู้ไปใช้พัฒนางาน มากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ รักษาติเจริญ, ดำรงค์ศักดิ์ จันทอทัย, จันทนา อินทนิม, และ เมทินี แสงกระจ่าง. ๒๕๕๙. “ปัจจัยชี้วัดความสำเร็จในการขับเคลื่อนมิติ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติสู่การปฏิบัติ.” *BU ACADEMIC REVIEW*. ๑๕ (๒): ๒๓-๓๓.
- จักษ์วัชร ศิริวรรณ. ๒๕๕๙. แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ (Online). <https://www.gotoknow.org/posts/๔๓๗๖๕๙, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐>.
- ชลธิ์ เจริญรัฐ. ม.ป.ป. รายงานวิจัยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก ตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ณดา จันทสม. ม.ป.ป. การวิเคราะห์ความคุ้มค่าและความเป็นไปได้ของโครงการ. คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ณัฐรัตน์ หาญศรี. ๒๕๖๐. การออมของครัวเรือนฐานรากในประเทศไทย (Online). <https://www.gsb.or.th/, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐>.
- ทวี วุฒะเกียรติศักดิ์. ๒๕๕๙. “การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา.” *วารสารวิชาการ บริหารธุรกิจสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*. ๕ (๑): ๔๓-๕๔.
- ทอแสงระวี ถิณะแก้ว. ๒๕๕๕. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ฝั่งตะวันออกจังหวัดปทุมธานี.” *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. ๔ (๘): ๔๐-๕๒.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวาณิช. ๒๕๔๒. การพัฒนาตัวชี้วัดสำหรับการประเมินการบริหารและจัดการเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตน์ บัวสนธ์, สำราญ มีแจ้ง, สายฝน วิบูลรังสรรค์, และ ปุณิกา ศรีติมงคล. ๒๕๕๖. “การพัฒนาแบบแผนการประเมินผลการปฏิบัติงานอิงสมรรถนะ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน.” *วารสารวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา*. ๑๐ (๒): ๙๖-๑๐๗.

รัตน์ บัวสนธิ์. ๒๕๖๐. ชุมชนวิชาการด้านการวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา “การประเมินแบบมีส่วนร่วมและการประเมินแบบอาศัยฐานผู้เกี่ยวข้อง” (Online).

<http://www.rattanabb.com/modules.php?name=News&file>, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐.

วชิราภรณ์ สุระณะสกุล, ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ, และอัจฉรา ไชยูปถัมภ์. ๒๕๕๙. รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยวิทยาลัยชุมชน (Online).

<https://research.dusit.ac.th/>, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน. ๒๕๖๐. สร้างความเป็นธรรม...ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (Online). <https://www.gsb.or.th>, ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. ๒๕๔๙. วิธีวิทยาการประเมินศาสตร์แห่งคุณค่า. พิมพ์ครั้งที่ ๓.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา. ๒๕๕๙. เล่ม ๑๓๓ ตอนที่ ๑๑๕ ก.

เชียงใหม่นิวส์. ๒๕๖๐. เชียงใหม่: ๔ พฤษภาคม ๒๕๖๐. พัฒนาลาดพร้าวรัฐ หนุนเศรษฐกิจฐานราก (Online). <http://www.chiangmainews.co.th/page/archives/>, ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐.

Fraenkel, J.R. and Wallen, N.E. 2003. **How to Design and Evaluate Research in Education**. 5th ed. New York: McGraw Hill.

Johnstone, J.N. 1981. **Indicator of Education System**. London: UNESCO.

Mertens, D.M. 2010. **Research and Evaluation in Education and Psychology Integrating Diversity With Quantitative, Qualitative, and Mixed Methods**. 3rd ed. California: SAGE.

Stake, R. E. 1975. **Evaluating the art in education: A Responsive Approach**. Columbus, Ohio: Charles, E. Merrill.

Stufflebeam, D.L. 2004. **Evaluation Root Tracing Theorists' Views and Influences**. London: SAGE.

Worthen, B.R., Sanders, J.R., and Fitzpatrick, J.L. 1997. **Program Evaluation Alternative Approaches and Practical Guidelines.** New York: An imprint of Addison Wesley Longman.

ภาคผนวก ก

ภาพการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

แบบสอบถามหมายเลข ๑

ชุดที่ □□□□

แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ

โครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชนในระดับหมู่บ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

.....

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ หน้าข้อความ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง
 ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปวิเคราะห์ในภาพรวม จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน ขอขอบคุณที่ทำให้
 ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

๑. เพศ ☐ ๑) ชาย ☐ ๒) หญิง

๒. อายุ.....ปี

๓. ที่อยู่อาศัย ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

๔. การศึกษาที่จบชั้นสูงสุด

- ☐ ๑) ประถมศึกษา ☐ ๒) มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ ๓) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
☐ ๔) อนุปริญญา/ปวส. ☐ ๕)ปริญญาตรี ☐ ๖) สูงกว่าปริญญาตรี
☐ ๗) ไม่ได้เรียนหนังสือ

๕. อาชีพหลักก่อนที่ร่วมโครงการสร้างสัมมาชีพฯ (อาชีพที่เป็นรายได้หลัก และใช้เวลาส่วนใหญ่ทำ)

- ☐ ๑) เกษตรกร ☐ ๒) รับจ้าง ☐ ๓) ค้าขาย/ กิจการส่วนตัว
☐ ๔) พนักงานบริษัทเอกชน ☐ ๕) ทำงานราชการ ☐ ๖) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๖. การร่วมโครงการทำให้ท่านมีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่ หรือได้รับการพัฒนาอาชีพอะไรบ้าง

- ☐ ไม่มี บอกเหตุผล
- ☐ มี โปรดระบุ.....

.....

๗. ท่านได้เป็นผู้นำสัมมาชีพชุมชนหรือไม่ ☐ ไม่เป็น ☐ เป็น โปรดระบุ.....

.....

๘. รายได้เฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการประมาณ.....บาท/เดือน

(ถ้ายังไม่มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการ ให้ตอบว่า **ไม่มี**)

๙. ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการ

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
ด้านเศรษฐกิจ			
๑. ท่านได้นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาอาชีพให้ดีขึ้น			
๒. ท่านมีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น			
๓. การเข้าร่วมโครงการฯ ทำให้มีหนี้สินลดลงหรือไม่มีหนี้สิน			
๔. การเข้าร่วมโครงการฯ <u>ไม่ได้</u> ช่วยให้เศรษฐกิจครอบครัวดีขึ้น			
๕. ท่านต้องการความช่วยเหลือทางการเงินจากผู้อื่น			

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
๖. การส่งเสริมสมาชิกไม่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง			
<u>ด้านสังคม</u>			
๗. การได้แลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นช่วยให้มีการพัฒนาอาชีพได้			
๘. ชุมชนของท่านมีการรวมกลุ่มกันในการประกอบอาชีพ			
๙. ท่านคิดว่าการรวมกลุ่มประกอบอาชีพช่วยให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ			
๑๐. ชุมชนของท่านมีความขัดแย้งกันเรื่องการประกอบอาชีพ			
<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u>			
๑๑. ท่านได้ระมัดระวังหรือร่วมมือกับชุมชน ในการป้องกันปัญหามลพิษต่อ น้ำ ดิน หรืออากาศ			
๑๒. ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่ไม่ทำลายกับสิ่งแวดล้อม			
๑๓. ประกอบอาชีพของท่านมีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย มลพิษทางอากาศ เสียง หรือน้ำเสีย เป็นต้น			
๑๔. ชุมชนของท่านมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการประกอบอาชีพ			

๑๐. ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ

ระดับความพึงพอใจต่อรายการต่อไปนี้	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. การเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์					
๒. การจัดกิจกรรมตรงกับความต้องการ					
๓. การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่					
๔. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ					
๕. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม					

๑๑. ปัญหาที่พบในการนำความรู้จากการร่วมโครงการสร้างสมาชิกไปใช้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ ๑) ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน	☐ ๒) ด้านแรงงาน
☐ ๓) ด้านวิธีการและเทคโนโลยีการผลิต	☐ ๔) ด้านการตลาด
☐ ๕) ต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง	☐ ๖) แหล่งน้ำเพื่อการผลิต
☐ ๗) ขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน	☐ ๘) ขาดผู้ให้คำปรึกษา
☐ ๙) ปัญหาการรวมกลุ่ม	☐ ๑๐) ภัยธรรมชาติ คือ.....
☐ ๑๑) ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

๑๒. ข้อเสนอแนะต่อโครงการส่งเสริมการสร้างสัมมาชีพชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามหมายเลข ๒

ชุดที่ □□□□

แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ

โครงการพัฒนายกระดับคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

.....

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน □ หน้าข้อความ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง
 ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปวิเคราะห์ในภาพรวม จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน ขอขอบคุณที่ทำให้
 ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

๑. เพศ ☐ ๑) ชาย ☐ ๒) หญิง

๒. อายุ.....ปี

๓. ที่อยู่อาศัย ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

๔. การศึกษาที่จบชั้นสูงสุด

- ☐ ๑) ประถมศึกษา ☐ ๒) มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ ๓) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
☐ ๔) อนุปริญญา/ปวส. ☐ ๕) ปริญญาตรี ☐ ๖) สูงกว่าปริญญาตรี
☐ ๗) ไม่ได้เรียนหนังสือ

๕. อาชีพที่เป็นรายได้หลัก และท่านใช้เวลาส่วนใหญ่ทำคืออาชีพใด

- ☐ ๑) เกษตรกร ☐ ๒) รับจ้าง ☐ ๓) ค้าขาย/ กิจการส่วนตัว
☐ ๔) พนักงานบริษัทเอกชน ☐ ๕) ทำงานราชการ ☐ ๖) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๖. ผลิตภัณฑ์ OTOP ของท่านที่ร่วมโครงการ คืออะไร

ชื่อผลิตภัณฑ์ OTOP	สถานที่ผลิต

๗. ผลิตภัณฑ์ OTOP ของท่านได้รับการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานใช่หรือไม่

- ☐ ๑. ใช่ โปรดระบุ จากระดับ เป็นระดับ.....
☐ ๒. ไม่ใช่ โปรดบอกสาเหตุ

๘. การเข้าร่วมโครงการทำให้ผลิตภัณฑ์ของท่านมีช่องทางการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นใช่หรือไม่

- ☐ ๑. ใช่ โปรดระบุช่องทางการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้น

☐ ๒. ไม่ใช่

๙. ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการ

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
<u>ด้านเศรษฐกิจ</u>			
๑. ผลผลิต OTOP ทำให้เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง			
๒. การเข้าร่วมโครงการฯ สร้างความมั่นคงในรายได้ครอบครัว			
๓. การรวมกลุ่มกันในการสร้างผลผลิต OTOP ของท่านทำให้เกิดความเข้มแข็งทางการตลาดหรือการขายสินค้า			
๔. ผลผลิตของท่านมีปัญหาเรื่องการขาดตลาดรองรับ			
๕. การรวมกลุ่มผลผลิต OTOP ทำให้สมาชิกมีการผลิตที่แข่งขันกันเอง			
๖. ผลผลิต OTOP ของท่านมีช่องทางจำหน่ายน้อย			
<u>ด้านสังคม</u>			
๗. การมีผลผลิต OTOP ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง			
๘. ผลผลิต OTOP ช่วยสร้างอาชีพในชุมชนได้จึงไม่จำเป็นต้องไปทำงานที่อื่น			
๙. สมาชิกกลุ่มเกิดความขัดแย้งในการสร้างผลผลิต OTOP			
๑๐. การรวมกลุ่มผลผลิต OTOP ทำให้เกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ			
<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u>			
๑๑. ผลผลิต OTOP ที่ท่านทำไม่สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อม (เช่น ขยะมูลฝอย น้ำเสีย ดินเสีย ทำลายป่าไม้ สารเคมี ฯลฯ)			
๑๒. กลุ่มผลผลิต OTOP ของท่านคำนึงการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม			
๑๓. ผลผลิต OTOP ของท่านมีส่วนทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย มลพิษทางอากาศ เสียง หรือน้ำเสีย เป็นต้น			
๑๔. ชุมชนของท่านมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากผลผลิต OTOP			

๑๐. ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ

ระดับความพึงพอใจต่อรายการต่อไปนี้	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. การเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์					
๒. การจัดกิจกรรมตรงกับความต้องการ					
๓. การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่					
๔. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ					
๕. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม					

๑๑. ปัญหาที่พบในการนำความรู้จากการร่วมโครงการไปใช้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ ๑) ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน	☐ ๒) ด้านแรงงาน
☐ ๓) ด้านวิธีการและเทคโนโลยีการผลิต	☐ ๔) ด้านการตลาด
☐ ๕) ต้นทุนการผลิตที่มีราคาแพง	☐ ๖) แหล่งน้ำเพื่อการผลิต
☐ ๗) ขาดความอุดมสมบูรณ์ของดิน	☐ ๘) ขาดผู้ให้คำปรึกษา
☐ ๙) ปัญหาการรวมกลุ่ม	☐ ๑๐) ภัยธรรมชาติ คือ.....
☐ ๑๑) ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

๑๒. ข้อเสนอแนะต่อโครงการ

.....

.....

.....

แบบสอบถามหมายเลข ๓

ชุดที่ □□□□

แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ
โครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง
ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปวิเคราะห์ในภาพรวม จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน ขอขอบคุณที่ทำให้
ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

๑. เพศ

☐

๑) ชาย

☐

๒) หญิง

๒. อายุ.....ปี (จำนวนปีเต็ม)

๓. ที่อยู่อาศัย ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

๔. การศึกษาที่จบชั้นสูงสุด

☐

๑) ประถมศึกษา

☐

๒) มัธยมศึกษาตอนต้น

☐

๓) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

☐

๔) อนุปริญญา/ปวส.

☐

๕)ปริญญาตรี

☐

๖) สูงกว่าปริญญาตรี

☐

๗) ไม่ได้เรียนหนังสือ

๕. อาชีพที่เป็นรายได้หลัก และท่านใช้เวลาส่วนใหญ่ทำคืออาชีพใด

☐

๑) เกษตรกร

☐

๒) รับจ้าง

☐

๓) ค้าขาย/ กิจการส่วนตัว

☐

๔) พนักงานบริษัทเอกชน

☐

๕) ทำงานราชการ

☐

๖) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๖. ผลิตภัณฑ์ที่ท่านจำหน่ายในตลาดนัดคืออะไรบ้าง

.....

.....

.....

๗. ท่านมีรายได้จากการขายสินค้าในตลาดนัดประมาณ.....บาทต่อเดือน

(ถ้าไม่มีรายได้จากการขายสินค้า ให้ตอบว่า ไม่มี)

๘. ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการ

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
ด้านเศรษฐกิจ			
๑. ตลาดนัดช่วยให้ประชาชนได้ซื้อสินค้าราคาถูก			
๒. ตลาดนัดช่วยให้มีสถานที่จำหน่ายสินค้า			
๓. การมีตลาดนัดทำให้มีอาชีพเสริมหรืออาชีพใหม่เกิดขึ้น			
๔. การมีตลาดนัดทำให้ครอบครัวท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น			
๕. การมีตลาดนัดทำให้ท่านมีการจับจ่ายซื้อของมากขึ้น			
๖. ตลาดนัดทำให้ประชาชนใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น			

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
๗. ตลาดนัดทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น			
<u>ด้านสังคม</u>			
๘. ตลาดนัดทำให้ท่านมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่นเรื่อง การประกอบอาชีพ			
๙. การมีตลาดนัดทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้ครอบครัว มีความสุข			
๑๐. ตลาดนัดทำให้เกิดการแข่งขันหรือเกิดความขัดแย้งในการ ประกอบอาชีพ			
๑๑. การมีตลาดนัดทำให้ประชาชนแตกความสามัคคี			
<u>ด้านสิ่งแวดล้อม</u>			
๑๒. ท่านได้ระมัดระวังหรือร่วมมือกับชุมชน ในการป้องกันปัญหา มลพิษต่อ น้ำ ดิน หรืออากาศ ที่เกิดจากกิจกรรมในตลาดนัด			
๑๓. ผู้เกี่ยวข้องกับตลาดนัดมีการส่งเสริมหรือรณรงค์เรื่อง สิ่งแวดล้อม			
๑๔. ตลาดนัดก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะมูลฝอย เสียงดัง แหล่งเชื้อโรค เป็นต้น			
๑๕. ชุมชนของท่านมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการมีตลาดนัด			

๙. ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ

ระดับความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. การเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์					
๒. การจัดกิจกรรมตรงกับความต้องการ					
๓. การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือ จากเจ้าหน้าที่					
๔. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ					
๕. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม					

๑๐. ปัญหาที่พบเกี่ยวกับโครงการตลาดนัดชุมชน ไทยช่วยไทย คนไทยยิ้มได้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ ๑) ขาดเงินทุนหรือแหล่งทุน	☐ ๒) ผู้มาซื้อน้อย
☐ ๓) การหาสินค้ามาจำหน่าย	☐ ๔) มีสินค้าเหลือจำหน่าย
☐ ๕) ต้นทุนที่มีราคาแพง	☐ ๖) ขาดน้ำใช้
☐ ๗) มีการแข่งขันกันระหว่างผู้ขายสูง	☐ ๘) ปัญหาขยะ
☐ ๙) ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ).....	

๑๑. ข้อเสนอแนะต่อโครงการตลาดนัดชุมชนไทยช่วยไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามหมายเลข ๔

ชุดที่ □□□□

แบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ

โครงการสถาบันการจัดการเงินทุนชุมชนบริหารจัดการหนี้ “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้”

.....

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง
 ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปวิเคราะห์ในภาพรวม จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน
 ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

๑. เพศ

☐ ๑) ชาย☐ ๒) หญิง

๒. อายุ.....ปี

๓. ที่อยู่อาศัย ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....

๔. การศึกษาที่จบชั้นสูงสุด

☐ ๑) ประถมศึกษา☐ ๒) มัธยมศึกษาตอนต้น☐ ๓) มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.☐ ๔) อนุปริญญา/ปวส.☐ ๕)ปริญญาตรี☐ ๖) สูงกว่าปริญญาตรี☐ ๗) ไม่ได้เรียนหนังสือ

๕. อาชีพที่เป็นรายได้หลัก และท่านใช้เวลาส่วนใหญ่ทำคืออาชีพใด

☐ ๑) เกษตรกร☐ ๒) รับจ้าง☐ ๓) ค้าขาย/ กิจการส่วนตัว☐ ๔) พนักงานบริษัทเอกชน☐ ๕) ทำงานราชการ☐ ๖) อื่น ๆ (โปรดระบุ).....๖. โปรดกรอกจำนวนหนี้สินในครัวเรือนของท่าน ก่อนและหลัง เข้าร่วมโครงการ

ก่อนเข้าโครงการ	หลังเข้าโครงการ
จำนวนหนี้สิน บาท	จำนวนหนี้สิน บาท
จำนวนแหล่งเงินกู้ทั้งหมด.....แหล่ง โปรดบอกแหล่งเงินกู้	จำนวนแหล่งเงินกู้ทั้งหมด.....แหล่ง โปรดบอกแหล่งเงินกู้
.....	
.....	
.....	
.....	

๗. ผลกระทบที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการ

ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ	เป็นจริง	ไม่จริง	ไม่แน่ใจ
ด้านเศรษฐกิจ			
๑. การจัดการหนี้ทำให้ท่านมีวินัยในการใช้จ่ายเงิน			
๒. การจัดการหนี้ทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น			
๓. การจัดการหนี้ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้			
๔. การจัดการหนี้ทำให้มีโอกาสสร้างหนี้ใหม่มากขึ้น			
๕. การจัดการหนี้ไม่ทำให้มีการออมเงินได้			
๖. การรวมสัญญาเงินกู้ช่วยแก้ปัญหาหนี้สินของท่าน			
ด้านสังคม			
๗. การจัดการหนี้ทำให้ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น			
๘. การจัดการหนี้ทำให้ครอบครัวมีความสุขมากขึ้น			
๙. การจัดการหนี้ส่งผลเสียต่อความสัมพันธ์กับเจ้าหนี้เดิม			
๑๐. ชุมชนของท่านมีความขัดแย้งจากการจัดการหนี้			
ด้านสิ่งแวดล้อม			
๑๑. การจัดการหนี้ทำให้ครอบครัวท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดี			
๑๒. การจัดการหนี้ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง			
๑๓. การจัดการหนี้ส่งผลกระทบด้านลบมากกว่าด้านบวก			
๑๔. การมีหน่วยงานรัฐมาจัดการหนี้ทำให้สังคมอ่อนแอ			

๘. ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการ

ระดับความพึงพอใจต่อรายการต่อไปนี้	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. การเข้าร่วมโครงการก่อให้เกิดประโยชน์					
๒. โครงการตรงกับความต้องการ					
๓. การได้รับคำปรึกษาหรือความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่					
๔. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ					
๕. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม					

๙. ปัญหาที่พบเกี่ยวกับโครงการบริหารจัดการหนี้ (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

- ☐ ๑) ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดการหนี้
 ☐ ๒) ขาดผู้ให้คำปรึกษา
☐ ๓) การจัดการหนี้ไม่ตรงกับความต้องการ
 ☐ ๔) ขาดสถาบันการเงิน
☐ ๕) ปัญหาอื่น ๆ (โปรดระบุ).....

๑๐. ข้อเสนอแนะต่อโครงการโครงการบริหารจัดการหนี้

.....

.....

.....

แบบสอบถามหมายเลข ๕

ชุดที่ ☐☐☐☐

แบบสอบถามความคิดเห็นบุคลากรที่เข้ารับการอบรม
โครงการพัฒนาบุคลากรเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับอำเภอ หลักสูตรเสริมสมรรถนะ
พัฒนาการอำเภอ ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หน้าข้อความ หรือเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง
ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปวิเคราะห์ในภาพรวม จึงไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน ขอขอบคุณที่ทำให้
ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

๑. เพศ ☐ ๑) ชาย ☐ ๒) หญิง

๒. อายุ.....ปี

๓. อายุการทำงานกับกรมพัฒนาชุมชน ปี

๔. การศึกษาที่จบชั้นสูงสุด

☐ ๑) อนุปริญญา/ปวส. ☐ ๒) ปริญญาตรี ☐ ๓) ปริญญาโท ☐ ๔) ปริญญาเอก

๕. ตำแหน่ง

๖. สถานที่ทำงาน.....

๗. หลังการท่านได้มีโครงการริเริ่มเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และ Agenda กรมการพัฒนาชุมชนอย่างน้อย
หนึ่งโครงการหรือ หนึ่งกิจกรรม หรือไม่

☐ ๑) ไม่มี ☐ ๒) มี โปรดระบุ

๘. โปรดบอกบทบาท/หน้าที่ของท่านที่เกี่ยวข้องกลยุทธ์ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

กลยุทธ์	ได้ทำ	ไม่ได้ทำ	เหตุผล/คำอธิบาย
๑. สร้างและพัฒนาผู้นำสัมมาชีพ			
๒. พัฒนาเครื่องมือเสริมสร้างสัมมาชีพ ชุมชน			
๓. ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมร่วม พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก			
๔. พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน			

กลยุทธ์	ได้ทำ	ไม่ได้ทำ	เหตุผล/คำอธิบาย
๕. บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน			
๖. เพิ่มศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ			
๗. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม			
๘. ส่งเสริมช่องทางการตลาด			
๙. พัฒนาระบบการจัดการและการเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน			

๙. จากการเข้าอบรมพัฒนาศักยภาพบุคลากรในโครงการฯ ขอให้ท่านประเมินความรู้ความสามารถของตนเองในเรื่องต่อไปนี้

ความรู้ความสามารถ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. ความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่และงานของตนเองในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์					
๒. ทิศทางการขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยแนวคิด Thailand ๔.๐					
๓. ความรู้เกี่ยวกับ Agenda กรมการพัฒนาชุมชน ๒๐๑๗					
๔. ความรู้ความสามารถในการพัฒนางานขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากภายใต้กลไกประชารัฐ					
๕. สามารถวางระบบการควบคุมภายในและบริหารความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
๖. ความรู้ในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรม					
๗. ความรู้ในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง					

๘. ความรู้ในการบริหารความเสี่ยงเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปฝึกอบรม					
---	--	--	--	--	--

๑๐. โปรดบอกผลกระทบหรือผลที่ตามมาทั้งด้านบวกด้านลบจากการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมบุคลากรฯ

.....

.....

.....

.....

.....

๑๑. ความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมบุคลากรฯ

ระดับความพึงพอใจต่อรายการต่อไปนี้	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑. โครงการฝึกอบรมทำให้ท่านได้พัฒนาตนเอง					
๒. เนื้อหาในการอบรมตรงความต้องการ					
๓. กิจกรรมการอบรมมีความเหมาะสม					
๔. ความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้					
๕. การเข้ารับการอบรมทำให้ท่านมีความรู้ที่จำเป็นต่อการทำหน้าที่					
๖. ในการปฏิบัติหน้าที่ท่านได้รับคำปรึกษาหรือการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์					
๗. ความคุ้มค่าที่ได้เข้าร่วมโครงการ					
๘. ความพึงพอใจต่อโครงการในภาพรวม					

๑๒. สิ่งที่ท่านต้องการได้รับการพัฒนาเพิ่มเติมในการปฏิบัติหน้าที่มีเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

๑๓. ปัญหาอุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้การทำงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนมีอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)

☐ ๑) งบประมาณ	☐ ๒) บุคลากรไม่เพียงพอ
☐ ๓) ขาดวัสดุอุปกรณ์	☐ ๔) ความรู้ความเข้าใจในงาน
☐ ๕) ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง	☐ ๖) ความร่วมมือของประชาชน
☐ ๗) ระยะเวลาในการทำงานน้อย	☐ ๘) เทคโนโลยีที่ช่วยทำงาน
☐ ๙) ขาดผู้ให้คำปรึกษา	☐ ๑๐) ขาดขวัญกำลังใจ
☐ อื่นๆ โปรดระบุ	

.....

.....

.....

๑๔. ข้อเสนอแนะต่อโครงการฝึกอบรมบุคลากรกรมการพัฒนาชุมชน

.....

.....

.....

.....

แบบสอบถามหมายเลข ๖

ชุดที่ □□□□

แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน
(สำหรับสอบถามผู้รับผิดชอบระดับจังหวัด)

คำชี้แจง

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงขอความกรุณาจากท่านให้ข้อมูลตามความเป็นจริง เพื่อจะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ศึกษาอันจะนำไปสู่การปรับปรุงเพื่อประโยชน์ต่อทางราชการต่อไป ซึ่งการให้ข้อมูลของท่านในครั้งนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ในภาพรวมจึงไม่มีผลใด ๆ ต่อท่าน ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล (ข้อมูลนี้สำหรับการติดต่อเพื่อสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม)

๑. ชื่อ-นามสกุล.....
๒. เบอร์โทรศัพท์ที่ติดต่อสะดวก.....หรือ e-mail.....
๓. ตำแหน่ง.....
๔. สถานที่ทำงาน.....
๕. การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกลยุทธ์ตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนในจังหวัดที่ท่านรับผิดชอบ

กลยุทธ์	ได้ทำ	ไม่ได้ทำ	เหตุผล/ คำอธิบาย
๑. สร้างและพัฒนาผู้นำสัจมาชีพ			
๒. พัฒนาเครื่องมือเสริมสร้างสัจมาชีพชุมชน			
๓. ส่งเสริมชุมชนและภาคีร่วมร่วมพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก			
๔. พัฒนาการบริหารจัดการชุมชน			

กลยุทธ์	ได้ทำ	ไม่ได้ทำ	เหตุผล/ คำอธิบาย
๕. บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาชุมชน			
๖. เพิ่มศักยภาพผู้ผลิต ผู้ประกอบการ			
๗. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม			
๘. ส่งเสริมช่องทางการตลาด			
๙. พัฒนาระบบการจัดการและการเข้าถึงแหล่งทุนชุมชน			

๖. การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนในจังหวัดของท่าน มีหน่วยงาน องค์กร
สถาบันใดบ้างที่ร่วมเป็นภาคีเครือข่ายดำเนินโครงการหรือกิจกรรมร่วมกัน และโปรดอธิบายบทบาท

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๗. ให้ท่านประเมินระดับความสำเร็จผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน ใน
ปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ในจังหวัดที่ท่านรับผิดชอบ ว่าสำเร็จในระดับใดพร้อมบอกเหตุผลประกอบ

๗.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สร้างสรรค์ชุมชนให้พึ่งตนเองได้

☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

เพราะ.....

.....

๗.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้ขยายตัว

☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

เพราะ.....

.....

๗.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างทุนชุมชนให้มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล

☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

เพราะ.....

.....

๗.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ เสริมสร้างองค์กรให้มีขีดสมรรถนะสูง

☐ มากที่สุด ☐ มาก ☐ ปานกลาง ☐ น้อย ☐ น้อยที่สุด

เพราะ.....

.....

๘. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์

.....

๙. ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์มีอะไรบ้าง

☐ ๑) งบประมาณ

☐ ๒) บุคลากรไม่เพียงพอ

☐ ๓) ขาดวัสดุอุปกรณ์

☐ ๔) ความรู้ความเข้าใจในงาน

☐ ๕) ความร่วมมือของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

☐ ๖) ความร่วมมือของ

ประชาชน

☐ ๗) ระยะเวลาในการทำงานน้อย

☐ ๘) เทคโนโลยีที่ช่วยทำงาน

☐ ๙) ขาดผู้ให้คำปรึกษา

☐ ๑๐) ขาดขวัญกำลังใจ

☐ อื่นๆ โปรดระบุ

.....

.....

๑๐. ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสำคัญตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชน

พื้นที่ที่เก็บข้อมูล อำเภอ.....จังหวัด.....

ผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ๒..... ๓.....

๔. ๕..... ๖.....

๑. โครงการสำคัญที่ร่วม

๒. ขอให้ท่านได้อธิบายถึงกิจกรรมที่ได้ทำในรอบปี ๒๕๖๐ ตามโครงการที่ท่านเข้าร่วม

๓. ขอให้ท่านบอกผลที่เกิดขึ้นจากการที่ได้เข้าร่วมโครงการ ทำให้ท่านหรือครอบครัว หรือชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านใดและอย่างไร

๓.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๓.๒ ด้านสังคม

๓.๓ ด้านสิ่งแวดล้อม

๔. ท่านคิดว่าการเข้าร่วมโครงการมีความคุ้มค่าหรือไม่ เพราะเหตุใด

๕. ท่านมีความความพึงพอใจต่อสิ่งที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการกรมการพัฒนาชุมชนมากน้อยเพียงใด

๖. ปัญหาอุปสรรคในการเข้าร่วมโครงการหรือการนำความรู้ไปใช้มีอะไรบ้าง

๗. ปัจจัยความสำเร็จในการร่วมโครงการมีอะไรบ้าง

๘. ข้อเสนอแนะต่อกรมการพัฒนาชุมชน

แบบสัมภาษณ์บุคลากรโครงการพัฒนาบุคลากรฯ ปีงบประมาณ ๒๕๖๐

พื้นที่ที่เก็บข้อมูล อำเภอ.....จังหวัด.....

ผู้ให้สัมภาษณ์ ๑..... ๒.....
 ๓..... ๔.....
 ๕.....

๑. ผลจากการเข้าอบรมหลักสูตรเสริมสมรรถนะพัฒนาการอำเภอ ทำให้ท่านมีความรู้ความสามารถ
 ด้านใดเพิ่มขึ้นบ้าง

.....

๒. สิ่งที่ท่านได้นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อขับเคลื่อนงานตามแผนยุทธศาสตร์ในเรื่องใดบ้าง คิด
 ว่าการเข้ารับการอบรมมีความคุ้มค่าหรือไม่

.....

๓. โปรดบอกผลกระทบหรือผลที่ตามมาทั้งด้านบวกด้านลบจากการเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมบุคลากร

.....

๔. ปัญหาอุปสรรคในการนำความรู้ไปใช้การทำงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมการพัฒนาชุมชนมีอะไร

.....

๕. ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาบุคลากรกรมการพัฒนาชุมชน

.....

ภาคผนวก ง

รายชื่อและประวัติคณะที่ปรึกษา

คณะผู้ประเมิน

หัวหน้าโครงการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุนทรา โตบัว

คุณวุฒิการศึกษา

การศึกษาศาสตรบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (ระบาดวิทยา)	มหาวิทยาลัยมหิดล
ประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตรและผดุงครรภ์ชั้นสูง (เกียรตินิยม)	วิทยาลัยพยาบาลนครราชสีมา

หน่วยงานที่สังกัด

สาขาการวิจัยและประเมินทางการศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ

เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้คำปรึกษาด้านการวิจัย ติดตาม ประเมินผลให้แก่หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาหลายแห่ง มีความเชี่ยวชาญในด้านการประเมินโครงการ การประเมินผลและแผนยุทธศาสตร์ การวัดและประเมินผล เป็นวิทยากรบรรยายให้กับสถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน อาทิ การวิจัยทางการศึกษา วิจัยปฏิบัติการ การประเมินโครงการ การวัดและประเมินผลให้กับมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน รวมทั้งหน่วยงานระดับกระทรวง กรม กองต่าง ๆ

ผลงานวิชาการ

เรียบเรียงหนังสือ ตำราทางด้านวิจัยทางการศึกษา ได้แก่ วิจัยปฏิบัติการ ระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา สถิติเบื้องต้นวิจัยทางการพยาบาล

งานวิจัยและการบริหารงานวิจัย ด้านการติดตามและประเมินผล

งานวิจัยด้านติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานโครงการ และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐ อาทิ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ ประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ (ปัจจุบัน) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และศึกษาแนวโน้มของการดำเนินงานสำนักงานปรมานูเพื่อสันติ กรณีศึกษาโครงการพัฒนาระบบเฝ้าระวังภัยทางรังสีของประเทศไทย และโครงการสร้างความตระหนัkd้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๓ ประเมินศักยภาพและบทบาทการจัดการงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ประเมินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

การพัฒนาแบบแผนการดำเนินงาน/เครื่องมือวัดและประเมินผล อาทิ สร้างข้อสอบมาตรฐาน ๑๖ วิชาชีพ วิจัยและพัฒนาการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ฝึกอบรมพัฒนาหลักสูตรการติดตามและประเมินผลสถานศึกษา และโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และพัฒนาแบบแผนการดำเนินงานคุ้มครองผู้บริโภคผ่านเครือข่าย สาธารณสุขจังหวัด

การประเมินหลักสูตรระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา หลักสูตรฝึกอบรม อาทิ ประเมินผลหลักสูตร ฝึกอบรมผู้บริหารระดับต้น การประปานครหลวง ปีงบประมาณ ๒๕๕๑ - ๒๕๖๐ (ปัจจุบัน) ประเมินหลักสูตรการผลิต บัณฑิตระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา ได้แก่ หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต (ประมง) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครพนม วชิระ หลักสูตรของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นต้น

นักวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.พนิต เข้มทอง

คุณวุฒิการศึกษา

วท.บ. (ศึกษาศาสตร์ - เกษตร)	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
M.S. (Agricultural Education)	North Carolina State Univ., U.S.A.
Ed.D. (Agricultural Education)	Oklahoma State Univ., U.S.A.
Cert. in Developing Strategies, and Planning for Farmer Communities.	SEARCA, Los Banos, Philippines.
Cert. in University Partners for Academic Leadership Program.	Washington State University, U.S.A.

หน่วยงานที่สังกัด

ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ

เป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และเชี่ยวชาญในด้านประเมินโครงการ การประเมินผลและแผนยุทธศาสตร์ การวัดและประเมินผล การจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนากำลังคนทางอาชีวศึกษา การพัฒนาผู้ประกอบการ และเป็นวิทยากรบรรยายให้กับสถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน อาทิ วิจัยทางการศึกษา วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน การติดตามและประเมินโครงการ และการจัดทำแผนยุทธศาสตร์องค์กร การประกันคุณภาพการศึกษา การสร้างทักษะการคิด วิทยากรกระบวนการ

ผลงานทางวิชาการ

เรียบเรียงเอกสารคำสอน หนังสือ ตำรา อาทิ หลักสูตรอาชีวศึกษา งานวิจัยแผนเดียว : เส้นทางสู่คุณภาพการอาชีวศึกษา ปฏิบัติการฝึกอบรม คู่มือครูการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างทักษะวิจัยให้นักศึกษาอาชีวศึกษา โครงการร่วมมือทางวิชาการระหว่างคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลงานทางวิชาการในลักษณะอื่น ๆ อาทิ สไลด์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อการนำเสนอเรื่อง “การประกันคุณภาพ: ระบบองค์ประกอบ และมาตรฐานคุณภาพการศึกษา”

งานวิจัยและการบริหารงานวิจัย ด้านการติดตามและประเมินผล

งานวิจัยด้านติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานโครงการ และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐ อาทิ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ ประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ (ปัจจุบัน) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และศึกษาแนวโน้มของการดำเนินงานสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ กรณีศึกษาโครงการพัฒนาระบบเฝ้าระวังภัยทางรังสีของประเทศไทย และโครงการสร้างความตระหนักด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๓ การประเมินการฝึกอบรม อาทิ ประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารระดับต้น การประสานครหลวง ปีงบประมาณ ๒๕๕๑ - ๒๕๖๐ (ปัจจุบัน)

การพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน/เครื่องมือวัดและประเมินผล อาทิ สร้างข้อสอบมาตรฐาน 16 วิชาชีพ วิจัยและพัฒนาการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ฝึกอบรมพัฒนาหลักสูตรการติดตามและประเมินผลสถานศึกษาและโครงการ ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

นักวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.วรัทยา ธรรมกิตติภาพ

คุณวุฒิการศึกษา :	ป.พ. (การพยาบาลและการผดุงครรภ์)	วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสระบุรี
	บธ.บ. (การจัดการทั่วไป)	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
	ศศ.ม. (ประชากรศึกษา)	มหาวิทยาลัยมหิดล
	ศศ.ด. (อาชีวศึกษา)	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

หน่วยงานที่สังกัด

ภาควิชาอาชีวศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ

เป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และเชี่ยวชาญในด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนทางอาชีวศึกษา การพัฒนามาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพ การประกันคุณภาพการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษา การประเมินโครงการ การประเมินผลและแผนยุทธศาสตร์ การวัดและประเมินผล และ Engineering Education

ผลงานวิจัยด้านการติดตาม ประเมินผล

งานวิจัยด้านติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานโครงการ และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานภาครัฐ อาทิ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ได้แก่ ประเมินผลการดำเนินงานโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ (ปัจจุบัน) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน และศึกษาแนวโน้มของการดำเนินงานสำนักงานปรมานูเพื่อสันติ กรณีศึกษาโครงการพัฒนาระบบเฝ้าระวังภัยทางรังสีของประเทศไทย และโครงการสร้างความตระหนักด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนิวเคลียร์ ปีงบประมาณ ๒๕๕๓ การประเมินการฝึกอบรม อาทิ ประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมผู้บริหารระดับต้น การประปานครหลวง ปีงบประมาณ ๒๕๕๑ - ๒๕๖๐ (ปัจจุบัน)

การพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน/เครื่องมือวัดและประเมินผล อาทิ สร้างข้อสอบมาตรฐาน 16 วิชาชีพ วิจัยและพัฒนาการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ฝึกอบรมพัฒนาหลักสูตรการติดตามและประเมินผลสถานศึกษาและโครงการ ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

